

BANCA
NAȚIONALĂ
A ROMÂNIEI

Caiete de studii

Nr. 56

Mugur Isărescu (coordonator) ▪ Maria Constantinescu
▪ Brîndușa Costache ▪ Nadia Manea ▪ Adriana Aloman
▪ Elisabeta Blejan

Evoluția stocului de aur
al Băncii Naționale a României
în perioada comunistă
(1946-1989)

CAIETE DE STUDII

Nr. 56

Mai 2021

NOTĂ

Lucrarea a fost elaborată de către un colectiv de specialiști afiliați Băncii Naționale a României, responsabilitatea pentru seriile de date prezentate și pentru interpretarea acestora aparținând în întregime autorilor. Acest demers de natură științifică nu implică sau angajează în vreun fel Banca Națională a României și nu reprezintă poziția oficială a instituției.

Deși este rezultatul unui efort amplu de documentare, care a presupus identificarea și consultarea unei multitudini de documente de arhivă relevante pentru subiectul abordat, precum și compatibilizarea și punerea în context istoric a informațiilor astfel obținute, lucrarea nu are pretenția unui caracter exhaustiv.

În cadrul tabelelor: x = nu este cazul; - = valoare nulă

Toate drepturile rezervate. Reproducerea informațiilor este permisă numai în scopuri educative și necomerciale și numai cu indicarea sursei.

ISSN 1584-0883 (versiune *online*)

ISSN 1584-0883 (versiune e-Pub)

Evoluția stocului de aur al Băncii Naționale a României în perioada comunistă (1946-1989)

Academician Mugur Isărescu (coordonator)

Maria Constantinescu*

dr. Brîndușa Costache**

dr. Nadia Manea***

Adriana Aloman****

Elisabeta Blejan*****

---

* Director, Direcția audit intern

** Șef serviciu, Direcția secretariat

*** Expert principal, Direcția secretariat

**** Expert, Direcția studii economice

***** Referent de specialitate, Direcția statistică

Autorii doresc să adreseze mulțumiri colegilor de la Cancelaria Băncii Naționale a României, precum și celor din Direcția emisiune, tezaur și casierie, pentru sprijinul acordat în realizarea documentării, pentru observațiile și sugestiile formulate. Eventualele erori rămase sunt responsabilitatea exclusivă a autorilor.

Cuprins

Rezumat	7
<hr/>	
1. Aurul în sistemul internațional monetar postbelic	9
<hr/>	
1.1. Conferința de la Bretton Woods și etalonul aur-devize (1944-1972)	9
1.2. Demonetizarea și remonetizarea aurului (1973-1989)	16
2. Banca Națională a României și regimul aurului în perioada comunistă	20
<hr/>	
2.1. Banca Națională a României de la etatizare la Banca de Stat și noua acoperire în aur a leului (1946-1964)	20
2.2. Banca Națională a Republicii Socialiste România (1965-1989)	41
2.3. Regimul metalelor prețioase (1946-1989)	58
2.4. Aspecte ale producției de aur (1946-1989)	75
3. Regimul comunist și căile de „valorificare” a stocului de aur	88
<hr/>	
3.1. Reconsiderarea importanței stocului de aur al BNR (1946-1947)	88
3.2. Aur pentru pace și cereale (1946-1947)	92
3.3. Stocul de aur al BNR între datele oficiale și realitate (1948-1952)	101
3.4. „Noul curs” și stocul de aur al BNR (1954-1964)	106
3.5. Valuta mai importantă decât aurul (1965-1971)	109
3.6. Aderarea României la FMI și stocul de aur al Băncii Naționale (1972-1979)	113
3.7. Achitarea datoriei externe și stocul de aur al Băncii Naționale (1980-1989)	123
Metodologia întocmirii seriei „Aurul BNR 1946-1989”	130
<hr/>	
I. Surse	130
II. Prezentarea seriilor	131
III. Evoluția prețului oficial al aurului	139

Bibliografie	141
<hr/>	
I. Surse	141
II. Lucrări generale și speciale	147
III. Surse web	151
Anexa	154
<hr/>	
Tabel 1. Evoluția cantitativă a stocului de aur fin (1946-1989)	154
Tabel 2. Evoluția valorică a stocului de aur fin (1946-1989)	156

Rezumat

Evoluția stocului de aur al Băncii Naționale a României (1946-1989) reprezintă a treia parte dintre cele patru ale unei lucrări ample ce are drept scop reconstituirea stocului de aur al băncii centrale a României de la crearea acesteia și până în anul 2020. Spre deosebire de cele două secvențe cronologice anterioare, perioada 1946-1989 nu a mai fost individualizată după criteriul acoperirii legale a leului în aur. Această modificare a fost determinată de schimbările intervenite în rolul aurului pe plan internațional, precum și de măsurile regimului comunist din România care au dus la impunerea economiei centralizate și a restricțiilor severe în privința deținerii aurului de către populație.

În consecință, seria de date pentru perioada 1946-1989 nu a mai inclus stocul de acoperire în aur a monedei naționale, dar a avut în vedere evoluția valorică, în lei, și pe cea cantitativă, în kg, a stocului total de aur al BNR, cu detalieri referitoare la: aurul din țară, aflat în tezaurul BNR (lingouri și monede) și în afara acestuia, precum și aurul din străinătate (Banca Reglementelor Internaționale, Banca Angliei, UBS Zurich, Federal Reserve Bank, Eurobank Paris, Banca Națională a Ungariei, Banca Națională a Cehoslovaciei, Banca Națională a Elveției etc.). Datele seriei au rezultat din cercetarea surselor aflate în Arhiva BNR, completate și comparate cu cele din fondul *CC al PCR*, de la Arhivele Naționale ale României. Printre dificultățile enumerate și explicate în capitolul de metodologie aferent seriei 1946-1989 au fost, pe lângă datele contradictorii, și „ficțiunea” statisticilor întocmite de autoritățile comuniste.

Principalul rol al stocului de aur în perioada 1946-1989 a fost acela de a contribui la finanțarea deficitelor balanței de plăți a țării, fapt pentru care creșterea continuă a acestuia caracteristică intervalului 1929-1945 a fost înlocuită cu o evoluție sinuoasă, în care după scăderea dramatică din primul deceniu comunist etapele de acumulare au fost urmate de altele de valorificare. S-a menținut, și pentru epoca comunistă, perspectiva martorului care stă la ușa blindată a tezaurului BNR cu misiunea de a înregistra intrările și ieșirile de aur, dar și de a încerca explicarea acestor mișcări, prin punerea lor în legătură cu evenimente și fenomene petrecute pe plan intern și internațional între momentul etatizării Băncii Naționale a României și anul prăbușirii regimului comunist. Astfel, au fost avute în vedere: deciziile de la Bretton Woods (1944) cu privire la rolul aurului în funcționarea sistemului monetar internațional, crearea activului de rezervă special al Fondului Monetar Internațional, DST sau „aurul-hârtie”, renunțarea la etalonul aur-devize, precum și atribuțiile Băncii Naționale a României (Banca RPR–Bancă de Stat și, apoi, Banca Națională a RSR) în deținerea și administrarea metalelor prețioase, conform reglementărilor care au definit un regim foarte restrictiv al aurului. În același timp, s-a avut în vedere valorificarea stocului de aur al BNR, de la achitarea sancțiunilor din *Tratatul de pace de la Paris* și plata importurilor de cereale și de tehnologie la depunerea cotei de membru al FMI și achitarea anticipată a datoriei externe.

Cuvinte-cheie: economie centralizată, stoc total de aur, prețul aurului, producția de aur, tezaur național de metale prețioase, rezerva de stat de metale prețioase, criza datoriei externe.

1. Aurul în sistemul internațional monetar postbelic

1.1. CONFERINȚA DE LA BRETTON WOODS ȘI ETALONUL AUR-DEVIZE (1944-1972)

Disfuncționalitățile etalonului aur-devize evidențiate în perioada interbelică arătasera că „sistemele bănești naționale nu puteau fi unite efectiv decât de un sistem monetar internațional care să răspundă necesității epocii”¹. Bazele acestui sistem au fost puse la Conferința monetară și financiară a Națiunilor Unite și Asociate de la Bretton Woods, care a avut loc în perioada 1-22 iulie 1944 și la care au participat 730 de delegați din 44 de state și autorități aliate.² Cu acest prilej, au fost luate în discuție două proiecte de reconstrucție monetară postbelică, respectiv „planul Keynes” și „planul White”. Cu unele amendamente, „planul White”, care reprezenta punctul de vedere al SUA, a fost cel adoptat. Astfel, a fost legiferat etalonul aur-devize, în cadrul căruia aurul a fost menținut ca etalon și ca mijloc de rezervă și de plată în relațiile internaționale, utilizându-se însă cu aceleași funcții și pe picior de egalitate cu dolarul SUA.³ Adoptarea „planului White” a fost consecința faptului că principalele țări occidentale erau secătuite de eforturile și de distrugerile de război, având o circulație monetară afectată de inflație, în timp ce Statele Unite ale Americii erau principalul centru financiar al lumii, iar dolarul era cea mai puternică monedă în relațiile de plăți internaționale. Această poziție a dolarului reflecta atât puterea economică și financiară a SUA, cât și cea mai importantă acumulare de aur monetar din întreaga istorie a capitalismului, în valoare de 24 miliarde de dolari, respectiv 17 848 de tone în 1945⁵, adică două treimi din totalul rezervelor de aur monetar ale țărilor occidentale⁶.

Stabilirea cadrului instituțional al funcționării sistemului monetar internațional prin Sistemul Bretton Woods a inclus și înființarea Fondului Monetar Internațional (FMI), care, inițial, a avut ca misiune centrală asigurarea stabilității sistemului monetar internațional și prevenirea crizelor, principala resursă financiară fiind constituită din cote-părți ale țărilor participante. Obiectivele FMI erau: promovarea cooperării

¹ Nicolae Murgu, Mugur Isărescu, *Aurul. Mit și realitate*, Iași, Editura Junimea, 1981, p. 122.

² *Proceedings and Documents Issued of the United Nations Monetary and Financial Conference*, Bretton Woods, New Hampshire, July 1-22, 1944, vol. I, p. 5 (www.fraser.stlouisfed.org/title/proceedings-documents-united-nations-monetary-financial-conference-bretton-woods-new-hampshire-july-1-22-1944-430?browse=1940s#7570, accesat 21-22 ianuarie 2020).

³ C. C. Kirițescu, *Relațiile valutare-financiare internaționale*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978, p. 102; N. Murgu, M. Isărescu, *Aurul*, p. 120; *Sistemul Bretton Woods și Conferința Monetară Internațională din 1944 (Sistemul Bretton Woods)* (www.rasfoiesc.com/business/economie/finante-banci/Sistemul-Bretton-Woods-si-Conf52.php, accesat 18 ianuarie 2020).

⁴ Harry Dexter White (1896-1948), adjunctul secretarului Trezoreriei SUA, Henry Morgentau Jr., și principalul arhitect al Fondului Monetar Internațional și al Băncii Mondiale a publicat, încă din aprilie 1943, planul intitulat *Proiect preliminar de schiță a unei propuneri pentru un fond internațional de stabilizare a Națiunilor Unite și Asociate* (Victor Stoica, Petre Deaconu, *Bani și credit*, vol. I, București, Editura Economică, 2003, p. 133; *Articles of Agreement of the International Monetary Fund* (www.imf.org/external/pubs/ft/aa/pdf/aa.pdf, accesat 27 martie 2020).

⁵ Timothy Green, „Central Bank Gold Reserves. An historical perspective since 1845”, în *Research Study*, no. 23/nov. 1999, p. 17.

⁶ N. Murgu, M. Isărescu, *Aurul*, p. 120; V. Stoica, P. Deaconu, *Bani și credit*, p. 135.

monetare internaționale, înlesnirea dezvoltării echilibrate a comerțului internațional, stabilitatea cursurilor valutare, finanțarea balanțelor de plăți ale țărilor membre, crearea unui sistem multilateral de plăți între țările membre, înlăturarea restricțiilor valutare care împiedicau dezvoltarea comerțului internațional. Astfel, nu întâmplător, instituțiile Fondului Monetar Internațional au asigurat principalul cadru în care a fost abordată problema aurului după cel de-al Doilea Război Mondial.⁷

Hotărârile acestei conferințe au fost incluse în *The Articles of Agreement of the International Monetary Fund (Acordul de creare a Fondului Monetar Internațional, cunoscut și ca Acordul de la Bretton Woods)*, adoptat de reprezentanții a 29 dintre statele participante la 22 iulie 1944⁸. Prevederile referitoare la aur au fost următoarele:

- Monedele naționale erau definite prin raportarea la aur sau la dolarul american, care era el însuși definit în aur. Astfel, fiecare monedă națională trebuia să aibă o definiție legală, numită valoare paritară sau paritate, calculată în aur, considerată ca denominator comun. În stabilirea parităților, se pleca de la greutatea și titlul dolarului în vigoare la 1 iulie 1944, respectiv 1 dolar = 0,888671 g aur fin sau 1 uncie de aur = 34,92 (35,00) dolari⁹. Astfel, referirea la dolar era, de fapt, o manieră indirectă de raportare la aur, care rămânea singurul mijloc de plată internațională incontestabil (monedă internațională de ultimă instanță).¹⁰ Punerea dolarului pe picior de egalitate cu aurul („as good as gold”) a reprezentat unica legătură efectivă a banilor din sistem cu aurul.¹¹ De altfel, chiar înainte de izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial, toate statele lumii renunțaseră la dreptul deținătorilor de bancnote de a le preschimba în aur, iar în momentul în care a avut loc Conferința de la Bretton Woods niciuna dintre principalele monede ale lumii nu mai era convertibilă în aur.¹²
- Cursurile de schimb erau fixe, dar ajustabile, ceea ce însemna că erau calculate pe baza parităților metalice (conținuturilor în aur) și menținute neschimbate o perioadă de timp mai îndelungată. Cursurile de piață ale monedelor naționale puteau varia față de paritatea oficială în jurul unei marje de ± 1 , țările emitente având obligația să supravegheze strict această evoluție, intervenind prin vânzarea sau cumpărarea de monedă. Dacă în urma acestor intervenții nu se produceau efectele așteptate, se trecea la modificarea valorii paritare, dar numai pentru corectarea unui dezechilibru fundamental în economia unei țări.¹³

⁷ N. Murgu, M. Isărescu, *Aurul*, p. 121.

⁸ www.imf.org/external/pubs/ft/aa/pdf/aa.pdf, accesat 26 martie 2020; V. Stoica, P. Deaconu, *Bani și credit*, vol. I, p.137.

⁹ Acest preț al unciei însemna 1 125 de dolari SUA pentru un kg de aur fin (Arhiva BNR (ABNR), fond *Direcția valutară și metale prețioase*, dosar nr. 48/1968, f. 1). În practica internațională, pentru greutatea metalelor prețioase este folosită uncia troy, care are 31,1034768 g (www.royalmint.com/faqs/bullion/what-is-a-troy-ounce/, accesat 20 aprilie 2021).

¹⁰ N. Murgu, M. Isărescu, *Aurul*, p. 122; *Sistemul Bretton Woods*, p. 2.

¹¹ C.C. Kiriteșcu, *Relațiile valutare-financiare*, p. 102.

¹² *Sistemul Monetar Internațional*, p. 263 (VII_SIST_MONET_INT%20(4).pdf), accesat 17 iunie 2020.

¹³ *Sistemul Bretton Woods*, p. 2.

- Libera convertibilitate a monedelor se traducea în obligația fiecărui stat de a răscumpăra propria monedă deținută de un alt stat membru, fie cedând aur, fie moneda aceluși stat, ceea ce era valabil numai pentru plățile curente, nu și pentru mișcările de capital.¹⁴ Comerțul cu aur între țările membre ale FMI se putea face numai la prețul oficial de 35 dolari pe uncie (34,92 dolari).
- Element intrinsec al funcționării Fondului Monetar Internațional, principiul lichidității a dus la introducerea conceptului de rezervă monetară, care era destinat nevoilor de echilibrare a balanței de plăți, „un rezervor”, din care, „la nevoie, țările să poată obține un sprijin temporar, pentru a face față deficitului balanței de plăți curente”. Structura rezervei monetare internaționale cuprindea: rezerva oficială de aur sau aurul monetar al băncilor centrale, rezerva în monede convertibile, de obicei dolari SUA, și poziția de rezervă la FMI. SUA se angajau să asigure convertibilitatea în aur a dolarilor deținuți de băncile centrale ale statelor membre la prețul oficial de 35 dolari uncia, acest preț urmând să fie menținut de toate aceste state în relațiile oficiale și promovat pe piața privată.¹⁵
- Țările care aderau la FMI își asumau o serie de obligații, printre care și aceea de a participa la resursele Fondului cu o cotă-parte, a cărei mărime reflecta situația economică a fiecărei țări, fapt pentru care erau luați în considerare mai mulți factori: venitul național, rezervele de aur și dolari, importul și exportul. În varianta inițială, „formula de la Bretton Woods”, care a rămas valabilă până în 1963, se calcula din suma mai multor elemente (2 la sută din venitul național al anului 1940, 5 la sută din valoarea aurului în dolari la 1 iulie 1943, 10 la sută din media importurilor în perioada 1934-1938, 10 la sută din variația maximă a exporturilor în perioada 1934-1938), care era majorată cu procentul exportului mediu din perioada 1934-1938 față de venitul național.¹⁶
- Cota se vărsa în aur și în monedă națională, cota-aur fiind de 25 la sută, iar cea în monedă națională de 75 la sută. Dimensiunea acestei cote era importantă pentru că mărimea ei dădea capacitatea de vot a membrilor FMI.¹⁷

Fiind rezultatul situației economice și politice internaționale de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, *Acordul de la Bretton Woods* s-a concretizat în asigurarea unei stabilități monetare care a contribuit la dezvoltarea schimburilor internaționale. Treptat, însă, modificarea situației economice și a raporturilor internaționale a făcut ca ordinea monetară stabilită la Bretton Woods să-și arate limitele. Deși aurul era, teoretic, etalonul de evaluare a tuturor celorlalte active, în realitate singura monedă convertibilă în aur era dolarul SUA. Așadar, începea „o nouă dispută istorică în arena internațională: cea dintre aur și dolar”.¹⁸

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ N. Murgu, M. Isărescu, *Aurul*, p. 122; V. Stoica, P. Deaconu, *Bani și credit*, p. 139.

¹⁶ V. Stoica, P. Deaconu, *Bani și credit*, p. 161.

¹⁷ *Ibidem*, pp. 161-162; N. Murgu, M. Isărescu, *Aurul*, p. 122.

¹⁸ *Sistemul Bretton Woods*, p. 2; N. Murgu, M. Isărescu, *Aurul*, p. 121.

Deși îl considera „numai aparent”, C.C. Kirîțescu explica noul paradox al aurului specific perioadei postbelice:

„Dacă banul de aur și-a încheiat cariera, cedând locul bancnotelor și altor mijloace de plată, aurul ca «marfă de un fel deosebit», ca echivalent general pentru celelalte mărfuri, ca mijloc de rezervă și de teaurizare, continuă să aibă o utilitate însemnată pe care notorietatea problemei aurului nu face decât s-o confirme. Nicio țară nu refuză aurul. El a rămas un element principal al rezervelor monetare, băncile centrale considerându-l ca pe un activ sigur, de care pot dispune în orice împrejurări”. În același timp, „cu cât înlocuitorii aurului /.../ trec prin dificultăți care se manifestă de cele mai multe ori printr-o eroziune a puterii lor de cumpărare, cu atât aurul, cu stabilitatea lui relativă, este mai râvnit, disputele pentru posesiunea lui sunt mai aprinse. Cu singura deosebire că, înainte de Primul Război Mondial, circulația aurului era vizibilă, în timp ce astăzi, ea a devenit invizibilă, petrecându-se în cea mai mare parte între minele din Africa de Sud sau din alte părți ale lumii, de unde e dezgropat, și tezaurele băncilor de emisiune sau ale particularilor, unde e îngropat din nou”.¹⁹

Revenind la consecințele celor stabilite la Bretton Woods asupra sistemului monetar-financiar postbelic, una dintre acestea a fost declanșarea „foamei de dolari”, deoarece prevederea convertibilității în aur a dolarului a determinat statele din Vestul Europei să acumuleze cantități importante din moneda SUA. În această situație, în pofida angajamentului SUA de a vinde aurul la prețul oficial, prețul de piață al acestuia a crescut, iar SUA au ajuns în situația de a achita cu greu această obligație, având în vedere că rezervele de aur americane au scăzut de la 24,6 miliarde de dolari în 1949 la circa 16 miliarde de dolari în 1960. În ceea ce privește prețul aurului pe piața liberă, în 1948 acesta era de 1 607,50 de dolari/kg (comparativ cu 1 125 de dolari/kg pe piața oficială), pentru ca în 1949-1950 să fie de 1 318,15 dolari/kg. În deceniul care a urmat, în anii 1950-1951, prețul neoficial a variat între 1 221,70 și 1 318,15 dolari/kg, după care, în intervalul 1952-1960, a crescut de la 1 127,82 de dolari/kg până la 1 191,16 dolari/kg.²⁰

În paralel, rezervele de aur ale țărilor europene dezvoltate au cunoscut majorări corespunzătoare, astfel încât procesul de redistribuire a aurului monetar s-a accentuat, mai ales după declararea convertibilității principalelor monede europene (1958)²¹. Reducerea rezervelor de aur și deficitele cronice ale balanței de plăți din SUA au dus la slăbirea continuă a poziției dolarului. De aceea, „fuga după dolar” a fost urmată de „fuga de dolar”, fiind preferat aurul, ceea ce a făcut ca menținerea raportului fix de 35 de dolari pe uncie să fie greu de păstrat, iar piața aurului să suporte succesive momente de tensiune. Această situație a fost caracterizată drept dilema aur-dolar.²²

¹⁹ C.C. Kirîțescu, *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*, vol. III, București, Editura Enciclopedică, 1997, pp. 197-198.

²⁰ *Evoluția prețului aurului*, document întocmit de Banca Română de Comerț Exterior la 5 iulie 1969, în ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 24/1969, f. 38; C.C. Kirîțescu, *Relațiile valutare-financiare*, p. 102.

²¹ N. Murgu, M. Isărescu, *Aurul*, p. 124; C.C. Kirîțescu, *Relațiile valutare-financiare*, pp. 100, 102.

²² N. Murgu, M. Isărescu, *Aurul*, p. 124.

În anul 1960, a avut loc prima „febră a aurului”. Sub impulsul unui complex de factori monetari, financiari și politici (introducerea convertibilității monetare în Europa Occidentală, liberalizarea capitalurilor, dezbaterile electorale și alegerea lui John F. Kennedy ca președinte al SUA, tensiunile politice și militare din Algeria și Congo), băncile centrale cu rezerve importante de dolari au ezitat să-i convertească în SUA și au procedat la cumpărări individuale de aur la prețuri care au depășit limita stabilită de FMI. Astfel, în fața unei avalanșe venite din toate părțile lumii, în câteva zile prețul aurului la Londra a crescut până la 40,5 dolari/uncie. Deși a intervenit masiv pe piață pentru a menține prețul de 35 dolari/uncie, Banca Angliei nu a putut face față situației. Cu sprijinul și sub conducerea SUA, în noiembrie 1961, a luat ființă London Gold Pool, alcătuit din băncile centrale a opt state (SUA, Germania, Marea Britanie, Franța, Italia, Belgia, Olanda și Elveția). În cadrul London Gold Pool băncile centrale acționau pe piața Londrei numai prin Banca Angliei, care era agentul lor comun. Scopul acestei coordonări era asigurarea ofertei de aur necesare pentru menținerea prețului de 35 dolari/uncie, precum și reducerea presiunii băncilor centrale vest-europene deținătoare de dolari asupra stocului de aur al SUA.²³

Impactul crizei, dar și rezultatul acestor măsuri s-au văzut în cantitățile de aur intrate în rezervele oficiale în anii 1960 și 1961. Astfel, în 1960, rezervele oficiale au atras aur doar în valoare de 335 de milioane de dolari, adică un sfert din aurul nou, în valoare de 1 375 de milioane de dolari. În același timp, investițiile speculative aproape s-au dublat, ajungând la 600 milioane de dolari. Anul următor a fost un an mai liniștit, în care băncile centrale s-au abținut de la a cumpăra aur de pe piața Londrei peste o anumită limită a prețului, astfel încât în rezervele oficiale a intrat aur în valoare de 630 de milioane de dolari, din totalul aurului nou de pe piața mondială, a cărui valoare fusese de 1 475 de dolari.²⁴ În intervalul 1960 – octombrie 1967, prețul aurului pe piața liberă a variat între 1 127,82 de dolari/kg și 1 131,68 de dolari/kg.²⁵

Aurul nou reprezenta producția anuală a lumii capitaliste. Pentru satisfacerea cererii oficiale și particulare, piața mondială era însă alimentată și cu aurul vândut de URSS. Potrivit unei note informative redactate la Banca de Stat a României, în condițiile dificile ale anului 1960 „autoritățile monetare engleze au privit ca o dificultate în plus faptul că URSS n-a mai dirijat spre Londra decât o jumătate din aurul”, pe care l-a vândut în acest an. Mai mult decât atât, aurul sovietic a ajuns pe piața Londrei înainte de izbucnirea crizei, după care URSS a găsit „debușee mai favorabile decât piața Londrei”. În schimb, în anul următor, tot aurul sovietic a fost vândut băncilor centrale, 90 la sută prin Banca Angliei și restul prin băncile Franței și Elveției, ceea ce a venit în întâmpinarea nevoilor de aur ale acestora.²⁶

În 1962 s-a înregistrat un nou moment de tensiune, deoarece prăbușirea cursurilor bursiere de pe Wall Street, criza cubaneză și reducerea cantității de aur sud-african ajuns pe piața Londrei au dus la creșterea cererii private de aur și la urcarea prețului

²³ *Ibidem*, p. 125; ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 17/1963, f. 10.

²⁴ ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 17/1963, f. 11.

²⁵ *Idem*, dosar nr. 24/1969, f. 38.

²⁶ *Idem*, dosar nr. 17/1963, f. 8, 11, 12.

acestuia. Străduința de a menține prețul oficial al metalului galben s-a făcut în detrimentul creșterii rezervelor oficiale. Astfel, rezultatele acestui an au fost apreciate drept „descurajante”, din cauza faptului că băncile centrale au reușit să achiziționeze aur în valoare de numai 330 milioane dolari, adică puțin peste o cincime din aurul nou, în valoare de 1 520 milioane dolari, și mai puțin decât în 1960, deși între timp intrase în funcțiune „pool-ul aurului”²⁷. Astfel, în nota informativă menționată mai sus se preconiza că „menținerea artificială a prețului aurului impune o luptă de eroziune cu cererea privată, care este susținută de convingerea că (!) chiar dacă actuala structură de cursuri valutare va putea fi menținută, o sporire a prețului aurului este inevitabilă mai devreme sau mai târziu, prin însăși acțiunea legilor pieței”²⁸.

În 1964, în cadrul sesiunii anuale a FMI de la Tokio, reprezentantul Franței a afirmat că „experiența ultimilor ani ne învață, în afara oricărei preferințe doctrinare, că aurul rămâne suportul esențial al sistemului mondial al plăților”. A urmat declarația din 4 februarie 1965 a președintelui francez Charles de Gaulle, potrivit căruia trebuia revenit la etalonul aur, deoarece era singurul sistem internațional viabil. Efectul psihologic al declarației a fost dublat de faptul că Trezoreria americană a convertit în aur 884 de milioane de dolari la cererea Franței, ceea ce a marcat un nou moment de criză.²⁹

A urmat „febra aurului” din anii 1967-1968, determinată, în principal, de intensificarea războiului din Vietnam și de teama devalorizării dolarului după ce lira sterlină fusese devalorizată în noiembrie 1967. În acest moment, prețul neoficial al aurului a urcat la 1 132,48 dolari/kg.³⁰ O cantitate considerabilă de aur a fost vândută pe piața Londrei de către băncile centrale occidentale pentru menținerea prețului oficial al aurului și contrarea acestei noi „febre a aurului”.³¹ În consecință, guvernatorii băncilor centrale din „pool-ul aurului” s-au reunit la Washington între 16 și 17 martie 1968 și au acceptat propunerea americană de scindare a pieței aurului, în piața oficială și piața liberă (*two-tier gold market*). Astfel, băncile centrale se angajau să nu mai vândă și să nu mai cumpere aur decât între ele, la prețul oficial, abținându-se de la a mai vinde și de la a mai cumpăra aur pe piața liberă, unde prețul varia în funcție de cerere și ofertă³². De altfel, în mai 1968 prețul unui kg de aur fin pe piața liberă a fost de 1 369,59 dolari/kg, așadar o creștere de 237,11 dolari în doar șase luni. A urmat reuniunea de la Stockholm a miniștrilor de finanțe și a guvernatorilor băncilor centrale din „Grupul celor zece” (SUA, Anglia, RF Germania, Italia, Belgia, Olanda, Canada, Suedia și Japonia, dar fără Franța), desfășurată sub președinția lui Krister Wickman, ministrul Afacerilor Economice din Suedia, și cu participarea directorului general al FMI, Pierre-Paul Schweitzer, a președintelui Băncii Naționale a Elveției, a secretarului general al Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) și a directorului general al Băncii Reglementelor Internaționale. Participanții au căzut de acord asupra

²⁷ *Ibidem*, f. 11.

²⁸ *Ibidem*, f. 11, 12.

²⁹ C.C. Kirîțescu, *Relații valutare-financiare*, pp. 225-226; Coloman Maioreanu, *Aurul și criza relațiilor valutare-financiare occidentale*, București, Editura Academiei, 1976, p. 74; N. Murgu, M. Isărescu, *Aurul*, p. 125.

³⁰ ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 24/1969, f. 38.

³¹ N. Murgu, M. Isărescu, *Aurul*, p. 126.

³² ABNR, fond Direcția valutară și metale prețioase, dosar nr. 48/1968, f. 130.

creării de disponibilități sub forma „drepturilor speciale de tragere” la FMI, având la bază încrederea țărilor respective. Potrivit acestui sistem, urma ca țărilor membre ale FMI să li se aloce periodic, proporțional cu participarea la acest organism internațional, anumite plafoane de drepturi speciale de tragere, ceea ce permitea țărilor care aveau nevoie să obțină în limita acestora, prin intermediul FMI, sumele în valută necesare pentru acoperirea deficitelor lor externe³³. Astfel, din 1969, în cadrul Fondului Monetar Internațional s-a creat un activ de rezervă special, Drepturile Speciale de Tragere (DST), care au fost concepute inițial ca un supliment al lichidității internaționale, pentru ca ulterior DST sau „aurul-hârtie” să fie investit cu rolul de înlocuitor al aurului și de etalon al Sistemului Monetar Internațional. Inițial, 1 DST = 1 dolar SUA, ceea ce a însemnat că 1 uncie de aur = 35 DST. Adoptarea acestor schimbări a însemnat renunțarea la *pool*-ul aurului, ceea ce a eliberat guvernele occidentale de obligația de a reglementa prețul aurului pe piața liberă. Aceste măsuri n-au fost însă de natură să rezolve nici problema aurului, nici criza dolarului.³⁴ Astfel, în 1969, aurul a depășit pe piața liberă pragul psihologic de 1 400 dolari/kg, atingând 1 401,74 de dolari/kg (în martie) și 1 403,35 de dolari/kg (în mai), pentru ca în iunie să scadă până la 1 347,08 dolari/kg.³⁵

În condițiile cheltuielilor mari cu războiul din Vietnam și ale împrumuturilor pe măsură contractate de guvernul american de la banca centrală, dolarul a încetat să mai reprezinte un bun activ de rezervă, fapt pentru care băncile centrale occidentale au început să descurajeze intrările de dolari în rezervele lor valutare, iar unele dintre ele (Franța și Elveția) au cerut, conform *Acordului de la Bretton Woods*, convertirea rezervelor de dolari în aur. Prin urmare, rezervele americane de aur au scăzut foarte mult, ajungând la aproape 10 miliarde de dolari, un stoc care era considerat de către guvern „intangibil pentru caz de război”.³⁶ De aceea, la 15 august 1971, președintele Richard Nixon a anunțat decizia SUA de a suspenda convertibilitatea în aur a dolarului, precum și de a acționa pentru scoaterea aurului din sistemul monetar internațional. Această măsură a pus capăt singurei forme de convertibilitate în aur care mai rămăsese în Occident după renunțarea la etalonul aur-monedă. Astfel, se rupea și ultima legătură „concretă” a sistemelor monetare occidentale cu aurul, care era demonetizat.³⁷

O tentativă de salvare a sistemului de la Breton Woods a avut loc în decembrie 1971, la Washington, unde a intervenit *Acordul Smithsonian*, care s-a aplicat începând cu 9 mai 1972, prin care dolarul a fost devalorizat cu 7,8 la sută față de aur și DST, adică de la 0,888671 g aur fin la 0,818513 g aur fin. Astfel, prețul oficial al aurului a rămas 35 DST pe uncie, dar s-a majorat la 38 dolari pe uncie. În același timp, cursurile

³³ *Ibidem*; *Annual Report of the Secretary of the Treasury of the State of the Finances - For the fiscal year ended June 30, 1968*, US Government Printing Office, Washington, 1969, p. 372 (www.books.google.ro/books?id=aSEi3ZFW5vkC&pg=PA372&lpg=PA372&dq=10+meeting+stockholm+march+1968&, accesat 12 martie 2021).

³⁴ N. Murgu, M. Isărescu, *Aurul*, p. 126.

³⁵ ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 24/1969, f. 38.

³⁶ *Sistemul Bretton Woods și Conferința Monetară Internațională din 1944*, p. 2 www.rasfoiesc.com/business/economie/finante-banci/Sistemul-Bretton-Woods-si-Conf52.php, accesat 26 ianuarie 2020); potrivit lui Timothy Green (Central Bank Gold Reserves, p. 18), rezervele de aur ale SUA erau de 9 070 tone (1971) și de 8 584 tone (în 1972 și 1973).

³⁷ Victor Stoica, Petre Deaconu, *Bani și credit*, p. 145.

monedelor occidentale nu au mai fost definite în aur, metalul galben pierzându-și rolul de etalon al sistemului monetar internațional. Prin încheierea *Acordului Smithsonian*, sistemul monetar postbelic stabilit la Bretton Woods își încheia existența³⁸. În același timp, aurul era demonetizat sau, altfel spus, aurul nu mai îndeplinea funcțiile de echivalent general și de bani.

1.2. DEMONETIZAREA ȘI REMONETIZAREA AURULUI (1973-1989)

Acordul Smithsonian a avut viață scurtă, căci dificultățile antrenate de criza monetară nu au dispărut. În februarie 1973, dolarul s-a devalorizat cu 10 la sută față de aur, ajungând la 0,736662 g aur fin, iar prețul oficial al metalului galben a devenit 42,22 dolari/uncie. În martie 1973, toate monedele occidentale au trecut în regim de flotare liberă, renunțându-se la orice legătură efectivă cu aurul. Prețul oficial al aurului a devenit o mărime formală, căci pe piața liberă acesta a depășit 100 de dolari în mai 1973. În aceste condiții, tranzacțiile oficiale cu aur au fost blocate, iar suspendarea convertibilității dolarului în aur a transformat rezervele oficiale de metal galben în active blocate, deoarece băncile centrale nici nu puteau vinde din acest aur la prețul oficial, căci prețul unei uncii se dublase pe piața liberă, nici nu aveau voie să facă operațiuni cu aur pe piața liberă.³⁹

Pentru deblocarea acestei situații, în noiembrie 1973 s-a renunțat la piața dublă a aurului și băncile centrale au dobândit posibilitatea de a vinde aur pe piața liberă. Au urmat două acorduri în anul 1974: în aprilie, *Acordul de la Zeist* (Olanda), prin care țările membre ale Comunității Economice Europene⁴⁰ au convenit să utilizeze aurul în reglementările dintre băncile lor centrale, și decizia FMI, din iunie, prin care rezervele oficiale de aur au fost acceptate drept garanție a împrumuturilor internaționale, stabilindu-se ca evaluarea să fie făcută la prețul pieței. Compromisul a mers mai departe și, la întâlnirea franco-americană la nivel de președinți (Valery Giscard d'Estaing și Gerald Ford) din Martinica din decembrie 1974, s-a manifestat consensul cu privire la contabilizarea aurului din rezervele oficiale la prețul pieței, dacă guvernele găsesc de cuviință să facă asta.⁴¹ Singura țară care a făcut acest lucru a fost Franța, care, la 9 ianuarie 1975, a anunțat că noul preț de înregistrare a aurului era 170,40 dolari/uncie.⁴² La două zile distanță, decizia Franței era menționată în *Nota privind situația aurului*, întocmită la București în cadrul Ministerului Finanțelor, sub semnătura ministrului Florea Dumitrescu. În același document se adăuga că „Ministerul de Finanțe al SUA a precizat că SUA nu au intenția să reevalueze. Dintre țările Pieței Comune, Anglia și Italia au declarat, de asemenea, că vor menține prețul

³⁸ C.C. Kirițescu, *Relațiile valutare-financiare*, p. 103; N. Murgu, M. Isărescu, *Aurul*, p. 126-127; Victor Stoica, Petre Deaconu, *Bani și credit*, p. 145.

³⁹ C.C. Kirițescu, *Relațiile valutare-financiare*, p. 103; N. Murgu, M. Isărescu, *Aurul*, p. 127.

⁴⁰ Celor șase țări fondatoare din 1957 (Franța, RFG, Italia, Belgia, Olanda și Luxemburg) li s-au adăugat alte trei (Marea Britanie, Irlanda și Danemarca) în 1973.

⁴¹ N. Murgu, M. Isărescu, *Aurul*, pp. 127-128.

⁴² ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 32/175, f. 180v.

oficial al aurului. În Elveția s-a anunțat că nu se consideră necesară reevaluarea”. Așadar, concluzia analizei cu privire la statutul aurului în lume remarca:

„Faptul că, deși există acorduri internaționale în acest sens, băncile centrale ezită să reevalueze rezervele de aur trebuie considerat ca o expresie a contradicțiilor existente cu privire la viitorul rol al aurului. Reevaluarea contabilă a aurului reprezintă un pas spre deblocarea aurului din rezerve, deci spre vânzarea și cumpărarea liberă de aur atât între băncile centrale, cât și între acestea și piață. Nu toate băncile centrale sunt de acord cu această perspectivă”. Într-adevăr, SUA și Franța întruchipau cele două puncte de vedere care preconizau roluri total diferite pentru aur. Cele două concepții au reprezentat punctele de plecare ale tratatelor de reformare a sistemului monetar internațional, misiune încredințată de FMI, în 1974, Comitetului celor 20.⁴³

În prelungirea poziției din deceniul șapte al secolului trecut, când propuneau înlocuirea treptată a aurului printr-un sistem de credite reciproce în cadrul Fondului Monetar Internațional („Drepturile Speciale de Tragere”), în condițiile accentuării deficitului balanței sale comerciale și sub impactul crizei petrolului, SUA au solicitat demonetizarea aurului și eliberarea sistemului monetar internațional de „capriciile” metalului galben. În același timp, Franța, rămasă și ea consecventă punctului său de vedere din același deceniu șapte, susținea că aurul reprezenta singura bază reală a sistemului monetar internațional. În cele din urmă, din cauza accentuării deficitului balanței comerciale a SUA și sub impactul șocurilor petroliere, Conferința FMI din 9-10 ianuarie 1976, desfășurată la Kingston (Jamaica), a oficializat demonetizarea aurului pe plan internațional, stabilind renunțarea la funcția aurului de etalon al sistemului monetar internațional sau, altfel spus, aurul a încetat să îndeplinească rolul de monedă și a rămas doar o marfă.⁴⁴

Prin urmare, paritățile monedelor și valoarea DST nu s-au mai raportat nici la aur, nici la o altă valută, ci la o monedă coș compozită, iar prețul oficial al aurului a fost înlăturat. S-a renunțat, de asemenea, la plățile obligatorii în aur ale țărilor membre către FMI și invers, băncile centrale urmând să vândă și să cumpere aur la prețul pieței. Băncile centrale din țările occidentale puteau comercializa aurul cu condiția ca stocurile acumulate de țările membre ale „Grupului celor zece” și de FMI să nu depășească nivelul anului 1975.

Potrivit menționatei analize a Ministerului de Finanțe de la București, bazată pe date ale FMI, în 1975, la prețul oficial de 42,22 dolari/uncie, cele mai importante rezerve de aur ale lumii erau repartizate după cum urmează:

⁴³ *Ibidem*, f. 180.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 129; N. Murgu, M. Isărescu, *Aurul*, p. 128; Paul Bran, Ionela Costică, *Economica activității financiare și monetare internaționale*, București, Editura Economică, 2003, p. 38; V. Stoica, P. Deaconu, *Bani și credit*, p. 146.

Tabel 1. Repartizarea rezervelor de aur ale lumii în 1975

Țara	Aur (milioane dolari)
SUA	11 467
RFG	4 887
Franța	4 194
Elveția	3 457
Italia	3 427

Sursa: ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 32/175, f. 180v-181.

În ansamblu, țările Pieței Comune dețineau împreună aur în valoare de 21 206 milioane de dolari, iar țările în curs de dezvoltare dețineau aur în valoare de 3 750 milioane de dolari.⁴⁵

Liberalizarea aurului nu a determinat însă, cu câteva excepții (SUA și Portugalia), băncile centrale să treacă la reducerea rezervelor de metal galben. Dimpotrivă, a avut loc o reacție de reactivare a gradului de utilizare a rezervelor oficiale de aur, ilustrată de Italia, care a garantat împrumuturile externe cu rezervele de aur, și de Franța, care a contabilizat aurul la valoarea de piață a acestuia înainte de renunțarea la prețul oficial. În schimb, decizia de la Kingston de a se trece la lichidarea treptată a stocului de aur monetar al FMI a fost concretizată mai întâi în vânzarea unei șesimi (circa 26 milioane uncii) pe piața liberă, iar o altă șesime a fost restituită țărilor membre.⁴⁶

Deciziile de la Kingston au fost adoptate de Consiliul Governorilor FMI la 30 aprilie 1976 și au devenit al doilea amendament al *Statutului FMI*, care a intrat în vigoare la 1 aprilie 1978.⁴⁷ Astfel, după ce mai bine de trei decenii și jumătate, din 1934 până în 1971, prețul aurului a fost relativ stabil, în jurul nivelului de 35 de dolari/uncie, ca expresie a reglementării oficiale, după anunțarea deciziei de suspendare a convertibilității dolarului prețul aurului a escaladat mai multe praguri psihologice. Ieșit de „sub tutela” autorităților și eliberat de fixitate, prețul aurului a început să fie determinat de raportul cerere-ofertă de pe piață și de atitudinea publicului față de metalul galben. Prin urmare, la început, prețul aurului a crescut pentru a recupera decalajul față de nivelul general al prețurilor.⁴⁸

Apoi, de-a lungul deceniului al optulea al secolului trecut, prețul aurului s-a menținut la un nivel înalt reflectând atractivitatea tot mai mare a metalului galben în condițiile amplificării inflației, a incertitudinilor economice și politice de pe plan internațional, a fenomenelor de criză și a conflictelor deschise din diferitele părți ale lumii, a recrudescenței tendințelor protecționiste, a dificultăților aprovizionării cu țiței, a creșterii datoriei externe a țărilor în curs de dezvoltare. În același timp, deprecierea cursului dolarului a determinat pe deținătorii de lichidități să caute un activ de refugiu cu valoare stabilă pe termen lung, convingerea generală fiind că „aurul este o valoare

⁴⁵ ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 32/175, f. 180v-181.

⁴⁶ N. Murgu, M. Isărescu, *Aurul*, pp. 128-129.

⁴⁷ *Statuts. Fonds monetaire internațional*, 1978, p. 3.

⁴⁸ N. Murgu, M. Isărescu, *Aurul*, pp. 133, 135, 136.

sigură într-o lume nesigură”. Nu întâmplător, fluctuațiile prețului aurului, un activ neproductiv de altfel, reprezintă un indiciu sugestiv cu privire la atmosfera generală din economia lumii și finanțele internaționale.⁴⁹

Concret, în anii 1973 și 1974, prețul aurului a crescut vertiginos, ajungând la 200 dolari/uncie, pentru ca în următorii doi ani, 1975 și 1976, să scadă la 100 dolari/uncie. Spre exemplu, pe piața Londrei, în săptămâna 21-26 aprilie 1975, unciă de aur s-a vândut cu 167,50 dolari (5 385 de dolari/kg), după care, în săptămâna 5-10 mai 1975, a scăzut la 165,25 dolari/uncie, adică 5 312,91 dolari/kg.⁵⁰ Apoi, anii 1979 și 1980 au stat iarăși sub semnul „febrei aurului”, în contextul unei noi crize a petrolului. Caracteristic pentru anul 1979 a fost creșterea semnificativă a cererii de aur, în special pentru teaurizare și cerere speculativă, în timp ce oferta de aur a rămas constantă, chiar cu o tendință de reducere. În aceste condiții, nicio autoritate monetară nu a decis să vândă aur pentru reechilibrarea situației. Mai mult chiar, după ce și-a redus cantitatea de aur oferită spre vânzare încă din primăvara anului 1979, Trezoreria SUA a suspendat, în toamna anului 1979, vânzările din stocul de aur monetar pentru o perioadă neprecizată. În primăvara anului 1980, băncile centrale ale principalelor state deținătoare de aur (SUA, RF Germania și Franța) nu și-au manifestat intenția de a vinde din rezervele lor, deși oferta de aur a Republicii Sud Africane era și ea în descreștere. Între timp, vânzările periodice ale Fondului Monetar Internațional deveniseră curențe, fapt pentru care nu au fost considerate o ofertă suplimentară.⁵¹ Astfel, la începutul anului 1979 prețul unciilor de aur a fost 217 dolari, pentru ca în noiembrie să coboare până la 193 dolari, iar la sfârșitul anului să ajungă la 397 de dolari.⁵² Așadar, în deceniul al optulea al secolului al XX-lea, prețul aurului s-a majorat de 12 ori.⁵³

Prin urmare, la începutul deceniului al nouălea al secolului trecut, aurul avea un statut contradictoriu. Pe de o parte, nu mai îndeplinea funcții monetare, cu excepția celei de activ de rezervă. Monedele de aur nu mai circulau în nicio țară, metalul galben nemaiaivând rolul de etalon al valorilor. Plățile internaționale nu se mai efectuau în aur și nici soldurile scadente nu mai erau reglementate cu ajutorul metalului galben. Din perspectiva funcțiilor monetare, aurului i se aduceau mai multe reproșuri, și anume: creșterea producției de metal galben, de care depindea mărimea rezervelor oficiale, nu putea ține pasul cu dezvoltarea comerțului mondial; o parte importantă a aurului era teaurizată de particulari; industria consuma din ce în ce mai mult aur; rezervele de aur erau inegal repartizate, ceea ce se agrava în condițiile ritmurilor diferite de dezvoltare a statelor. Pe de altă parte, demonetizarea aurului nu a fost totală, el a continuat să aibă o deosebită atractivitate atât pentru particulari, cât și pentru oficialități. Deși a fost demonetizat „de jure”, aurul s-a remonetizat „de facto” prin forța lucrurilor, conservarea funcției sale monetare fiind demonstrată de faptul că nicio bancă centrală nu și-a lichidat stocul de aur.⁵⁴

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 32/1975, f. 41.

⁵¹ N. Murgu, M. Isărescu, *Aurul*, pp. 137, 139-140, 142.

⁵² *Annual Report of the Secretary of the Treasury on the State of the Finances, Fiscal Year 1979*, p. 77 (www.fraser.stlouisfed.org/title/194/item/5624, accesat 26 martie 2020).

⁵³ N. Murgu, M. Isărescu, *Aurul*, p. 146.

⁵⁴ *Ibidem*, pp. 143, 144.

De fapt, zguduirile economice ale deceniului al nouălea al secolului trecut s-au reflectat și în prețul mediu al unciei de aur pe piața liberă, care, după șocul din 1980 (615 dolari/uncie), a variat între puțin peste 300 de dolari/uncie și puțin peste 450 de dolari/uncie, după cum urmează: 1981 – 460 dolari, 1982 – 376 dolari, 1983 – 424 dolari, 1984 – 361 dolari, 1985 – 317 dolari, 1986 – 368 dolari, 1987 – 447 dolari, 1988 – 437 dolari, 1989 – 381 dolari⁵⁵.

2. Banca Națională a României și regimul aurului în perioada comunistă

2.1. BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI DE LA ETATIZARE LA BANCA DE STAT ȘI NOUA ACOPERIRE ÎN AUR A LEULUI (1946-1964)

În planul de comunizare a României, care a început să fie pus în practică de Partidul Comunist Român cu sprijinul decisiv al URSS chiar înainte de sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, etatizarea Băncii Naționale a României a reprezentat un obiectiv important, deoarece putea deveni o pârghie esențială în instaurarea controlului nu numai asupra sistemului bancar, dar și asupra întregii economii naționale. Astfel, cu prilejul discuțiilor de la Moscova din 2-3 aprilie 1946, naționalizarea Băncii Naționale era menționată de Gheorghe Gheorgiu-Dej printre cele mai importante puncte ale programului pe care PCR intenționa să-l prezinte în alegerile din toamna aceluiași an. Considerată drept „un pas mai departe” după realizarea reformei agrare, măsura a fost apreciată și de I.V. Stalin: „Aveți în platformă naționalizarea BNR, aceasta este o măsură bună”⁵⁶.

În 1946, când începea Conferința de pace de la Paris și URSS accepta prelungirea cu doi ani a termenului de plată (de la 6 la 8 ani) a reparațiilor de război asumate de România prin *Convenția de armistițiu*, problema monetară era „acută în toate țările”, dar în România a fost agravată din cauza „unor împrejurări vitrege, în care urmările materiale și morale ale războiului se asociază cu urmările grave ale unei secete repetată la interval de un an”⁵⁷. Inflația galopantă nu a fost decât corolarul acestor factori.

⁵⁵ *Historical Gold Prices 1833 to Present* (www.piketty.pse.ens.fr/files/capital21c/xls/RawDataFiles/GoldPrices17922012.pdf, accesat 8 aprilie 2020).

⁵⁶ Dan Cătănuș, Vasile Buga (editori), *Gh. Gheorghiu-Dej la Stalin. Stenograme, note de convorbire, memorii (1944-1952)*, cuvânt înainte de acad. Florin Constantiniu, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2012, pp. 48, 50, 56; cf. și Cristian Păunescu, Brîndușa Costache, Nadia Manea, *Lichidarea băncilor: legislație, instituții, mecanisme (1947-1953)*, în volumul *Fenomene economice și financiare în spațiul românesc în secolele XIX-XX. Studii de economie regională*, coordonatori: Iosif Marin Balog, Rudolf Graf, Ioan Lumperdean, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2016, p. 455.

⁵⁷ Banca Națională a României, *Raportul Consiliului de administrație și Raportul Consiliului de cenzori către Consiliul de Miniștri privind gestiunea anului 1946 (Raportul anual al BNR privind gestiunea anului 1946)*, LXVI, București, Imprimeria BNR, 1946, pp. 3, 4.

Imediat după instalarea sa, în martie 1945, guvernul dr. Petru Groza a operat schimbări la nivelul conducerii Băncii Naționale, propunând numirea lui Constantin Tătăranu, susținut de Partidul Național Liberal-Tătărăscu, în funcția de guvernator și introducând în Consiliul de administrație pe Aurel Vijoli, simpatizant comunist. În mai 1946, Constantin Tătăranu a fost înlocuit cu Tiberiu Moșoiu, funcția de viceguvernator a fost încredințată lui Aurel Vijoli, iar alți membri ai Consiliului de administrație al BNR, precum Constantin T. Teodorescu și Alexandru Neagu, au fost înlocuiți cu apropiați ai comuniștilor, respectiv cu Stanciu Stoian și Pompiliu Băbeanu. Mai mult decât atât, în volumul autobiografic *Din prefacerile sistemului bănesc și de credit*, Aurel Vijoli sugerează că influența noului regim era semnificativ mai mare: „Faptul că guvernatorul băncii era tătărescian nu a dăunat cu nimic activității de conducere a instituției, căci acesta, nefiind familiarizat cu problemele financiar-bancare, a lăsat ca sarcinile guvernatorului să fie îndeplinite de către viceguvernatorul băncii”⁵⁸.

În noiembrie 1946, au fost organizate alegeri, a căror fraudare a fost dovedită fără niciun echivoc de cercetarea istorică.⁵⁹ Așa cum sublinia noua conducere a BNR, „guvernul dr. Petru Groza a ținut să inaugureze activitatea primului parlament democrat cu legea pentru etatizarea Băncii Naționale, votată în memorabila zi de 20 Decembrie 1946”⁶⁰. În pofida transformărilor dramatice pe care le introducea în *Statutele BNR, Legea nr. 1056 pentru etatizarea și organizarea Băncii Naționale a României*⁶¹ menținea principiul acoperirii în aur a monedei naționale și chiar procentul de 25 la sută în aceeași termeni ca documentele statutare anterioare ale instituției, rezultate în urma modificărilor din 1939, ratificate în 1940. De altfel, în *Expunerea de motive*, semnată de ministrul de Finanțe, Alexandru Alexandrini, se preciza că „normele referitoare la acoperirea metalică a emisiunii de bilete rămân neschimbate în proiectul de față”⁶². Astfel, în art. 31 al legii se preciza:

„Banca Națională a României este ținută să aibă o acoperire în aur, în cassă sau în depozit liber în străinătate, egală cu cel puțin 25% din suma totală a angajamentelor la vedere. În afară și peste procentul acoperirii minimale obligatorii în aur de mai sus, Banca va putea încorpora și devize liberate în monete convertibile în mod legal în aur, până la completarea facultativă a unui procent de 35% din suma totală a angajamentelor la vedere, însă numai cu autorizarea prealabilă și specială a Consiliului general al Băncii Naționale a României, dată de la caz la caz, după o amănunțită examinare a situației”.

În același timp, în art. 34 era formulată ideea convertibilității biletelor BNR, de asemenea, în termeni aproape identici cu ai *Statutelor* precedente:

„Biletele sunt convertibile la purtător și la vedere, la Sediul Central al Băncii și după alegerea acestora fie în monetele de aur, având curs legal, fie în lingouri de aur (subl. ns.), conform raportului fixat de lege, fie în devize străine

⁵⁸ Aurel Vijoli, *Din prefacerile sistemului bănesc și de credit*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980, p. 98.

⁵⁹ Dinu C. Giurescu, *Falsificatorii. Alegerile din 1946*, București, Editura Enciclopedică, 2015.

⁶⁰ *Raportul anual al BNR privind gestiunea anului 1946*, pp. 6-7.

⁶¹ *Monitorul Oficial*, anul CXIV, nr. 298, partea 1A, 28 decembrie 1946, pp. 13158-13186.

⁶² ABNR, fond *Aur*, dosar nr. 14/1929, broșură, p. 26.

convertibile în aur: în acest din urmă caz cesiunea devizelor va fi efectuată la un preț, care nu va putea întrece paritatea teoretică, majorată cu cheltuielile de expediție ale aurului. Banca asigură convertibilitatea biletelor sale fără a limita cantitatea, totuși nimeni nu poate prezenta spre rambursare mai puțin de 100 000 lei deodată”.

Intrarea în vigoare a legii de etatizare a determinat încetarea mandatului vechiului Consiliu de administrație și numirea altuia, în componența căruia nu se mai regăseau decât aceia dintre membrii fostului consiliu care își dovediseră loialitatea față de noua putere politică sau, cel puțin, nu se dovediseră ostili acesteia. Au fost îndepărtați din conducerea Băncii Naționale: Ion I. Lapedatu, C. Stoicescu, V.V. Bădulescu, M. Lăzeanu, V. Slăvescu și Gh.Ath. Gheorghiu. Ei au fost înlocuiți cu: Ernest Ene, Eugen Neculcea, I.V. Nicolescu, Dumitru Popp, Vasile Modoran și Constant Georgescu.⁶³ Prezent la instalarea noului Consiliu la 9 ianuarie 1947, Alexandru Alexandrini, ministru de Finanțe (1945-1947), dar și fost funcționar BNR, arăta că:

„etatizarea Institutului de emisiune corespundea atât necesităților timpului, cât și nevoilor actuale ale economiei noastre naționale”, dar „etatizarea nu poate să însemne posibilitatea ca Guvernul și, în special, Ministerul Finanțelor să poată să considere Banca Națională a României ca o anexă a sa, destinată să-i asigure mijloacele financiare necesare. Nu. Banca Națională a României își păstrează în întregime acest atribut pe care îl avea și este datorită Dvs. ca, prin Consiliul de administrație al BNR etatizată, să apărați cu dârzenie acest punct de vedere al independenței Dvs. și al posibilității pe care o aveți de a apăra în întregime moneda națională.”⁶⁴

Nu știm cât de sincer era mesajul lui Alexandru Alexandrini, dar evoluția ulterioară a instituției avea să fie contrară în totalitate misiunii formulate de el. Totuși, coroborarea prevederilor din legea de etatizare a Băncii cu această declarație, precum și cu o decizie a Consiliului de administrație al BNR ne permite supoziția că a existat un curent care a susținut un anumit grad de independență a Băncii Naționale.

În realitate, prin etatizare, statul rămânea unicul acționar și relația dintre acesta și institutul de emisiune se schimba radical. Întreaga conducere a băncii, guvernatorul, viceguvernatorul, administratorii și cenzorii, era numită prin decret-regal la propunerea ministrului de Finanțe cu aprobarea Consiliului de Miniștri, în fața căruia aceștia deveneau responsabili. Totuși, față de prevederile statutelor anterioare, Guvernatorul Băncii Naționale căpăta posibilitatea de a influența politica financiară și de credit a guvernului deoarece putea participa cu drept de vot deliberativ la ședințele în care Consiliul de Miniștri aborda asemenea probleme.⁶⁵ În acest sens,

⁶³ Banca Națională a României, *Raportul Consiliului de administrație și Raportul Consiliului de cenzori către Consiliul de Miniștri privind gestiunea anului 1947 (Raportul anual al BNR privind gestiunea anului 1947)*, LXVII, București, Imprimeria Băncii Naționale a României, 1948, p. 19; *Decretul-regal nr. 1* din 2 ianuarie 1947, în *Monitorul Oficial*, anul CXV, nr. 6, partea IB, 8 ianuarie 1947, p. 115.

⁶⁴ ABNR, fond *Serviciul secretariat (Secretariat)*, dosar nr. 67/1931-1947, f. 40-41.

⁶⁵ *Monitorul Oficial*, nr. 298, 28 decembrie 1946, pp. 13158 și urm.

la 22 martie 1947, noul Consiliu de administrație solicita președinției Consiliului de Miniștri să invite pe guvernatorul BNR să ia parte la ședințele guvernului „în care se vor discuta probleme în legătură cu politica financiară și a creditului”⁶⁶. Stadiul actual al cercetărilor nu ne permite, totuși, să precizăm dacă și în ce măsură guvernatorul Băncii Naționale a putut influența în vreun fel politica guvernului în cei aproape doi ani cât această lege a rămas în vigoare.

Prin subordonarea Băncii Naționale a României, puterea comunistă a făcut un pas esențial pentru a-și impune controlul asupra întregii vieți economico-financiare din societatea românească, deoarece „avea la dispoziția sa una dintre cele mai importante pârgii economice care îi va permite să dirijeze întregul sistem financiar înspre îndeplinirea scopurilor sale imediate și de perspectivă”⁶⁷. Instalarea controlului asupra băncii de emisiune este evidentă în maniera de redactare a *Raportului anual al BNR privind gestiunea anului 1947*⁶⁸, ultimul document de acest fel care a fost întocmit după formatul vechilor rapoarte și care, potrivit practicii instituite în 1880, a mai fost tipărit. Deși păstra forma vechilor rapoarte, conținutul său exprima în totalitate noua orientare ideologică. Astfel, dacă în 1946 conducerea Băncii Naționale spera că România va deveni cât mai repede membră a organismelor create la Conferința financiară de la Bretton Woods, de această dată Planul Marshall este atacat deschis, în timp ce statele Europei Occidentale sunt compătimate⁶⁹:

„capitalismul american a început pregătirea unui așa zis program de refacere a țărilor europene⁷⁰, care, în realitate, este un instrument de exploatare monopolistă a debușeelor străine. Realizarea acestui program, care urmărește invadarea piețelor naționale cu mărfuri fabricate în Statele Unite, va conduce pe plan economic și social la o sacrificare a propriei capacități de producție a Europei apusene, la șomaj și la scăderea nivelului de viață a muncitorimii, iar pe plan politic, la abdicarea de la orice veleitate de independență a țărilor «refăcute»”.

În același timp, influența consilierilor sovietici este mai mult decât evidentă în cultivarea limbajului războiului rece și a ideii iminentei crize a economiei americane:

„Cu toată utilizarea acestor procedee imperialiste, care au căpătat în ultimele luni ale anului 1947 o formă tot mai precisă în discuțiunile asupra planului Marshall, Statele Unite se văd amenințate de o criză apropiată. Proiectatul «program de ajutor american pentru Europa» prevede asigurarea de

⁶⁶ ABNR, fond *Consiliile de conducere (Consilii)*, dosar nr. 388/1946-1947, f. 200.

⁶⁷ Nicolae Păun, *De la economia mixtă la economia de tip sovietic*, în *Economia României după Marea Unire*, vol. I *Macroeconomia* (coord.: Aurel Iancu, Nicolae Păun), ediția a II-a revizuită și adăugită, București, Editura Academiei, 2019, p. 121.

⁶⁸ Banca Națională a României, *Raportul Consiliului de administrație și Raportul Consiliului de cenzori către Consiliul de Miniștri privind gestiunea anului 1947 (Raportul anual al BNR privind gestiunea anului 1947)*, LXVII, București, Imprimeria BNR, 1948.

⁶⁹ Despre motivația noii idei a lui Stalin, potrivit căruia statele apusene, „cândva libere”, „astăzi au renunțat la politica lor națională, ducând politica dictată de imperialiștii americani”, cf. Cosmin Popa, „1945-1953: URSS între reforma ideologică și declanșarea unor noi epurări”, în *Studii și Materiale de Istorie Contemporană*, serie nouă, vol. I, Editura Mica Valahie, 2002, p. 132.

⁷⁰ Răspunsul URSS la Planul Marshall a fost constituirea CAER (Consiliul de Ajutor Economic Reciproc) la 5 ianuarie 1949.

debușee pentru întreprinderile monopoliste de peste ocean. El nu este însă suficient pentru a compensa lipsa puterii de cumpărare a maselor populare din Statele Unite, care paralizează dezvoltarea producției industriale americane”.

În opoziție cu starea de criză a statelor capitaliste, viitorul era proiectat luminos pentru „statele Europei răsăritene”, care reprezentau „o excepție”, prin marile succese înregistrate în plan industrial, îndeosebi în URSS, a cărei producție industrială depășise ceea ce fusese planificat pentru 1947. Astfel, se aprecia că toate statele intrate în sfera de influență a URSS „pășesc hotărâte pe calea progresului economic, printr-o vastă mobilizare a forțelor productive proprii și încadrarea lor în planuri economice naționale. Înfăptuirea acestor planuri, înlesnită prin sprijinul economic acordat de URSS, va spori în țările respective volumul producției și, în consecință, va face posibilă ridicarea nivelului de viață al populației”.⁷¹ În acest spirit, conducerea Băncii Naționale preciza că, în 1947, anul în care s-a semnat *Tratatul de pace* de la Paris, Partidul Comunist Român a inițiat o „vastă operă de reorganizare a vieții economice”, care a inclus „prefaceri adânci”, precum: „programarea producției”, „intervenția statului în distribuția bunurilor” și reforma monetară de la 15 august 1947.⁷²

În mecanismul acestor transformări atât de radicale, stocul de aur al Băncii Naționale a avut un rol important. Astfel, așa cum publicau ziarul *Argus și Finanțe și industrie* la 8 noiembrie 1946, prezent la Lugoj, prim-ministrul Petru Groza declara în legătură cu programul economic și financiar al guvernului: „Vom etatiza Banca Națională. Vom stabili moneda noastră. Vom împiedica specula cu devizele și aurul”.⁷³

De asemenea, episodul intempestiv al aducerii la București a tezaurului băncii din peștera de lângă mănăstirea Tismana la începutul anului 1947 trebuie așezat în logica noii puteri privind utilizarea acestui aur. După ce, în ziua de 23 ianuarie 1947, a fost dinamitat zidul de intrare în peștera din muntele Stârmina, între 24 ianuarie și 4 februarie 1947, casetele intacte din punctul de vedere al conținutului, dar deteriorate sub aspectul materialelor din care erau confecționate, au fost transportate cu autodubele la gara din Târgu Jiu, în condiții meteo extrem de ostile (ninsori abundente și frig). Aici, cele 3 876 de casete cu aur, dintre care 51 de casete erau cu aur polonez⁷⁴, au fost încărcate în trei garnituri succesive de tren și aduse în tezaurul BNR de la București.⁷⁵ Astăzi, pare evident că revenirea tezaurului la București a fost decisă numai după ce întregul Consiliul de administrație al BNR a fost numit de noua putere, deci orice opoziție cu privire la utilizarea/cheltuirea aurului de către guvern era înlăturată.

⁷¹ Raportul anual al BNR privind gestiunea anului 1947, pp. 3-4.

⁷² *Ibidem*, pp. 3, 5.

⁷³ ABNR, fond *Secretariat*, dosar nr. 67/1931-1947, nenumărat.

⁷⁴ La 17 septembrie 1947, cele 2,7 tone de aur de la Bank Polski au fost preluate de două avioane poloneze și duse la Varșovia. Banca Națională a României nu a perceput nicio taxă de depozitare pentru cei opt ani în care, în pofida condițiilor foarte grele, a păstrat în siguranță acest aur (Cristian Păunescu, Dorin Matei, Mihaela Tone, Gheorghe Birău, *Odiseea aurului BNR. Tismana 1944-1947*, Argument de Mugur Constantin Isărescu, București, Editura Oscar Print, 2015, p. 151).

⁷⁵ *Ibidem*, pp. 118-136, 140.

În *Raportul anual al BNR privind gestiunea anului 1947* se poate citi printre rânduri de ce nevoia de aur a Guvernului condus de Petru Groza era atât de mare:

„Din cauza recoltei deficitare din 1946, grija de căpetenie a Guvernului a fost, în prima parte a anului, să asigure hrana populației până la noua recoltă, pe de o parte prin colectarea cerealelor disponibile, iar pe de altă parte *prin import și raționarea consumului*⁷⁶. /.../ *Creșterea importului trebuie considerată normală într-o perioadă când opera de refacere economică necesită încă mari cantități de mașini, piese de schimb și materiale, care nu pot fi procurate din țară*. Ea se datorește /.../ și *importului masiv de cereale* pentru aprovizionarea populației, în urma recoltelor deficitare din anii trecuți. Amintim astfel, în primul rând, *importul de produse agricole din prima jumătate a anului, făcut în devize libere, el ridicându-se la aproape o treime din total.*” (subl.ns.)⁷⁷

Așadar, noua putere, care promitea o lume nouă și îmbelșugată pentru masele muncitoare, avea de administrat o țară epuizată după peste trei ani de război în Est și nouă luni în Vest, care avea de plătit uriașe despăgubiri de război și de întreținut unități ale Armatei Roșii și în care seceta distrusese două recolte consecutiv. În aceste condiții, importurile erau singura soluție viabilă, dar acestea nu puteau fi făcute decât în schimbul devizelor, care nu puteau fi procurate decât prin valorificarea aurului. O spun voalat, deși în termenii războiului rece, chiar autorii *Raportului anual al BNR*:

„Este cazul să scoatem în evidență înțelegerea pe care am întâlnit-o în această privință îndeosebi la URSS și la ceilalți vecini ai noștri, care ne-au venit în ajutor cu importante cantități de cereale, în momentele cele mai grele și în condițiuni favorabile”, după care este pus în antiteză tratamentul aplicat de țările occidentale: „trebuie să menționăm că, pe când *importul din țările apusene și USA s-a făcut prin plată în devize libere sau cu garanție aur* (subl. ns.), pentru împrumutul de mărfuri acordat de URSS nu s-a cerut nicio altă garanție, decât semnătura statului român”⁷⁸.

Așa cum se va vedea din prezentarea dedicată exclusiv evoluției stocului de aur, atât statele vecine, cât și alte state au cerut guvernului român garanții în aur ale acestor importuri, iar în momentul în care statul român nu a putut achita valoarea mărfurilor importate, fie garanția a fost executată, fie statul român însuși a decis vânzarea aurului pentru a face rost de devizele necesare. Din 1946, această viziune, în care valuta era mai importantă decât aurul, s-a manifestat cu intermitențe, aproape toată perioada comunistă.

⁷⁶ În anul 1947 a fost introdus sistemul cartelelor pentru produsele alimentare și industriale de bază (N. Păun, *De la economia mixtă la economia de tip sovietic*, p. 124).

⁷⁷ *Raportul anual al BNR privind gestiunea anului 1947*, pp. 5, 7.

⁷⁸ *Ibidem*, pp. 5-6, 7-8.

*Legea nr. 287 din 15 august 1947 pentru reforma monetară*⁷⁹ a prevăzut că, începând cu 15 august 1947, „încetează a mai avea curs legal și se retrag din circulație biletele de bancă⁸⁰ emise de Banca Națională a României, care au avut putere circulatorie până la data de 15 august 1947”. Cu aceeași dată se puneau în circulație și aveau curs legal noile bilete de bancă emise de Banca Națională a României și noile monede divizionare emise de Ministerul de Finanțe, care reprezentau noile mijloace de plată, denumite „lei stabilizați”. În art. 3 se preciza: „Prețul unui kilogram de aur fin este de lei 168 350,17, corespunzător unui leu, unitate monetară, conținând 0,60 mg aur cu titlul 9/10”. Deși poate părea paradoxal, totuși, această cifră care indică valoarea acoperirii leului în aur a fost introdusă/preluată greșit în textul de lege. Această eroare reiese, în primul rând, din stabilirea, prin regula de trei simplă, a cantității de aur fin ce putea fi cumpărată cu 1 leu, respectiv 0,005939 g, rotunjită în lucrările de specialitate la 0,00594 g⁸¹, adică 5,9 mg aur fin. Din transformarea celor 5,9 mg aur fin rezultă 6,6 mg aur cu titlul 9/10.

În același timp, în alte documente create în Banca Națională în a doua parte a anului 1947 se precizează că leul avea o acoperire de 6,6 mg aur cu titlul 9/10. De fapt, conținutul reformei monetare a fost publicat mai întâi în *Deciziunea nr. 20 din 15 august 1947 a Comisiunii Ministeriale pentru Redresare Economică și Stabilizare Monetară*⁸². În această primă variantă, în art. 3 se arată că unitatea monetară, leul, conține „6,60 miligrame aur cu titlul 9/10”⁸³. Ulterior, în *Raportul anual al BNR privind gestiunea anului 1947*, se insera faptul că patrimoniul băncii a fost asanat și recalculat, „ținându-se seama de noua definiție a leului (1 leu = 6,60 mgr aur cu titlu 9/10)”⁸⁴. Concluzia acestui raport anual s-a întemeiat pe un referat al Direcției contabilitate din BNR, semnat de directorul Victor Morfei, în care se preciza: „Prin art. 3 al legii pentru reforma monetară din 15 august 1947, prețul kilogramului de aur fin este stabilit la lei 168 350,17, corespunzător unui conținut de 6,60 mgr aur cu titlul 9/10 pentru un leu”⁸⁵.

Victor Axenciuc⁸⁶ aprecia acest preț ca fiind „mult subestimat” și sublinia că „noul leu nu era convertibil”. Astfel, introducerea acestei definiții în aur a leului nu avea decât o valoare pur simbolică.⁸⁷ În același timp, în art. 28 se arăta că:

⁷⁹ *Monitorul Oficial*, anul CXV, nr. 187, Partea 1A, sâmbătă, 16 august 1947, pp. 7343-7345.

⁸⁰ Se adăugau: semnele monetare de metal emise de Ministerul de Finanțe, bonurile de casă, bonurile de tezaur, certificatele de plată, bonurile de tezaur de compensație pentru export și import, bonurile de înzestrare a armatei, bonurile de impozit, toate aceste mijloace de plată fiind denumite „lei vechi”.

⁸¹ Costin C. Kirițescu, *Sistemul bănesc*, III, pp. 264, 266; Gheorghe D. Bistriceanu, *Lexicon de finanțe bănci asigurări*, vol. II D-O, București, Editura Economică, 2001, p. 384; Nicolae Păun, *De la economia mixtă la economia de tip sovietic*, p. 121.

⁸² *Monitorul Oficial*, anul CXV, nr. 186, vineri, 15 august 1947 (vezi Emanoil R. Văiteanu, *Codul redresării economice și al stabilizării monetare. Legi, Jurnale ale Consiliului de Miniștri, Deciziuni Ministeriale, Ordine, Circulare, Comunicate etc.*, vol. I, București, Editura „Remus Ciofleac”, 1 decembrie 1948, pp. 89-93).

⁸³ *Ibidem*, p. 90.

⁸⁴ *Raportul anual al BNR privind gestiunea anului 1947*, pp. 16-17.

⁸⁵ *Referat privitor la recalcularea patrimoniului Băncii Naționale*, în ABNR, fond Direcția contabilitate (Contabilitate), dosar nr. 30/1947, f. 92.

⁸⁶ Victor Axenciuc, *Evoluția economică a României. Cercetări statistico-istorice (1859-1947)*, vol. III *Monedă-Credit-Comerț-Finanțe publice*, București, Editura Academiei, 2000, p. 15.

⁸⁷ Brîndușa Costache, „Reformele monetare postbelice din România în contextul relațiilor româno-sovietice (1947-1952)”, în *Arhivele Totalitarismului*, anul XXV, nr. 94-95, 1-2/2017, p. 93.

„Pentru garantarea acoperirii aur a biletelor emise de Banca Națională a României, gajarea, împrumutarea sau înstrăinarea sub orice formă sau sub orice titlu a stocului de aur înscris în Bilanțul Băncii Naționale a României nu se va putea face decât de Banca Națională a României cu aprobarea Consiliului de Miniștri. Consiliul de Miniștri va stabili printr-un jurnal modalitățile și normele de recalculare și asanare a patrimoniului Băncii Naționale a României (subl. ns.)”

Această prevedere vine să susțină ipoteza formulată mai sus cu privire la manifestarea unui demers de asigurare a unei anumite independențe a Băncii Naționale, în consonanță, într-adevăr, cu citata declarație a ministrului Alexandrini. Inițiativa avea însă să eșueze rapid, căci istoria a înregistrat cu o viteză uimitoare victoriile noului regim politic, care își propunea subordonarea tuturor instituțiilor centrale.

Așa cum se arăta în *Raportul anual al BNR privind gestiunea anului 1947*, reforma monetară a avut ca scop „asigurarea stabilității monetare, anihilarea capitalurilor speculative și redistribuirea venitului național în favoarea populației muncitoare”⁸⁸, ceea ce, de fapt, pe lângă foarte necesara stabilizare, a fost o confiscare ce a contribuit la impunerea unei nivelări sociale brutale. Cele două aspecte, stabilizarea și confiscarea, sunt pe deplin ilustrate de următoarele date: între 31 decembrie 1939 și 14 august 1947 circulația monetară a crescut de la circa 54 de miliarde de lei (1939) la 48 451 de miliarde de lei (la 14 august 1947), iar prin reforma monetară s-a preschimbat în lei stabiliți numai suma de 1 377,6 milioane de lei.⁸⁹ Așadar, pregătită în secret, reforma monetară din 1947 a fost una extrem de severă.⁹⁰

În noiembrie 1947, Tiberiu Moșoiu era înlăturat din funcția de guvernator, locul său fiind luat de Aurel Vijoli. La 30 decembrie 1947, a avut loc abdicarea forțată a regelui Mihai I și proclamarea Republicii Populare Române. La sfârșitul anului 1947, când lumea veche se recunoștea cu greu în ruine, iar cea nouă se definea „mai bună și mai dreaptă” la nivel de discurs, analizând bilanțul Băncii Naționale între momentul reformei monetare și sfârșitul anului, Consiliul de administrație al BNR constata, între altele, că:

- Noua definiție în aur a leului și raportul de schimb al leilor vechi în lei noi (20 000 lei vechi=1 leu stabilizat) au determinat asanarea și recalcularea patrimoniului Băncii, ceea ce „implicit a condus la stabilirea unei noi valori a stocului de aur și a disponibilităților și angajamentelor în devize”.
- Angajamentele la vedere erau acoperite în aur în proporție de 84,97 la sută, depășind cu mult limita legală de 25 la sută, circulația monetară reprezentând aproximativ 65 la sută din totalul acestor angajamente.
- Activul era reprezentat, în principal, prin stocul de aur afectat acoperirii (191,209 tone aur fin), care intră în totalul bilanțului cu peste 44 la sută.⁹¹

⁸⁸ *Raportul anual al BNR privind gestiunea anului 1947*, p. 11.

⁸⁹ Victor Axenciuc, *op. cit.*, p. 20.

⁹⁰ N. Păun, *De la economia mixtă la economia de tip sovietic*, p. 121.

⁹¹ *Raportul anual al BNR privind gestiunea anului 1947*, pp. 16-17.

Prin adoptarea *Constituției Republicii Populare Române*, anul 1948 a inaugurat instaurarea formală a regimului politic al partidului unic, care, tot din acest an, s-a numit Partidul Muncitoresc Român. În același timp, prin introducerea noțiunii „bunuri ale întregului popor” și prin prevederile art. 6, 10 și 11, s-a pregătit cadrul „legal” pentru naționalizarea ce avea să fie impusă la scurtă vreme.⁹² Astfel, atât mijloacele de producție, cât și „bogățiile de orice natură ale subsolului, zăcămintele miniere”, erau considerate „bunuri ale întregului popor”, calitate în care primele aparțineau „sau Statului, /.../ sau organizațiilor cooperatice, sau particularilor, persoane fizice sau juridice” (art. 5), iar celelalte, adică bogățiile subsolului, exclusiv statului. În acest sens, statutul minereurilor metalifere nu înregistra, cel puțin pentru moment, o schimbare foarte mare, deoarece, așa cum am arătat în capitolul precedent, și în perioada interbelică acestea au aparținut statului, care concesiona perimetrele aurifere pentru extragerea aurului și își exercita dreptul de monopol în achiziționarea întregii producții de aur. Dar, noile autorități au adoptat, tot în aprilie 1948, *Decretul nr. 10 pentru organizarea Ministerului Minelor și Petrolului*⁹³. Conducător, din aprilie 1948, de Miron Constantinescu, acest minister a introdus „lucrul în acord la minele metalifere neferoase”⁹⁴ și, în așteptarea naționalizării, la 2 iunie 1948, a luat *Decizia nr. 25 referitoare la neînstrăinarea inventarului exploatărilor*, „având în vedere că punerea în valoare a bogățiilor subsolului impune o întrebuintare economică și rațională a mijloacelor de producție din industria extractivă”. În acest sens, art. 1 prevedea că „toate instalațiunile și materialele producției /.../ miniere de orice fel nu vor putea fi înstrăinate, cu niciun titlu și sub niciun mod”⁹⁵.

*Legea nr. 119/1948 pentru naționalizarea întreprinderilor industriale, bancare, de asigurări, miniere și de transporturi*⁹⁶ a prevăzut, chiar la art. 1, naționalizarea tuturor „bogățiilor subsolului care nu se găseau în proprietatea statului la data intrării în vigoare a *Constituției Republicii Populare Române*”, precum și a întreprinderilor individuale, a societăților de orice fel și a asociațiilor particulare din domeniul minier, ceea ce a inclus „toate întreprinderile de extracție și prelucrare a minereurilor de fier, aur, argint și alte metale neferoase” (*subl. ns*). Deși titlul acestei legi se referea și la bănci, prevederile ei nu au inclus decât Societatea Națională de Credit Industrial. De aceea, a urmat *Decretul nr. 197/1948 pentru disolvarea și lichidarea întreprinderilor bancare și institutelor de credit*, potrivit căruia „întreprinderile bancare și institutele de

⁹² „Prin lege, se vor stabili modalitățile de trecere în proprietatea Statului a bunurilor enumerate în alineatul precedent (alin. 1, art. 6 – *n.s.*), care, la data intrării în vigoare a prezentei Constituții, se aflau în mâini particulare”; „Pot fi făcute exproprieri pentru cauză de utilitate publică pe baza unei legi și cu o dreaptă despăgubire stabilită de justiție”; „Când interesul general cere, mijloacele de producție, băncile și societățile de asigurare, care sunt proprietate particulară a persoanelor fizice sau juridice, pot deveni proprietatea Statului, adică bun al poporului în condițiile prevăzute de lege” (*Constituția Republicii Populare Române*, în *Monitorul Oficial*, anul CXVI, nr. 87bis, Partea IA, marți, 13 aprilie 1948, pp. 3379-3385, și *Textul votat de Marea Adunare Națională în ședința din 13 aprilie 1948*, în *Scântea*, joi, 15 aprilie 1948, seria III, anul XVII, nr. 1099, pp. 8-16 (www.dacoromanica.ro, accesat 25 ianuarie 2021); Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. X *România în anii 1948-1989*, București, Editura Enciclopedică, 2013, pp. 51-52).

⁹³ *Monitorul Oficial*, anul CXVI, nr. 100, Partea IA, joi, 29 aprilie 1948, pp. 3878-3880.

⁹⁴ *Norme pentru lucrul în acord la mine metalifere neferoase*, în *Monitorul Oficial*, Partea I, anul CXVI, nr. 99, miercuri, 28 aprilie 1948, pp. 3831-3840.

⁹⁵ *Monitorul Oficial*, anul CXVI, nr. 126, Partea IB, miercuri, 2 iunie 1948, p. 4830.

⁹⁶ *Monitorul Oficial*, anul CXVI, nr. 133bis, Partea IA, vineri, 11 iunie 1948, pp. 5047-5066; vezi și *Codul redresării economice*, vol. III, pp. 655-690.

credit de orice fel, cu capital particular sau de stat, se consideră de plin drept dizolvate și intrate în stare de lichidare”. În același timp, decretul excepta câteva instituții bancare, prima dintre acestea fiind Banca Națională a României.⁹⁷

În noile condiții, banca centrală a preluat cea mai mare parte a operațiunilor bancare derulate de aceste entități. În acest sens, Comisiunea pentru Redresare Economică și Stabilizare Monetară a decis, încă din martie 1948, înființarea a aproximativ 500 de agenții ale Băncii Naționale în toate județele țării.⁹⁸ În ceea ce privește agențiile BNR din regiunile aurifere, pe lângă operațiunile obișnuite, acestea au primit și dreptul de a face operațiuni cu aur și metale prețioase, care, potrivit *Normelor generale pentru funcționarea agențiilor, sucursalelor și inspectoratelor județene* din 16 iunie 1948⁹⁹, erau verificate periodic de inspectorii județeni, care aveau în vedere:

- efectuarea operațiunilor de cumpărare a aurului, conform dispozițiilor Administrației centrale;
- „existența concentratelor aurifere, depozitate la uzine și la exploatările miniere, precum și a aurului brut, aflat în depozite la societățile aurifere”;
- „autorizațiile micilor exploatatori de aur”;
- „procesele de contravenție la legea circulației metalelor prețioase” și „în general, toată activitatea din sectorul aurifer”.

Tot în 1948 a avut loc schimbarea atât a numelui, cât și a *Statutelor Băncii Naționale a României*, la care s-a adăugat instalarea unei noi conduceri. *Decretul nr. 320 pentru organizarea Băncii Republicii Populare Române-Bancă de Stat*, emis de Prezidiul Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române la 13 noiembrie 1948, prevedea la art. 1 că: „Banca Națională a României se transformă în Banca Republicii Populare Române, Bancă de Stat”.¹⁰⁰ Dacă prin legea etatizării Banca Națională a României a preluat dirijarea și controlul creditului ca „mandatară a Statului Român, conform îndrumărilor Consiliului Superior Economic”, și numai în cazul altor operațiuni decât a celor prevăzute în *Statute* avea nevoie de aprobarea Consiliului de Miniștri, începând cu 1948 Banca RPR-Banca de Stat își îndeplinea atribuțiile (emitea biletele de bancă, asigura circulația monetară, menținea stabilitatea monedei și dirija creditele), „de acord cu ministrul Finanțelor și în conformitate cu politica monetară stabilită de Consiliul de Miniștri”.

Deși nu era explicit formulată, subordonarea Băncii de Stat Ministerului de Finanțe reiese și din art. 11 și 12, care prevedeau înlocuirea funcției de guvernator cu aceea de președinte, după modelul Băncii de Stat a URSS, și stabileau că „Banca este condusă de un președinte, care este ministru-adjunct al Ministerului Finanțelor”, iar „controlul gestiunii Băncii va fi efectuat de Ministerul Finanțelor”. De asemenea, în

⁹⁷ *Monitorul Oficial*, partea IA, nr. 186, 13 august 1948, pp. 6669-6670.

⁹⁸ ABNR, fond *Direcția organizare, muncă și salarii (Organizare)*, dosar nr. 19/1948, f. 392, 191-190.

⁹⁹ *Ibidem*, f. 353.

¹⁰⁰ *Decret nr. 320 din 13 noiembrie 1948 privind organizarea Băncii Republicii Populare Române – Bancă de Stat*, în *Monitorul Oficial*, anul CXVI, nr. 266, Partea IA, luni, 15 noiembrie 1948, pp. 9172-9175.

art. 25 se preciza că „Banca RPR, Banca de Stat, va prezenta ministrului Finanțelor noul regulament al Băncii”, pe care acesta „îl va supune spre aprobare Consiliului de Miniștri”. În aceeași zi, la 13 noiembrie 1948, tot prin decrete ale Prezidiului Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române, a fost numită noua conducere a Băncii de Stat, respectiv: Aurel Vijoli devenea președinte, Mihnea Stroe, vicepreședinte, și Gheorghe Mazilescu, Constantin Alesandriu, Victor Morfei, Gheorghe N. Rădulescu și Bela Csakany deveneau membri în Comitetul Băncii.¹⁰¹

Ulterior, prin *Decretul nr. 30 pentru organizarea Ministerului de Finanțe al Republicii Populare Române* din 28 ianuarie 1949 a fost formulat într-o manieră explicită faptul că Banca de Stat a RPR se afla „sub controlul direct al Ministerului de Finanțe”.¹⁰²

În ceea ce privește raportarea circulației monetare la acoperirea în aur, art. 6 din *Decretul nr. 320/1948* consacra că „Banca Republicii Populare Române, Banca de Stat, este ținută să aibă o acoperire în aur, în cassă sau în depozit liber în străinătate egală cu cel puțin 35 la sută din suma totală a angajamentelor la vedere” (subl. ns.). Astfel, față de prevederile cuprinse în legea de etatizare devizele erau excluse din acoperire, iar procentul de 35 la sută era reprezentat exclusiv de aur. De fapt, acest decret a fost ultimul act normativ care a stabilit un procent clar al acoperirii exclusive în aur a leului. În același timp, art. 24 stipula că „biletele de bancă în circulație emise de Banca Națională a României își păstrează puterea lor circulatorie și eliberatorie”.

Între timp, puterea politică de la București a inițiat noi măsuri pentru a trece la planificarea centralizată a economiei naționale. Mai întâi, înfăptuirea reformei monetare în anul 1947 a permis desființarea Comisiunii Ministeriale pentru Redresarea Economică și Stabilizare Monetară și înființarea, prin *Decretul Prezidiului MAN nr. 119 din 1 iulie 1948*, a Comisiei de Stat a Planificării, după modelul *Gosplan-ului* sovietic.¹⁰³ De la conducerea primei comisii Gheorghe Gheorghiu-Dej a trecut aproape natural la conducerea celei de-a doua. A rămas în fruntea acesteia până în aprilie 1949, când a predat ștafeta lui Miron Constantinescu, la rândul lui fost secretar al Comisiunii de Redresare Economică. Primele experimente ale planificării economice au avut loc în cadrul planurilor anuale din 1949 și 1950, după care a urmat primul plan cincinal, început în 1951, pentru ca acesta să se desfășoare concomitent cu cel de-al cincilea plan cincinal al URSS, potrivit sugestiilor consilierilor sovietici. Concepția planificării centralizate a economiei s-a repercutat în activitatea Băncii de Stat prin introducerea planului de casă și a controlului economiei prin leu. În 1952, prin *Decretul nr. 177*, Comisia de Stat a Planificării și-a schimbat numele în Comitetul de Stat al Planificării. Deși primele două planuri anuale au acoperit o perioadă scurtă de timp, obiectivele stabilite au fost de la început ambițioase, respectiv: industrializarea țării și transformarea socialistă a agriculturii. Apoi, obiectivele primului plan cincinal au devenit și mai ambițioase, respectiv: realizarea unei industrii socialiste dezvoltate

¹⁰¹ *Decretul nr. 1889/1948*, în *Ibidem*, p. 9179; cf. și Gheorghe Onișoru, *Pecetea lui Stalin. Cazul Vasile Luca*, Editura Cetatea de Scaun, 2013, p. 67, n. 14, și Brîndușa Costache, *Pe drumul spre comunism. De la Banca Națională a României la Banca Republicii Populare, Bancă de Stat*, în *Comunismul între ideologie și practică, Colocviul Național de Istorie*, ediția a XXI-a, vol. II, Editura ADENIUM, 2019, pp. 316-317.

¹⁰² *Monitorul Oficial*, anul CXVII, nr. 24, Partea 1A, 29 ianuarie 1949, p. 896.

¹⁰³ Ștefan Bosomitu, *Miron Constantinescu. O biografie*, București, Humanitas, 2015, p. 173.

și a unei agriculturi mecanizate. Așa cum se arată în lucrările de istorie a economiei românești, eforturile erau îndreptate către dezvoltarea industriei, cu precădere a celei constructoare de mașini, considerată „pivotal dezvoltării industriale a economiei naționale”, care trebuia să asigure echipamentul necesar atât pentru celelalte industrii, cât și pentru dezvoltarea mecanizată a agriculturii. În plus, în scurtă vreme, a fost formulat și dezideratul îndeplinirii obiectivelor primului cincinal în patru ani și jumătate. De asemenea, concomitent cu elaborarea primului plan de cinci ani, a fost întocmit și un plan de electrificare a țării pe o durată de 10 ani, care urmărea creșterea producției de energie electrică și dezvoltarea sistemului de rețele electrice¹⁰⁴. Toate aceste aspecte trebuie subscrise faptului că „performanța economică ocupa un loc central în ideologia comunistă”, deoarece „regimul clama că sistemul socialist este capabil să asigure nu numai echitatea socială, ci și o creștere economică mai rapidă decât sistemele capitaliste.”¹⁰⁵

Obiectivele ambițioase ale primului plan cincinal trebuie indiscutabil corelate și cu eforturile impuse României pentru reînarmare. Cercetătorii specializați în istorie militară consideră că un rol decisiv în acest sens l-a avut consfătuirea „neoficială și strict secretă” a reprezentanților țărilor „de democrație populară” și ai Uniunii Sovietice, desfășurată în perioada 9-12 ianuarie 1951 la Moscova. În cadrul acesteia, sovieticii au cerut partenerilor de discuții să se înarmeze în pofida prevederilor *Tratatului de pace de la Paris*, care impunea statelor înfrânte limitarea efectivelor militare. În sprijinul acestei solicitări, I.V. Stalin invoca faptul că, într-un interval de doi-trei ani, trebuia ca statele „de democrație populară” să aibă o armată modernă și puternică, complet gata de luptă în eventualitatea în care dușmanii comunismului, mai precis Statele Unite ale Americii și aliații săi, ar fi intenționat să pornească un al treilea război mondial¹⁰⁶.

Atât obiectivele planurilor anuale și cincinale, cât și acelea ale unei înarmări într-un timp scurt au depășit cu mult puterea financiară a statului român și, așa cum o să vedem, aveau să se repercuteze dramatic asupra evoluției stocului de aur al BNR, având în vedere faptul că Banca de Stat devenise o instituție care transpunea în practică politica economică a guvernului comunist.

Acest aspect este evident și în *Decretul nr. 25 din 15 februarie 1951 pentru organizarea și funcționarea Băncii Republicii Populare Române-Bancă de Stat*, emis de Prezidiul Marii Adunări Naționale a RPR. Banca RPR-Bancă de Stat era „instituția prin care se realizează politica monetară și de credit a guvernului”, fiind „însărcinată cu realizarea politicii monetare stabilită de Consiliul de Miniștri și cu conducerea sistemului de circulație monetară a țării”. Având „dreptul exclusiv de a emite bilete de bancă reprezentând mijloace legale de plată cu putere liberatorie pe întreg teritoriul RPR”, „Banca asigură acoperirea biletelor în circulație cu aur, alte metale prețioase și devize,

¹⁰⁴ N.N. Constantinescu (coordonator), *Istoria economică a României*, vol II 1939-1989, Editura Economică, București, 2000, pp.128-129; Șt. Bosomitu, *op. cit.*, p. 182.

¹⁰⁵ Bogdan Murgescu, *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Iași, Editura Polirom, 2010, p. 336.

¹⁰⁶ Dan Cătănuș, Vasile Buga (editori), *Gh. Gheorghiu-Dej la Stalin. Stenograme, note de convorbire, memorii 1944-1952*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2012, pp. 129-139, *apud* Alexandru Oșca, Vasile Popa, „În culisele preliminarilor *Tratatului de la Varșovia*”, în *Dosarele istoriei*, nr. 8(60)/2001, pp. 3-6.

precum și cu creanțe pe termen scurt, garantate cu valori materiale ușor lichidabile (subl. ns.). Spre deosebire de reglementarea precedentă, de această dată acoperirea nu mai includea doar aur, au fost introduse din nou devizele și „alte metale prețioase”, în schimb se avea în vedere numai volumul biletelor în circulație, nu totalul angajamentelor. Această reducere a prezenței aurului în acoperirea oficială a leului nu este întâmplătoare, ci trebuie pusă în legătură cu scăderea semnificativă a stocului de aur al Băncii de Stat din acești ani. În același timp, dacă „suma totală a biletelor de bancă și a tuturor semnelor monetare aflate în circulație” se stabilea, conform art. 30, „prin planul de cassă aprobat de Consiliul de Miniștri, Banca neavând dreptul să pună în circulație bilete de bancă peste limita astfel stabilită”, în ceea ce privește procentul de acoperire nu mai exista nicio mențiune.¹⁰⁷

Decretul nr. 25/1951 conținea și o secțiune intitulată *Centralizarea disponibilităților de aur, devize și valute efective*, în care erau enumerate atribuțiile Băncii de Stat cu privire la aur. Astfel, Banca centraliza „disponibilitățile de aur, devize și valute efective pentru întreaga economie națională”, avea dreptul exclusiv de a cumpăra aur în lingouri și monede și exercita controlul asupra circulației și marcării metalelor prețioase.

În același timp, între operațiunile cu străinătatea pe care Banca RPR le putea efectua „în limitele planului bugetar aprobat de Consiliul de Miniștri și în concordanță cu directivele stabilite de Guvern cu privire la exercitarea dreptului de monopol asupra devizelor și valutelor” se aflau și cele care aveau în vedere aurul, respectiv:

- „în cadrul operațiunilor curente, cumpără și vinde atât în țară, cât și în străinătate, devize și valute efective, monete de aur și argint, precum și metale prețioase”.
- „constituie în străinătate depozite de aur și devize și primește asemenea depozite din străinătate”, cu precizarea că aceste operațiuni se puteau realiza „numai cu aprobarea Guvernului pentru fiecare caz în parte, la propunerea Ministerului Finanțelor” (art. 78).

Ca urmare a acestor atribuții, Banca RPR desfășura și „toate operațiunile de constatare și urmărire”, precum și de valorificare a despăgubirilor civile cuvenite Statului în domeniul „circulației metalelor prețioase” și „a marcării obiectelor confecționate din metale prețioase”.

Un moment foarte important în ceea ce privește deciziile cu un mare impact economic și social ale puterii comuniste, în care și aurului i s-a rezervat un rol semnificativ, a fost reforma monetară din ianuarie 1952. Aceasta a fost reglementată prin două acte normative: *Decretul nr. 37 cu privire la efectuarea reformei bănești și reducerii de prețuri comerciale la principalele produse alimentare și industriale*, prin care, la 26 ianuarie 1952 (într-o zi de sâmbătă - n.n.), Prezidiul Marii Adunări Naționale a RPR a stabilit „efectuarea, cu începere de la 28 ianuarie 1952 (într-o zi de luni - n.n.), a reformei bănești și a reducerii de prețuri comerciale la principalele produse

¹⁰⁷ ABNR, fond *Direcția valutară și metale prețioase*, dosar nr. 48/1968, f. 134.

alimentare și industriale”, și *Hotărârea nr. 147 din 26 ianuarie 1952 a Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române și a Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român cu privire la efectuarea reformei bănești și la reducerile de prețuri*¹⁰⁸, care conținea principiile și modalitatea de aplicare a acestei reforme monetare.

De la reforma monetară din 1947 nu trecuseră însă decât patru ani și jumătate, ceea ce punea puterea comunistă într-o reală dificultate atunci când trebuia să justifice de ce „în fața statului nostru stă sarcina unei noi reforme monetare” după un interval atât de redus de timp și după ce se declarase că „sistemul financiar și de credit a fost pus în slujba statului de democrație populară”. În preambulul *Hotărârii nr. 147/1952*, scopul declarat al noii reforme era „întărirea puterii de cumpărare a leului, ridicării cursului său extern”, astfel încât „poporul va primi în locul leului aflat în circulație, cu putere de cumpărare scăzută, un leu nou, cu o putere de cumpărare simțitor mai mare”.

Inițiativa acestei reforme pare să fi venit tot de la Stalin, deși liderii comuniști români aveau să declare ulterior, în ședințele de partid organizate pentru demascarea „abaterii cu specialiști de la Bancă și de la Finanțe”, că observaseră „fenomenele nesănătoase”¹⁰⁹ din economia românească încă din 1950. Totuși, diagnosticul formulat de Stalin, în iulie 1951, în fața delegației comunistilor români conduse de Gheorghe Gheorghiu-Dej fusese tranșant: „Trebuie o nouă reformă monetară. Leul este slab, leul se clatină”. Integrată cronologic șirului de reforme monetare care au avut loc în Polonia, Bulgaria și Cehoslovacia între 1950 și 1953, reforma din România a avut, ca și în 1947, sprijinul consilierilor sovietici. Tot ca în 1947, aceștia l-au avut în frunte pe I.D. Zlobin, cel care participase în cadrul delegației sovietice și la Conferința de la Bretton Woods din 1944.¹¹⁰ Astfel, nu întâmplător, reforma monetară aplicată în România în anul 1952 apare ca un fel de interpretare sovietică a *Acordului de la Bretton Woods*, în cadrul căreia urma ca „noii noștri bani sănătoși și puternici” să se impună prin trei aspecte evidențiate de *Hotărârea nr. 147/1952*, din care primele două sunt importante pentru studiul de față¹¹¹, respectiv:

- *Ridicarea conținutului în aur al leului*, mai precis noul leu avea un conținut de 0,079346 grame aur fin sau 79,346 mg. În consecință, prețul de cumpărare al aurului de către Banca de Stat a fost stabilit la 12 lei și 45 bani pentru un gram de aur fin (art. 4 și art. 5).

¹⁰⁸ Ambele documente au fost publicate în *Buletinul Oficial al Prezidiului MAN a RPR*, anul IV, nr. 7, sâmbătă, 26 ianuarie 1952, pp. 53-58.

¹⁰⁹ După reforma monetară din 1947, în condițiile menținerii sistemului de „cartele” și a insuficienței aprovizionării a pieței, a avut loc urcarea prețurilor, mai ales ale produselor alimentare în raport cu cele industriale, precum și tezurizarea numerarului de către țărâni. Într-un raport al Legației SUA la București, se arăta însă că „în ultimii patru ani, a existat o nevoie substanțială de a finanța deficitul (bugetar) prin emisiuni de hârtie monedă”, factorii care au contribuit la această situație fiind: rata excesivă a investițiilor capitale, cheltuielile militare, hemoragia resurselor României către URSS, fără o compensare adecvată, costurile mari și ineficiența birocrăției comuniste (Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. X, p. 138; Brîndușa Costache, „Reformele monetare postbelice din România”, p. 98; pentru discuțiile din epocă cu privire la aceste fenomene economice, în special cel al creșterii circulației monetare, vezi Gh. Onișor, *Pecetea lui Stalin*, pp. 60-67, 196-197, 257).

¹¹⁰ Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. X, p. 138; Benn Steil, *The battle of Bretton Woods: John Maynard Keynes, Harry Dexter White, and the making of a New World Order*, Princeton University Press, 2013, pp. 248-249; *Proceedings and Documents of the United Nations and Financial Conference Bretton Woods*, New Hampshire, July 1-22, 1944, vol I, United States Government printing Office, Washington, 1948, p. 302 (www.fraser.stlouisfed.org/files/docs/publications/books/1948_state_bwood_v1.pdf, accesat 1 aprilie 2020); Brîndușa Costache, „Reformele monetare postbelice”, p. 98.

¹¹¹ Cel de-al treilea aspect se referea la însemnele monetare vechi, care aveau „efigii necorespunzătoare noului caracter al statului nostru” și erau schimbate „în bilete ale Băncii de Stat, bilete de tezaur ale statului emise de Ministerul de Finanțe și monetă divizionară”.

- Stabilirea cursului leului în funcție de rubla sovietică, „ceea ce înseamnă stabilirea cursului banilor noștri pe baza valutei celei mai stabile din lume, valuta URSS, țară cu care avem cele mai strânse legături economice și de la care primim cel mai mare sprijin, și nu pe baza dolarului, de care era înainte legat cursul leului și care este o valută nestabilă, inflaționistă, lovită de criză, valută a cărei putere de cumpărare este în continuă scădere”. Astfel, art. 6 stabilea că „pe baza conținutului în aur fin al noului leu /.../ cursul leului față de rublă se stabilește, începând cu 28 ianuarie 1952, la 2 lei 80 bani pentru una rublă”.

Astfel, conținutul formal de aur al leului a fost majorat de la 0,00594 g aur fin, cât fusese stabilit în 1947, la 0,079346 g aur fin în ianuarie 1952, adică de circa 13 ori. Așa cum atrăgea atenția C.C. Kirițescu¹¹², acest conținut în aur era însă unul convențional, deoarece el nu reflecta nivelul real al puterii de cumpărare a leului. Pe baza acestei definiții în aur a leului erau stabilite cursurile oficiale, așa încât cursul oficial al rublei era 2,80 lei. În același timp, câtă vreme nu exista nicio mențiune referitoare la convertibilitate, ca și celelalte monede ale țărilor socialiste, leul a rămas neconvertibil. Aurul și valutele erau însă mijloace de plată controlate de stat (deținute numai de stat).¹¹³ De asemenea, absența oricărei precizări și a oricărui procent cu privire la acoperirea masei banilor în circulație făcea ca leul să fie garantat în primul rând cu masa mărfurilor de care dispunea statul și care erau vândute la prețuri fixe și, numai în subsidiar, cu o rezervă de aur, despre ale cărei dimensiuni nu exista niciun indiciu prevăzut legal.¹¹⁴

În același timp, având în vedere reverberația pe care reforma monetară a avut-o în lupta politică din cadrul PMR, cu consecințe dintre cele mai dramatice și la nivelul Băncii de Stat, surprinde faptul că în numeroasele întruniri ale activului Partidului Muncitoresc Român, precum și în anchetele care au urmat, reducerea continuă a stocului de aur al BNR nu a devenit un cap de acuzare. Din cercetările de până acum, rezultă că acest aspect i-a fost reproșat președintelui Băncii de Stat, Aurel Vijoli, doar în cadrul ședinței CC al PMR cu prim-secretarii regionali din 17-18 martie 1952, adică cu zece zile înainte de arestarea acestuia. Ana Toma, ministru adjunct de externe în intervalul 1950-1952, fost consilier și secretar general la același minister în anii 1947 și 1948, a fost cea care, invocând activitatea desfășurată alături de Vijoli în anul 1948, a făcut trimitere la aurul BNR din străinătate:

„Cu toții ați citit în ziare despre blocarea de către elvețieni a aurului, dar câți n-au știut că Vijoli a cărat acest aur în Elveția și ultimele transporturi le-a făcut chiar în preajma naționalizării, cu toate că era de așteptat că imperialiștii vor lua măsuri împotriva noastră. Ce căuta aurul nostru în Elveția? Dacă era nevoie de cumpărături, se putea transfera cât era nevoie

¹¹² C.C. Kirițescu, *Sistemul bănesc*, vol. III, pp. 264, 266.

¹¹³ Brîndușa Costache, „Reformele monetare postbelice”, p. 100.

¹¹⁴ C.C. Kirițescu, *Sistemul bănesc*, vol. III, p. 266.

pentru plăți, dar nu trebuia să facem acolo depozite. Foarte greu a fost de luat îndărăt acest aur și între timp ei l-au folosit împotriva noastră, pentru a ne împinge să plătim despăgubiri pentru naționalizare.”¹¹⁵

Pe acest fundal al discreditării Băncii de Stat, după numirea lui Anton Moisescu¹¹⁶ în funcția de președinte în locul lui Aurel Vijoli, a fost adoptat *Decretul nr. 147/23 iunie 1952* „pentru trecerea unor atribuțiuni în materie de devize și metale prețioase ale Băncii RPR-Bancă de Stat asupra altor organe de stat și care prevede valorificarea de către Ministerul Finanțelor a metalelor prețioase, sub alte forme decât monete, precum și obiectele confecționate din metale prețioase și pietre prețioase”¹¹⁷.

Acest decret, prin care erau reduse atribuțiile băncii cu privire la devize și metale prețioase, nu a fost publicat în *Buletinul oficial al Prezidiului Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române*, dar pentru punerea lui în aplicare a fost emisă o decizie a președintelui Băncii de Stat prin care Direcția operațiunilor cu străinătatea din BNR era însărcinată să predea Ministerului de Finanțe „depozitele cu titlul de confiscate și reținute aflate în tezaurul Băncii RPR, care conțin bijuterii și obiecte confecționate din metale prețioase, precum și a depozitelor mixte, adică a acelor care conțin pe lângă bijuterii, pietre prețioase sau obiecte din metale prețioase și monete de aur române și străine”. Prin acest gest, era evidentă tendința de creștere a controlului exercitat de Ministerul de Finanțe asupra Băncii de Stat. De altfel, în ședința din 21 martie 1953, ministrul de Finanțe, Dumitru Petrescu, care-i succedase lui Vasile Luca, preciza în ce raporturi se află Banca de Stat față de Ministerul de Finanțe: „Tovarășul președinte Moisescu este președintele băncii și banca are o anumită independență și anumite drepturi, dar tovarășul Moisescu este și ministru- adjunct al Finanțelor și aceasta arată legătura de subordonare care există între președinte și ministru, legătura între Ministerul de Finanțe, care cuprinde întreg complexul de probleme, și banca cu întreaga ei rețea, care are un sector din acest complex financiar”¹¹⁸.

Dacă pe plan intern pare că nimeni de la nivelul conducerii comuniste nu dorea să atragă atenția asupra rezervei de aur a Băncii de Stat, scăderea drastică a acesteia nu a scăpat însă noii conducere sovietice, instalată după moartea lui Stalin. Astfel, în ceea ce istoricul Dinu C. Giurescu a numit foarte sugestiv „conducerea PMR la ora de dirigenție de la Moscova”, care a avut loc între 8 și 13 iulie 1953, comuniștilor români

¹¹⁵ Camelia Moraru, Constantin Moraru, Veronica Vasilov, Mihaela Coman, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic al Secretariatului Comitetului Central al PMR*, vol. IV (partea I), 1952, studiu introductiv de prof. univ. dr. Ioan Scurtu, București, 2006, p. 465; Gh. Onișoru, *Pecetea lui Stalin*, p. 256.

¹¹⁶ Numit președinte al Băncii de Stat la 6 martie 1952, Anton Moisescu declara la ședința din 17-18 martie 1952: „Eu trebuie să spun că n-am primit cu ușurință o sarcină așa grea care mi s-a dat la Banca de Stat. Aceasta a căzut pe capul meu ca un trăsnet. Când am auzit că voi fi președinte la Bancă, nu mai știam pe ce lume sunt. M-am gândit: eu am lucrat la fabrică, am socotit câțiva lei, și acum mă ocup cu gospodăria banilor țării? Dar m-am gândit, dacă a fost totuși abateră cu specialiști, înseamnă că acești specialiști n-au stat pe poziția partidului. Dacă am să fac politică financiară pe baza liniei trase de partid, de guvern, și o să lucrez în această muncă de pe pozițiile clasei muncitoare și a partidului, cu sprijinul efectiv al organelor de partid, nu se poate să nu reușesc să duc la bun sfârșit munca. În câteva zile, am început să mă conving că treaba se poate face, cu atât mai mult cu cât simt ajutorul strâns al partidului.” (*Stenogramele ședințelor Biroului Politic al Secretariatului CC al PMR*, vol. IV (partea I) 1952, p. 404).

¹¹⁷ ABNR, fond *Consilii*, dosar nr. 507/1951-1953, f. 166.

¹¹⁸ ABNR, fond *Consilii*, dosar nr. 509/1952-1953, f. 319 (cf. și *Governors of the National Bank of Romania (1880-1990)*, BNR, 2010, p. 66).

li s-a reproșat, printre multe altele, și că „politica economică a RPR este greșită, agramată și chiar periculoasă”, deoarece a fost cheltuită mai mult de jumătate din rezerva de aur a țării, iar ritmul de dezvoltare a industriei grele a fost forțat.¹¹⁹

Trebuie să precizăm că reconsiderarea obiectivelor și a căilor de dezvoltare economică venea pe fondul schimbărilor de natură politică petrecute la Moscova după moartea lui Stalin la 5 martie 1953 și în contextul mișcărilor de protest, care au avut loc la Berlin în iunie 1953. Reproșuri asemănătoare au fost adresate, în același timp, și celorlalți lideri comuniști din Europa și au fost urmate de reconsiderarea priorităților în dezvoltarea economiei în cadrul întregului lagăr comunist, ceea ce a culminat cu directivele lui Nikita Hrușciov cu privire la dezvoltarea agriculturii¹²⁰.

Reveniți în țară, conducătorii români au anunțat un nou curs în economia românească. Raportul privind starea economiei și măsurile de urmat pentru remedierea situației, potrivit directivelor primite de la Moscova, a fost elaborat de Miron Constantinescu, fiind sugestiv intitulat *Îndreptarea cursului politicii noastre economice*. Anteproiectul raportului a fost dezbătut în ședința Biroului Politic al CC al PMR din 3 august 1953. Cu acest prilej, Gheorghe Gheorghiu-Dej recunoștea că s-a „forțat ritmul industrializării țării mult peste puterile economice ale țării”, că obiectivul privind realizarea planului cincinal în patru ani era nerealist, că sumele alocate cheltuielilor pentru apărare erau cu mult peste puterile economiei românești și nici nu corespundeau situației internaționale, care nu mai reclama intensificarea ritmului înarmărilor. În final, liderul comunist de la București concluziona:

„Noi am fost într-un pericol foarte serios, tovarăși, de a face față unor fenomene economice extrem de periculoase și dăunătoare, dacă nu ne-am fi trezit la timp pentru a rectifica lucrurile în sensul ca să facem după posibilitățile economiei și în măsura posibilităților economiei!”¹²¹

În consecință, aceste aprecieri s-au regăsit și în raportul prezentat de Gheorghe Gheorghiu-Dej în cadrul Plenarei lărgite a CC al PMR din 19-20 august 1953. Raportul a inclus „sarcinile partidului în domeniul dezvoltării economiei naționale” și a fost aprobat în unanimitate.¹²²

Cu toate acestea, adoptat la 20 martie 1953, adică la două săptămâni după moartea lui Stalin, *Statutul Băncii de Stat a Republicii Populare Române*¹²³ nu aducea modificări semnificative. La capitolul *Dispozițiuni generale* se arăta că „Banca de Stat face parte din sistemul Ministerului Finanțelor”. În același timp, în capitolul *Operațiunile de emisiune ale*

¹¹⁹ Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. X, p. 160.

¹²⁰ Ghiță Ionescu, *Comunismul în România*, Editura Litera, București, 1994, p. 253

¹²¹ Camelia Moraru, Constantin Moraru, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al PMR*, vol. VI (august-decembrie 1953), Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2015, pp. 51, 52, 58-59.

¹²² Stelian Neagoe (sub red.), *Enciclopedia istoriei politice a României (1859-2002)*, București, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale, București, 2003, p. 416.

¹²³ Aprobat de Consiliul de Miniștri, prin *Hotărârea nr. 801/20 martie 1953*, și de Prezidiul Marii Adunări Naționale a RPR, prin *Decretul nr. 361 privind organizarea Băncii de Stat a RPR și pentru abrogarea Decretului nr. 25 din 5 septembrie 1951 pentru organizarea și funcționarea Băncii RPR-Bancă de Stat*.

Băncii de Stat se prevedea că „Banca de Stat are dreptul exclusiv de a emite și pune în circulație bilete de bancă pe întreg teritoriul RPR, pe bază de hotărâri ale Consiliului de Miniștri” (art. 17). În pofida acestui „drept exclusiv”, articolul următor adăuga că „Banca de Stat efectuează, de asemenea, și punerea în circulație, conform hotărârilor Consiliului de Miniștri, a biletelor emise de Ministerul Finanțelor¹²⁴ și a monedei divizionare metalice”. La art. 19 se prevedea că „biletele Băncii de Stat puse în circulație au acoperire în aur, în alte metale prețioase și în alte active ale Băncii de Stat” (*subl. ns.*). Așadar, devizele dispăreau iarăși din rezerva de acoperire și, în ansamblu, acoperirea monedei naționale era formulată vag și fără indicarea unei proporții, a unui quantum¹²⁵.

Statutul Băncii de Stat din 1953 includea și un capitol despre operațiunile acesteia cu metale prețioase¹²⁶, în care se reglementa că:

- „În baza normelor stabilite prin legi și hotărâri ale guvernului, Banca de Stat efectuează în Republica Populară Română și în străinătate cumpărarea de aur, argint și alte metale prețioase în monete, lingouri, bruch¹²⁷ și brut /.../ și vânzarea în străinătate de aur, argint și alte metale prețioase în monete, lingouri și brut” (art. 52).
- „Banca de Stat are dreptul exclusiv de a efectua pe teritoriul RPR operațiuni de cumpărarea aurului, argintului și a altor metale prețioase în monete, lingouri, bruch și brut” (art. 53). Și de această dată, deși se menționa „dreptul exclusiv”, se adaugă o notă care relativizează acest drept, în sensul că „prezentul articol nu se extinde asupra operațiunilor de cumpărare a metalelor prețioase de către instituții sau întreprinderi de stat, anume însărcinate pe bază de legi speciale cu efectuarea unor asemenea operațiuni, precum și asupra operațiunilor Direcției valutare și a Metalelor Prețioase din Ministerul Finanțelor”.
- „Banca de Stat primește spre păstrare metale prețioase /.../ de la întreprinderi, instituții și organizații” (art. 55).
- „Împrumuturile Băncii de Stat privind operațiunile comerciale externe pot fi garantate nu numai cu cambii /.../, ci și cu *metale prețioase*” (art. 60).

În anul următor, prin *Hotărârea Consiliului de Miniștri al RPR nr. 127 din 31 ianuarie 1954*, a fost mărit conținutul în aur al leului și a fost fixat un nou preț de cumpărare a acestuia, după cum urmează:

- „cu începere de la 1 februarie 1954, se mărește conținutul în aur al leului, de la 0,079346 g aur fin la 0,148112 g aur fin” sau de la sau 79,346 mg aur fin la 148,112 mg aur fin.

¹²⁴ În 1952, în cadrul „reformei bănești”, așa cum a fost numită în epocă, s-au pus în circulație „bani noi, model 1952, și anume: a. Bilete ale Băncii de Stat a RPR de câte 10 lei, 25 lei și 100 lei; b. bilete de teazur ale statului, emise de Ministerul de Finanțe, de câte 1 leu, 3 lei și 5 lei din hârtie, precum și monede divizionare de 1 ban, 3 bani, 10 bani și 25 de bani” (*Hotărârea nr. 147/26 ianuarie 1952*, art. 1).

¹²⁵ ABNR, fond *Direcția valutară și metale prețioase*, dosar 48/1968, f. 134.

¹²⁶ *Operațiunile Băncii de Stat privind metalele prețioase și valutele străine, precum și decontările în cadrul comerțului exterior și alte decontări cu străinătatea.*

¹²⁷ Ar putea însemna „fracție”, eventual ceea ce rămâne după ce se toarnă 20 de lingouri standard dintr-o șarjă.

- „prețul de cumpărare al aurului de către Banca de Stat a Republicii Populare Române se fixează la 6 lei și 67 bani pentru 1 gram aur fin”.
- „pe baza conținutului nou de aur, /.../ cursul leului față de rublă se stabilește începând de la 1 februarie 1954 la 1,50 lei pentru o rublă”, Banca de Stat fiind autorizată să determine cursul leului față de celelalte valute, pe baza noului conținut în aur.¹²⁸

Așadar o creștere de 1,87 ori a conținutului convențional al leului în aur și o reducere pe măsură a prețului kilogramului de aur. Întrebându-se justificat „ce a stat la baza majorării acestui conținut în 1954?”, C.C. Kirițescu concluziona că, fiind situată între reformele sovietice dintre 1950 și 1957, această majorare a conținutului în aur al leului a fost determinată de tendința manifestată de alte țări socialiste de ridicare a cursurilor valutare în raport cu monedele țărilor occidentale. În anul 1950 URSS a stabilit un curs de 4 ruble pentru 1 dolar, după ce anterior acesta fusese de 5,30 ruble. Deși a fost expresia unei tendințe de apreciere a cursului rublei față de dolar, noul curs nu a fost însă unul real, ceea ce a creat dificultăți.¹²⁹

În pofida criticii venite de la Moscova în 1953, elaborarea celui de-al doilea plan cincinal a inclus din nou obiective ambițioase, deși oarecum mai modeste față de planul precedent, printre care se aflau continuarea dezvoltării cu precădere a industriei grele, precum și introducerea tehnicilor noi și a tehnologiilor superioare în toate ramurile economice.¹³⁰ Sarcinile celui de-al doilea plan cincinal (1956-1960) au fost aprobate de cel de-al II-lea Congres al PMR, reunit în decembrie 1955. Cu acest prilej, s-a vorbit despre calea românească a construirii socialismului și a fost proclamată, ca obiectiv principal, făurirea economiei socialiste unitare.¹³¹

Inaugurată în toamna anului 1948, perioada de subordonare a Băncii de Stat față de Ministerul de Finanțe s-a încheiat după aproape un deceniu. În martie 1957, „având în vedere importanța tot mai mare pe care o capătă controlul bănesc exercitat de Banca de Stat a RPR asupra executării planului economic și a planului valutar, rolul Băncii în creditarea economiei naționale, în păstrarea unor corelații corespunzătoare între cheltuielile productive și cele neproductive ale economiei, în menținerea unei circulații bănești sănătoase”, Prezidiul Marii Adunări Naționale a adoptat decretul prin care „Banca de Stat a Republicii Populare Române va funcționa ca instituție de sine stătătoare, sub conducerea Consiliului de Miniștri”.¹³² Tot prin acest decret, președintele Băncii de Stat primea și conducerea generală a Băncii Agricole și a Casei de Economii și Consemnațiuni. Dincolo de motivațiile de ordin general inserate în

¹²⁸ Consiliul Legislativ, *Acte normative nepublicate. Hotărâri ale Consiliului de Miniștri (1953-1954) în vigoare la 1 ianuarie 1975*, documentare realizată de M. Bumbăș, M. Burcea, M. Stan, F. Stan (www.iicmer.ro/resurse/arhiva/acte-normative/), accesat 29 ianuarie 2021).

¹²⁹ C.C. Kirițescu, *Sistemul bănesc*, III, p. 267.

¹³⁰ Șt. Bosomitu, *Miron Constantinescu*, p. 180.

¹³¹ Stelian Neagoe (sub red.), *Enciclopedia istoriei politice*, p. 423.

¹³² *Decretul nr. 130 din 13 martie 1957 cu privire la organizarea Băncii de Stat a Republicii Populare Române ca instituție de sine stătătoare, sub conducerea Consiliului de Miniștri*, în *Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale a RPR*, anul VI, nr. 10, 26 martie 1957, pp. 49-50.

decret, schimbările din acel an au însemnat, cel mai probabil, încheierea procesului de reorganizare și restructurare a băncii de emisiune. Noua structură instituțională prezenta mai multă încredere în raport cu puterea centrală, care probabil nu mai considera că banca ar avea nevoie de o supraveghere continuă asemenea celei exercitate aproape un deceniu de Ministerul Finanțelor. Cu toate acestea, principiul independenței politicii monetare nu era respectat, câtă vreme pârghiile decizionale rămâneau în mâinile guvernului, care decidea asupra planului de casă, a planului de credite, a planului valutar etc. Dincolo de motivele oficiale enumerate mai sus, așa cum s-a arătat relativ recent¹³³, pe baza studiilor lui Paul Gekker¹³⁴, nu trebuie să trecem cu vederea influența modelului sovietic asupra construirii Băncii de Stat de la București. Mai precis, încă din 1954, Gosbank a fost scoasă de sub autoritatea Ministerului de Finanțe sovietic, devenind responsabilă numai față de guvern. Practic această legislație, cel puțin la nivel formal, restabilește într-o anumită măsură autonomia Băncii de Stat și o așeza pe o poziție oarecum similară cu aceea a Ministerului de Finanțe.

În perioada imediat următoare, industrializarea s-a regăsit pe ordinea de zi a mai multor evenimente importante din activitatea PMR, respectiv atât la Plenara din noiembrie 1958, cât și la cel de-al III-lea Congres al PMR din iunie 1960. Cu acest din urmă prilej, s-a stabilit că „baza economică a socialismului în România” a fost deja creată și s-a adoptat *Planul de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1960-1965* (primul plan șesenal), al cărui obiectiv principal era „desăvârșirea construcției socialismului”.¹³⁵ În acest context, obiectivul industrializării avea să devină în curând expresia distanțării regimului de la București față de Moscova, care, la rândul său, încerca o integrare mai accentuată a economiei statelor socialiste în cadrul CAER (Consiliul de Ajutor Economic Reciproc), sub impactul constituirii Pieței Comune a bunurilor, a serviciilor și a capitalurilor, prin *Tratatul de la Roma* (1957), semnat de cele șase state occidentale. Astfel, inspirându-se după modelul Pieței Comune, N.S. Hrușciiov s-a gândit să reorganizeze CAER și, cu prilejul Conferinței la nivel înalt a statelor membre de la Moscova, din iunie 1962, s-a discutat documentul intitulat *Principiile fundamentale ale diviziunii internaționale socialiste a muncii*, care afirma necesitatea transformării CAER într-un organism suprastatal cu atribuții de coordonare a economiilor naționale.¹³⁶ Biroul Politic al CC al PMR și apoi Plenara lărgită a CC al PMR din martie 1963 au respins ideea constituirii unor organisme supranaționale.¹³⁷

În iulie 1963 s-a decis crearea Băncii Internaționale de Cooperare Economică (BICE). România a participat la activitatea BICE, dar în anumite limite¹³⁸, și a continuat să-și manifeste opoziția față de proiectul „diviziunii internaționale a muncii”, concretizat

¹³³ Brindușa Costache, *Pe drumul spre comunism*, pp. 316-317.

¹³⁴ Paul Gekker, „Soviet Banking and the Planned Economy: Some Recent Changes”, in *Review of Foreign Developments*, no 376/1 May 1962 (www.federalreserve.gov/pubs/rfd/1962/376/rfd376.pdf) și Idem, „The Banking System of the URSS”, in *Review of Foreign Developments*, no 419/30 April 1963 (www.federalreserve.gov/pubs/rfd/1963/default.htm, accesat la 7 iulie 2018).

¹³⁵ Stelian Neagoe (sub red.), *op. cit.*, pp. 435-436.

¹³⁶ Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. X, p. 218; Dan Cătănuș, „Relațiile externe ale României și influența factorului sovietic asupra acestora în primele două decenii postbelice”, în *Studii și Materiale de Istorie Contemporană*, seria nouă, vol. I, 2002, pp. 230-231

¹³⁷ Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. X, p. 219.

¹³⁸ Vezi mai departe, p. 64, n. 61.

în ceea ce, în istoriografia română, s-a numit „Planul Valev”, în urma articolului „Problemele dezvoltării economice a raioanelor dunărene din România, Bulgaria și URSS”, publicat de Emilian Borisovici Valev în februarie 1964. Concluzia geografului sovietic cu privire la „existența premiselor obiective pentru formarea în viitor a complexului de producție interstatal al Dunării de jos”¹³⁹ a fost interpretată la București, prin articolul tipărit în iunie 1964, sub semnătura economistului Costin Murgescu, drept „un proiect de încălcare a integrității teritoriale a României, de desmembrare a unității sale naționale și de stat”, căci dacă s-ar accepta intrarea țării în „rețeaua complexelor economice interstatale”, „România ar fi lichidată ca stat, iar poporul român ca națiune - prin simple mijloace administrative, cu justificări «economice», în numele unor considerente de pseudo marxism-leninism”¹⁴⁰.

Între timp, distanțarea față de Moscova înregistrase pasul decisiv în aprilie 1964, când Plenara lărgită a CC al PMR a adoptat, în contextul polemicii dintre Partidul Comunist al Uniunii Sovietice și Partidul Comunist Chinez, *Declarația cu privire la poziția PMR în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale*, cunoscută sub numele de *Declarația din aprilie*¹⁴¹. Astfel, s-au creat premisele pentru evoluția către regimul național-comunist și pentru forțarea industrializării socialiste românești pe multiple planuri, cu resurse proprii și într-un mod extensiv.¹⁴²

În consecință, în întreaga etapă 1946-1964, masivele investiții în industrie au presupus cheltuieli foarte ridicate, care au fost asigurate și prin valorificarea stocului de aur de la Banca de Stat. Astfel, așa cum se arată într-un material întocmit în 1968, între 1948 și 1961 România a trimis în străinătate, „pentru valorificare și în cadrul convențiilor de cedare, o cantitate de 38,7 tone monede de aur și o cantitate de 173,3 tone lingouri de aur, adică, în total 212 tone de aur”, la care s-au adăugat 0,7 tone aur, disponibil al cetățenilor români, aflat la bănci din străinătate, dar cedat, potrivit legii nr. 284/1947. Prin urmare, „din stocurile de aur formate la băncile din străinătate s-au făcut următoarele operații: s-a vândut cantitatea de 39,2 tone monede și 127,7 tone lingouri de aur, adică în total 166,9 tone de aur. Devizele realizate din vânzarea acestor cantități de aur au fost folosite de Ministerul Comerțului Exterior pentru introducerea tehnicii noi și acoperirea importurilor”¹⁴³.

Prin urmare, credem că putem avansa concluzia că industrializarea forțată¹⁴⁴ a României în prima parte a epocii comuniste se adaugă celorlalte cauze (îndeplinirea clauzelor *Tratatului de la Paris*, importurile alimentare și cheltuielile militare), care au dus la cheltuirea a mai mult de trei sferturi din stocul de aur pe care Banca Națională a României l-a avut la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial.

¹³⁹ „.../ specializat în cadrul comunității țărilor socialiste în petro-gazo-chimie și în unele ramuri ale construcției de mașini (utilaj petrolier, construcții navale, electrotehnică, mașini agricole și altele), în agricultură irigată intensiv profilată pe cereale, legume, viticultură și pe ramuri ale industriei alimentare legate de aceste producții agricole, specializat, în sfârșit, cu asigurarea necesităților de transport ale statelor socialiste care folosesc comoda cale fluvialo-maritimo-dunăreană, precum și magistralele terestre din regiunea Dunării de Jos” (*Viața economică*, anul II, nr. 24 (43), vineri, 12 iunie 1964, p. 7).

¹⁴⁰ Costin Murgescu, „Concepții potrivnice principiilor de bază ale relațiilor economice dintre țările socialiste. Despre «complexul economic interstatal», în general, și despre concretizarea lui dunăreană, în special”, în *Ibidem*, p. 12; cf. și Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. X, p. 220.

¹⁴¹ Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. X, pp. 230-234.

¹⁴² Mircea Teodor Maniu, Monica Burcă-Voicu, Horațiu Dan, *Criza structurală a economiei socialiste românești*, în *Economia României după Marea Unire*, p. 214.

¹⁴³ ABNR, fond *Direcția valutară și metale prețioase*, dosar nr. 48/1968, f. 141.

¹⁴⁴ Cf. Bogdan Murgescu, *România și Europa*, p. 336.

2.2. BANCA NAȚIONALĂ A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA (1965-1989)

Prin schimbările politice inaugurate de moartea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej și desemnarea lui Nicolae Ceaușescu ca prim-secretar al Partidului Muncitoresc Român, anul 1965 a devenit o bornă cronologică importantă în evoluția regimului comunist din România. Astfel, în iulie 1965 a avut loc Congresul al IV-lea al Partidului Muncitoresc Român, prilej cu care s-a revenit la numele inițial al partidului, respectiv Partidul Comunist Român, iar congresele au fost renumerotate începând cu anul de înființare (1921). Devenit Congresul al IX-lea al PCR, acest for a analizat situația economică a țării, recunoscându-se pentru prima dată că economia României se afla într-o stare precară, fapt pentru care s-a prevăzut un ritm mai rapid de dezvoltare a acesteia, cu accent pe industria grea, adică se continua, de fapt, politica economică din deceniul precedent. În consecință, industrializarea a rămas „în centrul politicii partidului nostru”, iar directivele planului cincinal 1966-1970 au prevăzut un ritm rapid de creștere a producției industriale, în primul rând a celei energetice, a siderurgiei, a construcțiilor de mașini, a chimiei. În același timp, s-a stabilit că România intra într-o nouă perioadă a dezvoltării ei, în care urma să aibă loc consolidarea bazei tehnico-materiale a noii societăți. O caracteristică oarecum paradoxală a acestei etape a reprezentat-o utilizarea creditelor și a tehnologiilor din Vest pentru realizarea obiectivului „industrializării socialiste”.¹⁴⁵

În august 1965, a fost adoptată o nouă *Constituție*, care proclama noul nume al statului român: Republica Socialistă România. Noua lege fundamentală enunța că „economia națională a României este o economie socialistă, bazată pe proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție” (art. 5), care era de două tipuri: proprietate de stat asupra bunurilor aparținând întregului popor și proprietate cooperatistă asupra bunurilor aparținând fiecărei organizații cooperatiste (art. 6). De asemenea, „bogățiile de orice natură ale subsolului, minele, /.../ băncile /.../ aparțin întregului popor, sunt proprietate de stat” (art. 7), iar comerțul exterior era monopol de stat (art. 8). Scopul activității de stat era „dezvoltarea orânduirii și înflorirea națiunii socialiste”¹⁴⁶ și, pentru realizarea acestuia, prima dintre atribuțiile „statului socialist român” era aceea de organizare, planificare și conducere a economiei naționale (art. 13). Marea Adunare Națională era organul suprem al puterii de stat și avea între atribuțiile sale și adoptarea „planului național unic de dezvoltare economico-socială”, a bugetului de stat și a contului general de încheiere a exercițiului bugetar¹⁴⁷. În realitate, aici era vorba de o adoptare formală, căci noul organ executiv al CC al PCR, Prezidiul Permanent, a fost centrul decizional al partidului și, implicit, al statului în perioada 1965-1974. În plus, dacă la Congresul PCR din 1965 s-a stabilit ca deținătorul

¹⁴⁵ Dinu C. Giurescu (coord.), *Istoria României în date*, ediția a III-a revăzută și adăugită, București, Editura Enciclopedică, 2010, p. 582; Stelian Neagoe (sub red.), *Enciclopedia istoriei politice*, p. 449.

¹⁴⁶ Paragraful continuă astfel: „creșterea continuă a bunăstării materiale și culturale a poporului, asigurarea libertății și demnității omului, afirmarea multilaterală a personalității umane”.

¹⁴⁷ *Buletinul Oficial al RSR*, nr. 1, 21 august 1965; <https://constitutii.files.wordpress.com/2013/01/constituc5a3ia-republicii-socialiste-romc3a2nia-1965.pdf>, accesat 21 aprilie 2020.

unei funcții în partid să nu poată ocupa, în același timp, și un post de conducere în organele statului, în 1967 s-a renunțat la acest principiu și Nicolae Ceaușescu a preluat și conducerea Consiliului de Stat.¹⁴⁸

Din perspectiva evoluției economiei naționale, anul 1965 nu reprezintă un moment de discontinuitate, dimpotrivă, așa cum s-a arătat într-o analiză recentă, intervalul 1959 – 1973 a reprezentat cea mai îndelungată perioadă de creștere economică a României nu numai din epoca comunistă, ci chiar din secolul al XX-lea până azi. Această evoluție s-a bazat însă pe industrializarea și urbanizarea forțate, al căror corolar a fost reprezentat de marile lucrări de infrastructură. În acest sens, două cifre sunt sugestive: valoarea producției industriale a crescut cu 579 la sută, iar PIB/locuitor (exprimat în dolari 2011, la paritatea puterii de cumpărare) cu 372 la sută, adică de peste trei ori.¹⁴⁹ Una dintre resursele care au contribuit la această creștere economică a fost tocmai stocul de aur al BNR. Astfel, nu întâmplător, în anul 1959 aurul din stocul Băncii de Stat ajunsese la 43,2 tone¹⁵⁰, cea mai redusă cantitate din perioada 1946-1965. După 1959, stocul de aur al Băncii de Stat a crescut treptat, ajungând la 84,3 tone în 1964. Dar, în 1965, România a vândut din nou aur pe piața Londrei, așa cum avea să facă aproape în fiecare an, cu excepția ultimilor doi ai intervalului, respectiv 1972 și 1973. Astfel, prin prisma evoluției stocului de aur, constatăm existența unui alt element de continuitate, anume că și, în perioada 1965-1989, acesta a reprezentat o resursă pentru obținerea valutei necesare procesului de industrializare și finanțării balanței de plăți.

În același timp, pe lângă menținerea politicii de industrializare a țării și în strânsă legătură cu aceasta (nevoia introducerii tehnologiilor moderne și a finanțării) s-a continuat și deschiderea în politica externă, care începuse încă din anii 1962-1964, prin reluarea relațiilor cu Europa de Vest, promovarea celor cu China și o oarecare distanțare față de URSS¹⁵¹, asociată cu o anumită tendință de recuperare a dimensiunii naționale a istoriei românești. De altfel, prima vizită a lui Nicolae Ceaușescu la Moscova, în calitate de secretar general al PCR, din septembrie 1965, a inclus și un episod legat de aur. Mai precis, în cadrul convorbirilor oficiale, deși nu se afla pe ordinea de zi convenită, problema a fost adusă în discuție de Nicolae Ceaușescu, care i-a dat apoi cuvântul lui Alexandru Bârlădeanu. În calitate sa, de membru al CC al PMR și vicepreședinte al Consiliului de Miniștri din 1955, Alexandru Bârlădeanu nu

¹⁴⁸ Nicoleta Ionescu-Gură, *Studiu introductiv*, în Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR (1945-1989). Dicționar*, București, Editura Științifică, 2004, pp. 11, 16.

¹⁴⁹ Liviu Voinea (coord.), Alexandra Cojocaru, Brîndușa Costache, Veaceslav Grigoraș, Horațiu Lovin, Camelia Neagu, David Orțan, Andrei Tănase, *Un veac de sinceritate. Recuperarea memoriei pierdute a economiei românești (1918-2018)*, București, Editura Publica, 2018, pp. 36-37; Bogdan Murgescu, *op. cit.*, p. 336; Vezi și lista unităților industriale, fabricilor, uzinelor și instalațiilor majore intrate în funcțiune în intervalul 1965-1969, în Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. X, pp. 291-293.

¹⁵⁰ În tezaurul Băncii de Stat se aflau 51,2 tone aur fin, dar 8 tone fuseseră împrumutate de la URSS.

¹⁵¹ Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. X, p. 277; Ștefan Andrei, adjunct al șefului Secției relații cu străinătatea a CC al PMR (1965-1966) și prim-adjunct al șefului Secției internaționale a CC al PCR (din 1966), arăta că „noi nu am fost pentru o politică antisovietică (subl.ns.). Ne dădeam seama că este o linie roșie peste care nu putem trece. /.../ dacă noi am fi spus că ne retragem din *Tratatul de la Varșovia* și ne declarăm neutralitatea, a doua zi trupele sovietice, cu orice risc, ar fi intrat în România” (*I se spunea Machiavelli. Ștefan Andrei în dialog cu Lavinia Betea*, ediție îngrijită de Cristina Diac, Florin-Răzvan Mihai, Ilarion Țiu, București, Adevărul, 2011, p. 175; Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR*, p. 71. La aceeași concluzie a ajuns și Dan Cătănuș: „România nu a ieșit nici din *Tratatul de la Varșovia*, nici din CAER și nici nu a părăsit blocul sovietic /.../. Păstrând fundamentele ideologice marxist-leniniste neatînse, liderii comuniști români au pus pe picioare o politică externă pragmatică, menită să-i ferească de ingerințele unei puteri tutelare și să le consolideze poziția internă, în primul rând prin dezvoltare economică (subl. ns.)” (*op. cit.*, p. 236).

a fost întâmplător desemnat să prezinte problema, având în vedere că, așa cum am constatat cu prilejul cercetării de față, în anii '60, i se transmitea periodic de la Banca de Stat situația mișcării aurului din stocul Băncii.¹⁵²

Cu acest prilej, Alexandru Bârlădeanu a prezentat foarte pe scurt cele două transporturi ale tezaurului României la Moscova din decembrie 1916 și iulie 1917, a invocat o telegramă a lui V.I. Lenin din 1918¹⁵³, a menționat cele două restituiri (1935 și 1956) și a precizat că nu a fost încă „restituit tezaurul de aur al Băncii Naționale, care reprezenta acoperirea monedei noastre naționale și o mare avuție a poporului român”. În final, Alexandru Bârlădeanu a conchis că această restituire are „o anumită importanță economică pentru țara noastră”, dar mai ales „o deosebită semnificație politică, atât prin faptul că se înfăptuiește ceea ce Lenin considera că trebuie înfăptuit, cât și prin faptul că ar ilustra relații de înaltă principialitate pe care se bazează prietenia și colaborarea frățească”. Așa cum își amintea după căderea regimului comunist Alexandru Bârlădeanu¹⁵⁴, formularea acestei revendicări „a produs derută completă în rândul delegației sovietice”. Răspunsul acestora a venit într-o altă ședință a vizitei oficiale, când Leonid Ilici Brejnev și-a exprimat „nedumerirea” în legătură cu ridicarea acestei probleme și a arătat că „la arhivă există și alte documente” și „dacă este să ridicăm o problemă, trebuie ridicată și cealaltă”, adică datoriile României față de URSS și „amărăciunea provocată de cel de-al Doilea Război Mondial”. În consecință, punctul de vedere sovietic a fost acela că problema nu poate fi considerată una „financiară”, „aici este o problemă de politică”. În fața acestui refuz, Nicolae Ceaușescu i-a dat cuvântul lui I.Gh. Maurer, care a mai invocat un argument, respectiv faptul că „în anul 1939, guvernul polonez al lui Beck¹⁵⁵ a depus tezaurul spre păstrare în România. Atunci am avut un guvern regal. Tezaurul depus a fost păstrat, deși nemții au căutat să-l ia, el a fost ascuns, iar în 1948¹⁵⁶, puterea populară a restituit în întregime întregul fond al tezaurului primit spre păstrare”. Dacă în opinia lui N. Ceaușescu restituirea tezaurului rămânea o problemă „de rezolvat”, L.I. Brejnev și A.N. Kosâghin au accentuat că „această problemă trebuie să fie închisă și să nu ne mai întoarcem la ea”, deoarece „ceea ce s-a păstrat aici la Kremlin /.../ v-a fost în întregime restituit”.¹⁵⁷

Așa cum se remarcă într-un studiu foarte documentat cu privire la această problemă, „toate acestea fiind spuse cu gentilețea studiată a celui care se știe atotputernic, discuția care a avut neîndoielnic și dramul său de teatru, ce a făcut-o încă și mai

¹⁵² Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR (1945-1989)*, pp. 92-93; ABNR, fond *Diracția emisiune, teaur și casierie – Serviciul tezaurul central (DETC – Tezaurul central)*, dosar nr. 2/1956-1965, f. 192, 206, 270.

¹⁵³ V.I. Lenin către V. Antonov-Ovseenko în 1918: „Bogatele valori ale guvernului român trebuie păstrate cu cea mai grijă spre a fi predate în bună stare poporului român după doborârea contrarevoluției române” (*Tezaurul Băncii Naționale a României la Moscova. Documente*, ediția a III-a, revăzută și adăugită, Cuvânt înainte de acad. Murgu Isărescu, comentariu istoric și ediție: Cristian Păunescu, Marian Ștefan, București, Editura Oscar Print, București, 2019, pp. 97-98).

¹⁵⁴ Lavinia Betea, „Nicolae Ceaușescu cere restituirea Tezaurului românesc”, în *Historia* (www.historia.ro/sectiune/general/articol/nicolae-ceausescu-cere-restituirea-tezaurului-romanesc, accesat 24 aprilie 2020).

¹⁵⁵ De fapt, Joséf Beck a fost ministrul de Externe al Poloniei în perioada 1932-1939.

¹⁵⁶ Restituirea a avut loc, așa cum am arătat în altă parte, în septembrie 1947.

¹⁵⁷ *Tezaurul Băncii Naționale a României la Moscova*, pp. 96, 97-98, 100, 101, 104, 105, 110; cf. și Viorica Moisuc, *România și politica externă rusească. Un secol din istoria Tezaurului românesc „păstrat” la Moscova (Studiu și documente)*, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2013, p. 20.

memorabilă, s-a încheiat fără vreun rezultat”.¹⁵⁸ Totuși, credem că, deși ambele părți au insistat asupra caracterului politic al solicitării de restituire a tezaurului BNR de la Moscova, dimensiunea economică a acestuia a fost cel puțin la fel de importantă pentru partea română, dacă nu cumva a fost chiar cauza imediată sau cel puțin imboldul ce a determinat acest demers, având în vedere decizia luată la București chiar la începutul anului 1965 pentru vânzarea a 32 tone de aur, din care 12 tone erau în monede.¹⁵⁹ În deceniul al șaptelea al secolului trecut, autoritățile comuniste au devenit foarte interesate în a obține valută din vânzarea monedelor de aur în Occident, deoarece acestea erau valorificate la un preț mai mare, datorită valorii lor numismatice. Ori, tezaurul de la Moscova era compus în cea mai mare parte din monede, mai precis acestea cântăreau 91 398,708 kg aur fin din cele 91 503,877 kg, cât a fost depus la Moscova de Banca Națională a României.

În acest context politico-economic s-a schimbat numele Băncii Naționale și a fost adoptat un nou statut al acesteia. Astfel, în iunie 1965 Banca de Stat a devenit Banca Națională a Republicii Populare Române¹⁶⁰, iar după adoptarea noii *Constituții* la 21 august 1965, Banca Națională a Republicii Socialiste România. Potrivit *Statutului Băncii Naționale a Republicii Socialiste România*¹⁶¹, aprobat prin *HCM nr. 507/1965*, aceasta era definită ca „bancă de emisiune, de creditare și centru de decontări interne și externe al economiei naționale”, prima dintre atribuțiile sale fiind „să emită și să pună în circulație, în exclusivitate, bilete de bancă și monede metalice, potrivit hotărârilor Consiliului de Miniștri”. *Statutul* completa acest aspect cu precizarea că „biletele de bancă și monedele metalice puse în circulație au acoperire în aur (subl.ns.)”, în alte metale prețioase și în celelalte active ale băncii” (art. 8). Așadar, se păstra formula introdusă în *Statute* încă din 1951, prin care acoperirea biletelor rămânea în termeni generali, fără să fie precizat un procent anume.

De asemenea, legea de organizare menționa că Banca Națională efectuează operațiuni cu metale prețioase și exercită controlul producției, circulației și prelucrării acestora (art. 2). La rândul său, art. 47 din *Statut* detalia aceste operațiuni, care aveau în vedere: cumpărarea și vinderea aurului în țară și în străinătate, preluarea și repartizarea metalelor prețioase pe baza planului anual aprobat de Consiliul de Miniștri, avizarea importului de metale prețioase, stabilirea mărcilor legale de control și a titlurilor din care se confecționau obiecte și bijuterii, precum și a aurului dentar; marcarea obiectelor din metale prețioase și monopolul efectuării expertizelor, autorizarea operațiunilor cu aur și alte metale prețioase ale organizațiilor socialiste. Având în vedere aceste atribuții numeroase referitoare la metalele prețioase, între cele 19 direcții¹⁶² care alcătuiau structura organizatorică a Băncii un rol important revenea Direcției metale prețioase.

¹⁵⁸ Ariadna Zeck, Ana Savu, „Tezaurul român de la Moscova a devenit subiectul unei povești fantastice”, în *Muzeul Municipiului București*, XVII, p. 424 (www.muzeulbucurestiului.ro/www.cimec.ro, accesat 24 aprilie 2020).

¹⁵⁹ Vezi detaliile în continuare, în subcapitolul *Valuta mai importantă decât aurul*.

¹⁶⁰ *Decretul nr. 403 din 10 iunie 1965 privind organizarea și funcționarea Băncii Naționale a Republicii Populare Române*, în *Buletinul Oficial al Prezidiului MAN a RPR*, anul XIV, nr. 19, 12 iunie 1965, pp. 185-187, aprobat prin *Legea nr. 13/1965*, în *Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România*, anul I, nr. 21, Partea I, 23 decembrie 1965, p. 178.

¹⁶¹ Banca Națională a României, *Decret privind organizarea și funcționarea Băncii Naționale a Republicii Socialiste România. Statutul Băncii Naționale a Republicii Socialiste România*, București, 1966, pp. 9, 10, 4, 18.

¹⁶² Se adăuga și Oficiul juridic.

Potrivit dărilor de seamă contabile ale Băncii Naționale din perioada 1964-1967, în cadrul comerțului extern al României s-a înregistrat o creștere constantă a schimburilor comerciale cu țările occidentale, deși țările socialiste au continuat să reprezinte mai mult de jumătate din decontările cu străinătatea, după cum rezultă din datele de mai jos:

Tabel 2. Ponderea țărilor socialiste și a celor capitaliste în comerțul extern al României în perioada 1964-1967

Anul	Valoarea totală a decontărilor cu străinătatea (mil. lei)	Cu țările socialiste (procente)	Cu țările capitaliste (procente)
1963	12 013,0	...	...
1964	13 656,1	67	33
1965	14 112,4	61	39
1966	15 399,5	56	44
1967	18 423,4	55	45

Sursa: ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 5/1964, f. 11; dosar nr. 8/1965, f. 15; dosar nr. 9/1966, f. 10, 27; dosar nr. 7/1967, f. 18.

În același timp, în notele explicative ale acestor dări de seamă contabile se menționează în permanență „ritmul susținut” al dezvoltării economice a țării și „creșterea operațiunilor bancare cu străinătatea”, dar și dezechilibrele balanței de plăți, ca urmare a angajamentelor ce au depășit aproape în permanență disponibilitățile. Acest raport nefavorabil între angajamente și disponibilități s-a înregistrat, cu foarte puține excepții, atât în relația cu țările socialiste, cât și în cea cu țările capitaliste.

În anii 1964-1965, exportul a fost în creștere, ceea ce a determinat și creșterea disponibilităților și scăderea angajamentelor, astfel încât, în primul an, s-a putut atinge „încadrarea angajamentelor noastre în limita admisă pentru credite de decontare acordate de BICE¹⁶³”, iar în al doilea an, ca urmare a lichidării „unor angajamente față de celelalte țări membre CAER”, a avut loc „schimbarea poziției țării noastre din debitoare în anul 1964 în creditoare în anul 1965”. În schimb, în următorii doi ani, 1966 și 1967, volumul importurilor din țările nemembre CAER, China și RSF Iugoslavia, a depășit volumul exporturilor.¹⁶⁴ În același timp, în tot intervalul 1964-1967, dările de seamă contabile consemnează angajamentele României față de URSS rezultate din lichidarea sovromurilor, cifrele indicând ponderea mare a acestora în raporturile comerciale ale României cu țările socialiste¹⁶⁵, respectiv:

¹⁶³ Banca Internațională de Cooperare Economică, cu sediul la Moscova, a fost înființată, la 22 octombrie 1963, pentru efectuarea decontărilor în ruble transferabile între statele CAER. România a devenit membră la 23 martie 1964 și a avut cea mai redusă cotă de participare dintre statele europene. De asemenea, deși Comitetul Executiv al CAER a stabilit, în decembrie 1965, că 10 la sută din capitalul constituit urmează să fie alcătuit din aur și deize convertibile, cota-parte a României nu a inclus și aur (Brîndușa Costache, *Activitatea României în Consiliul de Ajutor Economic Reciproc 1949-1974*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2012, pp. 178-180).

¹⁶⁴ ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 8/1965, f. 15; dosar nr. 5/1964, f. 12; dosar nr. 9/1966, f. 28; dosar nr. 7/1967, f. 19.

¹⁶⁵ Idem, dosar nr. 5/1964, f. 12; dosar 8/1965, f. 15; dosar nr. 9/1966, f. 28; dosar nr. 7/1967, f. 19.

Tabel 3. Evoluția angajamentelor României față de URSS în urma lichidării SOVROM-urilor în cadrul angajamentelor cu toate țările socialiste

Anul	Angajamentele totale ale României față de țările socialiste (mil. lei)	Angajamentele față de URSS, rezultate în urma lichidării SOVROM-urilor (mil. lei)
1964	444	198
1965	200	168
1966	228	145
1967	193	112

Sursa: ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 5/1964, f. 12; dosar nr. 8/1965, f. 15; dosar nr. 9/1966, f. 28; dosar nr. 7/1967, f. 19.

Ar mai trebui adăugat că în toți acești ani România a înregistrat o poziție internațională investițională net debitoare. Chiar și în 1965, când poziția a devenit net creditoare, aceasta a fost valabilă numai în relațiile cu țările socialiste. În ceea ce privește balanța comercială, în 1964 au fost efectuate importuri mai mari decât exporturile atât în devize convertibile din RF Germania, Olanda, Belgia, cât și din statele cu care România avea acorduri de *clearing* (Franța, Brazilia, Suedia, Siria)¹⁶⁶, această ultimă situație repetându-se și în 1966 cu Grecia, Brazilia, Siria, Iran, India¹⁶⁷. Acest dezechilibru a determinat creșterea volumului creditelor comerciale, precum și a datoriei pe termen mediu¹⁶⁸. Și atunci când o astfel de finanțare nu mai era posibilă, se apela la stocul de aur. De aceea, valorificarea aurului a reprezentat, așa cum se menționează în darea de seamă a anului 1965, „o resursă specială” utilizată în efectuarea „unor plăți pentru importuri de instalații complete”.¹⁶⁹

Organizată în decembrie 1967, Conferința Națională a PCR a aprobat *Directivele cu privire la perfecționarea conducerii și planificării economiei naționale*, care au inclus și sporirea rolului factorilor economico-financiari în întreaga economie.¹⁷⁰ În mod concret, aceste directive au prevăzut „înființarea Băncii Agricole și Băncii Române de Comerț Exterior, ca bănci specializate”, pentru a asigura „posibilitatea exercitării unui control mai cuprinzător asupra folosirii fondurilor în agricultură și la unitățile comerțului exterior”.¹⁷¹ Prin urmare, aceste două noi instituții bancare au fost create în anul 1968 și au preluat „atribuțiile Băncii Naționale în domeniile respective de activitate”. Banca Română de Comerț Exterior a fost înființată prin reorganizarea Serviciului relații cu străinătatea din Banca Națională. De aceea, cele mai multe dintre atribuțiile derivate din raporturile cu străinătatea ale Băncii Naționale au trecut la această instituție bancară. În consecință, începând cu 1968, datele referitoare la comerțul exterior n-au mai fost cuprinse în dările de seamă ale Băncii Naționale. Totuși, au existat situații, așa cum a fost în 1969, în care Banca Națională a avut angajamente în valoare de 246 de milioane de lei față de Banca Reglementelor

¹⁶⁶ Idem, dosar nr. 5/1964, f. 12.

¹⁶⁷ Idem, dosar nr. 9/1966, f. 29.

¹⁶⁸ Idem, dosar nr. 5/1964, f. 12, dosar nr. 9/1966, f. 29.

¹⁶⁹ Idem, dosar nr. 8/1965, f. 15-16.

¹⁷⁰ Stelian Neagoe (sub red.), *Enciclopedia istoriei politice*, p. 457.

¹⁷¹ ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 7/1967, f. 1.

Internaționale, reprezentând contravaloarea unui credit de 40 de milioane de dolari, fonduri care „au fost puse la dispoziția BRCE pentru nevoile de plăți în valută ale economiei”, „în cadrul prevederilor balanței de plăți externe”. În 1970, exact pentru același scop și tot la BRI, Banca Națională a avut o datorie de 479 de milioane de lei valută¹⁷², provenind din creditele de 70 de milioane de dolari și 36 de milioane de mărci germane. În același timp, pentru nevoi de finanțare, postul de metale prețioase din bilanțul Băncii Naționale a scăzut cu 8 milioane de lei.¹⁷³ În anul următor, 1971, Banca Națională a înregistrat un sold final al datoriei față de BRI în valoare de 464 de milioane de lei valută, echivalentul creditului de 169 de milioane de franci elvețieni și a celui de 40 de milioane de dolari.¹⁷⁴

În anul 1968 a avut loc reforma administrativă, prin care a fost reintrodusă unitatea administrativ-teritorială tradițională românească, județul.¹⁷⁵ Această reformă a determinat reorganizarea întregii rețele de sucursale și agenții a Băncii Naționale.¹⁷⁶

Atât înființarea BRCE, cât și reorganizarea structurii teritoriale au impus, în anul 1970, adoptarea unor reglementări noi cu privire la organizarea și statutul Băncii Naționale, respectiv: *Decretul nr. 124 privind organizarea și funcționarea Băncii Naționale a Republicii Socialiste România*¹⁷⁷ și *Statutul Băncii Naționale a Republicii Socialiste România*¹⁷⁸. În aceste documente apare pentru prima dată termenul de „bancă centrală”, în variantele „bancă centrală de emisiune” și „banca centrală a României”. În același timp, această instituție era definită ca „organ central al administrației de stat și unica bancă de emisiune a țării”. Pe lângă alte atribuții, Banca Națională asigura „aplicarea regimului privind metalele prețioase” și „administra rezerva de metale prețioase”, denumită și „rezerva de stat de metale prețioase”. Așadar, comparativ cu reglementările din 1965, cele din 1970 au introdus aceste două concepte noi: *bancă centrală* și *rezervă de stat de metale prețioase*. În ceea ce privește emisiunea bănească și acoperirea acesteia în aur, art. 12 din *Statut* menținea prevederile din 1965, respectiv faptul că „Banca Națională emite și pune în circulație, în exclusivitate”, potrivit hotărârii Consiliului de Miniștri, „bilete de bancă și monede metalice”, care „au acoperire în aur, în alte metale prețioase și în celelalte active ale băncii”.

În același timp, art. 48 din *Statut* preciza că „proiectele planurilor de repartiții, recuperări, preluări și achiziții de metale prețioase” sunt elaborate de Banca Națională, care le prezintă Consiliului de Miniștri, cu avizul Comitetului de Stat al Planificării și al

¹⁷² Potrivit lui C.C. Kirîțescu, leul-valută a fost un ban de calcul, o unitate de cont, un concept creat în cadrul regimului valutar românesc, după ce monedele occidentale nu au mai fost legate de aur și, în consecință, cursurile oficiale nu au mai derivat din paritățile aur. Leul-valută a fost definit prin aceeași cantitate de aur fin stabilită legal pentru unitatea monetară națională și prin el s-au exprimat raporturile valorice dintre leu și celelalte monede, pe baza aurului sau orice altă bază a parităților (C.C. Kirîțescu, *Relații valutare-financiare*, pp. 288-291).

¹⁷³ ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 9/1969, f. 31; dosar nr. 8/1970, f. 16, 19.

¹⁷⁴ Idem, dosar nr. 16/1971, f. 19.

¹⁷⁵ Stelian Neagoe (sub red.), *Enciclopedia istoriei politice*, p. 459.

¹⁷⁶ *Hotărârea Consiliului de administrație al BNRSR nr. 4/13 februarie 1968*, în ABNR, fond *Consilii*, dosar nr. 563/1968, f. 9-40.

¹⁷⁷ *Decretul Consiliului de Stat nr. 124 din 17 martie 1970 pentru organizarea și funcționarea Băncii Naționale a Republicii Socialiste România*, în *Buletinul Oficial al RSR*, anul VI, nr. 23, Partea I, miercuri, 18 martie 1970, pp. 136-139, confirmat prin *Legea nr. 21 din 11 iulie 1970 pentru aprobarea Decretului nr. 124/1970 privind organizarea și funcționarea Băncii Naționale a Republicii Socialiste România*, în *Buletinul Oficial al RSR*, anul VI, nr. 81, Partea I, sâmbătă, 11 iulie 1970, p. 649.

¹⁷⁸ *Decretul nr. 504 privind aprobarea Statutului Băncii Naționale a Republicii Socialiste România*, în *Buletinul Oficial al RSR*, anul VI, nr. 143, Partea I, miercuri, 16 decembrie 1970, pp. 1069-1075.

Ministerului Finanțelor. Atribuțiile Băncii Naționale în privința metalelor prețioase erau numeroase și priveau: preluarea producției de metale prețioase de la întreprinderile producătoare; cumpărarea, vânzarea și preschimbarea metalelor prețioase în țară și în străinătate, precum și avizarea exportului și a importului acestora, după ce *Statutul* din 1965 nu făcea referire decât la avizarea importului; cumpărarea, în exclusivitate, de la persoanele fizice a bunurilor din metale prețioase „cu valoare intrinsecă sau cu valoare artistică, istorică ori documentară deosebită” (introdusă cu acest prilej, această atribuție trebuie asociată cu noua concepție asupra patrimoniului cultural național); stabilirea mărcilor legale de control, a titlurilor aliajelor metalelor prețioase pentru confecționarea bijuteriilor și a aurului dentar și a semnelor distinctive ale unităților autorizate; analiza conținutului și expertizarea tehnică a metalelor prețioase, marcarea obiectelor din metale prețioase, ridicarea și verificarea probelor de metale prețioase, precum și stabilirea taxelor aferente; autorizarea organizațiilor socialiste și a altor persoane juridice pentru a deține, utiliza și efectua operații cu metale prețioase; controlul „producției de metale prețioase, precum și prelucrarea, circulația, deținerea și evidența metalelor prețioase”; stabilirea modului de „ținere a evidenței metalelor prețioase”, atribuție care era menționată de obicei în actele normative referitoare la regimul metalelor prețioase, dar care a fost introdusă acum și în *Statutul Băncii Naționale a Republicii Socialiste România*.

În pofida acestor atribuții numeroase, în 1970 structura organizatorică a Băncii Naționale a fost redusă la 13 direcții și un oficiu juridic. Una dintre aceste direcții era Direcția valutară și metale prețioase.¹⁷⁹

Mai trebuie adăugat că, în urma înființării BRCE, în *Statutul Băncii Naționale a RSR* din 1970 nu mai era menționat „monopolul valutar al Băncii Naționale” ca în 1965, dar se stabileau următoarele atribuții prin care „banca centrală de emisiune” putea reprezenta țara pe plan internațional, respectiv:

- „participă la tratative externe în probleme financiare, de plăți și de credite; încheie cu bănci și instituții financiare străine acorduri de plăți, contracte având ca obiect primirea sau acordarea de credite în străinătate, dă și primește garanții pentru angajamente de plată cu străinătatea”.
- „participă la organizații sau reuniuni internaționale cu caracter financiar, bancar și monetar”.
- „colaborează cu instituții de specialitate din țară și străinătate în probleme bancare și editează publicații în acest domeniu”¹⁸⁰.

¹⁷⁹ Această direcție și-a păstrat poziția în structura Băncii Naționale și în urma reorganizării din 1973, când numărul direcțiilor s-a redus la nouă, plus un serviciu cu probleme de personal (*Decretul nr. 131 din 15 martie 1973 pentru modificarea Decretului nr. 124/1970 privind organizarea și funcționarea Băncii Naționale a RSR*, devenit *Legea nr. 21/1973, cu modificările ulterioare*, în *Buletinul Oficial al RSR*, anul IX, nr. 40, Partea I, miercuri, 28 martie 1973, p. 7). Trei ani mai târziu, numărul direcțiilor din Banca Națională s-a redus din nou, ajungând la opt, la care se adăuga un serviciu de personal, perfecționarea cadrelor și pașapoarte (*Decretul nr. 396 din 7 decembrie 1976 pentru modificarea legilor și decretelor de organizare și funcționare a unor ministere și altor organe centrale*, în *Buletinul Oficial al RSR*, anul XII, nr. 113, Partea I, marți, 21 decembrie 1976, p. 7).

¹⁸⁰ *Buletinul Oficial al RSR*, anul VI, nr. 23, Partea I, miercuri, 18 martie 1970, pp. 136-139.

Aceste atribuții, alături de aceea că Banca Națională participa la „elaborarea balanței de plăți externe și la urmărirea realizării acesteia”, anunțau intenția autorităților de la București de a începe tratativele oficiale pentru aderarea României la Fondul Monetar Internațional și la Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BIRD), cunoscută sub numele de Banca Mondială.

În acest moment, singura țară socialistă membră a FMI și BIRD era Republica Socialistă Federativă Iugoslavia. Participantă la Conferința de la Bretton Woods și membră fondatoare a FMI, RSF Iugoslavia primise deja credite de la cele două organisme internaționale, așa încât reprezenta o sursă de informații foarte prețioasă cu privire la avantajele colaborării cu instituțiile financiare internaționale¹⁸¹ și un precedent analizat cu multă atenție la București. Astfel, într-un material întocmit de Banca Română de Comerț Exterior la 5 iulie 1969 se arată că RSF Iugoslavia a primit de la FMI un credit în valoare de 270 milioane dolari SUA, în condițiile unei cote subscrise și vărsate de 150 milioane dolari SUA, și 11 credite, în valoare de 331 milioane dolari SUA, destinate dezvoltării căilor de comunicație și, în secundar, industriei.¹⁸²

Primele tatonări ale României pe lângă cele două instituții au avut loc în anul 1967 și au continuat apoi în cadrul evenimentelor organizate sub egida ONU, dintre care unele au fost găzduite chiar la București. Astfel, în iulie 1968, cu prilejul unei reuniuni organizate sub auspiciile ONU, Pierre-Paul Schweitzer, directorul general al FMI, și Robert McNamara, președintele BIRD, au fost primiți în audiență de Nicolae Ceaușescu, care s-a interesat dacă România putea contracta împrumuturi fără a deveni membră a FMI, deoarece era deranjat de „obligativitatea depunerii unei cote de subscriere în aur în momentul aderării”.¹⁸³

În august 1969, a avut loc vizita în România a președintelui Statelor Unite ale Americii, Richard Nixon urmată de vizita în SUA a lui Nicolae Ceaușescu, în calitate de președinte al Consiliului de Stat, în octombrie 1970.¹⁸⁴ În acest context, România a devenit un stat comunist „cu regim diferențiat privilegiat” și a obținut importante facilități economice. Ulterior, în cadrul întâlnirii din aprilie 1971 cu Arthur Karasz, directorul Oficiului european al BIRD, reprezentanții României, între care se afla și vicepreședintele Băncii Naționale, Alexandru Oprea, au fost informați că țările membre ale FMI și BIRD aveau obligația de a raporta, în cadrul datelor cu caracter economic și financiar, și pe cele privind disponibilitățile în aur și în devize, producția de aur, importul și exportul de aur.¹⁸⁵ Această obligație era reiterată și de ambasadorul american Leonard C. Meecker cu prilejul audienței la ministrul adjunct de Externe, Nicolae Ecobescu, cu câteva zile înainte de prezentarea cererii oficiale a României de aderare la FMI și BIRD, în septembrie 1972. În același context, ambasadorul american a

¹⁸¹ Ilarion Țiu, *Creditele externe, motorul de dezvoltare al României comuniste. Cronica unui eșec*, în *Comunismul între ideologie și practică*, Colocviul Național de Istorie, ediția a XXI-a, vol. II, București, Editura Adenium, 2019, p. 325.

¹⁸² *Situația nivelului dobânzilor pentru diversele categorii de credite externe acordate în principalele țări capitaliste* (ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 24/1969, f. 36).

¹⁸³ I. Țiu, *Creditele externe*, pp. 325-326.

¹⁸⁴ S. Neagoe, *Enciclopedia istoriei politice*, pp. 470, 474, 469.

¹⁸⁵ Ion Alexandrescu, *România între Est și Vest*, vol. I *Aderarea României la FMI și BIRD*, cuvânt înainte de Dinu C. Giurescu, Târgoviște, Editura Cetatea de scaun, 2012, p. 33. Potrivit unei note din 2 iulie 1976, datele considerate ca având un caracter secret aveau să fie furnizate FMI numai în urma aprobării de către Consiliul de Miniștri.

adăugat că țara sa nu se așteaptă ca România să cumpere aur din Statele Unite pentru depunerea cotei sale de aur la Fond.¹⁸⁶

În paralel cu demersurile de a fi admisă ca membru al FMI, România a întreprins însă și acțiuni prin care își afirma apartenența la CAER și hotărârea de a continua colaborarea strânsă cu țările socialiste. Astfel, în aprilie 1969, delegația României, condusă de Nicolae Ceaușescu, a participat la sesiunea CAER de la Moscova, în cadrul căreia a fost adoptat documentul intitulat *Despre dezvoltarea în continuare a colaborării economice a țărilor membre CAER*, care a fost punctul de plecare pentru elaborarea *Programului complex al adâncirii și perfecționării în continuare a colaborării și dezvoltării integrării economice socialiste a țărilor membre CAER*, adoptat la cea de-a XXV-a sesiune de la București din iulie 1971.¹⁸⁷ Este interesant de remarcat că tocmai prevederi din acest document au fost invocate de România pentru a legitima intenția de a purta tratative oficiale cu FMI și BIRD, intenție ce avea să fie comunicată de Gheorghe Rădulescu Comitetului Executiv al CAER în mai 1972.¹⁸⁸

De asemenea, mai trebuie adăugat că vizita lui Richard Nixon la București a determinat amânarea cu câteva zile a desfășurării, în august 1969, a Congresului al X-lea al PCR, care a aprobat directivele *Planului de dezvoltare economico-socială a României în anii 1971-1975*, precum și liniile directoare până în 1980. Cu acest prilej, obiectivul lărgirii și perfecționării bazei tehnico-materiale a țării a fost integrat noului concept al trecerii la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate.¹⁸⁹ La Conferința Națională a PCR din iulie 1972, acest concept a fost dezvoltat, adăugându-se dimensiunea creării condițiilor pentru trecerea la comunism. Tot în acest cadru, s-au prevăzut măsuri pentru îmbunătățirea activității politice internaționale a Partidului și Statului și pentru perfecționarea conducerii planificate a societății, fiind reinviată lozinca anilor '50: „cincinalul în patru ani și jumătate”.¹⁹⁰

Dincolo de aceste obiective din ce în ce mai ambițioase, pe care conducerea superioară a PCR continua să le planifice, devenind, pentru un deceniu, singura țară membră în același timp atât a CAER, cât și a FMI, România a continuat să-și consolideze prestigiul internațional, pe care însă Nicolae Ceaușescu a început să și-l atribuie ca pe un merit exclusiv personal. În același timp, aderarea la FMI a însemnat și depunerea unei cote-aur de către România, ca orice alt stat membru. Detaliile legate de depunerea cotei-aur le prezentăm în altă parte în cuprinsul acestei lucrări, dar reținem aici că, mai întâi, prin *Decretul Consiliului de Stat al RSR nr. 493 din 7 decembrie 1972*, s-a aprobat aderarea Republicii Socialiste România la Fondul Monetar Internațional, după care, prin *Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 1464 din 7 decembrie 1972*, Banca Națională a RSR a fost autorizată să depună la Banca Angliei, Londra, ca depozitar al FMI, cantitatea de 42 211,88252 kg aur fin, reprezentând 25 la sută din cota României la FMI.¹⁹¹

¹⁸⁶ I. Alexandrescu, *România între Est și Vest*, vol. I, pp. 57-58.

¹⁸⁷ Brîndușa Costache, *Activitatea României în CAER*, p. 217.

¹⁸⁸ I. Alexandrescu, *România între Est și Vest*, I, p. 39.

¹⁸⁹ S. Neagoe, *op. cit.*, p. 470.

¹⁹⁰ *Ibidem*, p. 481.

¹⁹¹ Ion Alexandrescu, *România între Est și Vest*, vol. II *Achitarea anticipată a întregii datorii externe-un experiment unic*, București, Editura Oscar Print, 2019, p. 289.

Acest eveniment a avut un impact deosebit asupra activității Băncii Naționale și a stocului său de aur. În același timp, negocierea cu FMI nu a fost deloc ușoară pentru cei însărcinați din partea română în acest scop, având în vedere mai multe condiții pe care reprezentanții Fondului le formulau, precum: eliminarea cursurilor multiple, stabilirea unei parități a leului care să exprime cât mai real puterea lui de cumpărare și menținerea acesteia în marja de până la $\pm 2,25\%$, pregătirea premiselor pentru introducerea convertibilității leului, stabilindu-se un curs provizoriu de schimb în relația cu FMI, respectiv 14,38 lei pentru 1 dolar SUA.¹⁹² Or, toate aceste aspecte intrau în contradicție cu economia centralizat planificată sau „de comandă”, cum a definit-o Constantin Ionete.¹⁹³

În același timp, având în vedere secretomania regimului comunist, obligația de a transmite date cu caracter economic și financiar FMI nu a fost tocmai pe placul autorităților române, dar acestea nu s-au putut sustrage îndeplinirii ei. Periodic, au fost emise hotărâri ale Consiliului de Miniștri privind autorizarea comunicării la Fondul Monetar Internațional și la Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare a unor seturi de date privind situația economico-financiară a României. În textul actelor normative amintite se preciza: „Datele respective nu mai reprezintă secret de stat”. Printre informațiile astfel desecretizate și transmise instituțiilor financiare internaționale se regăseau și date privind „situația rezervelor de aur și valută convertibilă”, în cadrul căreia erau evidențiate separat rezervele de aur, exprimate cantitativ în kilograme și valoric în milioane lei valută și milioane dolari SUA.¹⁹⁴ Astfel, așa cum se vede și dintr-un document din 15 octombrie 1973, la această dată, fuseseră transmise FMI informații referitoare la rezervele de aur și valute convertibile pentru intervalul 1967-1972, dar nu și despre „producția, importul și exportul de aur”, deoarece aceste date nu erau „publicabile”.¹⁹⁵

Potrivit literaturii de specialitate, anul 1973 a fost ultimul an dinaintea începutului declinului economiei comuniste, în care 47 la sută din comerțul exterior se desfășurau cu țările capitaliste dezvoltate. În același timp, a început și „era dolarului scump și se producea prima criză a petrolului, iar efectul de contagiune s-a resimțit în România poate mai mult decât în alte state comuniste tocmai din cauza deschiderii comerciale mai mari”.¹⁹⁶ Una dintre reacțiile României a fost creșterea controlului de la centru a consumului de combustibili și energie, ceea ce s-a tradus prin adoptarea Decretului Consiliului de Stat din decembrie 1974, care a prevăzut înființarea Comisiei permanente pentru avizarea și controlul consumurilor de combustibili, energie electrică și termică, accentuându-se supervizarea activității economice din acest domeniu.¹⁹⁷

¹⁹² *Ibidem*, p. 298.

¹⁹³ Constantin Ionete, *Criza de sistem a economiei de comandă și etapa sa explozivă*, București, Editura Expert, 1993.

¹⁹⁴ ABNR, fond *Direcția valutară și metale prețioase*, dosar 58/1972-1975, f. 329-339; dosar nr. 53/1973-1977, f. 16, 213-216, 335-336, 352, 362-363, 367, 371, 394.

¹⁹⁵ I. Alexandrescu, *România între Est și Vest*, II, p. 297; cf. și I. Țiu, *Creditele externe*, p. 327.

¹⁹⁶ L. Voinea (coord.), *Un veac de sinceritate*, pp. 37, 77.

¹⁹⁷ Alina Ilinca, *Problema modernizării energiei românești în perioada 1950-1990*, în Academia Română, *Schimbare și devenire în Istoria României*, coord.: Ioan Bolovan, Sorina Paula Bolovan, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, 2008, p. 519.

Anul 1974 a reprezentat un important moment de inflexiune în evoluția economiei românești, pentru că s-a manifestat „un prim semnal de alarmă privind ineficiența sistemului comunist și a creșterii din anii precedenți, bazată pe dezvoltarea de industrii energofage”. Astfel, economia românească a fost mult mai profund afectată de criza internațională a petrolului decât a lăsat să se vadă scăderea economică marginală înregistrată în acest an.¹⁹⁸ De altfel, într-un raport al Delegației FMI din 1975 se arăta că: „Resursele de petrol interne nu mai sunt suficiente multă vreme față de cererea internă plus exporturi, iar importurile de petrol brut au crescut într-o măsură importantă. România probabil că ar fi trebuit să fie în 1974 un importator net de petrol, dacă nu s-ar fi produs explozia într-un mare complex petrochimic”¹⁹⁹. Tot experții FMI observau că majorarea bruscă a prețurilor mondiale ale petrolului au determinat creșterea totală a plăților României pentru importuri cu 48 la sută și, în cadrul acestora, a celor în valută convertibilă cu 70,5 la sută. Chiar dacă încasările României din exporturi au înregistrat în 1974 o creștere cu 33 la sută și cu 58 la sută în valută convertibilă, deteriorarea balanței comerciale nu a putut fi împiedicată.²⁰⁰

Ar mai trebui adăugat că după ce prețurile de producție au rămas într-o mare măsură neschimbate în perioada 1963-1973, așa cum se arăta în același raport, „autoritățile au întreprins o reșezare a prețurilor de producător începând cu 1974, care este prevăzută să fie terminată la finele anului 1975”²⁰¹. Pe cale de consecință, au fost modificate sau „reșezate” și prețurile metalelor prețioase prin *Decretul nr. 269/1974*²⁰² și *HCM nr. 1739/1974*²⁰³, dar aceste „reșezări” nu au influențat prețul de înregistrare a aurului în stocul Băncii Naționale. Dimpotrivă, acest preț a rămas, așa cum fusese stabilit în 1954, respectiv 6 670 de lei pentru un kg de aur fin.

În anii 1973-1975, în pofida unor acțiuni externe eficiente și prestigioase (vizita lui Nicolae Ceaușescu în SUA în decembrie 1973, regimul vamal preferențial acordat de Piața Comună în ianuarie 1974, primirea clauzei națiunii celei mai favorizate în aprilie 1975)²⁰⁴ au avut loc evenimente politice care demonstrează că maniera de conducere a lui Nicolae Ceaușescu își epuizase potențialul pozitiv și se îndrepta spre cultul personalității și dictatura personală, ceea ce s-a dovedit nefast pentru economia națională supusă sistemului planificării centralizate.²⁰⁵ Conducerea acesteia a devenit din ce în ce mai controlată, după cum o dovedesc înființarea, în mai 1973, a Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice, organism de partid și de stat care elabora prognozele

¹⁹⁸ L. Voinea (coord.), *Un veac de sinceritate*, p. 37.

¹⁹⁹ Explozia instalației de piroliză de la Combinatul petrochimic Pitești a avut loc la 14 aprilie 1974 (Petre Opris, „Incendii la instalațiile petrochimice din România (1974-1983)” (www.contributors.ro/administratie/incendii-la-instalatiile-petrochimice-din-romania-1974-1983/, accesat 9 mai 2020).

²⁰⁰ I. Alexandrescu, *România între Est și Vest*, II, p. 322.

²⁰¹ *Ibidem*, p. 323.

²⁰² *Decretul nr. 269/1974 privind stabilirea prețurilor reșezate de livrare, precum și a rabatului comercial la produsele de bază din ramurile industriei metalurgice feroase, neferoase și metale rare, materiale refractare și abrazive*, în *Monitorul Oficial*, nr. 169, Partea I, 30 decembrie 1974, pp. 5-6.

²⁰³ ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 18/1975, f. 9.

²⁰⁴ S. Neagoe, *Enciclopedia vieții politice*, pp. 485, 486, 488, 494.

²⁰⁵ Eugen Dijmărescu, „Prăbușirea inevitabilă a sistemului centralizat al economiei” (www.edijmarescu.com/432540372, accesat 28 aprilie 2020).

economice²⁰⁶, organizarea unei plenary comune a acestui organism abia creat și a CC al PCR în noiembrie 1973, precum și Conferința activului de partid și de stat din domeniile finanțelor, prețurilor și retribuirii muncii din octombrie 1974.²⁰⁷ Tot în 1974 a fost înființată funcția de președinte al României, care a fost ocupată de Nicolae Ceaușescu, locul Prezidiului Permanent, ca centru decizional al partidului și al statului, fiind luat de Biroul Permanent al Comitetului Politic Executiv, dominat de Nicolae Ceaușescu.²⁰⁸

De asemenea, a avut loc Congresul al XI-lea al PCR, care a adoptat directivele planului cincinal 1976-1980 și liniile directoare ale dezvoltării economice a României până în 1990.²⁰⁹ În spiritul acestor directive, în iulie 1975 secretarul general al PCR a propus accelerarea industrializării, ceea ce a însemnat „forțarea ratei investițiilor”, ca expresie a „voluntarismului imprimat de N. Ceaușescu creșterii economice”. Creșterea „în asalt” a fondului de acumulare a depășit nivelul suportabilității din partea economiei, chiar dacă în anii '70 efectele nocive ale supradimensionării acestui fond au fost mascate de creșterea economică.²¹⁰

În plus, la un interval de doi ani, România a fost lovită de două calamități care au provocat pierderi foarte mari: inundațiile din 1975 și cutremurul din 1977. Venită în România la începutul lui august 1975, misiunea FMI opina că în urma „inundațiilor dezastruoase de la începutul lui iulie 1975”, „nu a fost încă posibil să se estimeze în întregime pagubele, dar calcule aproximative stabilesc pierderile la circa 15 miliarde lei, echivalente cu 5% din venitul național din 1974. Cu toate acestea, pierderea de producție, care de altfel ar fi fost desfăcută în exterior în valută convertibilă, este evaluată să depășească 500 milioane DST-uri”.²¹¹ În acest context, așa cum se menționează într-un raport al Direcției contabilitate din Banca Națională, „în 1976, au fost negociate cu FMI reeșalonarea unor scadențe din primele trageri, astfel, deși primele credite ar fi ajuns la scadență în acest an, rambursările urmează să se facă începând cu anul 1977”.²¹²

Dar în 1977 a avut loc cutremurul distrugător din 4 martie. Autoritățile române au evaluat pagubele la peste 2 miliarde de dolari și au estimat consecințele asupra balanței de plăți la peste 500 de milioane de dolari.²¹³ Potrivit *Notei cu propuneri pentru finalizarea negocierilor privind obținerea unor credite de la FMI*, ministrul de Finanțe, Florea Dumitrescu, urma să transmită o scrisoare (cerere de credit) către Johan Witeveen, directorul general al FMI, pentru obținerea unui credit *stand-by* de 75 de milioane de dolari. Dincolo de ideologia regimului, în scrisoare se arăta: „cauzele importante ale

²⁰⁶ S. Neagoe, *op. cit.*, p. 484.

²⁰⁷ ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 18/1974, f. 30.

²⁰⁸ S. Neagoe, *op. cit.*, p. 486; Nicoleta Ionescu-Gură, *Introducere*, în Florica Dobre, *Membrii CC al PCR*, p. 15.

²⁰⁹ În cadrul acestui Congres, a fost aprobat și *Programul PCR de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*.

²¹⁰ B. Murgescu, *România și Europa*, p. 337.

²¹¹ I. Alexandrescu, *România între Est și Vest*, II, p. 320, 321.

²¹² ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 22/1976, f. 45.

²¹³ I. Alexandrescu, *România între Est și Vest*, II, p. 378.

dificultăților din 1975 și de la începutul anului 1976 au fost rezultatul nefavorabil din agricultură în anul 1975, ca urmare a inundațiilor grave din acel an, și efectul recesiunii mondiale asupra produselor românești. În anul 1976, producția agricolă a crescut rapid, iar cererea pentru export s-a mărit. Din nefericire, în martie 1977 s-a produs un foarte grav cutremur în România, care a cauzat pierderea multor vieți omenești și importante pagube economice²¹⁴. De asemenea, în scrisoare se arată că se întrevede „un deficit important în balanța de plăți totală și în balanța de plăți în valute convertibile”, deoarece „o parte a producției, care altfel ar fi fost exportată, va fi necesară la intern pentru a sprijini reconstruirea locuințelor și fabricilor avariate sau distruse. În mod similar, vor fi necesare unele importuri suplimentare. Unele mijloace de transport au fost redirijate din sectorul extern către cel intern, iar știrile despre cutremur au redus fluxul de turiști spre România”²¹⁴.

Delegația FMI a fost foarte impresionată de cutremurul distrugător, fapt pentru care România a primit un credit *stand-by* de 75 de milioane de dolari și unul de finanțare compensatorie, în valoare de 55 de milioane de dolari, dar în același timp unii dintre directorii executivi și-au exprimat rezervele cu privire la „programele ambițioase de dezvoltare, ținând seama de nivelul în creștere al datoriei externe”, sectorul extern fiind principala îngrijorare, având în vedere influența substanțială a urmărilor cutremurului asupra comerțului exterior și nivelul deficitului de cont curent, care, la mijlocul anului, depășise deja 50 la sută din ceea ce era prevăzut anual.²¹⁵ În plus, în același an, sistemul energetic al României a început să dea semne de extenuare, care au devenit evidente la 10 mai 1977, când a avut loc o avarie de sistem, care a dus la ieșirea din funcțiune a întregului Sistem Energetic Național, ceea ce a avut drept consecință întreruperea întregii activități economice a țării.²¹⁶

Dacă în privința datelor statistice trimise FMI, autoritățile române au acceptat să transmită mai multe decât în anul precedent, celelalte observații ale delegației FMI nu au avut deloc ecou la București. Dimpotrivă, în decembrie 1977 a avut loc Conferința Națională a PCR, care a stabilit ca sarcină a sectorului financiar-bancar „întărirea disciplinei financiare și accelerarea creșterii eficienței economice”, iar *Raportul privind bilanțul Băncii Naționale a RSR pe anul 1978* începea prin a menționa „dezvoltarea echilibrată și proporțională a economiei naționale” și „creșterea în ritmuri înalte a producției materiale”.²¹⁷ Distanța dintre obiectivele ideologice și funcționarea mecanismelor reale ale economiei românești este oglindită însă într-un document rămas secret în epocă, *Decretul Consiliului de Stat nr. 272/19 septembrie 1980*²¹⁸, prin care s-au luat câteva măsuri de compensare „pentru evitarea situațiilor de *blocare a plăților în economie*, din cauza unor întreprinderi care sunt în *incapacitate de plată*, ca urmare a unei activități economico-financiare nesatisfăcătoare sau care nu își realizează resursele planificate pentru finanțarea investițiilor, iar măsurile luate /.../ nu

²¹⁴ ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 16/1977, f. 131-131v.

²¹⁵ I. Alexandrescu, *România între Est și Vest*, II, pp. 378, 381.

²¹⁶ Alina Ilinca, *Problema modernizării energeticii*, p. 520.

²¹⁷ ABNR, fond Contabilitate, dosar nr. 21/1977, f. 23v; dosar nr. 19/1978, f. 2.

²¹⁸ *Decret privind unele măsuri financiare ca urmare a analizei pe baza de bilanț a activității economico-financiare în anul 1979*, în ABNR, fond Contabilitate, dosar nr. 13/1979, f. 2-3.

au condus la redresarea situației financiare a acestora (*subl. ns.*). De fapt, era vorba de 12 miliarde lei, înregistrate ca „pierderi de mijloace circulante”, din care 2 miliarde lei erau „dobânzi plătite de BRCE peste cele aprobate pentru creditele externe utilizate în cadrul balanței de plăți externe”.

În 1978, în contextul deciziei FMI de a trece la vânzarea celei de-a șasea părți a aurului deținut, precum și al discuțiilor legate de adoptarea celui de-al doilea amendament la Statutele FMI, a fost adoptat *Decretul Consiliului de Stat nr. 90 din 16 martie 1978*²¹⁹, prin care leul a fost apreciat cu 10 la sută în raport cu dolarul SUA, care avea acum un curs oficial de 4,47 lei. Astfel, deși leul continua să fie definit ca având un conținut de 0,148112 g aur fin, potrivit HCM nr. 127/1954, în fapt, prin această valorizare s-a renunțat la cursul paritar, stabilit prin raportarea la conținutul în aur.

În pofida „dezechilibrelor comerciale externe”, în intervalul dintre 1975 și 1979 România a continuat să înregistreze creștere economică, dar această evoluție nu s-a datorat nici „noului mecanism economico-financiar”, nici „afirmării plenare a autocontrolului și autogestiunii”, ci a avut loc pe fondul acumulării datoriei externe și „politicilor accelerate de industrializare și dezvoltare întreprinse de regimul comunist într-o direcție care era deja pierzătoare din cauza schimbărilor internaționale”²²⁰, la care se adauga eficacitatea economică redusă, deoarece alocarea investițiilor reflecta voința și prioritățile politice și nu oportunitatea economică.²²¹

Acesta a fost contextul economico-politic al evoluției stocului de aur al BNR în deceniul al optulea al secolului trecut. Având în vedere că detaliile acestui aspect pot fi urmărite în subcapitolul dedicat, reținem aici că, după depunerea cotei de aur la Fondul Monetar Internațional, autoritățile de la București nu au mai vândut aur până în 1979. Dimpotrivă, în stocul Băncii Naționale a intrat, anual, producția internă, la care s-au adăugat restituirile de la FMI și achizițiile de pe piața internațională. Probabil, atât efectele crizei internaționale, cât mai ales ideea că prețul aurului urma să scadă pe piața internațională, ca urmare a deciziei de la Kingston de vânzare a unei șesimi din aurul deținut de FMI, au dat câștig de cauză argumentației vicepreședintelui Băncii Naționale, Alexandru Oprea, din 23 ianuarie 1976: „aurul constituie un activ material mai sigur decât deținerile sub formă de devize, îndeosebi în condițiile de instabilitate economică și de apariție a unor situații politice deosebite pe plan mondial. El va continua să fie folosit ca rezervă monetară, datorită caracterului său de activ cu valoare intrinsecă”²²². Astfel, s-a trecut la reconstituirea rezervei de aur, care a depășit 100 de tone în 1978 și a ajuns la aproximativ 110 tone în 1979 și 115 tone în 1980²²³.

²¹⁹ *Decretul Consiliului de Stat nr. 90 din 16 martie 1978 privind stabilirea cursului oficial în lei al valurilor țărilor nesocialiste și dinarului iugoslav, precum și pentru modificarea coeficientului intern de decontare a valurilor din operațiuni de comerț exterior prevăzute în Decretul Consiliului de Stat nr. 23/1977 privind unele măsuri pentru îmbunătățirea activității de comerț exterior* (<https://www.iiccr.ro/pdf/ro/opis.pdf>, accesat 8 mai 2020).

²²⁰ ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 13/1979, f. 20; L. Voinea (coord.), *Un veac de sinceritate*, p. 37.

²²¹ B. Murgescu, *România și Europa*, pp. 338, 339.

²²² I. Alexandrescu, *România între Est și Vest*, II, p. 345.

²²³ ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 19/1978, f. 25; dosar nr. 13/1979, f. 21; dosar nr. 15/1980, f. 188.

În 1979 a avut loc al doilea șoc petrolier, care a coincis cu cea mai înaltă rată a dobânzii de politică monetară a SUA din perioada postbelică, ceea ce pentru România s-a tradus într-o mărire explozivă a datoriei publice externe, care a crescut între 1978 și 1981 cu 9,5 miliarde de dolari, adică cu 1 000 la sută, ajungând la 10,45 miliarde de dolari, ceea ce a determinat a doua intrare în incapacitate de plată a României, după cea din 1933²²⁴. În acest context, s-a apelat din nou la stocul de aur și, așa cum era prevăzut în trei decrete ale Consiliului de Stat, s-au transferat în străinătate 40 de tone de aur, din care, în 1981 și 1982, s-au vândut 15 tone, cea mai mare parte din sumele obținute fiind puse la dispoziția BRCE pentru acoperirea nevoilor balanței de plăți.²²⁵ A urmat ruptura definitivă dintre leu și acoperirea sa în aur, odată cu adoptarea *Decretului nr. 235 din 1 iulie 1983 privind unele măsuri în domeniul cursurilor valutare și prețului de livrare la gaze naturale*, prin care se abroga *Decretul nr. 90/1978*, adică ultimul act normativ care avea prevederi referitoare la conținutul în aur al leului. Prin urmare, s-a renunțat la exprimarea valorică a leului în raport de conținutul său în aur, dar prețul de înregistrare al aurului fin la Banca Națională a rămas pentru încă cinci ani cel din 1954, adică 6 670 lei/kg aur fin. Așa cum rezultă dintr-un document de la FMI, începând cu 7 iulie 1983, „leul a fost legat de un coș de valute ale principalilor parteneri comerciali ai României în valute convertibile, dolarul SUA având o pondere de 40%”. Astfel, cursul comercial al leului a devenit 17,5 lei pentru 1 dolar SUA, ceea ce a însemnat o devalorizare a leului de 5,7 la sută.²²⁶

Cel de-al doilea șoc al petrolului a determinat raționalizarea consumului de carburanți în România (iulie 1979), precum și adoptarea, la Congresul al XIII-lea al PCR (noiembrie 1984), a unui program-directivă de cercetare și dezvoltare în domeniul energiei până în anul 2000, al cărui obiectiv era obținerea independenței României din punctul de vedere al combustibilului și al energiei. Programul prevedea măsuri pentru valorificarea la maximum a resurselor hidroenergetice, a zăcămintelor de cărbuni și de șisturi bituminoase, care de-a lungul celor două cincinale ale anilor '80 s-au tradus în noi restricții și reducerea nivelului de trai, afectat oricum dramatic odată cu introducerea alimentației raționale a populației (octombrie 1981)²²⁷, măsură ce avea ca scop creșterea exportului pentru obținerea valutei necesare achitării datoriei externe.

Prin suprasolicitarea economiei, România a realizat în perioada 1982-1987 creștere economică, dar așa cum se apreciază azi a fost una pauperizantă și nesustenabilă²²⁸, aspect sesizat încă din 1979 într-un raport al Băncii Mondiale, în care se arăta că menținerea ritmului de creștere economică putea să ducă țara în colaps economic. În opinia lui Constantin Ionete, deceniul al nouălea din secolul trecut a ilustrat criza de sistem a economiei centralizate românești, care s-a accentuat la începutul anilor '80 și a devenit explozivă spre sfârșitul acestei decade.²²⁹ Totuși, în 1985, reprezentanții FMI

224 L. Voinea (coord.), *op. cit.*, f. 93-94.

225 ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 7/1985, f. 1-2.

226 I. Alexandrescu, *România între Est și Vest*, II, p. 468.

227 Alina Ilinca, *op. cit.*, p. 524; S. Neagoe, *op. cit.*, pp. 506, 515.

228 L. Voinea, *op. cit.*, p. 536.

229 C. Ionete, *Criza de sistem*, p. 31.

constatau că „realizările României în 1984 s-au îmbunătățit considerabil”, dar „în timp ce indicatorii disponibili sugerează că activitatea s-a redresat semnificativ în 1984, marea discrepanță dintre creșterea anunțată a producției și a cererii finale identificate în 1984 indică posibilitatea unei oarecare supraevaluări a creșterii producției”.²³⁰ Așa cum avea să se remarce ulterior, „dezinformarea economică a constituit eșafodajul a ceea ce literatura propagandistică numea miracolul economiei românești”.²³¹ În acest spirit, în noiembrie 1984, cu două săptămâni înainte de Congresul al XIII-lea al PCR, a avut loc o reevaluare a leului, care a fost apreciat cu 32,46 la sută pentru operațiuni comerciale și cu 20,80 la sută pentru operațiuni necomerciale. Directorul Direcției valutare și metale prețioase din Banca Națională explica că „îmbunătățirea cursului leului în raport cu valutele altor state” s-a bazat pe „stabilitatea prețurilor cu amănuntul din România” și pe „ridicarea nivelului tehnic și calitativ al produselor, creșterea productivității muncii, reducerea costurilor de producție și valorificarea superioară a materiilor prime”.²³²

Dihotomia dintre nivelul real de trai și „ridicarea continuă a calității vieții”, proclamată atât la Congresul al XIII-lea al PCR, cât și la conferințele naționale și plenarele partidului, a devenit din ce în ce mai evidentă, în pofida adoptării succesive a unor noi programe-direktivă. În realitate, singurul program aplicat consecvent a fost cel adoptat în ianuarie 1985 referitor la „folosirea rațională a energiei electrice și termice, a gazelor naturale, precum și la regimul de lucru al unităților economice și sociale în perioada de iarnă”, prin care se reducea iluminatul public, iar cel casnic trebuia redus la jumătate din cât fusese în iarna anterioară.²³³ De fapt, a fost vorba chiar de o recesiune de scurtă durată²³⁴ din cauza „iernii deosebit de severe” a anului 1985, „care a fost mai rece decât a fost de decenii” și a determinat scăderea producției de energie și reducerea cu 25 la sută a exporturilor în valută convertibilă pe primul trimestru al anului.²³⁵ În pofida acestei realități, Nicolae Ceaușescu și-a anunțat intenția de achitare anticipată a datoriei externe în interviul acordat revistei egiptene *October* la 7 septembrie 1985. Precizând că producția industrială va continua să crească într-un ritm de 6-7 la sută și că se va trece la dezvoltarea intensivă și înlăptuirea noii revoluții tehnico-științifice și chiar a unei „noi revoluții agrare”, Nicolae Ceaușescu a declarat:

„am hotărât să nu mai apelăm la credite străine și să trecem la rambursarea în cât mai scurt timp posibil a acestor credite. Practic, la sfârșitul anului, vom reduce la circa 50% totalul creditelor pe care le-am avut în 1980 și sperăm ca în următorii 2-3 ani să lichidăm complet întreaga datorie externă”.²³⁶

Orientarea întregii producții către export, neglijarea pieței interne și scăderea drastică a nivelului de trai au dus la criza din ultimii doi ani ai comunismului (1988-1989),

²³⁰ Alina Ilinca, *op. cit.*, p. 524; I. Alexandrescu, *România între Est și Vest*, II, p. 536.

²³¹ C. Ionete, *op. cit.*, p. 27.

²³² I. Alexandrescu, *România între Est și Vest*, II, p. 525.

²³³ S. Neagoe, *Enciclopedia*, p. 529.

²³⁴ L. Voinea, *op. cit.*, p. 38.

²³⁵ I. Alexandrescu, *România între Est și Vest*, II, p. 543.

²³⁶ *Ibidem*, pp. 541-542.

în care specialiștii au identificat începutul primei recesiuni transformatoriale.²³⁷ Cu toate aceste eforturi, achitarea datoriei externe nu se putea realiza numai pe baza exportului în termenul celor 2-3 ani, stabilit de N. Ceaușescu. În consecință, s-a apelat din nou la ultima resursă strategică, stocul de aur de la Banca Națională, care ajunsese la 118,7 tone în 1985. Un nou decret, *Decretul Consiliului de Stat nr. 325/1986*, a prevăzut valorificarea unei cantități de 80 de tone de aur din acest stoc.²³⁸ Astfel, și cu acest sacrificiu, Nicolae Ceaușescu a putut anunța la Plenara CC al PCR din 12 aprilie 1989 că „la sfârșitul lunii martie, România a plătit complet (sic!) datoria externă”²³⁹

În vara anului 1989, au început demersurile pentru refacerea stocului de aur. Obiectivul stabilit prin *Decretul prezidențial nr. 77/1989 privind achiziționarea cantității de 40 tone aur*, semnat de Nicolae Ceaușescu, nu a fost îndeplinit decât pe jumătate, căci „timpul n-a mai avut răbdare”.²⁴⁰

În afara acestei acțiuni, alte măsuri pentru îmbunătățirea situației economice nu au fost luate. Dimpotrivă, deși în toate țările blocului socialist aveau loc schimbări, Congresul al XIV-lea al PCR din noiembrie 1989 a aprobat continuarea aceluiași tip de economie în programul-directivă pentru dezvoltarea economică în cincinalul 1991-1995 și în perspectivă până în anul 2010.²⁴¹ Denumită sugestiv și „economie de penurie” (Janos Kornai), acest tip de economie a contribuit din plin la schimbarea de regim din 1989²⁴². Așa cum se remarcă recent, inaugurată cu „trenurile foamei”, economia comunistă s-a sfârșit cu înfometarea populației²⁴³. Se poate adăuga că și din perspectiva utilizării stocului de aur se închidea un cerc, deoarece liderii comuniști abia instalați la putere au început să vândă aur, iar Nicolae Ceaușescu în pragul pierderii puterii a făcut același lucru, fără să mai reușească refacerea stocului.

2.3. REGIMUL METALELOR PREȚIOASE (1946-1989)

Așa cum s-a conturat din inventarierea atribuțiilor Băncii Naționale, în ceea ce privește regimul metalelor prețioase, care fusese oricum foarte restrictiv în deceniul anterior, acesta a devenit mult mai aspru chiar în primii ani după război. Într-o primă etapă, a fost adoptată *Legea nr. 638 din 8 august 1946 pentru controlul producției, prelucrării și circulației metalelor prețioase*²⁴⁴, care, prin însăși titlul ei, sugerează importanța metalului galben pentru puterea care lupta să se instaleze temeinic. Deși actele normative anterioare războiului au inclus și reglementarea controlului producției, niciunul dintre acestea nu avea precizat acest aspect încă din titlu. Altfel, conținutul

²³⁷ L. Voinea, *op. cit.*, p. 38.

²³⁸ Decebal Urdea, *Economist sub două economii*, Editura Oscar Print, București, 2013, p. 115.

²³⁹ S. Neagoe, *op. cit.*, p. 539.

²⁴⁰ Decebal Urdea, *op. cit.*, p. 117.

²⁴¹ *Ibidem*, p. 540.

²⁴² *Apud* L. Voinea, *op. cit.*, pp. 82-83.

²⁴³ *Ibidem*, p. 83.

²⁴⁴ *Monitorul Oficial*, anul CXIV, nr. 185, Partea IA, luni, 12 august 1946, pp. 8668-8673.

Legii nr. 638/1946 nu a făcut decât să completeze, prin instituirea unor prevederi mult mai drastice, Legea nr. 415 din 14 septembrie 1938 privind circulația metalelor prețioase.

De această dată, definiția circulației metalelor prețioase a inclus și „schimbul, exportul și orice schimbare de proprietate sau posesiune, cu titlul gratuit sau oneros”. Art. 3 preciza că „pentru producția și circulația metalelor prețioase /.../ este necesară autorizația prealabilă scrisă a Băncii Naționale”. Firește, dreptul de preemțiune al statului era păstrat și, în virtutea acestuia, Banca Națională a României era „autorizată să execute operațiunile de cumpărare a metalelor prețioase, precum și controlul producției și circulației metalelor prețioase”. Se menținea aceeași listă a obiectelor de uz propriu nesupuse controlului, dar se impunea declararea garanțiilor în aur constituite anterior legii din august 1936, iar monedele de aur erau și acestea supuse regimului circulației metalelor prețioase, chiar și cele „găurite, desfigurate sau rupte, înșirate în formă de salbă, montate ca bijuterie, ca obiecte de podoabă sau oricum altfel”. Excepțiile admise erau: mahmudelele, icusarii, medaliile de aur, monedele mai vechi de 1800 și medaliile „Ardealul Nostru” (cocoșeii)²⁴⁵. Așa cum se va vedea în continuare, exceptarea „cocoșeilor” avea să fie de foarte scurtă durată.

Rămâneau în actualitate registrele speciale eliberate de BNR pentru înregistrarea producției și a celorlalte operațiuni cu aur, inclusiv în cazul dentiștilor, medicilor, farmaciștilor și chimiștilor „cu autorizații de funcționare în regulă” (art. 17), precum și termenul de 15 zile în care aurul extras trebuia vândut BNR²⁴⁶. Art. 9 preciza că „BNR este obligată a cumpăra și îndreptățită a recepționa aurul și argintul ce i se predă pe baza analizelor făcute în laboratorul său” sau potrivit convențiilor încheiate cu exploatatorul. Afinările și cuptoarele de topire trebuiau autorizate de Ministerul Minelor și Petrolului.

Creșterea implicării Băncii Naționale a României era indicată în mai multe articole. Astfel, art. 25 prevedea că „Banca Națională a României va controla producția auriferă, prelucrarea și circulația metalelor prețioase, prin organele sale de control, care sunt investite cu calitatea de ofițer de poliție judiciară”, iar în art. 18 se preciza că „BNR era autorizată să verifice contabil și tehnic oricând, printr-un delegat al său, respectarea dispozițiilor din acest decret-lege”.

Pentru „organizarea, coordonarea și aplicarea măsurilor având ca obiect combaterea infracțiunilor prevăzute de prezenta lege” a fost înființată Comisiunea permanentă pe lângă Direcțiunea Minelor din cadrul Ministerului Minelor și Petrolului, unul dintre cei nouă membri ai acesteia fiind șeful Serviciului aurului din BNR. Potrivit legii, „Comisiunea va da deciziuni de interpretare a dispozițiilor legii de față, interpretare obligatorie și pentru instanțele judecătorești”. Pedepsele stabilite pentru încălcarea acestei legi se mențineau între 6 luni și 2 ani de închisoare, amenda penală creștea,

²⁴⁵ În text se menționează „medaliile jubiliare, emise pe baza legii nr. 656 din 1914”. Având în vedere numărul legii și faptul că în 1914 nu au fost emise medaliile jubiliare de aur, deducem că anul a fost transcris greșit, fiind vorba de Legea nr. 656/1944.

²⁴⁶ Art. 13 era cât se poate de sugestiv: „Nimeni nu poate exercita comerțul de metale prețioase sub orice formă, cu excepția obiectelor precizate la art. 6 și 7, lit a și b, și nu poate lucra sau prelucra, sub orice formă, astfel de metale, chiar proprietate proprie și fără scop de comercializare, numai dacă posedă registre vizate sau parafate de BNR și cu respectarea înregistrărilor în aceste registre”.

quantumul acesteia fiind între 100 000 lei și 10 000 000 lei, metalele prețioase delictive erau confiscate. Legea prevedea expres că „nu se va putea acorda în niciun caz suspendarea executării pedepsei sau aplicarea amenzii, fără pedeapsă privată de libertate”. În același timp, „orice angajat al unei întreprinderi de metale prețioase este obligat să se supună la toate măsurile de control”, care mergeau „până la percheziția corporală”, ce se putea face „și prin metoda radiosopică sau alte metode științifice”. Nerespectarea acestui decret era considerată o „culpă gravă din partea angajatului”, ceea ce îndreptățea concedierea acestuia și, dacă era cazul, „închisoare polițienească de la 15 zile la 3 luni” și amendă între 50 000 lei și 500 000 lei. Așa cum s-a arătat recent, disciplina severă și măsurile radicale de prevenire a furturilor au determinat greva declanșată la 1 aprilie 1947 la mina Brad a Societății „Mica”, minerii refuzând intrarea în mină și producând o serioasă dezorganizare a activității productive, deoarece aceasta a fost reluată abia la 7 iunie 1947.²⁴⁷

În decembrie 1946, a fost adoptată *Legea nr. 1058 din 23 decembrie 1946 pentru interzicerea în convențiuni a clauzei de plată în aur, monete străine și medalii comemorative, precum și a operațiunilor de gaj pe asemenea valori*²⁴⁸. Așa cum se menționează încă din titlu, sumele datorate „fie în aur, fie în orice altă monedă străină (devize), fie în medalii comemorative de aur (Medalia „Ardealul nostru”, denumită popular „cocoșei”-n.n.)” erau declarate „nule de drept”. Art. 2 al legii arăta că „debitorul se va putea libera în mod valabil” prin plăți în biletele Băncii Naționale, la prețurile oficiale, respectiv: 15 000 lei – o medalie, aurul la prețul prevăzut de *Legea monetară din februarie 1929* și devizele la cursurile oficiale, „fără aplicarea vreunei prime valutare sau economice”. Totuși, legea a inclus un alineat special pentru „contractele cu clauza plății în medalii comemorative, încheiate până la data prezentei legi”, în care se prevedea convertirea „cocoșeilor” în lei la „valoarea comercială medie a medaliei din cursul lunii septembrie 1946”. De asemenea, erau interzise „operațiunile de împrumut pe gaj de aur, monete străine sau medalii comemorative de aur”, gajurile de acest fel urmând să fie lichidate în decurs de două săptămâni. Nicio instituție de credit nu avea voie să primească în depozit medalii „Ardealul nostru”. În cazul încălcării acestor prevederi, erau prevăzute pedepse cu închisoarea între 1 an și 3 ani, Poliția devizelor și aurului de pe lângă BNR „fiind autorizată să verifice pe teren aplicarea dispozițiilor legii de față și să dreseze procese-verbale de constatarea infracțiunilor comise”.

În condițiile agravării fără precedent a inflației, publicul și-a manifestat însă și mai mult atașamentul față de aur, ceea ce s-a tradus în acțiuni de încălcare a legii. O ilustrare a acestei situații o oferă un proces-verbal al Consiliului de administrație al BNR din 16 iulie 1947, din care rezultă că, în urma unui denunț, Băncii „C. Florescu & S. Avram” din București i s-au confiscat 480 de medalii comemorative din aur drept corp delict.²⁴⁹

Având în vedere toate aceste aspecte, oarecum inexplicabilă, cel puțin în acest stadiu al cercetării, este *Legea nr. 1057 din 20 decembrie 1946 pentru autorizarea baterii de medalii comemorative de aur și crearea unui fond pentru apărarea monetei naționale*,

²⁴⁷ Cristina Rișcut, *Cetățile aurului din Apuseni. Brad și Roșia Montană-modele economico-sociale de exploatare minieră (1918-1948)*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2020, p. 257.

²⁴⁸ *Monitorul Oficial*, anul CXIV, nr. 298, partea IA, 28 decembrie 1946, pp. 13167-13168.

²⁴⁹ ABNR, fond *Consilii*, dosar nr. 402/1947, f. 218.

prin care Ministerul de Finanțe era autorizat să bată, prin Monetăria Națională, 1 milion de medalii având caracteristicile celor emise potrivit Legii nr. 656 din decembrie 1944. Art. 2 din această lege prevedea: „condițiile de utilizare a acestor medalii se vor stabili prin Jurnal al Consiliului de Miniștri, la propunerea Ministerului Finanțelor”.²⁵⁰ Se pare că acest act normativ a rămas totuși fără urmări concrete.

În aceeași zi cu *Legea reformei monetare*, la 15 august 1947, au mai fost adoptate două legi care reglementau foarte strict circulația, deținerea și controlul metalelor prețioase. Trăsătura comună a celor trei acte normative a fost reprezentată de introducerea pe scară largă a practicii confiscărilor. Așa cum preschimbarea biletelor vechi în lei era limitată la sume aproape derizorii, deținătorii de metale prețioase și, în primul rând de aur, și de valută erau obligați să le cedeze Băncii Naționale la prețul oficial.

Prima dintre cele două legi menționate a fost *Legea nr. 283/1947 pentru înființarea Comisiunii aurului și devizelor*²⁵¹. Potrivit acestei legi, Comisiunea aurului și devizelor a fost creată „în vederea stabilirii unei politici unitare privind regimul metalelor nobile (aur, argint, platină) și a plăților cu străinătatea”. Banca Națională era reprezentată în această comisie de guvernator sau viceguvernator. Printre atribuțiile Comisiei aurului și devizelor se numărau: urmărirea disponibilităților de plată în străinătate, în devize libere sau în *clearing* și în aur; elaborarea propunerilor către Consiliul de Miniștri cu privire la „cumpărarea, vânzarea și depozitarea aurului”; luarea deciziilor cu privire la regimul circulației metalelor prețioase.

A doua lege menționată a fost *Legea nr. 284 din 14 august 1947 pentru cedarea către Banca Națională a României a aurului, valutelor efective și altor mijloace de plată străine*²⁵², care prevedea că, în termen de 15 zile, persoanele stabilite în țară erau obligate să cedeze BNR, contra plății în lei, la cursul oficial, aurul

„sub orice formă, precum și medaliile jubiliare emise în baza decretului-lege nr. 656 din 1944 (medaliile „Ardealul nostru” sau „cocoșei”-*n.ns.*), cu următoarele excepțiuni: aurul sub formele prevăzute de art. 6 din legea nr. 638 din 1946, salbele confecționate din ducați mari și mici austriaci (galbeni mari și mici); mahmudelele și icusarii, precum și colecțiile numismatice ce se vor recunoaște ca atare de Banca Națională a României, în lăuntru termenului de cedare fixat de prezenta lege. Aceste excepțiuni sunt limitative. Bijuteriile confecționate din monezi de aur bătute după anul 1800 nu sunt exceptate”²⁵³.

Încălcarea acestor dispoziții era pedepsită drastic, respectiv prin „confiscarea valorilor necedate sau nedeclarate, cu închisoarea de la 5 la 25 de ani și cu amendă egală cu încincitul valorilor confiscate, fără a se putea acorda circumstanțe atenuante. Dacă valorile necedate sau nedeclarate nu pot fi confiscate, indiferent din ce cauză,

²⁵⁰ *Monitorul Oficial*, anul CXIV, nr. 298, Partea IA, 28 decembrie 1946, p. 13167.

²⁵¹ *Monitorul Oficial*, anul CXV, nr. 186, Partea IA, vineri, 15 august 1947, p. 7303.

²⁵² *Ibidem*, pp. 7304-7306; cf. și *Raportul anual al BNR privind gestiunea anului 1947*, p. 9.

²⁵³ *Monitorul Oficial*, anul CXV, nr. 186, Partea IA, vineri, 15 august 1947, p. 7304; E.R. Văiteanu, *Codul redresării economice*, I, p. 83.

infracțorii vor fi condamnați să plătească în folosul Statului o sumă egală cu de cinci ori echivalentul în lei a obiectului infracțiunii; această sumă se dublează în caz de necedarea aurului sau valutelor efective prevăzute în comunicatul Băncii Naționale a României”²⁵⁴.

Totuși, amploarea operațiunii a determinat, la cererea BNR, publicarea *Deciziei nr. 28/1947*, prin care termenul „pentru cedarea către Banca Națională a României a aurului, valutelor efective și a altor mijloace de plată străine” a fost prelungit până la 6 septembrie 1947.²⁵⁵ Așa cum o să vedem în continuare, nici acest termen nu a fost suficient pentru colectarea aurului deținut de populație.

Raportul anual al BNR privind gestiunea anului 1947 ne explică rațiunile acestor decizii, în sensul că „deținătorii de aur și de anumite mijloace de plată străine au fost obligați să cedeze aceste valori Institutului de emisiune, la cursul oficial”, pentru a întări acoperirea în aur a leului și, „în același timp, pentru a pune capăt oricăror operațiuni speculative asupra monetei”. În urma acestor legi, „Banca Națională a cumpărat până la sfârșitul anului 1947 o cantitate de 5 392 kg aur, în valoare de 908 milioane lei, iar devize și valute în valoare de 602 milioane lei, echivalente cu 4 013 000 dolari. Valoarea totală a aurului și devizelor cumpărate a fost de 10 065 282 dolari”²⁵⁶.

Pe măsura schimbărilor politice care au continuat, a avut loc și înăsprirea fără precedent a regimului aurului în România. În martie 1948 a fost publicată *Decizia nr. 225* a Comisiunii Economice pentru Redresare Economică și Stabilizare Monetară cu privire la „marcarea tuturor obiectelor prețioase”²⁵⁷. Invocându-se *Legea nr. 351 din 2 mai 1945 pentru reprimarea speculei ilicite și-a sabotajului economic*, s-a stabilit că „toți aceia care posedă sau dețin cu orice titlu, obiecte de orice fel sau părți de obiecte, confecționate din aur, platină sau argint, ce nu sunt investite cu marca de control a Statului Român, sunt obligați să le prezinte, spre marcarea, contra unei taxe, până la data de 30 iunie 1948”, la Serviciul de analiză și marcarea din București (pentru București și județul Ilfov) și la sediile serviciilor județene de măsuri și greutate și metale prețioase (pentru restul țării). Erau exceptate „obiectele de aur și platină în greutate mai mică decât un gram și cele de argint în greutate mai mică de zece grame”. Deținerea obiectelor din metale prețioase nemarcate după această dată era pedepsită cu închisoare de la 4 ani la 12 ani, amendă și confiscarea obiectului deținut ilegal.

Cu toate acestea, probabil, *Legea nr. 284/1947* nu a avut efectul scontat de autorități, deoarece cetățenii nu s-au grăbit sau nu în ritmul așteptat de acestea să cedeze aurul deținut Băncii de Stat. De aceea, Prezidiul Marii Adunări Naționale a RPR a emis *Decretul nr. 341 din 19 august 1949 pentru acordarea unui nou termen de cedare*

²⁵⁴ E.R. Văiteanu, *Codul redresării economice*, I, p. 85.

²⁵⁵ *Monitorul Oficial*, anul CXV, nr. 200, partea IA, luni, 1 septembrie 1947, p. 7925; cf. și E.R. Văiteanu, *Codul redresării economice*, I, p. 143.

²⁵⁶ *Raportul anual al BNR privind gestiunea anului 1947*, p. 11.

²⁵⁷ *Monitorul Oficial*, anul CXVI, nr. 53, joi, 4 martie 1948, pp. 1962-1963.

*sau declarare a aurului, valutelor efective și a altor mijloace de plată străine, prin care se acorda un nou termen de 30 de zile pentru cei care nu se conformaseră legii menționate mai sus.*²⁵⁸

Sucesivele modificări ale definiției în aur a leului, în 1952 și 1954, au dus la adoptarea *Decretului nr. 262/1 iulie 1954 pentru autorizarea vânzării și stabilirea prețului de vânzare al aurului către populație.*²⁵⁹ Astfel, din a doua parte a anului 1954 populația putea cumpăra de la stat aur pentru lucrări dentare numai pe baza prescripției medicale, prețul aurului fiind de 60 lei pentru un gram de aur fin cu titlul de 999,6/1 000, prețul aurului având alt titlu raportându-se la cel al aurului dentar. O comparație cu prețul oficial al aurului, stabilit tot în 1954, ne arată că aurul dentar era semnificativ mai scump față de prețul pe care Banca de Stat îl plătea pentru a cumpăra un gram de aur fin, respectiv 6 lei și 67 bani. Laboratoarele dentare de stat autorizate de Ministerul Finanțelor erau singurele care vindeau, dar și primeau în schimb, pentru aurul dentar, „aur, în obiecte de aur a căror deținere de către particulari nu este interzisă prin lege”.

În același timp, a fost publicat *Decretul nr. 263 pentru stabilirea prețului de vânzare a aurului de către întreprinderile și organizațiile economice din sectorul socialist.*²⁶⁰ Prin acest act normativ, întreprinderile și organizațiile economice socialiste plăteau 36,50 lei pentru un gram de aur fin cu titlul de 999,6/1 000, deci un preț semnificativ mai redus decât al gramului de aur dentar. Cantitatea de aur destinată agenților economici din sectorul socialist era stabilită prin planul de repartiție, propus de Ministerul de Finanțe și aprobat de Consiliul de Miniștri.

Totodată, autoritățile comuniste au legiferat măsuri de stimulare a denunțurilor împotriva celor care dețineau aur sau alte metale prețioase. Astfel, a fost adoptată *Hotărârea Consiliului de Miniștri al RPR nr. 1239 din 5 septembrie 1958 pentru acordarea de recompense persoanelor care contribuie la descoperirea infracțiunilor privind metalele prețioase și devizele*²⁶¹. Potrivit acestui act normativ nepublicat, Ministerul Afacerilor Interne era în drept a acorda „recompense denunțătorilor și organelor de urmărire penală pentru contribuția efectivă adusă la descoperirea infractorilor”, „în vederea stimulării celor care contribuie la descoperirea infracțiunilor prevăzute la legile în vigoare cu privire la producția, prelucrarea, circulația și predarea metalelor prețioase”. Denunțătorul și lucrătorul care efectua urmărirea penală primeau o recompensă de 10 la sută din contravaloarea în lei „la prețul legal de preluare a valorilor confiscate”, dar nu mai mult de 2 500 lei pentru fiecare caz. Fondul de recompense era constituit prin vărsăminte ale Băncii de Stat și Ministerului de Finanțe, în cuantum de 10 la sută din valorile confiscate.

²⁵⁸ *Buletinul Oficial al RPR*, anul I, nr. 54, sâmbătă, 20 august 1949, p. 345.

²⁵⁹ *Buletinul Oficial al Prezidiului MAN a RPR*, anul III, nr. 32, 16 iulie 1954, p. 260.

²⁶⁰ *Ibidem*, pp. 260-261.

²⁶¹ Consiliul Legislativ, *Acte normative nepublicate. Hotărâri ale Consiliului de Miniștri (1958) în vigoare la 1 ianuarie 1975*, documentare realizată de M. Bumbăș, M. Burcea, M. Stan, F. Stan (www.iicmer.ro/resurse/arhiva/acte-normative/, accesat 2 februarie 2021).

Importanța aurului și, în general, a metalelor prețioase pentru strategia dezvoltării economice a României comuniste este reflectată și în statutul special al Direcției metale prețioase din cadrul Băncii de Stat. Prin *Regulamentul pentru organizarea și funcționarea Direcției metalelor prețioase* din aprilie 1960, această direcție era „o unitate independentă în structura aparatului central al Băncii”, care era „subordonată direct conducerii acesteia”. Denumirea a patru dintre cele cinci servicii ale direcției ne arată atribuțiile largi ale acestor structuri din Banca de Stat în ceea ce privește producția și circulația metalelor prețioase în România, respectiv: controlul producției, circulației și al marcării metalelor prețioase, precum și analiza acestora, prin laboratorul de analize.²⁶²

În anul 1960 a fost adoptat *Decretul nr. 210 din 14 iunie 1960 privind regimul mijloacelor de plată străine, metalelor prețioase și pietrelor prețioase*²⁶³, prin care deținerea aurului și operațiile de orice fel cu acesta erau încadrate la „monopol valutar de stat”, fiind interzise, cu excepțiile prevăzute de lege. Alte prevederi ale acestui act normativ au completat caracteristicile regimului metalelor prețioase, inclusiv al aurului, în epoca comunistă, după cum urmează:

- Politica de stat cu privire la operațiile cu metale prețioase se realiza prin Ministerul de Finanțe și Banca de Stat a RPR, cea din urmă având „dreptul exclusiv de a efectua cumpărări și vânzări /.../ de metale prețioase”.
- Alături de alte metale prețioase, decretul reglementa *situația aurului* „în orice stare s-ar afla: pură, aliaje, nativă, în minereuri, nisipuri, concentrate, săruri, soluții și alte asemenea și în orice formă s-ar găsi ca: lingouri, bare, sârmă, plăci, foiță, deșeuri, aur dentar, obiecte de laborator, obiecte de uz casnic, de artă, de cult, bijuterii, ceasornice cu capace și carcasă din aur sau platină, orice alte obiecte de uz personal, aparate, dispozitive, utilaje, părți sau resturi din acestea”, precum și „monedele din medaliile de aur”, dacă nu intrau în categoria mijloacelor de plată străine etc.
- Bijuteriile și obiectele confecționate dintr-un aliaj cu aur sub 375‰²⁶⁴ nu erau considerate obiecte din metale prețioase.
- Ca și în Legea nr. 284/1947, era „îngăduit oricărei persoane” deținerea bijuteriilor, a obiectelor de cult, de artă, de uz casnic sau personal, a lucrărilor dentare vechi din aur, a salbelor din ducați mari austrieci și din ducați mici austrieci și ungurești, inclusiv a ducaților găuriți sau desprinși din salbe sau montați în cercei, dacă serveau ca podoabe, a mahmudelelor și icusarilor, a bijuteriilor realizate din monede de aur bătute anterior de anul 1800.
- Se permitea persoanelor fizice dobândirea aurului sub aceste forme, fără autorizație, dacă transmiterea nu era în scopul revinderii. Altfel, art. 9 stabilea că metalele prețioase trebuie predate Băncii de Stat a RPR în termen

²⁶² ABNR, fond *Consilii*, dosar nr. 681/1960, f. 194.

²⁶³ *Buletinul Oficial al Prezidiului MAN a RPR*, an IX, nr. 8, 17 iunie 1960, pp. 41-46.

²⁶⁴ Adică sub 9 carate.

de 60 de zile, dacă nu provin din producție și „imediat pe acelea care provin din producție”.

- Colecțiile numismatice recunoscute de Banca de Stat puteau fi deținute în virtutea unei autorizații nominale de păstrare eliberate de aceasta, putând fi dăruite sau lăsate moștenire.
- Erau asimilate operațiunilor cu metale prețioase următoarele acțiuni: scoaterea din țară a metalelor prețioase; „producția, prin orice metodă, și extragerea de metale prețioase, inclusiv afinarea, precum și orice tratament al minereurilor și nisipurilor, în scopul obținerii metalelor prețioase”; folosirea metalelor prețioase în industrie și orice alte lucrări cu acestea; intermedierea vânzării și a cumpărării, precum și transportul metalelor prețioase.
- Metalele prețioase predate sau cedate Băncii de Stat erau plătite la prețurile în vigoare (art. 12).
- „Operațiile cu metale prețioase, obiecte și bijuterii din metale prețioase /.../, ca acte de comerț sau ca îndeletnicire meșteșugărească ori industrială, nu sunt îngăduite decât în sectorul socialist” (art. 14).
- Orice operație cu metale prețioase se putea efectua numai cu autorizarea Ministerului de Finanțe, cu excepția celor prevăzute în *Statutul Băncii de Stat* (art. 15).
- „Analiza și marcarea metalelor prețioase sub orice formă se efectuează numai de Banca de Stat” (art. 20), care, potrivit cap. *Dispoziții finale și tranzitorii*, „exercita controlul producției, circulației și prelucrării metalelor prețioase” atât în sectorul de stat, cât și în cazul particularilor (art. 37).
- Se crea posibilitatea ca „și alte organizații de stat să efectueze cumpărări și vânzări de metale prețioase”, prin hotărâri ale Consiliului de Miniștri.

Nerespectarea prevederilor acestui decret constituia infracțiune și se pedepsea în conformitate cu legea penală, Banca de Stat a RPR urmând să fie citată în toate procesele referitoare la aceste infracțiuni, ca parte vătămată, în calitate de mandatar al statului. *Decretul nr. 210/1960* a fost primul act normativ în care nu erau formulate explicit pedepsele determinate de încălcarea regimului aurului, ci se făcea trimitere la legea penală. Mai mult decât atât, în același an, au fost adoptate două decrete, prin care pare că se ameliorea, din punct de vedere penal, situația celor care dețineau metale prețioase: *Decretul nr. 211 pentru acordarea unor posibilități de predare, cedare și declarare a mijloacelor de plată străine și a metalelor prețioase, precum și pentru grațierea unor pedepse și încetarea procesului penal pentru unele infracțiuni*²⁶⁵; *Decretul nr. 338 din 20 septembrie 1960 pentru modificarea Decretului nr. 210 din 17 iunie 1960 privind regimul mijloacelor de plată străine, metalelor prețioase și pietrelor prețioase*. Astfel, „acei care, după expirarea termenelor legale, dar înainte de pornirea procesului penal contra lor, își vor îndeplini obligațiile de predare, cedare sau declarare a mijloacelor de plată sau a metalelor prețioase pe care le au sau de care dispun, vor primi contravaloarea acestora”, fiind „interzisă orice cercetare a provenienței

²⁶⁵ *Buletinul Oficial al Prezidiului MAN a RPR*, anul IX, nr. 8, 17 iunie 1960, pp. 46-47.

/.../ metalelor prețioase vândute, cedate sau declarate”, precum și identificarea persoanelor care predau respectivele metale prețioase.²⁶⁶ Prin art. 40 al *Decretului nr. 210*, Ministerul de Finanțe era autorizat să plătească 20 la sută din valoarea metalelor prețioase confiscate celor care sprijiniseră această acțiune. Consecința directă a acestor două decrete a fost aceea că populația a depus 3,8 tone de aur la Banca de Stat în anul 1960.²⁶⁷

Ar mai trebui adăugat însă că, în pofida acestor reglementări, românii nu au renunțat ușor la faimoșii cocoșei, nici în 1947, nici în 1960. O situație întocmită în 1957 arată că, în urma reformei monetare, 519 939 de piese au intrat în tezaurul Băncii Naționale, unde se mai aflau 66 545 de piese din perioada anterioară, la care s-au mai adăugat încă 28 722 de piese până în 1957. Dar chiar și după decretele din 1960, la 31 decembrie 1967, se mai aflau încă la populație 240 000 de cocoșei din milionul de piese emise în 1945²⁶⁸.

Și după 1965, regimul metalelor prețioase a continuat să fie reglementat prin *Decretul nr. 210/1960*, căruia i s-au adus însă modificări, prin *Decretul nr. 46 din 26 ianuarie 1969*²⁶⁹. Aceste amendamente reintroduceau de fapt pedepsele determinate de încălcarea regimului aurului. Astfel, nedeclararea, nepredarea și scoaterea peste graniță a aurului se pedepseau cu închisoare între 6 luni și 7 ani. Banca Națională a Republicii Socialiste România era citată la orice executare silită care presupunea scoaterea la vânzare a bijuteriilor din metale prețioase. Se menținea exceptarea de la răspunderea penală a celor care predau sau cedau metalele prețioase după termenul legal, dar înainte de începerea urmăririi penale, fiind interzisă identificarea persoanelor și a provenienței aurului, argintului, platinei etc. La cerere, se eliberau dovezi ale acestor predări.

În anul 1969, prin decret al Consiliului de Stat, metalele prețioase au fost incluse, alături de „bunurile de interes național ce reprezintă valori artistice, istorice sau documentare” într-un *fond centralizat*, care urma să primească „o protecție specială din partea statului”. În acest sens, s-a stabilit că bunurile „care conțin metale prețioase și pietre prețioase cu valoare intrinsecă sau cu valoare artistică, istorică ori documentară deosebită vor fi încredințate în custodie Băncii Naționale”, urmând ca „pentru conservarea și securitatea deplină a acestor valori” să se organizeze „un muzeu special, în care se vor expune piesele cele mai reprezentative, de interes public, din această categorie”. Potrivit art. 2, Banca Națională a RSR era „singura instituție de stat autorizată să cumpere bunuri din metale prețioase și pietre prețioase”, „aflate în proprietatea persoanelor fizice, în vederea dezvoltării *fondului centralizat* al acestor bunuri”.²⁷⁰

²⁶⁶ *Buletinul Oficial al Prezidiului MAN a RPR*, anul IX, nr. 20, 22 septembrie 1960, p. 145.

²⁶⁷ ABNR, fond *Direcția valutară și metale prețioase*, dosar nr. 48/1968, f. 141.

²⁶⁸ ABNR, fond *DETC – Tezaurul central*, dosar nr. 2/1956-1965, f. 115; fond *Direcția valutară și metale prețioase*, dosar nr. 48/1968, f. 143.

²⁶⁹ *Decretul nr. 46 din 26 ianuarie 1969 pentru modificarea Decretului nr. 210/1960 privind regimul mijloacelor de plată străine, metalelor prețioase și pietrelor prețioase*, în *Buletinul Oficial al RSR*, anul V, nr. 15, Partea I, joi, 30 ianuarie 1969, pp. 117-118.

²⁷⁰ *Decretul nr. 724 din 23 octombrie 1969 privind protejarea și păstrarea bunurilor de interes național ce reprezintă valori artistice, istorice sau documentare, precum și a unor obiecte conținând metale prețioase și pietre prețioase de valoare deosebită*, în *Buletinul Oficial al RSR*, anul V, nr. 115, Partea I, joi, 23 octombrie 1969, pp. 962-963.

În același timp, înființarea Băncii Române de Comerț Exterior a determinat noi modificări și republicări ale Decretului nr. 210/1960, mai întâi în 1971 și apoi în 1972. Prima dintre modificări introducea noua bancă între actorii instituționali implicați în politica și gestiunea aurului, având în vedere că, din acest moment, „politica valutară se exercită de Ministerul Finanțelor, în colaborare cu Banca Națională a Republicii Socialiste România și Banca Română de Comerț Exterior”, cele două bănci, „după caz și potrivit atribuțiilor lor statutare”, având „dreptul exclusiv de a efectua cumpărări și vânzări de mijloace de plată străine, de metale prețioase și pietre prețioase, precum și de a face decontările cu străinătatea”²⁷¹. În pofida acestor formulări generale, din care rezultă că operațiunile cu metale prețioase reprezentau o componentă a politicii valutare a statului român, astfel de operațiuni erau cuprinse doar în *Statutul Băncii Naționale*, nu și în cel al Băncii Române de Comerț Exterior.

Modificările aduse *Decretului nr. 210* au inclus și introducerea amenzilor pentru nedeclararea obiectelor de metale prețioase organelor vamale (între 500 lei și 5 000 lei) și valorificarea metalelor prețioase de către străinii care nu aveau domiciliul în România altfel decât la Banca Națională (între 1 000 lei și 10 000 lei, „atât celui care transmite, cât și celui care dobândește”, valorile fiind confiscate). În cazul „traficului organizat”, erau prevăzute pedepsele cu închisoarea de la 1 an la 5 ani (art. 41).

În ceea ce privește „organizarea unui muzeu special”, acesta a fost înființat în martie 1970, printr-o hotărâre a Consiliului de Miniștri, semnată de Ion Gheorghe Maurer. Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România a fost subordonat Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă, iar patrimoniul său urma să se constituie „prin transferul de piese originale de valoare republicană”, aflate în administrarea mai multor instituții. Banca Națională a României nu figura între instituțiile enumerate în decret, dar acesta includea și „alte organe centrale ale administrației de stat”, ori, doar cu câteva zile înainte, fusese adoptat *Statutul Băncii Naționale*, în care aceasta era definită ca „organ central al administrației de stat”. În consecință, în mai 1971, prin ordin al guvernatorului Vasile Malinschi, a fost scos din tezaurul central un buzdugan din aur în greutate de 3,9497 kg aur fin, în valoare de lei 26 344,50, pentru a fi transferat de la Banca Națională a RSR la Muzeul de Istorie al RSR.²⁷²

Și după 1965 aurul dentar s-a bucurat de un tratament aparte din partea autorităților, fiind una dintre modalitățile prin care metalul galben putea să fie deținut și achiziționat de populație. Așa cum am arătat mai sus, până în 1965, prețul aurului dentar a fost fixat prin hotărâri ale Consiliului de Miniștri, dar ulterior stabilirea acestui preț s-a făcut prin decrete ale Consiliului de Stat și, din 1974, prin decrete prezidențiale. Prin HCM nr. 688 din 1964, prețul aurului dentar a fost stabilit la 86 lei/gr aur fin, preț care a rămas valabil în intervalul 1964-1970, când cheltuielile medii de producție pentru un kilogram aur fin au fost, în medie, sub 86 000 lei. Aceste cheltuieli au urcat la 97 902 lei/kg de aur fin în 1971 și au ajuns la 104 711 lei/kg de aur fin în 1972. Având în vedere că Banca Națională, Ministerul de Finanțe și Comitetul de Stat pentru Prețuri

²⁷¹ *Decretul nr. 210 din 14 iunie 1960 privind regimul mijloacelor de plată străine, metalelor prețioase și pietrelor prețioase*, republicat în *Buletinul Oficial al RSR*, anul VII, nr. 119, luni, 4 octombrie 1971, pp. 793-798, și în *Idem*, anul VIII, nr. 56, miercuri, 17 mai 1972, pp.426-431.

²⁷² *Ordinul guvernatorului BNRSR nr. 120 din 5 mai 1971*, în ABNR, fond *Consilii*, dosar nr. 700/1971; Este vorba de buzduganul regelui Ferdinand, realizat prin subscripție publică și oferit acestuia în 1920.

aveau „obligația de a propune modificarea prețului de vânzare al aurului dentar ori de câte ori va fi necesar, astfel ca acest preț să asigure totdeauna recuperarea cheltuielilor de producție”, conducerea Băncii Naționale a propus, în 1973, ca noul preț al aurului dentar să fie 120 lei/g aur fin. În calitate de președinte al Consiliului de Stat, Nicolae Ceaușescu a tăiat 120 lei și a scris pe marginea expunerii de motive 150 lei. În consecință, prin *Decret al Consiliului de Stat nr. 596 din 20 octombrie 1973* prețul cu amănuntul al aurului dentar a fost stabilit la 150 lei/g metal fin.²⁷³

Trebuie menționat, totuși, că, potrivit spiritului epocii, aurul dentar destinat desfacerii către populație a fost în cantități foarte mici, așa cum se poate vedea din situația de mai jos:

Tabel 4. Aurul dentar vândut populației în perioada 1968-1973

An	Aur dentar vândut populației (kg)
1968	98,00
1969	122,00
1970	68,00
1971	108,00
1972	166,00
1973	Planificat: 180,00

Sursa: ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 78/1973, f. 7.

Deși în 1973 se preconizase ca prețul aurului dentar stabilit atunci, respectiv 150 lei/g, să rămână stabil timp de 2-3 ani, creșterea prețului aurului pe piața internațională a determinat o nouă majorare a prețului de achiziție a aurului dentar după numai un an, când a ajuns la 220 lei/g aur fin, așa cum a fost fixat prin *Decretul prezidențial nr. 110 din 8 iulie 1974 privind stabilirea prețurilor cu amănuntul pentru obiectele și bijuteriile din aur și argint, precum și la aurul dentar*.²⁷⁴

După cum ne spune și titlul său, *Decretul prezidențial nr. 110/1974*, semnat de Nicolae Ceaușescu la numai câteva luni după instituirea funcției de președinte, a stabilit noi prețuri și pentru aurul necesar confecționării bijuteriilor, în special pentru verighete. Câteva documente din arhiva CC al PCR ne arată că, în 1973, autoritățile comuniste erau preocupate să găsească echilibrul între controlul strict al cantității de aur destinate consumului populației și evitarea nemulțumirilor sociale. Astfel, într-o expunere de motive pentru o hotărâre a Consiliului de Miniștri, semnată de Virgil Trofin (vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru al Comerțului Interior), se argumenta necesitatea suplimentării cu 50 kg a celor 335 kg aur fin repartizate fondului pieței în anul 1973. La nivel central, se stabilise foarte clar și împărțirea pe categorii de vârste și feluri de bijuterii a acestui aur, respectiv: 260 kg pentru verighete, 44 kg pentru cercei destinați copiilor și femeilor, 3 kg pentru inele și alte 3 kg pentru bijuterii din argint aurite, la care se adăugau 25 kg sub formă de bijuterii din tezaurul Băncii Naționale în vederea comercializării către populație. Din cele

²⁷³ ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 78/1973, f. 7-10.

²⁷⁴ ANR, colecția Consiliul de Stat al RSR – Decrete prezidențiale, dosar nr. 148/1974, f. 1-2.

260 kg aur se puteau executa 235 000 verighete, dar necesarul era de 325 000, ceea ce însemna o diferență neacoperită de 90 000, adică aproximativ 30 la sută din necesar, situație care conducea „la neasigurarea continuității la desfacere a acestui articol și la aglomerări în magazine, la vânzare”. Din cele 50 de kg de aur se mai puteau confecționa încă 29 000 de verighete. Astfel, se putea ajunge la 80 la sută din necesar, dar autoritățile considerau că este o proporție satisfăcătoare, întrucât, înaintat de Ilie Verdeț Comitetului Central al PCR, proiectul a fost aprobat de Nicolae Ceaușescu.²⁷⁵

Un an mai târziu, se estima oficial la 300 000 numărul celor care aveau să se căsătorească, dar nici de această dată aurul repartizat consumului populației pentru verighete nu era suficient, căci „din aurul fin repartizat pentru fondul pieței pe anul 1974 se pot produce circa 21 mii bucăți verighete cu cizelură manuală și circa 230 mii verighete simple din aur de 14 kt”. Mai mult decât atât, prețul gramului de aur crescuse pe piața internațională în anii 1973 și 1974, ajungând la 5,4 dolari, iar prețul de producție al unui gram de aur fin în România ajunsese la 210 lei. Prin urmare, costul de producție al unui gram de aur, neprelucrat, de 14 carate, aur din care se confecționau verighetelile, era 122,5 lei, ori, în acel moment, prețul cu amănuntul la care se vindeau verighetelile simple era de 120 lei/g, ceea ce devenea neacoperitor pentru costurile de producție. Autoritățile conștientizau că o creștere a prețului verighetelilor putea deveni o chestiune socială sensibilă, din moment ce acestea erau cumpărate „în bună parte de tineri”, care aveau venituri între 1 000 lei și 1 500 lei lunar. În această situație, „pentru a se asigura într-o măsură mai mare satisfacerea cererii populației pentru verighete”, soluția avansată a fost confecționarea verighetelilor simple din aur de 10 kt²⁷⁶ și „stabilirea unor prețuri diferențiate pe destinații”.

Astfel, prin *Decretul prezidențial nr. 110 din 1974*, începând cu 15 iulie 1974 au intrat în vigoare noi prețuri cu amănuntul pentru verighete, alte bijuterii și obiecte din aur, după cum urmează:

Verighete simple, aur de 10 carate	145 lei/g
Verighete simple, aur de 14 carate	200 lei/g
Verighete cu cizelură mecanică, aur de 14 carate	225 lei/g
Verighete cu cizelură manuală, aur de 14 carate	330 lei/g

Pentru celelalte bijuterii și obiecte din aur de 14 carate și din aur cu un alt titlu, urma ca prețurile cu amănuntul să fie stabilite de Ministerul Comerțului Interior cu avizul Comitetului de Stat pentru Prețuri și al Băncii Naționale, asigurându-se, în primul caz, un preț de valorificare pentru aurul neprelucrat de 350 lei/g, iar pentru al doilea caz o corelare cu cel din prima situație.²⁷⁷

Prin *Decretul Consiliului de Stat nr. 244 din 10 iulie 1978 privind regimul metalelor prețioase și pietrelor prețioase*²⁷⁸ s-a inaugurat o nouă etapă în evoluția concepției

²⁷⁵ ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 78/1973, f. 14-15.

²⁷⁶ Cele 10 carate reprezentau un titlu de 416‰, adică 416 părți aur pur din 1000 părți aliaj. Sub acest titlu, potrivit *Decretului nr. 210/1960*, art. 4, republicat în 1972, aliajul respectiv nu mai era considerat metal prețios.

²⁷⁷ ANR, colecția *Consiliul de Stat al RSR – Decrete prezidențiale*, dosar nr. 148/1974, f. 1-2.

²⁷⁸ În *Buletinul Oficial al RSR*, anul XIV, nr. 63, Partea I, sâmbătă, 15 iulie 1978, pp. 1-7, aprobat de Marea Adunare Națională prin *Legea nr. 34 din 22 decembrie 1978*, în *Buletinul Oficial al RSR*, anul XIV, nr. 116, p. 4.

PCR cu privire la regimul metalelor prețioase în România socialistă. Această etapă s-a caracterizat prin reglementarea și mai strictă decât până atunci a păstrării, gestionării, deținerii, circulației, repartizării, consumului și recuperării metalelor prețioase. Acest act normativ a introdus un concept nou, respectiv *tezaurul național de metale prețioase*, a cărei sferă includea și *rezerva de stat de metale prețioase*, noțiune ce fusese definită încă din 1970. În plus, ambele concepte au fost puse în relație cu noțiunea de *patrimoniu cultural național*. Potrivit lui Nicolae Seceleanu, directorul Direcției valutare și metale prețioase din Banca Națională, elaborarea acestui decret a fost precedată de vizita lui Nicolae Ceaușescu în tezaurele Băncii Naționale în vara anului 1977, prilej cu care, potrivit limbajului epocii, „a dat unele indicații privind măsurile ce trebuie luate în domeniul metalelor prețioase”.²⁷⁹ Se pare că aceasta a fost singură vizită a lui Nicolae Ceaușescu la Banca Națională.

Considerat „bogăție a întregii societăți” și apreciat drept „un factor important pentru creșterea avuției naționale a țării”, *tezaurul național de metale prețioase* cuprindea „metalele prețioase, sub orice formă, aflate în proprietate de stat sau a organizațiilor cooperatiste și a celorlalte organizații obștești, precum și pietrele prețioase și semiprețioase, naturale, din muzee și colecții ale statului” (art. 3). Evidența tezaurului de metale prețioase era ținută de Banca Națională a Republicii Socialiste România, fapt pentru care unitățile socialiste care dețineau metale prețioase erau și ele obligate să le declare Băncii Naționale. Nu erau incluse în tezaurul național de metale prețioase acele metale repartizate pentru consum. În același timp, o parte a tezaurului național de metale prețioase aparținea *patrimoniului cultural național*. Expunerea în muzee a acestor obiecte de patrimoniu se aproba prin decret prezidențial, iar în perioada expunerii rămâneau „în evidența și controlul direct al Băncii Naționale a RSR” (art. 7).

Rezerva de stat de metale prețioase era constituită „din metale prețioase sub orice formă ca: lingouri, granule, lame, sârmă, monede, medalii, bijuterii și altele, proprietate a statului, aflate în patrimoniul Băncii Naționale a RSR”. În consecință, Banca Națională a RSR păstra, gestiona și ținea evidența acestei rezerve „cu exprimare în metal fin”. Art. 6 sublinia că „rezerva de stat de metale prețioase este intangibilă” și „în mod excepțional, în cazuri justificate, scoaterea unor cantități de metale prețioase din rezerva de stat se poate face numai prin decret al Consiliului de Stat”. De asemenea, „păstrarea și creșterea continuă a cantităților de metale prețioase” ce aparțineau rezervei de stat erau considerate de o importanță deosebită pentru economia națională. Metalele prețioase avute în vedere erau: „aurul, argintul, platina, osmiul, ruteniul, rodiul, iridiul și paladiul, indiferent de starea sau forma în care se găsesc”. Menționat primul în această enumerare, metalul galben a beneficiat în continuare de o atenție deosebită a autorităților comuniste. De altfel, așa cum se arată în preambul, Decretul nr. 244/1978 a fost adoptat pentru a se sprijini „dezvoltarea permanentă a producției de metale prețioase, instituirea unui regim strict de economii, utilizarea rațională a acestora în consumul intern, precum și pentru sporirea continuă a rezervei de stat de metale prețioase” și „pentru a se realiza un control riguros asupra întregii cantități de metale prețioase”.

²⁷⁹ Nicolae Seceleanu, „Principalele modificări intervenite în regimul metalelor prețioase și pietrelor prețioase”, în *Buletinul Băncii Naționale a Republicii Socialiste România*, nr. 9, 1978, p. 5.

Consumul intern de aur era planificat anual, fiind aprobat de Consiliul de Stat. Acesta includea atât consumul industrial, cât și vânzarea aurului către populație, pentru bijuterii și lucrări dentare. Banca Națională elibera lunar cantitățile aprobate pentru consumul intern și exercita în continuare „controlul producției, prelucrării și circulației metalelor prețioase”, fiind „supuse controlului toate unitățile socialiste de stat, organizațiile cooperatiste și celelalte organizații obștești care efectuează operații cu metale prețioase sau din a căror activitate rezultă materiale secundare și deșeuri cu conținut de metale prețioase”.

În ceea ce privește deținerea aurului de către populație, s-au păstrat formele prevăzute și anterior, dar au apărut și două elemente noi, care se refereau la aurul dentar și la deținerea medaliilor obținute la competițiile sportive. Astfel, persoanele fizice puteau aduce din străinătate aur dentar pentru ele și membrii familiilor lor în vederea executării lucrărilor protetice, acest aur putând fi preschimbabil la Banca Națională pe bază de prescripție medicală în termen de 60 de zile. În acest scop, Banca Națională era „autorizată să dețină în unitățile sale care efectuează preschimbarea către populație un stoc de rulaj de metale prețioase pentru asigurarea aurului dentar necesar preschimbării”. Aceste cantități se reîntregeau din metalele prețioase primite de la populație. Pentru aceste preschimbări, Banca Națională stabilea și reținea „taxele de prelucrare și pierderile de aur aferente”. În același timp, performanțele deosebite obținute de sportivii români la competițiile internaționale în deceniul al optulea al secolului trecut au determinat introducerea în actul normativ a precizării că ordinele, medaliile, trofeele sau alte distincții culturale și sportive acordate de statul român sau alte state cetățenilor români pot fi deținute de către titulari sau succesori, dar fără a fi vândute.

Potrivit art. 16, era interzisă „deținerea de către persoanele fizice a metalelor prețioase sub formă de: lingouri, bare, sârme, plăci, aparate sau părți din acestea, dispozitive, utilaje, deșeuri, topituri, săruri, aur ars și orice alte forme care nu sunt prevăzute ca permise”.

Obiectele de cult din metale prețioase erau supuse și regimului prevăzut în *Legea ocrotirii patrimoniului cultural național*, dar dacă persoanele fizice dețineau colecții numismatice, autorizarea se realiza prin decret prezidențial. Banca Națională autoriza deținerea nominală a colecțiilor numismatice de către persoane fizice, membre ale Societății Numismatice Române, precum și schimburile de astfel de piese. Prelucrarea colecțiilor era interzisă, iar vânzarea se putea face numai către Banca Națională. În ceea ce privește unitățile socialiste acestea puteau deține obiecte de laborator din metale prețioase, în scopuri științifice, cu autorizarea Băncii Naționale.

Așadar, Banca Națională a Republicii Socialiste România avea atribuții atât în ceea ce privește *tezaurul național de metale prețioase*, cât și în privința *rezervei de stat de metale prețioase*. Dacă raportăm ceea ce de-a lungul timpului a fost *stocul de aur al BNR* la cele două concepte, constatăm că acesta s-a suprapus rezervei de stat de metale prețioase, care se afla în patrimoniul BNR, dar, în același timp, era inclusă în *tezaurul național de metale prețioase*.

Ca o consecință, art. 28 din *Decretul nr. 244/1978* prevedea că Banca Națională a RSR „este autorizată să efectueze topirea, în vederea transformării în lingouri, a metalelor prețioase din rezerva de stat aflate în stare brută, bare, sârmă, deșeuri, pilături și altele

asemenea". Obiectele și bijuteriile primite de la populație puteau fi topite pentru a fi preschimbate în aur dentar, orice alte topiri erau aprobate prin decret prezidențial. Pentru această operațiune, Banca încredința metalele prețioase întreprinderilor prelucrătoare „în vederea afinării, urmărind încadrarea în coeficienții de scăzăminte de afinare și reintrarea metalelor fine în rezerva de stat". În același timp, și prin acest decret, expertizele în analiza conținutului de metale prețioase și operațiunea de marcarea a obiectelor și bijuteriilor din metale prețioase deținute legal erau încredințate exclusiv Băncii Naționale, care stabilea „titlurile și mărcile legale de control".

Un aspect specific *Decretului nr. 244/1978* a fost numărul mare al prevederilor referitoare la ideea de recuperare a metalelor prețioase, ceea ce era o ilustrare a noii politici a PCR, cunoscută în epocă sub expresia celor „3R", adică „recuperare, re folosire, recondiționare". Astfel, după ce se preciza că sursele consumului intern de metale prețioase erau producția internă, importul și cele obținute din recuperări (art. 34), urma un capitol intitulat *Recuperarea metalelor prețioase, sarcini și responsabilități*, în care Banca Națională era una dintre instituțiile care primeau lunar de la ministerele responsabile „situația realizării planului de recuperare de metale prețioase, pe titularii de plan". În cazul în care nu erau realizate sarcinile de recuperare a deșeurilor, Banca Națională, cu avizul celorlalte instituții responsabile, era abilitată să blocheze „cotele de metale prețioase prevăzute a se repartiza pe trimestrul următor până la recuperarea integrală a restanțelor".

Economisirea și recuperarea metalelor prețioase erau însă practici vechi de cel puțin un deceniu. Astfel, într-o notă din 1969 a Direcției executarea de casă a bugetului de stat se vorbea despre „acțiunile inițiate de conducerea de partid și de stat pentru punerea în valoare a potențialului și rezervelor economiei noastre" și „de aplicarea unui regim sever de economii"²⁸⁰. În acest spirit, în dările de seamă contabile ale Băncii Naționale se menționează că s-a urmărit „la beneficiarii de repartii luarea de măsuri pentru reducerea consumurilor de metale prețioase, înlocuirea acestor metale cu aliaje mai puțin costisitoare și recuperarea cât mai completă a metalelor din deșeuri"²⁸¹. Pentru o perioadă de cinci ani, documentele menționate²⁸² precizează cantitățile de aur recuperate din deșeuri:

Tabel 5. Cantitățile de aur recuperate din deșeuri (1969-1974)

Anul	Aur recuperat din deșeuri (în kg)
1969	193,00 (și din achiziții)
1970	...
1971	21,00
1972	26,00
1973	23,80
1974	62,00

Sursa: ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 9/1969, f. 5; dosar nr. 8/1970, f. 16; dosar nr. 16/1971, f. 15; dosar nr. 10/1972, f. 18; dosar nr. 18/1973, f. 14; dosar nr. 18/1974, f. 12.

²⁸⁰ ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 8/1970, f. 71.

²⁸¹ Idem, dosar nr. 9/1969, f. 27.

²⁸² *Ibidem*, f. 5; dosar nr. 8/1970, f. 16; dosar nr. 16/1971, f. 15; dosar nr. 10/1972, f. 18; dosar nr. 18/1973, f. 14; dosar nr. 18/1974, f. 12.

În aceeași zonă a propagandei ideologice circumscrise ideii de economisire, recuperare și refolosire a materialelor, dar conexas, probabil, și cu șocul exploziei datoriei externe, credem că poate fi așezat și *Decretul nr. 46 din 23 februarie 1980 al Consiliului de Stat privind extragerea și valorificarea aurului din nisipurile aluvionare*²⁸³. Semnat de Nicolae Ceaușescu, acest act normativ accepta și stimula implicarea unui număr mai mare de persoane fizice în „extragerea și valorificarea aurului din nisipurile aluvionare”. Decretul a inclus și *Regulamentul privind organizarea activității de extragere și valorificare a aurului din nisipurile aluvionare*. Astfel, *persoanele autorizate*, numite și *artizani*, care desfășurau o asemenea activitate puteau să fie atât „persoane neîncadrate în muncă”, știut fiind faptul că astfel de persoane nu inspirau încredere regimului, cât și pensionarii, care puteau cumula pensia cu drepturile bănești obținute din „extragerea și prelucrarea aurului provenit din câmpurile aluvionare”, aceste venituri fiind neimpozabile. Autorizarea era acordată, pentru un an, de Centrala minereurilor Deva pentru regiunea munților Apuseni și de administrațiile financiare în restul țării. Era interzisă folosirea muncii retribuite, fiind prevăzut expres că „artizanii extrag aurul cu mijloace simple, rudimentare, cum sunt: șaitroace, hurci și alte mijloace”. Persoanele autorizate aveau mai multe obligații, printre care: introducerea tuturor produselor miniere obținute în punctele de predare, păstrare și valorificare, inclusiv „postavul de pe hurci și alte obiecte ce conțin minereuri bogate în aur”; respectarea interdicției de a scoate din aceste puncte utilaje, materiale sau produse; ținerea unei evidențe corecte în carnetul anexă al autorizației, prin completarea rubricilor cu privire la cantitățile predate, data și suma încasată. Activitatea a fost pusă sub autoritatea Ministerului Minelor, Petrolului și Geologiei, care colecta, prin reprezentanții săi, aurul rezultat, sub forma piritei aurifere și a amalgamului de aur și argint la fiecare zece zile. Inițiativa avea caracter experimental timp de un an, interval după care, urma ca ministerul menționat, împreună cu Ministerul Finanțelor și Banca Națională a RSR să analizeze rezultatele și să propună măsuri corespunzătoare. Nu știm cum a decurs evaluarea acestei acțiuni, dar se pare că autoritățile comuniste au analizat rezultatele mai degrabă din perspectiva ocupării forței de muncă, decât din aceea a eficienței economice. Astfel, un document din 1988 arată că recuperarea aurului din nisipuri aluvionare a continuat și prezenta rezultatele acestei activități timp de cinci ani, între 1982 și 1987, interval în care se reușise obținerea a circa 500 grame de aur²⁸⁴, așadar, în medie, 100 grame de aur/an.

Marea nevoie de valută a statului român determinată de creșterea volumului plăților externe după 1979 a stimulat și identificarea unor noi resurse în scopul valorificării acestora pe piața internațională. Astfel, tot la 23 februarie 1980, Nicolae Ceaușescu a semnat încă un decret prezidențial, de această dată, referitor la prețul de achiziție al aurului de la populație²⁸⁵, scopul fiind acela de a stimula deținătorii de aur să-l vândă autorităților. Prețul aurului achiziționat de Banca Națională a RSR direct de la populație era stabilit în funcție de titlu, după cum urmează: 150,00 lei/g – aurul fin de 24 de carate; 112,50 lei/g – aurul de 18 carate; 87,50 lei/g – aurul de 14 carate.

²⁸³ *Decretul nr. 46 din 23 februarie 1980 al Consiliului de Stat privind extragerea și valorificarea aurului din nisipurile aluvionare*, în *Buletinul Oficial al RSR*, anul XVI, nr. 16, miercuri, 27 februarie 1980, pp. 1-3.

²⁸⁴ ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar 141/1988, f. 15v.

²⁸⁵ *Decretul prezidențial nr. 36 din 23 februarie 1980 privind prețurile de achiziție de la populație ale aurului, platinei și argintului*, în *Buletinul Oficial al RSR*, anul XVI, nr. 16, Partea I, miercuri, 27 februarie 1980, pp. 3-4.

Cu acest prilej s-au stabilit prețuri noi pentru achiziționarea monedelor de aur care urma să fie vândute pe plan internațional²⁸⁶, unde, ca urmare a valorii lor numismatice, prețul creștea peste valoarea conținutului în aur al respectivului artefact. Prin urmare, pentru a stimula populația să vândă astfel de monede, se acordau următoarele sporuri peste prețul convenit pentru cantitatea de aur, în funcție de *agio*-ul (sporul) realizat pe plan internațional:

- 15 la sută pentru monedele cu un *agio* între 20 și 40 la sută;
- 20 la sută pentru monedele cu un *agio* între 41 și 80 la sută;
- 30 la sută pentru monedele cu un *agio* de peste 80 la sută.

În același timp, se intenționa și stimularea vânzării „bijuteriilor de aur cu un grad deosebit de prelucrare”, pentru care, pe lângă prețul convenit pentru aur, „unitățile specializate ale comerțului de stat” achitau un anumit procent suplimentar, în funcție de titlul aurului și de complexitatea ornamentelor, după cum urmează:

- Între 10 la sută și 15 la sută pentru bijuterii din aur de 12 carate;
- Cu 20 la sută pentru bijuteriile executate manual din aur de 14 carate și pentru cele executate mecanic din aur de 18 carate;
- Cu 25 la sută pentru bijuteriile din aur de 14 carate cu peste patru operații de ornare și pentru cele din aur de 18 carate cu decorațiuni executate manual și semimecanic.

După ce rețineau un comision de 3 la sută din valoarea obiectelor de preț achiziționate, „unitățile specializate ale comerțului de stat” predau bijuteriile Băncii Naționale a RSR la prețurile de mai sus.

Având în vedere faptul că aceste prevederi erau expresia străduințelor extraordinare ale regimului de a obține cât mai multă valută, mențiunea de la art. 3 este absolut surprinzătoare, deoarece „persoanelor fizice care vând metale prețioase /.../ li se acordă, din suma convenită, o cotă de 10% în devize libere, calculată pe baza cursului necomercial de 12 lei/\$ SUA”. Precizarea următoare, este adevărat, anulează în bună măsură bunăvoința inițială, câtă vreme „valuta obținută în condițiile alineatului precedent se păstrează în conturi personale la BRCE sau la Banca Națională și va fi folosită cu respectarea dispozițiilor legale”. Oarecum după modelul primelor economice din perioada interbelică, acest decret prezidențial prevedea că diferențele dintre aceste prețuri de achiziție și prețurile oficiale ale Băncii Naționale „se regularizează cu bugetul statului”.

Potrivit unui raport-propunere²⁸⁷, întocmit la Banca Națională, în 1987, ca urmare „a sarcinii trasate de conducerea superioară”²⁸⁸, preocuparea pentru obținerea

²⁸⁶ În acest sens, ulterior a fost adoptat *Decretul nr. 271 din 17 iulie 1982 privind autorizarea vânzării în străinătate, în scop numismatic, de monede metalice și bancnote românești*, în *Buletinul Oficial al RSR*, anul XVIII, nr. 68, Partea I, joi, 22 iulie 1982.

²⁸⁷ *Raport privind valorificarea superioară a aurului și argintului din prelucrarea în bijuterii și alte obiecte, precum și prin emisiuni de monede și medalii* (ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 89/1987, f. 2, 2v, 3v, 4v.).

²⁸⁸ Sarcina trasată conducerii Băncii Naționale privea „creșterea gradului de valorificare a aurului, prin prelucrarea în bijuterii și obiecte pentru export și (pentru) vânzarea în țară pe valută” (*Ibidem*, f. 2).

valutei devenise și mai stringentă, câtă vreme începuse achitarea anticipată a datoriei externe. Astfel, guvernatorul Florea Dumitrescu propunea ca Monetăria Statului să execute bijuterii ce ar putea fi vândute pe piețele externe, având în vedere că, în intervalul 1982-1986, aceasta prelucrase pentru populație 481,5 kg de aur de 14 carate cu cei 75 de muncitori calificați pe care îi avea. Aurul pentru aceste obiecte urma să fie repartizat de la rezerva de stat, deci din stocul de aur de la Banca Națională, iar „pe măsura obținerii de contracte și comenzi, dacă s-ar fi depășit capacitatea de producție a Monetăriei Statului, urma să fie implicate unități ale cooperății meșteșugărești, care avea 147 de ateliere cu 1 759 de lucrători calificați. Aceștia prelucraseră deja 6 570 kg de aur de 14 carate pentru populație între 1982 și 1986.

Același document sugerează că se luase decizia ca Banca Națională „să realizeze emisiuni de monede și medalii din aur și argint, în vederea comemorării unor evenimente și realizări deosebite din viața și activitatea poporului român”.²⁸⁹ Conducerea băncii considera că „astfel de emisiuni de monede și medalii comemorative se pot realiza, prin Monetăria Statului, la nivelul de execuție existent pe plan mondial” și propunea patru emisiuni pentru anul 1987. Temele alese erau expresia contextului ideologic al epocii, respectiv: *Inaugurarea de președintele Nicolae Ceaușescu a navigației pe canalul Dunăre-Marea Neagră; Mihai Viteazu – 385 de ani de la unirea țărilor românești* (cei 385 de ani se împliniseră cu doi ani mai devreme, în 1985), *Aniversarea a 600 de ani de la urcarea pe tron a domnitorului Mircea cel Mare*²⁹⁰ și *40 de ani de la proclamarea Republicii în România*. În acest stadiu al cercetării, nu am identificat nicio reacție de aprobare sau respingere a acestei propuneri la nivelul Comitetului Central al PCR. Se pare însă că numismatica românească nu a înregistrat nicio emisiune cu vreuna dintre temele menționate mai sus.

2.4. ASPECTE ALE PRODUCȚIEI DE AUR (1946-1989)

Deși în 1946, prin revenirea în granițele naționale a Nord-Vestului Transilvaniei, România avea din nou posibilitatea exploatarei integrale a zonelor aurifere din perioada interbelică, producția postbelică de aur a rămas timp de un deceniu inferioară maximumului de 5 180,5 kg aur fin, realizat în 1937. Printre cauzele reducerii semnificative a producției interne de aur au fost: scăderea concentrației în aur a zăcămintelor exploatare și dificultatea reluării procesului de producție ca urmare a perturbărilor provocate de: operațiunile militare, imposibilitatea importurilor de piese și substanțe specifice acestui sector, inundarea unor mine, disfuncționalitățile determinate de procesul de naționalizare și nemulțumirile minerilor din cauza înăspririi regimului aurului.

²⁸⁹ O primă concretizare a acestei decizii a fost reprezentată de contractul încheiat cu firma Franklin Mint Corporation Pennsylvania, potrivit înputernicirii guvernatorului V. Răuță din aprilie 1981, pentru „baterea, distribuirea și vânzarea de monede din aur și argint ale R.S. România cu tema «2050 ani de la crearea statului dac centralizat și independent»” (ABNR, fond *Consilii*, dosar nr. 711/1981, f. 58).

²⁹⁰ Una dintre temele primite de istoricii vremii a fost aceea de a demonstra că numele lui Mircea cel Bătrân trebuia să fie „Mircea cel Mare”. Și în acest caz, cei 600 de ani se împliniseră în 1986.

În ceea ce privește evoluția producției de aur în perioada 1946-1964, datele oferite de diferitele documente consultate nu coincid întotdeauna. Am considerat însă că, în pofida acestui neajuns, reproducerea unor astfel de date care pot sugera, fie și orientativ, evoluția producției de aur în epoca Gheorghe Gheorghiu-Dej ar fi utilă demersului nostru. În acest sens, am optat pentru datele aflate în fondul *CC al PCR*. *Secția economică* de la Arhivele Naționale ale României și pentru cele aflate în Arhiva BNR. Documentul din fondul *CC al PCR* a fost elaborat în anul 1988, fiind intitulat *Program pentru creșterea producției de aur în perioada 1988-1990*²⁹¹. În preambulul său regăsim o evoluție a producției de aur în perioada 1950-1987. În ceea ce privește documentele din Arhiva BNR, ne-am oprit la trei dintre acestea în care datele coincid, este vorba de două situații întocmite la 4 februarie și 19 aprilie 1965 și de un registru de evidență, început în 1967 și continuat ulterior. Discordanțele care apar în alte documente din Arhiva BNR se explică prin faptul că producția de aur dintr-un an nu intra, în integralitatea sa, în stocul de aur al BNR din anul respectiv, din cauza intervalului necesar pentru operațiile de afinare, turnare în lingouri și transport de la Baia Mare la București. Pentru exemplificare, în luna ianuarie a anului 1957 s-a consemnat că a intrat în stocul Băncii de Stat din producția internă cantitatea de 510,24523 kg aur fin, dar numai 91,84279 kg erau din producția acestei luni.²⁹²

Tabel 6. Evoluția producției de aur fin în România în perioada 1946-1964 (în kg)

Anul	Arhiva CC al PCR	Arhiva BNR
1946	...	2 721,000
1947	...	2 975,000
1948	...	3 600,000
1949	...	3 880,000
1950	4 100,000	3 986,284
1951	3 402,000	3 309,380
1952	2 862,000	2 861,745
1953	3 666,000	3 664,878
1954	3 791,000	3 648,319
1955	4 200,000	4 040,528
1956	4 959,000	4 991,891
1957	6 189,000	6 286,032
1958	7 561,000	7 494,598
1959	8 440,000	8 502,866
1960	7 630,000	7 627,965
1961	7 390,000	7 388,472
1962	6 965,000	6 964,143
1963	7 478,000	7 476,436
1964	8 004,000	8 004,281

Surse: ANR, fond *CC al PCR* – *Secția economică*, dosar nr. 141/1988, f. 1; ABNR, fond *DETC* – *Tezaurul central*, dosar nr. 2/1956-1965, f. 66-67, 152-153; dosar nr. 2/1967, f. 29-31.

²⁹¹ ANR, fond *CC al PCR* – *Secția economică*, dosar nr. 141/1988, f. 1.

²⁹² ABNR, fond *DETC* – *Tezaurul central*, dosar nr. 2/1956-1965, f. 405.

Așadar, cea mai mare producție anuală de aur din această perioadă și, așa cum se va vedea din toată perioada comunistă, a fost realizată în anul 1959. În pofida unei reveniri importante la mijlocul deceniului al șaptelea, cele aproape 8,5 tone de aur fin extrase în 1959 reprezintă maximum producției anuale din România în secolul al XX-lea. În cele ce urmează, pe baza mai multor documente inedite, vom surprinde câteva aspecte caracteristice pentru exploatarea aurului în prima etapă a perioadei comuniste.

Astfel, Direcțiunea generală a metalelor neferoase din cadrul Ministerului Industrii Miniere și Industrii Chimice a finalizat, la 26 octombrie 1951, sub semnătura lui G. Veșcan, director general, a inginerului D. Lubenescu și a directorului tehnic ing. Gh. Bădiceanu, un material intitulat *Raport cuprinzând propuneri pentru modificarea dinamicii producției de aur a minelor în cincinalul 1951-1955*²⁹³, în care este surprinsă una dintre problemele cu care s-a confruntat regimul comunist în primii ani după instalarea sa, respectiv scăderea semnificativă a producției de aur. Întocmit la un an după elaborarea primului plan cincinal, raportul menționat pleacă de la cifrele de plan pentru producția de aur în perioada 1950-1955, care au fost însă revizuite, după cum urmează:

Tabel 7. Producția de aur planificată și revizuită pentru primul cincinal (1951-1955)

Anul	Producția prevăzută (în kg)	Producția revizuită (în kg)
1950	3 297	x
1951	2 234	2 509
1952	2 298	3 000
1953	3 223	3 653
1954	4 140	4 520
1955	4 680	5 048
Total	16 575	18 730

Sursa: ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 21/1951, f. 2.

Prin urmare, se poate observa că autorii raportului arată că producția de aur a anului 1950 a fost de aproximativ 3,3 tone aur, ceea ce este însă sub cantitatea menționată în Tabelul 6. În același timp, presupunem că dificultățile exploatării aurului erau majore, din moment ce producția planificată pentru primul an al primului cincinal era inferioară cu o tonă celei din anul 1950. Mai mult decât atât, abia producția anului 1953 urma să o egaleze pe cea a anului 1950. În plus, raportul precizează că „în anul 1938, producția minelor de aur a fost de 4 520 kg aur din prelucrarea a 544 878 tone de minereu, adică s-a extras în medie 8,25 g/t”. Așa cum am reținut mai sus, maximum producției de aur din perioada interbelică a fost atins în 1937, când s-au extras 5 180,5 kg aur. În același timp, producția anului 1938 a fost de 4 912 kg, dar presupunem că autoritățile comuniste preferau să se raporteze la o cifră mai mică a producției din perioada interbelică, dacă nu cumva anul 1938 a fost invocat în virtutea

²⁹³ ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 21/1951, f. 2.

faptului că istoriografia comunistă îl consacrase drept momentul de vârf al economiei românești interbelice. De altfel, conform planului cincinal inițial, abia în cursul anului 1955 urma să se atingă din nou producția anului 1938.

Potrivit raportului menționat, revizuirea cifrelor primului plan cincinal s-a realizat „pentru a îndrepta greșala (!) făcută în politica producției de aur”, fapt pentru care „am analizat posibilitățile de a modifica dinamica din planul cincinal”. Remarcându-se că „propunerea făcută conduce la un spor de producție în cincinal de 2 155 kg aur”, se concluzionează că „planul cincinal se va realiza în cca 4 ani și jumătate”²⁹⁴ și că producția anului 1938 va fi atinsă în anul 1954. Conducerea partidului n-a agreeat se pare cifra totală de aproximativ 18 tone de aur în cinci ani, fapt pentru care, la nivelul Comitetului Central, a fost adăugată cu cerneală cifra 20 000, adică 20 de tone aur. Explicând noile cifre de plan, autorii raportului subliniază mai multe aspecte care, cel mai probabil, caracterizau industria minieră a aurului din România la mijlocul secolului trecut, dar care, în același timp, erau menite să absolve puterea comunistă de ineficiența administrării, respectiv:

Scăderea continuă a producției de aur a început în anul 1938, astfel încât, în 1946, s-a ajuns la un minim de 2 211,3 kg, adică avem din nou o cantitate inferioară celei din Tabelul 6.

Cauza principală a acestei involuții a fost exploatarea unor minereuri din ce în ce mai sărace, întrucât, dacă în 1938, concentrația medie era de 8,25 g/tonă, în 1951 se ajunsese la 4,27 g/t. Astfel, deși în 1951 se prelucra cu 7 la sută mai mult minereu decât în 1938, totuși, producția de aur a fost de numai 56 la sută din producția aceluiași an.

Atingerea cifrelor de plan ale anului 1952 urma să se realizeze „numai prin exploatarea unor porțiuni mai bogate de minereu de la minele Săsar și Barza”, unde concentrația medie era de 5 g/t, în loc de 4,27 g/t, cât fusese în 1951, dar această exploatare era catalogată drept „nerațională” și era prevăzută doar pentru anul 1952.

În fapt, pe lângă scăderea calității minereurilor aurifere, producția s-a redus și prin închiderea a trei mine importante („23 August” și Valea Roșie din Baia Mare, Săcărâmb din Hunedoara), ale căror instalații de flotare au fost transferate la Baia Sprie (1950), respectiv Rușchița (1951). Primele două mine erau inundate în 1951, dar se preconiza repunerea lor în producție în 1953.²⁹⁵

Un aspect aparte în acest raport l-a reprezentat prețul de vânzare al aurului. Cei trei semnatari arătau că în anul 1951 (semestrul I) prețul mediu de cost al aurului a fost de circa 450 mii lei/kg, estimându-se un preț de circa 400 mii lei/kg pentru 1952 („atacarea părților mai bogate ale filoanelor”) și de circa 520–540 mii lei/kg pentru 1953 (minereuri cu conținut scăzut, între 2,5 și 4 g/t).

²⁹⁴ Posibil ca tocmai această idee a îndeplinirii planului cincinal în patru ani și jumătate să fi determinat revizuirea planului.

²⁹⁵ ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 21/1951, f. 3-4.

Plecând de la această realitate, în care costul de producție era de 3,2 ori mai mare decât prețul de vânzare a aurului-marfă, respectiv 168 350 lei/kg, „care de fapt este cursul valutar al aurului, stabilit prin Legea stabilizării din 1947, ci nu prețul aurului ca marfă”, autorii enumerați mai sus au prezentat următorul raționament conducerii superioare a Partidului Muncitoresc Român: „observăm că în anul 1938 prețul de vânzare al aurului-marfă era de 200 000 lei/kg, cu toate că (!) cursul valutar era de 111 111 lei/kg²⁹⁶. În august 1947, când s-au stabilit prețurile de vânzare pentru mărfuri, s-a ținut seama de prețurile din 1938, cari au fost sporite cu un anumit coeficient”. În consecință, se propunea „ca pentru aurul ce-l producem ca aur-marfă să ni se plătească un preț fix - independent de cursul valutar - și stabilit pe baza prețului din 1938, sporit cu coeficientul 2,6 stabilit de Ministerul de Finanțe, adică să ni se plătească: $200\ 000 \times 2,6 = 520\ 000$ lei/kg.” „În modul acesta – concluzionau autorii –, întreprinderile noastre ar putea să lucreze fără pierderi planificate și n-ar mai fi într-o situație de inferioritate față de celelalte întreprinderi în ceea ce privește rentabilitatea /.../. Cu prețul de 520 000 lei/kg de aur, am putea de pildă ca în anul 1952 să ajungem la un beneficiu pe întregul sector al Direcțiunii generale a metalelor neferoase de cca 3,5% față de totalul cheltuielilor, în loc de pierdere planificată”. Din păcate, în afara corecturii cu privire la producția de aur a cincinalului 1951-1955, raportul nu are nicio altă rezoluție sau însemnare.²⁹⁷

Un deceniu mai târziu, exploatarea și producția de aur erau tot pe agenda problemelor complexe ale Partidului Muncitoresc Român, după cum o demonstrează documentul intitulat *Concluzii asupra modului cum se preocupă organele și organizațiile de partid și conducerile tehnico-administrative pentru îndeplinirea sarcinilor prevăzute în Hotărârea Secretariatului CC al PMR privind îmbunătățirea activității la Exploatarea Minieră Barza și Trustul Aurului Brad*²⁹⁸. Hotărârea la care se face referire în titlu a fost luată de Secretariatul CC al PMR la 13 februarie 1961 și a prevăzut între altele și sarcinile principale privind dezvoltarea producției de aur prin „executarea unui program de lucrări de explorare și deschidere”, scop pentru care s-au alocat „fonduri importante”. Trei ani mai târziu, un colectiv alcătuit din activiști de partid din cadrul CC al PMR și specialiști ai Ministerului Minelor și Energiei Electrice au analizat îndeplinirea prevederilor hotărârii Secretariatului CC al PMR. Potrivit acestei analize, din cele 19 sarcini stabilite de Secretariatul CC al PMR în 1961 pentru Exploatarea Minieră Barza s-au îndeplinit numai 12, „din care unele cu întârziere, iar restul sunt în curs de rezolvare”, constatându-se o serie de deficiențe. Astfel, sarcina principală, aceea de a se obține „rezerve deschise de 6,5 milioane tone minereu”, nu a fost realizată decât în proporție de 33 la sută. Cauza obiectivă a acestei nerealizări a fost „scăderea grosimii medii a filoanelor și neconfirmarea rezervelor din unele zone”²⁹⁹. De asemenea, Exploatarea Barza „a înregistrat o rămânere sub sarcina de plan de 150,5 kg aur, datorită nerealizării conținutului minereului comun”. De altfel, în general, calitatea minereului a fost afectată de „extragerea și prelucrarea unei cantități de

²⁹⁶ În realitate, în acest an prețul aurului ajunsese la 153 333,33 lei, ca urmare a primelor instituite în 1935 și 1936.

²⁹⁷ ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 21/1951, f. 5-6.

²⁹⁸ Idem, dosar nr. 8/1964, f. 25-52.

²⁹⁹ *Ibidem*, f. 26-27.

steril în minereu peste cea admisă”, astfel încât „la o depășire cu 5% a sterilului admis, pierderile de metal care părăsește uzina de preparare cresc cu 20 kg aur/an”³⁰⁰

Cauzele obiective ale scăderii producției de aur erau completate cu cele considerate subiective, identificate în „deficiențele de natură tehnico-organizatorică”. Din foarte lungă analiză a conducerii de partid am reținut doar câteva „deficiențe”, pe care le considerăm sugestive pentru specificul epocii: utilizarea incompletă a celor 8 ore de lucru, timpul mediu efectiv de lucru fiind de 5 ore și 50 de minute; aprovizionarea tehnico-materială defectuoasă; desfășurarea ședințelor de sindicat și ale celor de UTM în timpul programului de lucru; recrutarea formală a muncitorilor pentru cursurile de calificare; mai mult decât atât, pentru că nu erau din zonă, 1 200 din cei 4 200 de muncitori au părăsit exploatarea după obținerea calificării; insuficienta implicare a inginerilor și a personalului tehnic în lucrările din subteran; problemele de aeraj al galeriilor, fapt pentru care în 1963 au fost înregistrate 189 de accidente, dintre care 7 mortale.³⁰¹

Într-un alt document³⁰², generat de aceeași hotărâre a Secretariatului CC al PMR din 13 februarie 1961, dar elaborat în februarie 1964, se arată că, pe de o parte, numărul inginerilor și al tehnicienilor geologi, precum și al topografilor este insuficient pentru lucrările de prospectare din zonele aurifere, pe de altă parte, prospecțiunile deja executate nu au dus la rezultate deosebite. Astfel, prospectarea Munților Metaliferi nu a dat rezultate la nivelul așteptărilor, pentru că nu a fost identificat niciun zăcământ „care să poată constitui obiectul unei exploatare în viitorul apropiat”. În același timp, în zonele noi studiate de Comitetul Geologic nu a fost descoperit niciun zăcământ de importanță economică, iar „în vederea valorificării aurului din masivul Cetatea-Roșia Montană, Ministerul Minelor și Energiei Electrice a executat ridicarea topografică, cartarea și probarea zăcământului”. În pofida întârzierii cu un an în executarea acestor lucrări, „rezultatele probării industriale nu pot fi considerate concludente întrucât conținutul obținut la uzina de preparare nu este în concordanță cu conținutul geologic (diferența este de 60 la sută), iar încercările de preparare sunt considerate informative, necesitând studii suplimentare”.

În pofida neconcordanței celor mai multe din documentele consultate, pentru a ilustra totuși trendul producției de aur din România în perioada 1965-1989, redăm mai jos datele identificate, pe de o parte, în arhiva CC al PCR, în documentul utilizat și pentru perioada precedentă, respectiv *Programul pentru creșterea producției de aur în perioada 1988-1990*, și, pe de altă parte, pe cele conținute de registrul de evidență întocmit de Serviciul tezaur începând din 1967, care s-a păstrat în Arhiva BNR.

³⁰⁰ *Ibidem*, f. 29-30.

³⁰¹ ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 8/1964, f. 27-35.

³⁰² Notă privind felul cum organele și organizațiile de partid și conducerile tehnico-administrative au dus la îndeplinirea sarcinilor prevăzute în Hotărârea Secretariatului CC al PMR din 1961 pentru dezvoltarea producției de aur la Exploatarea Minieră Barza, Regiunea Hunedoara (*Ibidem*, f. 43, 45).

Tabel 8. Evoluția producției de aur a României (1965-1989)

An	Arhiva CC al PCR	Arhiva BNR
1965	8 424,000	8 423,770000
1966	8 055,000	8 054,568000
1967	8 214,000	8 214,040000
1968	8 345,000	8 344,713000
1969	8 341,000	8 340,303000
1970	8 010,000	7 931,498000
1971	7 292,000	7 291,794000
1972	7 215,000	7 216,188000
1973	6 885,000	6 884,546000
1974	5 992,000	5 991,700000
1975	5 309,000	5 389,360000
1976	5 217,000	5 216,136300
1977	5 490,000	5 490,697300
1978	5 536,000	5 535,304200
1979	4 377,000	4 377,495850
1980	4 430,000	4 390,398010
1981	4 485,000	4 481,998180
1982	3 901,000	3 909,980200
1983	3 357,000	3 353,898040
1984	3 511,000	3 510,536880
1985	2 883,000	2 881,768430
1986	2 560,000	2 560,057440
1987	2 586,000	2 586,659460
1988	...	2 724,406780
1989	...	2 254,441855

Sursa: ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 141/1988, f. 1; ABNR, fond DETC – Tezaurul central, dosar nr. 2/1967, f. 29-31.

Între aceste două surse neconcordanțele sunt foarte mici, uneori fiind determinate de rotunjirea cifrei în cauză. Există însă și situații, ca în anul 1969, când alte surse din arhiva BNR indică diferențe semnificative în privința producției de aur a României. Astfel, într-un material al Direcției metale prețioase se arată că producția anuală a fost de 8 513,683 kg, din care s-au predat Băncii Naționale 8 513,429 kg, dar această ultimă cantitate includea și 173,125 kg aur provenit din cumpări și confiscări, care fusese trimis la Baia Mare pentru a fi topit și turnat în lingouri. În același timp, în *Darea de seamă pe anul 1969* se menționează că s-au preluat din producție 9,05 tone de aur.³⁰³ O situație asemănătoare putem semnala și în ceea ce privește producția de aur a anului 1987. De această dată discrepanțele apar în același dosar din arhiva CC al PCR, unde pe lângă documentul intitulat *Program pentru creșterea producției de aur în perioada 1988-1990*, menționat mai sus, există încă unul, *Raport privind producția de aur și argint pe anii 1987-1988*, întocmit în prima parte a anului 1988, în care producția

³⁰³ ABNR, fond Contabilitate, dosar nr. 9/1969, f. 26.

de aur a anului 1987 este cu 58,5 kg mai mare. Nu știm dacă aceste aproximativ 60 kg de aur sunt consecința faptului că aurul produs în decembrie 1987 a intrat mai târziu în stocul Băncii Naționale sau sunt expresia unei „cosmetizări” specifice epocii „de aur”, așa cum era numită în propaganda timpului epoca „Nicolae Ceaușescu”, dar observăm că cifra mai mică este foarte apropiată de aceea din Arhiva BNR. De asemenea, în ceea ce privește producția anului 1980, în raport au fost incluse doar lunile ianuarie și februarie, în care producția realizată a fost de 414 kg aur, față de 443 kg prevăzute în plan, ceea ce ne arată că cele 3 590 kg de aur planificate pentru acest an nu aveau cum să fie îndeplinite.³⁰⁴ Adăugăm că, în acest stadiu al cercetării, nu ne-am propus reconcilierea acestor date, demers a cărui dificultate sporită este evidentă.

După cum se poate observa în Tabelul 8, anul 1965 reprezintă un reper cronologic important în evoluția producției de aur din România, pentru că în acest an s-a atins a doua cea mai mare cantitate de aur fin extrasă în întreaga epocă comunistă, respectiv 8,4 tone aur fin, după cele 8,5 tone din 1959. Explicația „performanței” înregistrate în 1965 a fost aceea că „producția a crescut în urma prelucrării unor cantități sporite de minereuri, ca urmare a dezvoltării capacităților de extracție și de prelucrare”³⁰⁵. Începând din 1969 producția de aur a României a înregistrat însă o scădere continuă, trendul fiind descendent, cu excepția anului 1981, când a înregistrat o creștere de 55 kg față de anul precedent.

O analiză asupra producției de aur în România, efectuată la Banca Națională în anul 1968, estima că producția acestui an avea să crească de la 8 250 kg în 1968, cât era prevăzut în planul cincinal, la 8 500 kg în 1970. Se considera că respectiva creștere de 250 kg se putea realiza pe baza dezvoltării Exploatării Miniere Șuior deschise în anul 1963 și „a dezvoltării capacităților de extracție ale întreprinderilor miniere Suceava și Căvnic (Maramureș), care, pe lângă celelalte metale neferoase extrag și metale prețioase”. După 1970, cu excepția anilor 1973-1975, se prevedea o scădere, astfel că, în 1980, producția de aur urma să ajungă la 5 700 kg aur. După cum se poate vedea, în 1980, producția a fost cu 1 310 kg mai mică. Dacă estimarea a fost eronată, dar explicabilă având în vedere specificul epocii, cauza scăderii pe termen lung a producției de aur a fost însă identificată corect. Era vorba despre „epuizarea rezervelor de aur la principalele mine aurifere care în prezent constituie baza planurilor de producție”³⁰⁶.

O altă analiză, intitulată *Notă asupra realizării indicatorilor planului de producție la metale prețioase (aur și argint) în Republica Socialistă România în 1969*, care a fost realizată la Direcția metale prețioase din Banca Națională în 1970, reținea și alte aspecte sugestive pentru evoluția cantității de aur extrase până în 1989. Astfel, în 1969 producția de aur în concentrate a provenit din minereurile aurifere în proporție de 73 la sută, din minereurile plumboase 20 la sută și din cele cuproase în proporție de 7 la sută. Față de anul precedent, se constata scăderea ponderii producției de aur

³⁰⁴ ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 141/1988, f. 14

³⁰⁵ ABNR, fond Direcția valutară și metale prețioase, dosar nr. 48/1968, f. 136.

³⁰⁶ *Ibidem*.

din minereurile aurifere și creșterea cantității de aur extras din minereurile plumbos și cuproase. Ultimele minereuri aveau un conținut în aur de 4-10 ori mai mic față de primele, mai precis 0,55g/t la cele plumbos și 0,24 g/t la cele cuproase. În același timp, s-a înregistrat o scădere, de la 2,72g/t la 2,67g/t, a conținuturilor minereurilor aurifere, ceea ce s-a tradus printr-o reducere cu 122,8 kg a producției de aur din aceste minereuri. De asemenea, nota Direcției metale prețioase preciza că:

1. „Producția de aur din minereurile aurifere, care constituie baza producției, este în continuă scădere, cu toate că s-au intensificat lucrările de deschidere și pregătire la minele de minereuri neferoase și s-au aplicat metode de exploatare și preparare a minereurilor dintre cele mai noi”.
2. S-a trecut la re prelucrarea unor depozite de minereuri care au fost considerate ca având conținuturi mici de aur. Aici intrau cele 289 472 tone de zgură metalurgică, din care au rezultat circa 100 kg aur. În 1970, produsele miniere care aveau conținut de metale prețioase se prelucrau la trei uzine de metalurgie neferoasă din Baia Mare, Zlatna și Copșa Mică.³⁰⁷

La 6 aprilie 1970, așa cum se arată prin ordinul guvernatorului Băncii Naționale a RSR, „membrii pieței aurului din Londra au recunoscut ca «bune pentru livrare» lingourile de aur produse de Uzinele Metalurgice de Metale Neferoase Baia Mare și analizate de Banca Națională a RSR”. Prin urmare, Direcția emisiune din Banca Națională primea însărcinarea de „a lua măsuri pentru topirea și aplicarea noului poanson pe barele de aur existente în tezaur, provenite din producția anilor anteriori”, prin trimiterea aurului din tezaurul băncii la Baia Mare, cheltuielile urmând să fie suportate din planul de venituri și cheltuieli al băncii pe anul 1970.³⁰⁸ Este evident că această recunoaștere a poansonului românesc pe piața internațională a aurului a ușurat valorificarea metalului galben provenit din producția internă.

O primă concluzie cu privire la evoluția producției de aur a României după 1965 este aceea că aceasta a scăzut continuu, în primul rând din cauza faptului că nu s-au mai putut exploata decât zăcăminte cu un conținut redus de metal galben și toate măsurile luate, de la prospecțiuni geologice la recuperarea aurului din halde și iazuri, în contextul unui consum sporit de energie, nu au putut compensa epuizarea zăcămintelor bogate.

Astfel, s-a ajuns ca în anul 1986, adică exact atunci când s-a luat decizia valorificării prin vânzare pe piața internațională a 80 tone de aur din stocul Băncii Naționale, din minele de aur din România să se extragă una dintre cele mai mici cantități anuale de aur din perioada postbelică, respectiv 2,56 tone de aur fin. Această realitate obiectivă n-a împiedicat însă pe diriguitorii momentului să includă în planul cincinal 1986-1990 cifra de 3 590 kg pentru producția de aur a fiecărui an.³⁰⁹ Având în vedere că în doi ani succesivi, 1986 și 1987, producția de aur s-a situat puțin peste două tone și jumătate,

³⁰⁷ ABNR, fond *Diracția valutară și metale prețioase*, dosar nr. 218/1970, f. 288, 292, 294, 307, 304.

³⁰⁸ *Ordinul guvernatorului Băncii Naționale a RSR nr. 179 din 4 iunie 1970*, în ABNR, fond *Consilii*, dosar nr. 699/1970, nenumărat.

³⁰⁹ ANR, fond *CC al PCR – Secția economică*, dosar nr. 141/1988, f. 1-2.

potrivit documentelor Secției economice a CC al PCR, au început să aibă loc analize ale acestei situații și să se întocmească programe de îmbunătățire. Specific ultimilor ani ai regimului comunist, aceste programe au fost elaborate într-o notă predominant ideologică, total ruptă de realitate. În momentul elaborării lor, documentele la care facem referire au fost considerate strict secrete, fiind definitivate în anul 1988 și în prima parte a anului 1989.

Potrivit *Raportului privind producția de aur și de argint pe anii 1987-1988*³¹⁰, întocmit în martie 1988, la începutul aceluși an erau în exploatare zece zăcăminte de aur, după cum urmează: două în județul Alba, unul în județul Hunedoara și șapte în județul Maramureș, conținutul în aur al acestora variind de la 3,94 g/tonă și 3,88 g/tonă, cele mai bogate, la 0,89 g/tonă cel mai sărac. În fața epuizării zăcămintelor bogate în aur, materialul propunea ca între 1988 și 2000 să crească rezervele de minereuri cu circa 105 milioane tone. Această creștere urma să se realizeze pe seama unor minereuri sărace și foarte sărace în aur, cu un conținut între 1,2 g/t și 0,3 g/tonă, fără să se precizeze la ce costuri de producție s-ar fi ajuns. Creșterea producției de aur urma să aibă loc și prin continuarea valorificării aurului din nisipurile aluvionare, prin recuperarea acestuia din „hălzi (halde) și iazuri de decantare cu conținut redus (circa 0,5 g/tonă)”, precum și prin realizarea de cercetări pentru aplicarea unor tehnologii în vederea valorificării aurului din concentratele de pirită auriferă cu conținut până la 2 la sută arsen. Pentru cea de-a doua direcție de acțiune, respectiv recuperarea aurului din halde și iazuri de decantare, fusese deja inițiată o acțiune de colaborare cu firmele Ranger Internațional Ltd și Denenhurst Ltd din Australia, cărora le fuseseră deja expediate probe în vederea testării³¹¹.

Cel mai probabil, în aceeași perioadă, a fost elaborat și *Raportul privind măsuri de securitate și acțiuni pentru creșterea producției de aur și argint*³¹², în care se menționa că a „fost instalată pază militară și posturi de control cu subofițeri din trupele de securitate”, „la mai multe mine și întreprinderi de prelucrare a minereurilor”, în timp ce „aurul și argintul fin, rezultat la Întreprinderea Metalurgică de Metale Neferoase Baia Mare, se predă sub formă de lingouri la Banca Națională a RSR, care posedă în cadrul acestei întreprinderi un depozit blindat, cu pază înarmată, prevăzut cu toate sistemele de siguranță și de alarmă”. Aurul predat Băncii Naționale intra la rezerva de stat.³¹³

În același timp, se aveau în vedere și alte măsuri, care ilustrează că, pe lângă scăderea conținutului de aur al zăcămintelor aflate în exploatare, nici starea utilajelor nu era dintre cele mai bune. Astfel, se preconiza: repararea utilajelor și a instalațiilor de extracție și preparare, deschiderea de noi fronturi de lucru în exploatarea Roșia Montană, Baia de Arieș și Suior, prelucrarea scoarțelor plumbo-cuproase în cuptoarele electrice de la Întreprinderea Metalurgică de Metale Neferoase de la Baia Mare. Se adăugau, reactualizarea *Regulamentului pentru controlul producției, prelucrării și*

³¹⁰ *Ibidem*, f. 14-15.

³¹¹ *Ibidem*, f. 15-15v.

³¹² *Ibidem*, f. 5-6v.

³¹³ *Ibidem*, f. 6, 14v.

circulației metalelor prețioase la unitățile miniere aurifere și a Programului de cercetări tehnologice în vederea valorificării metalelor prețioase din iazurile de decantare scoase din funcțiune.

Având în vedere scăderea masivă a stocului de aur al BNR ca urmare a vânzărilor din 1986 și 1987, preocuparea conducerii PCR pentru creșterea producției de metal galben a continuat și, în iunie 1988, a fost întocmit *Programul pentru creșterea producției de aur în perioada 1988-1990*³¹⁴, în care cifrele de plan ale producției de aur creșteau exponențial, dublându-se și chiar triplându-se față de ceea ce prevedea planul cincinal. Astfel, de la cele 3 590 kg, cât era prevăzută producția anuală de aur în planul cincinal 1985-1990, noul program stabilea ca în anul 1988 să se realizeze 6 000 kg de aur, în anul 1989 să se ajungă la 10 000 kg, ceea ce ar fi depășit maximum atins în 1959, iar în anul 1990 să fie bătute toate recordurile și să se atingă o producție de 12 000 kg³¹⁵.

Măsurile prin care urma să se ajungă la această producție cădeau în sarcina Ministerului Minelor și a Ministerului Industriei Chimice și Petrochimice, sub „îndrumarea” Comitetului Național pentru Știință și Tehnologie, și aveau în vedere: dezvoltarea capacităților de extracție și preparare a minereurilor, precum și de prelucrare a concentratelor miniere; executarea unor volume suplimentare la lucrările miniere de deschidere și pregătire în subteran; „intensificarea cercetărilor tehnologice cu privire la perfecționarea tehnologiilor de preparare a minereurilor în vederea creșterii randamentelor de extracție a aurului în instalațiile de prelucrare din sectoarele minier și metalurgic; recuperarea aurului din minereurile cu conținut ridicat de arsen, din steril, din haldele miniere și iazurile de decantare; valorificarea aurului din cenușile de pirită de tip Turnu Măgurele și din cenușile arsenioase de tip Valea Călugărească, inclusiv aluviuni”³¹⁶.

Problema aurului a rămas în atenția conducerii de partid și de stat și în anul 1989, temutul Ion Dincă fiind cel desemnat să participe la ședința de lucru din 1 iunie, când a fost analizat *Raportul privind realizarea sarcinilor din programul pentru creșterea producției de aur și argint*³¹⁷. Prezența lui Ion Dincă la această analiză se explică atât prin faptul că era membru al Comitetului Politic Executiv, cât și prin aceea că, din mai 1988, era membru al Comisiei centrale pentru organizarea și modernizarea proceselor de producție și valorificarea superioară a materiilor prime și materialelor.³¹⁸

Acest raport era o continuare a *Programului pentru creșterea producției de aur în perioada 1988-1990*, deoarece în prima parte includea programul de creștere a producției de aur până în anul 1995.

De această dată, surprind nu numai caracterul nerealist al cifrelor de plan, ci și modificarea datelor producției de aur din anii 1987 și 1988, care, comparativ cu datele

³¹⁴ *Ibidem*, f. 1.

³¹⁵ *Ibidem*, f. 2.

³¹⁶ *Ibidem*, f. 3-3v.

³¹⁷ ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 378/1989, f. 2, 3-3v.

³¹⁸ Florica Dobre, *Membrii CC al PCR*, pp. 11-12.

din *Programul (1988-1990)* și cu cele din Arhiva BNR, „a crescut pe hârtie” cu 84 kg aur pentru 1987 (2 644 kg) și cu 32 kg pentru 1988 (2 756 kg).

În ceea ce privește „ambitiile” oficiale, acestea erau precizate atât în planul cincinal, cât și în programul de creștere a producției de aur, datele din ambele documente dovedindu-se însă iluzorii. Deși *Raportul privind realizarea sarcinilor din programul pentru creșterea producției de aur și argint* menționa că în anul 1988 producția de aur fusese doar de 2 756 kg, față de cele 3 472 kg³¹⁹ prevăzute în plan, în noul program erau menținute previziunile-record pentru producția de aur a anilor 1989 (6 000 kg), 1990 (10 000 kg) și 1992 (12 000 kg), la care se adăugau 15 000 kg în anul 1995. În același timp, pe lângă datele referitoare la producția de aur, raportul includea și cifre care priveau producția de „aur în produse miniere”. Străduința de a include „cifre spectaculoase ale producției de aur” a dus la apariția unor confuzii și contradicții în același document. Astfel, dacă pe prima pagină aurul în produse miniere trebuia să ajungă la 17 115 kg în 1995, pe pagina următoare se arăta că „producția de aur va spori de la 4 533,6 kg în 1988 la 12 847 kg în anul 1995, reprezentând o creștere de 2,7³²⁰ ori”, fără să fie clar dacă aceasta reprezenta sporul total sau doar cel datorat noilor investiții, iar mai jos, aceeași cifră de 12 847 kg este indicată pentru cantitatea de aur în produse miniere ce trebuia realizată în anul 1992.³²¹

În același timp, raportul menționa investițiile, în valoare de 21 079 milioane lei, realizate în 1988 la 19 obiective, care ar fi trebuit să contribuie la creșterea producției de aur în România, iar în anul următor se mai adăugau alte 16 obiective, care includeau și iazurile de decantare. Așa cum recunoșteau și autoritățile, iazurile ridicau însă probleme, deoarece „rezervele de minereu sunt insuficient cunoscute, iar tehnologiile de preparare sunt în curs de cercetare”. De aceea, în urma analizei, s-au stabilit următoarele sarcini: „clarificarea tuturor problemelor impuse de *valorificarea unor zăcăminte cu conținuturi de 2-3 ori mai mici decât cele ce se exploatează în țară și străinătate* și cu dăunători (!) pentru procesele chimico-metalurgice”; intensificarea cercetărilor pentru extragerea aurului din aluviuni, precum și din cenușile de pirită; elaborarea unui program geologic special pentru „creșterea gradului de cunoaștere a rezervelor, descoperirea de noi zăcăminte cu conținuturi de metale prețioase”. Folosind date referitoare la „aur fin în lingou”, „aur fin din produse miniere” și „aur din produse miniere”, fără definirea foarte clară a acestor categorii, aceste documente elaborate pentru cel mai înalt nivel al conducerii PCR ridică reale dificultăți de credibilitate și interpretare.

În ceea ce privește prețul de cost mediu al producției de aur, datele identificate de noi în acest stadiu al cercetării sunt dispartate. Reținem aici totuși câteva dintre acestea, pentru a sugera ordinul de mărime. Astfel, în materialul intitulat *Unele aspecte ale problemei aurului*, elaborat în cadrul Direcției metale prețioase din Banca Națională în 1968, se arăta că din 1955 până în 1967 conținutul în aur al minereurilor

³¹⁹ Așa cum am arătat mai sus, cifra inițială fusese 3 590 kg, dar probabila modificare succesivă a datelor pentru conformarea față de „indicații” ducea la astfel de neconcordanțe.

³²⁰ În realitate, creșterea era de 2,83 ori.

³²¹ ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 378/1989, f. 2-2v.

auro-argintifere a scăzut de la 6,2 g/t la 2,9 g/t și, prin urmare, prețul de cost mediu în sectorul minier al unui kg de aur a crescut de la 26 500 lei/kg³²² la 38 527 lei/kg, iar prețul de cost al unui kg de aur fin în lingou a ajuns, în 1967, la 83 700 lei.³²³

În analiza efectuată în 1970 prețul de cost mediu pentru extracția unui kg de aur a fost de 72 651 lei/kg. Prin adăugarea prețului de cost mediu al prelucrărilor metalurgice, în valoare de 12 471 lei/kg, prețul de cost mediu pentru 1 kg de aur fin în lingou a ajuns la 85 122 lei în 1969.³²⁴ Potrivit expunerii de motive la *Decretul nr. 596/1973*, în anii 1965-1970 cheltuielile medii de producție a aurului fin în lingouri au fost sub 86 000 lei/kg, dar valoarea acestora a crescut, ajungând la 97 902 lei/kg în 1971 și 104 711 lei/kg aur fin în 1972.³²⁵ În consecință, în 1974, prin *Decretul nr. 269 din 27 decembrie 1974*, prețul de achiziție al unui kg de aur fin în lingou a ajuns la 200 000 lei.³²⁶

În primii ani ai ultimului deceniu al epocii comuniste, prin trei decrete consecutive, prețul de producție și de livrare al unui kg de aur fin în lingou a crescut după cum urmează: în 1980 – 315 000 lei, în 1982 – 333 000 lei, în 1983 – 388 000 lei.³²⁷ Ulterior, prin *Decretul nr. 154/1988*³²⁸ prețul de producție și de livrare al unui kg de aur fin a ajuns la 394 000 lei. Această evoluție trebuie corelată cu creșterea prețului aurului pe plan mondial, dar și cu evoluția economiei românești în acest deceniu.

În această perioadă, au mai avut loc două modificări importante referitoare la aur. În primul rând, prin *Decretul nr. 235/1983*³²⁹ a fost abrogată raportarea leului la conținutul său în aur. Cu toate acestea, Banca Națională a continuat să preia aurul la prețul de 6 670 lei/kg aur fin, diferențele de cost fiind plătite de la buget de Ministerul de Finanțe, potrivit prevederilor *HCM nr. 1279/1962*. Situația s-a schimbat ca urmare a *Decretului nr. 154/1988*. Prin acest act normativ, noul preț al aurului, respectiv 394 000 lei/kg aur fin, a devenit și prețul de înregistrare al metalului galben din stocul BNR. Astfel, valoarea metalelor prețioase din bilanțul Băncii Naționale pe anul 1988 a ajuns la 20 699,6 milioane lei, cu 17 567,6 milioane lei mai mult față de anul precedent, din care 16 677,4 milioane lei, ca urmare a noului preț de înregistrare a aurului.³³⁰

Concluzia care reiese este aceea că în epoca „Nicolae Ceaușescu”, numită atât de insistent de propaganda oficială „epoca de aur”, s-au exploatat zăcăminte de aur din ce în ce mai sărace, extragerea aurului necesitând un consum energetic din ce în ce mai mare, ceea ce intra în coliziune cu politica de economisire a energiei. Costul de

³²² Același preț fusese și în 1954 (ABNR, fond *Direcția valutară și metale prețioase*, dosar nr. 48/1968, f. 144).

³²³ *Ibidem*, f. 137-138.

³²⁴ ABNR, fond *Direcția valutară și metale prețioase*, dosar nr. 21/1962, f. 303, 313.

³²⁵ ANR, fond *CC al PCR – Secția economică*, dosar nr. 78/1973, f. 5-10.

³²⁶ *Buletinul Oficial al RSR*, nr. 169, 30 decembrie 1974, pp. 5-6.

³²⁷ *Decret nr. 392/1980; Decretul nr. 48 din 1 ianuarie 1982 privind modificarea prețurilor de producție și de livrare la unele materii prime și produse, precum și a tarifelor la unele servicii prestate unităților socialiste; Decretul nr. 232/1983.*

³²⁸ *Decretul nr. 154 din 1 ianuarie 1988 privind aprobarea măsurilor cu privire la perfecționarea mecanismului economico-financiar prin îmbunătățirea sistemului de formare a prețurilor și tarifelor.*

³²⁹ *Decretul nr. 235/1983 privind unele măsuri în domeniul cursurilor valutare și prețului de livrare la gaze naturale.*

³³⁰ ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 12/1988, f. 3.

producție al aurului a înregistrat un trend ascendent, în timp ce volumul producției a avut un trend descendent. Cu toate acestea, regimul comunist a continuat să folosească stocul de aur de la Banca Națională ca pe o „resursă strategică de ultimă instanță”, ori de câte ori a avut nevoie să reechilibreze balanța de plăți.

3. Regimul comunist și căile de „valorificare” a stocului de aur

3.1. RECONSIDERAREA IMPORTANȚEI STOCULUI DE AUR AL BNR (1946-1947)

Sporirea stocului de aur a fost până la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial o preocupare constantă atât a Băncii Naționale a României, cât și a guvernului român. În lucrarea noastră intitulată *Evoluția stocului de aur al Băncii Naționale a României în perioada 1929-1945*³³¹ au fost prezentate eforturile dedicate acestui scop materializate în achiziționarea integrală a producției interne de aur și în condiționarea exporturilor de cereale și petrol în Germania de plata lor în aur. Sarcinile impuse României prin *Convenția de armistițiu* din 12 septembrie 1944, dezechilibrul generat în plan economic de schimbările intervenite în palierul politic și social în perioada 1945-1947, la care s-au adăugat cei doi ani de secetă care au urmat reformei agrare din 1945, au fost tot atâția factori care pe plan intern au impus modificarea atitudinii autorităților române față de stocul de aur al Băncii Naționale a României, adăpostit în acea vreme în grota de la mănăstirea Tismana.

Primele semne ale schimbării pot fi semnalate încă din anul 1945, când livrările de produse românești efectuate în contul sarcinilor asumate prin *Convenția de armistițiu* începuseră să secătuiască rezervele alimentare ale țării și aprovizionarea populației cu cereale devenise deficitară. În acel context, prim-ministrul Petru Groza, aflat la Moscova în perioada 4-11 septembrie 1945, s-a gândit să ofere aurul deținut de Banca Națională a României pentru a obține în schimb cereale și a formulat chiar o ofertă în acest sens, considerând că „decât să flămânzească un popor și să moară de foame, mai bine renunțăm la aur”. În relatările sale ulterioare, demnitarul român preciza că în fața acestei oferte Stalin ar fi replicat „Nu! Țineți-vă aurul, fiindcă aveți nevoie de el.” și ar fi renunțat la cantitățile de cereale pe care țara noastră urma să le livreze URSS, oferind în plus 30 000 de vagoane de cereale (15 000 vagoane de grâu și 15 000 vagoane de porumb).³³²

³³¹ Vezi *Caiete de studii*, nr. 55/2021 (<http://www.bnro.ro/Caiete-de-studii-484.aspx>).

³³² Arhivele Statului din România, *România și armistițiu cu Națiunile Unite. Documente*, vol. II, coord. Marin Radu Mocanu, București, 1995, p. 373 (În realitate, cerealele au fost date României sub formă de împrumut cu dobândă de 5% pe an, urmând a fi restituite în anii 1946-1947).

Deși prim-ministrul Petru Groza a fost cel care a prezentat public soluția utilizării stocului de aur pentru înlesnirea situației economice a României, trebuie totuși să precizăm că această idee fusese enunțată încă din primăvara aceluiași an de către unul dintre funcționarii Băncii Naționale, simpatizant comunist, Aurel Vijoli. Acesta, într-un document datat 30 mai 1945 și intitulat *Măsuri pentru înfrânarea emisiunii BNR* propunea conducerii PCR, printre altele, să se ofere URSS aur în schimbul vitelor pe care România le datora în contul *Convenției de armistițiu*. Autorul preciza că pe această cale nu se mai recurgea la sporirea emisiunii de bancnote pentru achiziționarea vitelor, iar acestea din urmă rămâneau în țară și puteau fi utilizate la lucrarea pământului.³³³

În primăvara anului 1946, dificultățile s-au accentuat, nevoia de valute convertibile pentru achitarea importurilor de produse necesare relansării activității economice, recolta deficitară generată de secetă, plățile efectuate în contul obligațiilor asumate prin *Convenția de armistițiu* au determinat autoritățile vremii să se gândească din ce în ce mai mult la utilizarea stocului de aur pentru procurarea resurselor necesare. Solicitățile în acest sens venite din partea guvernului au generat dezbateri în Consiliul de administrație al BNR și, într-o primă etapă, respingerea acestor propuneri.

La vremea respectivă, guvernul român purta negocieri în Elveția și în Cehoslovacia pentru încheierea unor acorduri comerciale și de credit. Întrucât semnarea acordurilor era condiționată de garantarea cu aur a angajamentelor României, ecouri despre aceste negocieri au ajuns și la Banca Națională a României. Astfel, la 15 martie 1946 Alexandru Alexandrini, ministrul Finanțelor, propunea analizei Consiliului de administrație al BNR perspectiva contractării în Elveția a unui împrumut de 40-50 milioane franci elvețieni pentru garantarea căruia Banca Națională urma să-și asume obligația de a bloca sau gaja 8 tone de aur din cele peste 29 depozitate la vremea respectivă în Elveția. A doua zi, pe 16 martie, Mircea Solacolu, comisar general al Comerțului Exterior, aflat la Praga în negocieri cu guvernul cehoslovac pentru obținerea unui credit de 50 milioane coroane, ceea ce era echivalentul unui milion de dolari SUA, solicita Băncii Naționale să analizeze posibilitatea ca pentru încheierea contractului în cauză să accepte punerea în gaj a aproximativ 860 kg aur fin³³⁴.

Cele două solicitări au fost dezbătute și respinse de Consiliul de administrație al BNR câteva zile mai târziu, la 21 martie 1946, recomandându-se „examinarea soluțiilor ce ar permite satisfacerea nevoilor imediate pe altă cale”. Membrii Consiliului considerau că aurul Băncii Naționale nu putea fi folosit pentru a satisface „primele nevoi ce ne ies în cale” sau pentru a îndepărta primele dificultăți apărute în tratativele comerciale, întrucât aceasta ar crea un precedent „foarte supărător pentru desfășurarea viitoare a negocierilor noastre cu străinătatea”, iar rolul stocului de metal prețios era cu totul altul.

În nota anexată deciziei Consiliului a fost schițat un veritabil program privind rolul rezervei de aur în evoluția ulterioară a țării. Astfel, Consiliul considera că aurul Băncii Naționale trebuia folosit înainte de toate pentru a asigura acoperirea emisiunii de bancnote și, în acest sens, îi rezerva un rol crucial în realizarea stabilizării monedei

³³³ ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 29/1945, f. 2-4.

³³⁴ ABNR, fond Consilii, dosar nr. 390/1946, f. 231.

naționale. Abia în plan secund, în mod excepțional și după epuizarea celorlalte mijloace de plată în străinătate, stocul de aur era văzut ca un mijloc de a asigura aprovizionarea și reconstrucția țării prin garantarea încheierii unor acorduri de credit cu adevărat semnificative pentru economie. În plus, se mai preciza, în documentele ce au consemnat poziția conducerii băncii, că negocierea unor asemenea împrumuturi trebuia să se realizeze „în cadrul unui plan de ansamblu bine chibzuit, care, dând fiecărei nevoi coeficientul de pondere ce i se cuvine și ținând seama de posibilitățile țării, să determine cu cea mai mare grijă bunurile de care avem nevoie și ordinea în care aceste bunuri urmează să fie dobândite”. Pe lângă toate acestea, se adăuga îndeplinirea altor condiții, printre acestea fiind buna cunoaștere a obligațiilor și a poziției internaționale a României, precum și stabilirea posibilităților ca rezerva de aur să poată fi reconstituită într-un interval de timp rezonabil.

În final, diriguitorii Băncii Naționale luau în considerație și faptul că stocul de aur urma să asigure și participarea la „organizația internațională de la Bretton Woods”, contribuția țării noastre fiind estimată la 25-30 de tone de aur. Astfel, în viziunea Consiliului de administrație al BNR stocul de aur trebuia întrebuințat nu numai pentru a împlini nevoile interne ale țării, respectiv circulația monetară și refacerea economică, ci și pentru reinserarea țării în sistemul monetar internațional.

De aceea, raportându-se la aceste obiective, membrii Consiliului de administrație se considerau îndreptățiți să se întrebe:

„Ne aflăm oare azi la punctul cel mai de jos al dificultăților noastre spre a arunca în joc ultima noastră rezervă de substanță a țării, agonisită cu trudă, apărută cu hotărâre și sporită cu dârzenie în împrejurările așa de grele prin care a trecut țara în ultimii ani?”

Răspunsul a venit decisiv în lunile următoare. Obligațiile impuse României prin *Convenția de armistițiu* (1944), reafirmate prin textul *Tratatului de pace* (1947), și seceta care a continuat pustiirea țării au impus autorităților să folosească și ultima rezervă: stocul de aur de la Banca Națională.

Cu toate acestea, rezistența conducerii Băncii Naționale față de utilizarea stocului de aur în operațiuni comerciale a continuat. Programul schițat de Consiliul de administrație în luna martie a fost reluat la începutul lunii iunie cu prilejul deliberării asupra efectelor produse de acordurile comerciale încheiate cu Cehoslovacia la 4 mai 1946. Potrivit acestora, urma să se vândă imediat Băncii Naționale a Cehoslovaciei 500 kg aur fin și să se plaseze „sub dosar” cantitatea de 4 000 kg aur fin pentru garantarea achitării viitoarelor importuri ale României din Cehoslovacia. Consiliul de administrație al BNR reitera, într-o scrisoare adresată ministrului Finanțelor, opinia sa, potrivit căreia, stocul de aur al BNR trebuia utilizat pentru garantarea circulației monetare, iar relațiile comerciale cu străinătatea ar fi trebuit stabilite prin schimb de mărfuri și nu prin utilizarea stocului de aur. De asemenea, Consiliul exprima „dorința sa ca, în viitor, ori de câte ori se vor iniția tratative economice sau financiare, implicând angajamente pentru Banca Națională a României, această instituție să fie consultată, pentru a-și putea da acordul, după examinare”³³⁵.

³³⁵ ABNR, fond *Consilii*, dosar nr. 387/1946, f. 58-5v.

Dar nu numai Consiliul de administrație al BNR formula rezerve față de clauzele acordurilor cu Cehoslovacia. Burton Berry, reprezentantul american în Comisia Aliată de Control, care în mai 1946 preconiza că etatizarea Băncii Naționale va avea loc în câteva luni, considera ratificarea tratatului de comerț cu Cehoslovacia (8 mai 1946) ca pe un nou succes al sovieticilor în impunerea controlului asupra economiei românești. În opinia sa, plățile în aur prevăzute de tratatul amintit erau contrare legislației din România și puteau afecta revendicările „internaționale față de aurul românesc”, printre acestea numărându-se pretențiile celorlalți aliați față de obținerea despăgubirilor sau retrocedarea unor cantități de aur considerate ca fiind luate de germani de la băncile centrale din țările ocupate³³⁶.

La scurtă vreme, la 17 iulie 1946, o a treia ședință a Consiliului de administrație al BNR revenea asupra problemelor legate de utilizarea stocului de aur. Luarea de poziție a fost prilejuită de discuția în jurul convențiilor economice și financiare proiectate a se încheia cu Elveția. Conducerea băncii decidea să trimită ministrului Finanțelor un memoriu prin care cerea să se renunțe la încheierea acestor acorduri printre prevederile cărora se numărau și garantarea cu aur a schimbului de mărfuri și a creditelor ce puteau fi obținute. Și de această dată, Consiliul de administrație al BNR reafirma importanța conservării stocului de aur pentru a răspunde necesităților circulației monetare și realizării stabilizării monetare. Diferit față de ședințele anterioare, această decizie a fost adoptată doar cu majoritatea voturilor celor prezenți, nemaifiind susținută de toți membrii Consiliului. S-au pronunțat pentru respingerea acordurilor cu Elveția membrii mai vechi ai Consiliului: Ion Lapedatu, fost guvernator, Victor V. Bădulescu, Victor Slăvescu, Costin Stoicescu, Gh. Ath. Gheorghiu și M. Lăzeanu. Împotriva au fost: guvernatorul Tiberiu Moșoiu, viceguvernatorul Aurel Vijoli și unul dintre membrii Consiliului, recent numit în această funcție, profesorul Stanciu Stoian.³³⁷ Era evident că guvernul Petru Groza reușise astfel să scindeze Consiliul de administrație al BNR cu privire la întrebuintarea stocului de aur. Nu putem să nu observăm că această breșă era una politică. În acest sens, trebuie menționat că în Consiliul de administrație al băncii, după nota din martie, se produsese câteva schimbări majore: guvernatorul Constantin Tătăranu fusese înlocuit cu Tiberiu Moșoiu (mai 1946), iar unul dintre membrii, C.T. Teodorescu, cu Stanciu Stoian. Este de observat că tocmai cei doi proaspăt numiți au votat alături de Aurel Vijoli împotriva poziției majorității membrilor Consiliului.

Devenea din ce în ce mai evident că epoca dezbaterilor și a punctelor de vedere independente luase sfârșit. La numai două zile după ședința amintită, Consiliul de administrație al Băncii Naționale lua în discuție răspunsul Ministerului Finanțelor prin care se preciza că guvernul nu putea adopta propunerile formulate, că încheierea acordurilor economice și financiare cu Elveția reprezenta „o necesitate imperioasă”, că soluția propusă era „singura formulă care se poate realiza în actuala situație internațională” și cerea „cu insistență Băncii Naționale ca să pună de îndată la dispoziția Statului, prin Ministerul Finanțelor, cantitatea de aur necesară acordării împrumutului proiectat”. În fața tuturor acestor considerații, Consiliul de administrație al BNR decidea să accepte cererea Ministerului Finanțelor privind cantitatea de aur

³³⁶ www.cia.gov/library/readingroom/document/CIA-RDP78-01617A005800020039-1, accesat 30 decembrie 2019.

³³⁷ ABNR, fond *Consilii*, dosar nr. 387/1946, f. 120.

necesară garantării împrumutului, dar solicita ca administrarea gajului și ținerea conturilor acestor operațiuni să revină Băncii Naționale. Este de remarcat că deși membrii Consiliului adoptau în unanimitate această decizie, doi dintre aceștia, respectiv Costin Stoicescu și Victor V. Bădulescu, precizau că mențin rezervele formulate anterior față de acest mod de utilizare a stocului de aur³³⁸.

Decisive în schimbarea de atitudine intervenită la nivelul conducerii băncii în problema utilizării stocului de aur au fost în egală măsură înrăutățirea fără precedent a situației economice a țării în toamna și iarna anului 1946, precum și presiunea exercitată de factorul politic la nivelul conducerii băncii, materializată în cele din urmă prin *Legea de etatizare a BNR*, care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1947.

3.2. AUR PENTRU PACE ȘI CEREALE (1946-1947)

Sub presiunea contextului economic și politic, utilizarea stocului de aur pentru garantarea unor acorduri comerciale ce vizau procurarea de materii prime și alimente începuse, așa cum am amintit, încă din anul 1946.

Acordul comercial încheiat cu Cehoslovacia la 4 mai 1946 prevedea vânzarea imediată către Banca Națională a Cehoslovaciei a 500 kg aur fin, pentru achitarea unor importuri speciale destinate CFR, Uzinelor Hunedoara și Societății Petroșani și, ulterior, plasarea „sub dosar” a 4 000 kg aur fin pentru a se garanta achitarea diferențelor rezultate din derularea în perioada următoare a operațiunilor comerciale cu Cehoslovacia. Valoarea importurilor preconizate din Cehoslovacia se ridica la 320 milioane coroane, în vreme ce exporturile românești reprezentau doar circa 100 milioane coroane³³⁹. Pentru punerea în aplicare a acordului menționat, Consiliul de administrație al BNR decidea, la 30 iulie 1946, să predea reprezentanților Băncii centrale de la Praga, L. Stupka, director adjunct, și J. Pilka, controlor-șef, 500,0454 kg aur fin. Predarea se făcea la sediul BNR, cehii asumându-și transportul metalului prețios și siguranța acestuia³⁴⁰. De asemenea, tot în urma unor decizii succesive luate de conducerea băncii la solicitarea guvernului pentru deschiderea acreditivelor necesare derulării comerțului cu Cehoslovacia, până la sfârșitul anului 1946, au fost scoase din stocul de acoperire și considerate „sub dosar pentru Banca Națională a Cehoslovaciei” 3 001,29943 kg aur fin, pentru care statul român avea drept de răscumpărare până la 1 martie 1947³⁴¹.

Un alt acord comercial pentru derularea căruia s-a constituit un gaj de 928,75363 kg aur fin a fost încheiat, la 28 septembrie 1946, cu Bulgaria pentru livrarea de cereale. Derularea acestui contract s-a încheiat în cele din urmă prin achitarea cerealelor obținute cu aurul gajat. Soldul debitor rezultat din importul de grâu se ridica

³³⁸ Idem, dosar nr. 395/1946, f. 74.

³³⁹ Idem, dosar nr. 387/1946, f. 58-58v.

³⁴⁰ Idem, dosar nr. 395/1946, f. 96.

³⁴¹ ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 4/1929, f. 17.

la aproximativ 5 milioane franci elvețieni. O parte a acestuia a fost achitată încă din februarie 1947, la solicitarea părții bulgare, parțial în franci elvețieni obținuți prin vânzarea de aur la Union des Banques Suisses, parțial în aur³⁴². Cea de-a doua parte a datoriei a fost rambursată în aprilie 1947, prin constituirea unui depozit de aproximativ 540 kilograme aur la Banca Națională a Elveției, în numele Băncii de Credit Bulgar³⁴³.

Dar dacă tratatele comerciale încheiate în cursul anului 1946 nu au afectat decât în mică măsură stocul de aur al Băncii Naționale, prevederile *Tratatului de pace* semnat în februarie 1947, precum și acordurile comerciale și de credit încheiate începând cu acest an au determinat în perioada imediat următoare reducerea semnificativă a stocului de aur. În cele ce urmează, în măsura în care sursele documentare disponibile ne-au permis, am încercat să surprindem cele mai importante momente care au determinat reducerea stocului de aur în cursul anului 1947. Deși nu avem certitudinea că am putut evidenția toate vânzările sau cedările de aur petrecute în cursul aceluși an, credem că am creionat o imagine cât mai apropiată de realitățile acelei epoci.

Pe fondul negocierilor purtate în cadrul Conferinței de pace de la Paris se conturase din ce în ce mai clar că unele clauze economice ale *Tratatului de pace* vor afecta și stocul de aur al Băncii Naționale a României. Astfel, încă de la 16 decembrie 1946 Ion Christu, membru al delegației României la Conferința de pace de la Paris, expunând evoluția negocierii clauzelor economice ale viitorului *Tratat de pace* preciza că, potrivit art. 23, se putea solicita României restituirea către Franța și Belgia a circa 6 vagoane de aur, aproximativ 300 de milioane de franci elvețieni (75 de milioane de dolari SUA). În cursul tratatelor, experții români au demonstrat că aurul a fost dobândit de BNR în urma unor tranzacții comerciale, că BNR a fost un dobânditor de bună credință și că lingourile obținute astfel purtau toate semnele caracteristice aurului german. Cu toate acestea, preciza negociatorul român, „vom fi probabil obligați să-l restituim, pentru că s-au descoperit la Banca Reich-ului registrele și documentele speciale, metodic făcute, în care s-a înregistrat data și numărul de înregistrare al lingourilor, ordinele date, numărul pe care lingourile îl purtau la ieșire și numărul cu care au fost expediate în România”³⁴⁴, documente care demonstrau că metalul prețios respectiv provenea de la băncile centrale din țările ocupate de Germania.

Revendicările privind aceste cantități de aur își aveau originea în Convenția privind reparațiile ce trebuiau achitate de Germania, semnată la Paris la 14 ianuarie 1946. Potrivit prevederilor acestui document, SUA, Marea Britanie și Franța au fost însărcinate cu recuperarea aurului furat de Germania nazistă de la băncile centrale din țările europene ocupate. În septembrie 1946, cei trei aliați au înființat, la Bruxelles, Comisia Tripartită pentru restituirea aurului monetar, care urma să primească revendicările din partea celor care se considerau îndreptățiți în acest sens și să asigure

³⁴² ABNR, fond *Consilii*, dosar nr. 396/1946, f. 27; dosar nr. 388/1946-1947, f. 126v.

³⁴³ Idem, dosar nr. 388/1947, f. 261.

³⁴⁴ Arhivele Naționale ale României, *România în anticamera Conferinței de Pace de la Paris. Documente*, coordonator Marin Radu Mocanu, București, 1996, pp. 370-371, 372.

redistribuirea aurului recuperat.³⁴⁵ Solicitățile formulate în baza articolului 23 au început să facă obiectul unor discuții chiar în cursul lunii februarie 1947, în contextul negocierilor purtate de România pentru achiziția de cereale în SUA.

Totodată, în expunerea amintită mai sus, Ion Christu a vorbit și despre consecințele articolului 26 (devenit 27), care permitea blocarea bunurilor românești în țările aliate pentru acoperirea creanțelor pe care aceste țări le aveau față de România. În rândul acestor bunuri intrau și depozitele de aur pe care BNR le avea la Banca Angliei și la Federal Reserve³⁴⁶. După cum vom vedea ulterior, și aceste cantități de aur au fost pierdute pentru România.

În cadrul negocierilor s-a discutat și despre creanțele poloneze, respectiv despre aurul lăsat de autoritățile poloneze în România la Banca Națională în septembrie 1939. Cu acest prilej, Ion Christu a dorit să precizeze: „Chestiunea aurului polonez nu e supărătoare, întrucât acest aur se găsește rezervat și niciodată nu ne-am făcut iluzia că l-am putea păstra. El se poate restitui după ce în prealabil se va ridica blocarea unei sume de câteva milioane dolari în America, cerută drept garanție pentru procesul ce ni s-a făcut acolo și care e în curs.”³⁴⁷

Așa cum am menționat deja, negocierile ce se purtau la începutul lunii februarie 1947 la Washington cu privire la procurarea de cereale au fost legate și de onorarea angajamentelor asumate de România prin *Tratatul de Pace*. Astfel, la începutul lunii februarie 1947 Gheorghe Gheorghiu-Dej și Ana Pauker, aflați la Moscova pentru a solicita liderului sovietic I.V. Stalin o îmbunătățire a condițiilor de aplicare a armistițiului și ajutor economic, precizau că americanii condiționau acordarea creditelor necesare pentru achiziționarea de cereale destinate aprovizionării populației înfometate de o declarație a guvernului de la București, care trebuia să se angajeze că va folosi „aceste cereale doar pentru populația românească”, că va garanta achitarea lor cu aur și că va restitui aurul adus de germani în România din țările ocupate. Stalin i-a sfătuit pe comuniștii români să accepte cererile americanilor, întrucât cerealele sunt necesare populației³⁴⁸. La 18 februarie 1947, Gheorghe Gheorghiu-Dej, aflat încă la Moscova, preciza într-o discuție cu A.I. Vișinski că, „după negocieri îndelungate”, guvernul american a fost de acord „să primească de la români două vagoane de aur și să considere încheiată chestiunea restituirii aurului german”. În schimb, americanii se angajau în numele tuturor guvernelor interesate că nu vor mai fi ridicate alte pretenții în această problemă și asigurau că în termen de 10 zile va începe încărcarea cerealelor pentru România.³⁴⁹ Pentru facilitarea negocierilor, la cererea autorităților române, Banca Națională a Elveției a constituit un depozit de aur în favoarea Legației SUA la Berna, menit a garanta angajamentul României.

³⁴⁵ US Department of State Archive Tripartit Gold Commission (www.1997-2001.state.gov/www/regions/eur/tripartite_gold_commission.html, accesat 8 februarie 2020).

³⁴⁶ *Tratatul de pace încheiat între România și Puterile Aliate și asociate la 10 februarie 1947, în România în anticamera Conferinței de Pace*, pp. 372, 418, 422.

³⁴⁷ *Ibidem*, p. 372.

³⁴⁸ Dan Cătănuș, Vasile Buga (editori), *Gheorghe Gheorghiu Dej la Stalin*, pp. 79, 206.

³⁴⁹ *Ibidem*, p. 208.

În același timp, un comunicat de presă al președintelui Harry Truman, datat 17 februarie 1947, anunța disponibilitatea administrației americane de a facilita guvernului român posibilitatea să procure cantități importante de cereale, dincolo de cele pe care Crucea Roșie Americană (7 000 de tone de alimente) urma să le pună la dispoziția Crucii Roșii din România pentru ajutorarea populației înfometate din zona Moldovei. Concomitent, președintele nord-american preciza că s-a cerut guvernului român să dea asigurări că cerealele astfel obținute, ca și cele existente din recolta internă, nu vor fi utilizate pentru achitarea reparațiilor de război, nu vor fi reexportate sau folosite pentru achitarea unor împrumuturi anterioare, iar reprezentanții SUA vor putea urmări felul în care se realizează distribuția cerealelor provenite din America, astfel încât să nu aibă loc discriminări pe criterii politice, rasiale, religioase sau sociale³⁵⁰.

După acceptarea de către România a clauzelor referitoare la retrocedarea „aurului german” au început negocierile privind obținerea unor împrumuturi destinate achiziționării de cereale. Pentru a asigura succesul tratatelor purtate la Washington, conducerea Băncii Naționale a României a pregătit, încă din 21 februarie 1947, o parte din aurul adus de la Mănăstirea Tismana pentru a fi expedit în străinătate. Pentru aceasta, 8 171 lingouri tip standard (1 022 casete) și 2 676 lingouri tip internațional (669 casete) au fost reambalate în casete noi, fără sigilii³⁵¹.

Negocierile s-au purtat între Banca Națională a României și bănci private americane. Reprezentantul României în SUA, Mihail Ralea, a fost împuternicit de Institutul de emisiune de la București să negocieze în acest scop cu Chase National Bank. Tratatul s-a finalizat la 18 martie 1947 prin încheierea unei convenții de credit. Banca Națională a României primea un împrumut de 7 milioane dolari, cu termen de rambursare la 18 martie 1950 și o dobândă care a variat între 3,75 la sută și 3,25 la sută pe an. În preambulul convenției se precizau cu exactitate destinația banilor și faptul că utilizarea acestora nu trebuia să fie încredințată unor instituții ale statului. Astfel, sumele obținute prin împrumut trebuiau puse „la dispoziția întreprinderilor comerciale, organizațiilor de binefacere și cooperativelor agricole și altor cooperative din România, pentru a fi întrebuintate de acestea pentru achiziționarea de alimente, semințe și materiale din SUA și Canada”. De asemenea, Banca Națională a României era obligată să declare că, „în contractarea acestui împrumut și în utilizarea sumelor rezultate din acesta, nu lucrează nici în numele Guvernului României sau vreunei subdiviziuni politice a acestuia sau a vreunui alt guvern sau subdiviziune politică a unui asemenea guvern, ci acționează numai ca o bancă comercială pentru a obține credite în dolari SUA pentru scopurile arătate”³⁵². Începerea derulării creditului era condiționată de constituirea unui gaj în aur la Union de Banques Suisses, în valoare egală cu valoarea creditului acordat, prețul aurului fiind socotit la 34,9 dolari unciă de aur fin. Termenul limită pentru depunerea cantității de aur necesare pentru constituirea gajului era de 90 de zile începând cu data de la 17 martie 1947. Convenția de credit impunea ca lingourile aduse din România să fie în totalitate retopite

³⁵⁰ Harry S. Truman Library and Museum, *Statement by the president on the Famine in Rumania*, february 17, 1947 (www.trumanlibrary.gov/library/public-papers/32/statement-president-famine-rumania, accesat 22 ianuarie 2020).

³⁵¹ ABNR, fond DETC – Tezaurul central, dosar nr. 1/1939-1947, f. 130

³⁵² ABNR, fond Contabilitatea externă, dosar nr. 20/1937-1953, nenumărotat.

„pe riscul și pe cheltuiala împrumutatului”. Metalul prețios era verificat și returnat în noi lingouri purtând mențiunea „bun pentru livrare la Londra” (*good for delivery*). Numai după parcurgerea acestei proceduri și numai dacă aurul pus la dispoziția băncii împrumutătoare întrunea condițiile de puritate solicitate, gajul constituit era considerat bun pentru a garanta în proporție de 100 la sută valoarea împrumutului obținut.³⁵³

Concomitent, la 4 martie 1947, la solicitarea Ministerului Finanțelor, BNR a acordat o nouă împuternicire lui Mihail Ralea să înceapă tratative pentru încheierea unui acord de credit în valoare de 50 de milioane de dolari cu aceeași bancă și în aceleași condiții³⁵⁴. Negocierile s-au finalizat, la 2 iunie 1947, prin încheierea unui acord suplimentar care modifica și completa acordul din 18 martie și prin care BNR obținea un împrumut de până la 5 milioane dolari SUA. Cele două credite au fost unificate într-un singur împrumut de 12 milioane dolari SUA, scadent la 18 martie 1950³⁵⁵. Diferența între solicitările românești și oferta creditorilor americani era uriașă și reflecta starea precară a economiei românești, dar și debutul „războiului rece” între cele două sisteme social-economice.

Pentru începerea derulării primului acord de credit, în vederea negocierii celui de-al doilea, dar și pentru a acoperi pretențiile privind restituirea aurului german au fost transportate în Elveția, în intervalul 26 martie-28 mai 1947, cu avioanele Societății Transporturi Aeriene Româno-Sovietice (TARS), 73 652,6837 kg aur fin³⁵⁶. Fostul demnitar comunist, Gheorghe Gaston Marin, care a însoțit unul dintre aceste transporturi, își amintea că au fost utilizate avioane de pasageri, doar că în locul acestora se aflau așezate „lădițe cu câte 50 kg lingouri de aur”. La aterizare, pe aeroportul din Zürich, avionul era așteptat „de camionete, automobile și polițiști conduși de reprezentanți ai Union de Banques Suisses, care au preluat încărcătura”³⁵⁷. Din cantitatea de metal prețios transportată în Elveția, 63 503,8579 kg aur fin³⁵⁸ au fost depuse în gaj la UBS pentru garantarea creditelor primite de la americani, iar restul a fost constituit în depozit la Banca Națională a Elveției pentru înlocuirea gajului constituit de această bancă în favoarea Legației SUA de la Berna la cererea României pentru garantarea restituirii „aurului german”.

La sfârșitul anului 1947, în evidențele Băncii Naționale a României este consemnată cantitatea de 18 002,70904 kg aur fin în depozit blocat la Banca Națională a Elveției pentru Guvernul SUA, cu mențiunea „aur german”. Această cantitate de aur era înregistrată în conturi de ordine³⁵⁹, dar a fost trecută definitiv în posesia Legației SUA la Berna la data de 4 martie 1948³⁶⁰. Transferul respectiv a fost confirmat și în raportul

³⁵³ *Ibidem*.

³⁵⁴ ABNR, fond *Consilii*, dosar nr. 388/1946-1947, f. 158v.

³⁵⁵ ABNR, fond *Contabilitatea externă*, dosar 20/1937-1953, nenumărat.

³⁵⁶ ABNR, fond *DETC – Tezaurul central*, dosar nr. 1/1939-1947, f. 92.

³⁵⁷ Gheorghe Gaston Marin, *În serviciul României lui Gheorghiu-Dej. Însemnări din viață*, București, Editura Evenimentul Românesc, 2000, p. 127.

³⁵⁸ ABNR, fond *Consilii*, dosar nr. 402/1947, f. 18.

³⁵⁹ ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 28/1947-1949, f. 236

³⁶⁰ *Idem*, dosar nr. 19/1948, f.92.

prezentat de către Emrys Davies, secretarul general al Comisiei tripartite a aurului, în decembrie 1997, cu prilejul încheierii activității forului amintit. Documentul menționat preciza că printre țările care au contribuit la fondul comun de aur destinat satisfacerii solicitărilor țărilor al căror aur a fost luat de naziști în al Doilea Război Mondial se numără și România cu o cantitate de 578 000 uncii aur fin³⁶¹.

Revenind la negocierile româno-americe, al doilea acord de credit cu Chase National Bank a fost încheiat doar pentru suma de 5 milioane dolari SUA, cele peste 63 de tone de aur destinate garantării împrumuturilor americane au fost doar parțial afectate scopului inițial. La 30 iunie 1947, în bilanțul Băncii Naționale cantitatea de aur constituită în gaj la UBS pentru cele două credite era de 13 377, 641 kg³⁶².

Potrivit evidențelor BNR, aurul transportat în prima jumătate a anului 1947 în Elveția și rămas neîntrebuințat, respectiv 41 890,8 kg aur fin, a fost readus în țară până la finele aceluși an³⁶³. În acest sens, încă din 26 iunie 1947, Consiliul de Miniștri autoriza Ministerul Finanțelor să „invite Banca Națională a României să aducă în țară întreaga cantitate de aur liber aparținând BNR și aflat în Elveția”³⁶⁴.

Pe lângă acordurile negociate cu Chase National Bank, în cursul anului 1947, pentru acoperirea nevoilor generate de importul de cereale, dar și de alte bunuri, au mai fost încheiate și alte acorduri comerciale și de credit, a căror rambursare a fost garantată cu gajuri de aur și, de asemenea, au fost vândute importante cantități de metal prețios.

Astfel, pentru acoperirea cheltuielilor necesare întreținerii corpului diplomatic, BNR a vândut 500 kg aur fin, încă din luna ianuarie 1947, la Union de Banques Suisses, la prețul de 4 775 franci elvețieni pentru 1 kg aur fin³⁶⁵. Tot la începutul anului 1947, BNR a obținut de la Banca Reglementelor Internaționale un împrumut de 2 milioane de franci elvețieni, gajat cu 501,78639 kg aur fin pentru o perioadă de un an cu dobândă de 3,5 la sută.³⁶⁶

În același timp, negociatorul român în Elveția, Bucur Șchiopu, era autorizat la 15 februarie 1947 de Consiliul de administrație al BNR să valorifice prin gaj, vânzare sau orice altă formă cantitatea de 50 de tone de aur în favoarea unor instituții bancare elvețiene care vor acorda BNR credite în devize libere³⁶⁷. Astfel, *Acordul privind schimburile comerciale și transferul plăților*, încheiat între România și Elveția la 29 iunie 1946, a fost întregit prin două angajamente confidențiale definitive la 7 februarie și 4 martie 1947³⁶⁸.

³⁶¹ Stuart E. Eisenstat (coordinator), *US and Allied Wartime and Post war Relations and Negotiations with Argentina, Portugal, Spain, Sweden and Turkey on Looted Gold and German External Assets and US Concerns About the Fate of the Wartime Ustasha Treasury*, June 1998, p. 59 (www.play.google.com/store/books/details?id=gDBxu8tUEsC&rdid=book-gDBxu8tUEsC&rdot=1, accesat 6 decembrie 2020).

³⁶² ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 30/1947, f. 65, 114.

³⁶³ ABNR, fond *DETC – Tezaurul central*, dosar nr. 6/1972-1974, f. 72, 119-120.

³⁶⁴ ABNR, fond *Consilii*, dosar nr. 402/1947, f. 206.

³⁶⁵ Idem, dosar nr. 388/1947, f. 127.

³⁶⁶ Idem, dosar nr. 410/1947, f. 103.

³⁶⁷ Idem, dosar nr. 388/1946-1947, f. 119.

³⁶⁸ ABNR, fond *Serviciul studii*, dosar nr. 2/1939-1947, f. 569.

Potrivit Convenției încheiate la 4 martie 1947 între Ministerul Finanțelor din România și Credit Suisse, Société de Banque Suisses și Union de Banques Suisses din Zürich³⁶⁹, cele trei instituții de credit elvețiene acordau statului român un împrumut de 30 de milioane de franci elvețieni, fiecare câte 10 milioane, cu dobândă de 4,5 la sută pe an, rambursabil în trei tranșe cu scadențele 1 iulie 1948, 1 iulie 1949 și 1 iulie 1950. Pentru garantarea creditului, Ministerul Finanțelor, prin Banca Națională a României, trebuia să constituie un depozit în lingouri de aur la Banca Națională a Elveției, a cărui valoare urma să acopere valoarea sumelor prelevate din credit la care se adăuga o marjă de 2 la sută. De asemenea, prin convenția de credit menționată, statul român se obliga să răscumpere obligațiunile datoriei publice externe a României deținute de instituții bancare și de cetățeni elvețieni.³⁷⁰ În plus, România trebuia să achite și sumele rămase neacoperite din *clearingul* bilateral pentru anul 1943, care se ridicau la 3,5 milioane franci elvețieni. Pentru acordarea creditului de 30 de milioane franci elvețieni a fost constituit în gaj la UBS un depozit de 6 300,593 kg aur fin³⁷¹. Acest împrumut era destinat achiziționării de cereale și acoperirii sumelor necesare pentru răscumpărarea obligațiunilor datoriei publice a României deținute de băncile elvețiene³⁷². În același timp, a mai fost contractat un alt credit în valoare de 3,5 milioane franci elvețieni, garantat de asemenea cu aur (718,7153 kg aur fin)³⁷³, împrumut destinat cel mai probabil reconstituirii sumelor necesare funcționării *clearingului* româno-elvețian.

A urmat, la 4 martie 1947, confirmarea de către Consiliul de administrație al BNR a unei noi vânzări de metal prețios către Union de Banques Suisses. Banca elvețiană cumpărase de la BNR 1 800 kg aur fin la prețul de 4 775 franci elvețieni kilogramul de metal prețios³⁷⁴.

Cu toate acestea, Consiliul de administrație, în ședința sa din 9 aprilie 1947, luând în discuție posibilitatea publicării în presă și a prezentării la radio a unui comunicat privitor la acoperirea în aur a angajamentelor la vedere ale Băncii, ținea să se precizeze că: „în prezent, Banca posedă însemnate cantități de aur, care asigură monetei naționale o poziție tehnică din cele mai bune”. Chiar mai mult, ținând seama de știrile apărute în presă privind negocierile purtate în străinătate pentru obținerea de împrumuturi care să acopere importurile de „cereale, materii prime, mașini etc.”, se arăta că acestea având termene de rambursare destul de lungi, cel mai probabil vor fi acoperite din exportul de mărfuri și nu din vânzarea de aur. În același timp, se aduceau și explicații de natură tehnică, menite a demonstra că stocul de aur nu va fi atins. „Aurul gajat sau pus sub dosarul unor bănci din străinătate se menține în acoperire, întrucât transferul de proprietate al aurului gajat sau pus sub dosar se va face numai la scadența împrumuturilor și numai dacă nu se îndeplinesc clauzele contractuale ale împrumuturilor respective.”³⁷⁵ Era evident că pe această cale conducerea băncii

³⁶⁹ ABNR, fond *Contabilitatea externă*, dosar nr. 20/1937-1953, nenumerotat.

³⁷⁰ *Ibidem*, fond *Contabilitate*, dosar nr. 30/1947, f. 114.

³⁷¹ ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 30/1947, f. 65.

³⁷² ABNR, fond *Contabilitatea externă*, dosar nr. 20/1937-1953, nenumerotat.

³⁷³ ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 30/1947, f. 65,128.

³⁷⁴ ABNR, fond *Consilii*, dosar nr. 388/1946-1947, f. 159.

³⁷⁵ *Ibidem*, f. 226.

încerca să demonstreze că vechiul atașament față de păstrarea și sporirea stocului de aur nu s-a modificat, chiar dacă Institutul de emisiune fusese etatizat. Cât de fidelă a fost noua conducere a băncii acestor deziderate se va dovedi în anii următori. Deja în intervalul ianuarie-aprilie 1947 se preciza că banca vânduse în străinătate aur, în greutate de 2 624 kg, pentru a obține devizele libere necesare cumpărării de cereale în contextul secetei care a afectat dramatic posibilitățile de aprovizionare a populației³⁷⁶.

În ciuda atașamentului afișat pentru conservarea stocului său de aur, conducerea Băncii Naționale nu va reuși nici în lunile următoare să stopeze diminuarea acestuia din cauza obligațiilor asumate față de URSS prin angajamente comerciale. În perioada 15-26 iunie 1947, Gheorghe Gheorghiu-Dej, ministrul Industriei și Comerțului, și Traian Săvulescu, ministrul Agriculturii, au negociat la Moscova achiziționarea din Uniunea Sovietică a 8 000 de vagoane (80 000 tone) de cereale, respectiv 6 000 de vagoane de grâu și 2 000 de vagoane de orz³⁷⁷. Modalitățile de plată au fost stabilite prin acordul comercial din 25 iunie 1947. Potrivit acestuia, pentru achitarea cerealelor, până la 15 iulie 1947, au fost transferate în contul Băncii de Stat a URSS, deschis la Banca Națională a Elveției, 7 079 kg aur fin în două tranșe (2 252 kg și 4 827 kg)³⁷⁸. În același timp, la 2 iulie 1947, cu prilejul transferului celei dintâi dintre cele două tranșe de metal prețios, Ministerul Finanțelor declara în numele guvernului român „că se vor lua măsurile necesare pentru a se face ulterior exporturile în devize libere din care să se poată reconstitui cantitățile de aur cedate Băncii de Stat a URSS în aplicarea convenției”³⁷⁹.

Aceste angajamente oficiale erau însă luate în contextul în care, cu o zi mai devreme, la 1 iulie 1947, Consiliul de administrație al BNR se văzuse nevoit să aprobe vânzarea a 1 700 kg aur fin către Union de Banques Suisses la prețul de 4 810 franci elvețieni/kg, pentru achitarea a 2,1 milioane dolari SUA datorăți tot URSS, dar în cadrul protocolului de colaborare încheiat de România cu această țară la 20 februarie 1947³⁸⁰. La data respectivă au fost încheiate mai multe acorduri între guvernele român și sovietic care reglementau schimbul de mărfuri și plățile între cele două state, precum și o convenție privind acordarea unui credit de 10 milioane dolari SUA cu dobândă de 3 la sută pe an, pentru achiziționarea de mărfuri din URSS. Creditul urma să fie rambursat începând cu anul 1948 în termen de 4 ani, în tranșe egale. Rambursarea se realiza prin livrări de mărfuri, în special produse petrolifere și lemn³⁸¹. Față de acordurile încheiate în anul 1945, cele semnate în 1947 erau exprimate în dolari SUA, iar soldurile debitoare existente la încheierea derulării acestora puteau fi lichidate fie prin transfer de devize libere convertibile, fie prin aur.³⁸² De asemenea, trebuie să amintim că, ulterior, asemenea acorduri privind schimburile de mărfuri și plăți între România și URSS au fost încheiate anual.

³⁷⁶ *Ibidem*.

³⁷⁷ Ion Calafeteanu (coord.), *Istoria politicii externe românești în date*, București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 356.

³⁷⁸ ABNR, fond *Consilii*, dosar nr. 410/1947-1948, f. 112; fond *DETC – Tezaurul central*, dosar nr. 1/1939-1947, f. 85-87.

³⁷⁹ ABNR, fond *Consilii*, dosar nr. 402/1947, f. 181.

³⁸⁰ *Ibidem*, f. 176.

³⁸¹ ABNR, fond *Contabilitatea externă*, dosar nr. 1/1954, nenumărat.

³⁸² *Ibidem*.

Recalcularea patrimoniului și raționalizarea bilanțului Băncii Naționale a României, realizate în contextul reformei monetare din august 1947, au adus importante clarificări și asupra situației stocului de metal prețios. Documentele întocmite cu acest prilej, semnate de directorul Direcției contabilitate, Victor Morfei, și aprobate de guvernatorul Aurel Vijoli, surprind schimbarea radicală a punctului de vedere asupra rolului și structurii stocului de aur. La data reformei monetare (15 august 1947), în componența stocului intra întreaga cantitate de aur deținută de bancă „indiferent de situația lui juridică (aur în proprietate liberă, aur gajat, aur pus sub dosar, aur blocat)”. Ulterior, spun sursele menționate, „dată fiind situația actuală a emisiunilor monetare (circulație efectivă sau monedă de cont) și marea cantitate de aur ce posedăm, în raport cu mijloacele de plată create de bancă, este necesar să procedăm la o revizuire a modului de compunere a stocului de acoperire astfel ca să se obțină o stabilitate cât mai durabilă a acoperirii.”³⁸³. De aceea, s-a decis scoaterea din stocul de acoperire a aurului afectat guvernului SUA pentru stingerea pretențiilor asupra aurului de proveniență germană. BNR fusese deja autorizată, prin *Jurnalul Consiliului de Miniștri* nr. 1926 din 26 septembrie 1947, să scoată din activul său acest aur și să acopere paguba suferită din fondul rezultat în urma recalculării patrimoniului său. De asemenea, urma a fi scoase din stocul de acoperire aurul blocat de guvernul englez la Banca Angliei și cel blocat de guvernul SUA la Federal Reserve. Potrivit prevederilor *Tratatului de pace*, metalul prețios blocat astfel era menit să asigure despăgubirea celor două guverne și a cetățenilor lor pentru bunurile aflate pe teritoriul României și confiscate de guvernul acesteia. Depozitul blocat de la Federal Reserve a fost scos din evidențele Băncii Naționale în urma reglementării problemelor financiare dintre România și SUA pe calea acordului intervenit între cele două state la 30 martie 1960³⁸⁴. În ceea ce privește depozitul blocat de la Banca Angliei, situația acestuia a fost definitiv reglementată prin *Acordul încheiat între România și Marea Britanie pentru reglementarea unor probleme financiare aflate în suspensie*. Acest document, semnat și intrat în vigoare la 12 ianuarie 1976, stabilea că acoperirea pretențiilor britanice pentru participații la foste societăți petrolifere din România, pentru titlurile datoriei publice externe române și alte creanțe deținute de britanici se va face prin alocarea sumelor rezultate din fostele active românești din Marea Britanie, la care se adăugau 3,5 milioane lire sterline ce urma a fi achitate de guvernul român în patru rate anuale începând din decembrie 1976.³⁸⁵

În privința aurului gajat pentru împrumuturile din străinătate, conducătorii băncii socoteau în 1947 suficient să fie scoase din stoc numai cantitățile de metal prețios ce corespundeau scadențelor din 1948 și 1949, și anume echivalentul împrumutului de 2 milioane franci elvețieni acordat de BRI, scadent în ianuarie 1948, precum și echivalentul celor două rate scadente la 1 iulie 1948, respectiv 1 iulie 1949 din împrumutul de 30 de milioane de franci elvețieni acordat de consorțiul celor trei bănci

³⁸³ ABNR, fond Contabilitate, dosar nr. 30/1947, f. 117.

³⁸⁴ *Acord din 30 martie 1960 între Republica Populară Română și Statele Unite ale Americii privind problemele financiare dintre cele două țări*, în *Monitorul Oficial*, nr. 179, Partea I, 7 martie 2008.

³⁸⁵ Ion Alexandrescu, *România între Est și Vest II Achitarea anticipată a întregii datorii externe: un experiment unic*, București, Editura Oscar Print, 2019, pp. 348-349; *Acordul între Guvernul Republicii Socialiste România și Guvernul Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord referitor la reglementarea unor probleme financiare din 12 ianuarie 1976*, în *Monitorul Oficial*, nr. 179, Partea I, 7 martie 2008.

elvețiene. Cantitatea de aur aferentă acoperirii acestor plăți se ridica la 4 600 kg aur. În total, urma ca după finalizarea recalculării patrimoniului BNR, să fie scoase din stocul de aur 44 655 kg aur fin, rămânând în stoc 190 878 kg aur fin³⁸⁶, pentru ca în bilanțul încheiat la 31 decembrie 1947 cantitatea de aur din stocul de acoperire să se ridice la 191 208,592 kg aur fin. Din perspectiva consemnărilor în contabilitatea băncii, documentele precizau că „activele” ce urma a fi scoase din stocul de acoperire „vor rămâne în patrimoniul nostru înregistrate la conturi de ordine până în momentul când se va decide în mod definitiv asupra situațiunii lor”³⁸⁷.

Așa cum am precizat anterior, nu avem certitudinea că am identificat toate operațiunile Băncii Naționale a României care au avut ca rezultat vânzarea sau cedarea de aur în anul 1947. Cu toate acestea, pentru a oferi o imagine cât mai clară asupra reducerii cantității de aur din stocul Institutului de emisiune, precizăm că, potrivit reconstituirii realizate de specialiștii Băncii Naționale la începutul anilor '70, au fost vândute și cedate în anii 1946-1947 aproximativ 55,6 tone din stocul de aur, din care 40 de tone, ca rezultat al aplicării prevederilor *Tratatului de pace* (18 tone reprezentând aurul cedat guvernului SUA pentru stingerea pretențiilor asupra aurului de proveniență germană, 10,4 tone, aurul blocat de guvernul britanic la Banca Angliei și 11,4 tone, aur blocat de guvernul SUA la Federal Reserve) și 15,6 tone pentru procurarea resurselor necesare mai ales achiziționării de cereale și materii prime destinate reluării activității economice.³⁸⁸

3.3. STOCUL DE AUR AL BNR ÎNTRE DATELE OFICIALE ȘI REALITATE (1948-1952)

Potrivit evidențelor oficiale, în perioada 1947-1951 stocul de aur al Băncii Naționale a României a înregistrat o reducere de la 235,864 tone aur fin la 209,641 tone aur fin. În afară de tranzacțiile cunoscute care au influențat stocul total de aur, în realitate se pare că au mai avut loc ieșiri de aur din stoc, noutatea fiind aceea că aceste „ieșiri” nu au mai fost contabilizate în bilanțuri. Până în prezent, singura mențiune documentară contemporană evenimentelor, care face trimitere la această situație, a fost identificată într-o notă suplimentară la bilanțul încheiat la 31 decembrie 1950. Potrivit acesteia, „în bilanțul anului 1950 al Băncii de Stat figura încă aurul vândut în vederea sporirii capacității de import a țării sau pentru lichidarea unor împrumuturi contractate anterior tot pentru importuri”. Cantitatea avută în vedere se ridica, potrivit aceluiași document, la 67,244 tone aur fin. Motivația invocată pentru neînregistrarea în contabilitatea băncii a acestor vânzări de aur era necesitatea de a se păstra secretul operațiunilor³⁸⁹. Documentele păstrate în arhiva Băncii Naționale consemnează că aceste modificări intervenite în stocul de aur au fost înregistrate în bilanțurile băncii

³⁸⁶ ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 48/1947, f. 117-118.

³⁸⁷ *Ibidem*.

³⁸⁸ ABNR, fond *DETC – Tezaurul central*, dosar nr. 6/1972, f. 119-120.

³⁸⁹ ABNR, colecția *Reforma monetară* 1952, dosar nr. 3/1950, f. 412-413.

abia la sfârșitul anului 1952. Și alte surse documentare provenind din arhive rusești confirmă că o reducere substanțială a stocului românesc de aur s-a produs anterior anului 1952. Astfel, așa cum vom preciza în continuare, autoritățile de la Moscova aveau cunoștință că, în anul 1951, stocul de aur al BNR se ridica la doar 139 de tone de aur fin și nu la 208-209 tone, așa cum era consemnat în documentele oficiale.³⁹⁰

Potrivit datelor identificate în documentele de arhivă se poate reconstitui cu aproximație ritmul vânzărilor și al cedărilor de aur din stocul Băncii Naționale. Această reconstituire confirmă pentru intervalul 1948-1950 ieșirea din stocul BNR a aproximativ 67,3 tone, o cantitate egală cu aceea menționată în nota explicativă la bilanțul aferent anului 1950. Din aceasta, 1,6 tone au ieșit din stoc în 1948, 8,7 în anul 1949 și 57 de tone în anul 1950³⁹¹. În măsura în care a fost posibil, am încercat să urmărim și destinațiile pe care le-a avut aurul ieșit din stoc. Astfel, pentru anul 1950, din cele 57 de tone menționate, 35,6 tone au fost cedate după cum urmează: 19,5 tone potrivit unui contract de credit cu Argentina, 7,4 tone au ajuns la Banca de Stat a URSS, 6,7 tone din depozitul de la Banca Națională a Cehoslovaciei au fost cedate fără ca sursele disponibile să ne permită să cunoaștem în favoarea cui s-a făcut această operațiune, alte aproximativ 1,8 tone de aur în monede au fost, de asemenea, cedate băncilor naționale din Ungaria și Cehoslovacia, conform unor convenții încheiate cu cele două state în acel an³⁹². Restul de 21,4 tone a fost vândut mai multor bănci, printre care: Banca Națională a RS Cehoslovacia și Union de Banques Suisses. Este foarte probabil ca cel puțin o parte dintre aceste vânzări și cedări de aur către Cehoslovacia, Ungaria și URSS să fie legată de livrarea, în anii 1949-1950, a unor echipamente necesare construirii mai multor termocentrale și hidrocentrale, printre care termocentrala de la Doicești și hidrocentrala de la Bicăz, așa cum amintește Gaston Marin în memoriile sale³⁹³.

Pentru a exemplifica asupra distanței dintre datele consemnate în bilanțurile oficiale și cantitățile de aur existente efectiv în stocul Băncii de Stat, am reconstituit derularea a două dintre contractele de credit pentru garantarea cărora s-a apelat la aur.

Primul dintre acestea a fost *Acordul comercial și financiar*, semnat la 4 iulie 1947, prin care guvernul român primea de la guvernul Republicii Argentina un credit în cont curent în valoare de 25 de milioane de dolari SUA, scadent la 31 iulie 1950, cu dobândă de 3,5 la sută pe an, în vederea achiziționării de piei crude, lână, extracte de tanat. În scopul derulării acestui acord, BNR a fost autorizată, prin *Jurnalul Consiliului de Miniștri* nr. 1411/25 octombrie 1947, să constituie în gaj o cantitate de aur egală ca valoare cu cea a împrumutului primit. În cazul în care, la scadență, creditul nu era rambursat prin livrări de mărfuri sau prin achitarea contravalorii în dolari SUA a mărfurilor argentinieni primite, Banca Centrală a Republicii Argentina devenea proprietara gajului și partea română era obligată să suporte toate cheltuielile de

³⁹⁰ Vasile Buga, *Convorbirile româno-sovietice din ianuarie-februarie 1954*, în *Arhivele Totalitarismului*, an X, nr. 3-4 (36-37), 2002, București, p. 141; Idem, *Relațiile româno-sovietice, 1953-1958*, I, în *Arhivele Totalitarismului*, an XII, nr. 1-2 (42-43)/2004, București, p. 191; Idem, *Lumini și umbre. Relațiile economice româno-sovietice 1965-1989*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2019, p. 69.

³⁹¹ ABNR, fond DETC – Tezaurul central, dosar nr. 6/1972-1974, f. 119-120.

³⁹² ABNR, fond DETC – Tezaurul central, dosar nr. 2/1956-1965, f. 24-25.

³⁹³ Gh. Gaston Marin, *op. cit.*, p. 142.

transport și de asigurare a aurului din Elveția până la destinația finală indicată de creditor³⁹⁴. Pentru derularea contractului, raporturile dintre BNR și guvernul român au fost stabilite prin convenția încheiată la 22 decembrie 1947. În același timp, Ministerul Industriei și Comerțului a cerut Băncii Naționale a României să constituie din depozitul său de aur liber aflat la Union de Banques Suisses un gaj pentru Banca Republicii Argentina în cantitate de 8 886,7142 kg aur fin, reprezentând contravaloarea sumei de 10 milioane dolari SUA, prima tranșă a împrumutului ce urma să fie pusă imediat la dispoziția însărcinatului român cu afaceri la Buenos Aires, Petre Bălăceanu³⁹⁵. Până la sfârșitul anului 1947, potrivit celor menționate în bilanțul băncii, cantitatea de aur depusă în gaj a fost de 5 136,3893 kg aur fin³⁹⁶. Din aceasta, 2 127,5799 kg proveneau din depozitul Băncii Naționale a României la UBS, iar 3 008,8094 kg au fost transportate în ultimele zile ale anului 1947 de la București.

Pentru executarea convenției cu Argentina, în intervalul 22 decembrie 1947 – 27 februarie 1948 au fost transportate în Elveția 25 137,7 kg aur fin³⁹⁷. Transferul aurului din România în Elveția s-a realizat cu avioanele Societății Transporturi Aeriene Româno-Sovietice (TARS) de la București până la Praga, iar din capitala Cehoslovaciei până la Zurich cu avioanele Societății „Aero-Linie”³⁹⁸.

La sfârșitul anilor 1948, 1949, 1950 și la jumătatea anului 1951, în documentele aferente bilanțului BNR, se regăsește rubrica „aur în depozit la UBS gajat pentru creditul de 25 milioane dolari SUA”, reprezentând o cantitate de 19 559,7085 kg aur fin³⁹⁹. Reconstituirile ulterioare realizate de specialiștii BNR privind schimbările intervenite în evoluția cantitativă a stocului de aur înregistrează cedarea a 19,5 tone de aur în anul 1950 către Banca Națională a Argentinei⁴⁰⁰. Această consemnare se află în concordanță cu termenul de 3 ani pentru care, potrivit convenției, era acordat împrumutul. Informațiile privind cedarea celor 19,5 tone de aur către Banca Argentinei sunt confirmate și din alte surse provenind de această dată din arhive nord-americane. Astfel, documente elaborate de Central Intelligence Agency precizează că, la începutul anului 1951, prin două transporturi realizate la 10, respectiv 15 februarie, au ajuns în Argentina 19 559 kilograme aur fin pentru a lichida datoria României față de această țară⁴⁰¹.

Cel de-al doilea contract asupra derulării căruia ne-am propus să ne oprim este cel semnat la 27 ianuarie 1948 între Ministerul Industriei și Comerțului din România și firma americană Dresser Industries din Cleveland, Ohio. Contractul avea ca obiect livrarea de materiale și echipamente pentru industria extractivă a petrolului, în valoare de 11 114 910,30 dolari SUA. Pentru achitarea comenzilor, Banca Națională,

³⁹⁴ ABNR, fond *Contabilitatea externă*, dosar nr. 2/1955, nenumărat.

³⁹⁵ ABNR, fond *DETC – Tezaurul central*, dosar nr. 4/1947-1952, f. 264-265; fond *Consilii*, dosar nr. 404/1947-1948, f. 103.

³⁹⁶ ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 31/1947-1949, f. 236-237.

³⁹⁷ ABNR, fond *DETC – Tezaurul central*, dosar nr. 6/1972-1974, 110-111.

³⁹⁸ ABNR, fond *Consilii*, dosar 404/1947-1948, f. 109, f. 114, f. 118, f. 160, f. 210.

³⁹⁹ ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 28/1947-1949, f. 665 și 666, dosar nr. 41/1950, f. 108, dosar nr. 15/1951, f. 24.

⁴⁰⁰ ABNR, *DETC – Tezaurul central*, dosar nr. 6/1972-1974, f. 80.

⁴⁰¹ *CIA Information Report 30 noiembrie 1951* (www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP83-00415R009700140003-6, accesat 6 ianuarie 2020).

reprezentând guvernul român, a plătit 25 la sută din valoarea comenzii la 2 februarie 1948 (2 778 727,57 dolari SUA). Restul plăților urma să se realizeze în 8 tranșe, ultima scadență fiind la 24 ianuarie 1949. Pentru garantarea achitării la scadență a restului de 75 la sută din valoarea comenzii, contractul prevedea punerea imediată în gaj a unei cantități echivalente de aur. În cazul în care o rată nu era achitată în termen de 10 zile de la scadență, o parte din aurul gajat în valoare echivalentă putea fi vândut pentru acoperirea restanței. Depozitul de metal prețios gajat, constituit de Banca Națională a României la Union de Banques Suisses începând cu 5 februarie 1948, se ridica la 7 408 kg aur fin și reprezenta contravaloarea a 8 336 182,73 dolari SUA. Pe măsura plății ratelor, Banca Națională își putea recupera aurul pentru echivalentul în dolari SUA achitat. Pentru constituirea acestui depozit, BNR a afectat disponibilitățile sale de aur aflate în Elveția⁴⁰². Urmărindu-se refacerea depozitului de aur liber păstrat de BNR în străinătate, au fost trimise în Elveția, în perioada 17-23 februarie 1948, trei transporturi de aur în cantitate de 7 535,8 kg aur fin⁴⁰³. Transferul s-a realizat pe calea aerului în aceleași condiții și urmând aceeași rută ca în cazul aurului destinat constituirii gajului pentru Banca Republicii Argentina⁴⁰⁴.

În legătură cu încheierea acestui contract, Gheorghe Gaston Marin preciza că s-a realizat în contextul în care industria extractivă a petrolului din România avea nevoie urgentă de țevi, îndeosebi de țevi de foraj, pe care nu le putea procura decât prin import. „Din țările socialiste, acest lucru nu era posibil – își amintea fostul demnitar comunist –, din lipsa capacităților de producție, iar din Vest, embargoul impus de americani și pentru acest produs făcea cu neputință achiziționarea de țevi.”⁴⁰⁵. Deși firma americană a procurat și a depus în portul New York țevile solicitate pentru a fi trimise în România, autoritățile americane au blocat transportul, refuzând să acorde licența de export necesară. Astfel, derularea contractului a fost suspendată începând cu luna mai 1948. Dar în bilanțul de la sfârșitul anului 1948 aurul în depozit gajat pentru executarea contractului cu firma americană din Cleveland se ridica la 5 965,7952 kg. Ulterior, la 24 decembrie 1949, executarea contractului a fost sistată și, în urma înțelegerilor intervenite între firma americană și Ministerul Comerțului Exterior din România, gajul asupra acestui depozit a fost ridicat. Potrivit bilanțului Băncii de Stat a Republicii Populare Române, încheiat la sfârșitul anului 1949, respectiva cantitate de aur a fost transferată din Elveția în depozit liber la Banca Națională a Cehoslovaciei⁴⁰⁶.

Nu avem în prezent decât prea puține informații care să ne permită corelarea gajării, cedării sau vânzării acestor cantități de aur în intervalul 1948-1952 și obiectivele care

⁴⁰² ABNR, fond *Contabilitatea externă*, dosar nr. 2/1955, nenumărotat.

⁴⁰³ ABNR, fond *DETC – Tezaurul central*, dosar nr. 6/1972-1974, f. 71; fond *Consilii*, dosar nr. 427/1948, f. 135; dosar nr. 404/1947-1948, f. 260, 267.

⁴⁰⁴ ABNR, fond *Consilii*, dosar nr. 427/1948, f. 135, dosar nr. 404/1947-1948, f. 260, 267. Referitor la depozitele de aur pe care Banca Națională a României le constituise la Union de Banques Suisses reamintim că, în urma naționalizării principalelor mijloace de producție din România, legiferată la 11 iunie 1948, bunurile românești din Elveția, inclusiv depozitele de aur au fost în pericol de a fi blocate de guvernul de la Berna. Confruntate cu această situație, autoritățile de la București au refuzat să discute modalitățile de despăgubire a cetățenilor elvețieni afectați de naționalizare, dar au reușit să obțină ca un delegat al Băncii Naționale să se deplaseze în Elveția pentru a gestiona aurul și fondul valutar românesc de la UBS (*apud* Petre Oprîș, *Operațiuni cu aurul românesc în Elveția și Cehoslovacia (1947-1949)*, www.contributors.ro/operatiuni-cu-aur-romanesc-in-elvetia-si-cehoslovacia-1947-1949/, accesat 28 februarie 2020).

⁴⁰⁵ Gh. Gaston Marin, *op. cit.*, p. 168.

⁴⁰⁶ ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 28/1947-1949, f. 666.

au reprezentat destinația exactă a resurselor obținute pe această cale. Putem aprecia însă că, începând cu anul 1948, se încheie intervalul când stocul de aur este utilizat pentru a se răspunde unor necesități imediate și urgente privind aprovizionarea populației cu alimente și procurarea valutei convertibile pentru acoperirea unor cheltuieli, precum: întreținerea reprezentanțelor diplomatice, achiziționarea de materii prime pentru reluarea producției etc. După această dată, importante cantități din stocul de aur al BNR au fost găzduite, vândute sau cedate pentru susținerea efortului de industrializare și de înarmare întreprins în acei ani de România. Astfel, din 1951 documentele BNR consemnează la rubrica privind scopul în care a fost folosit aurul ieșit din tezaurul băncii următoarea mențiune: „Pentru Ministerul Comerțului Exterior în introducerea tehnicii noi și pentru acoperirea importului.”⁴⁰⁷

Ce se ascundea în spatele acestor cuvinte nu este prea ușor de precizat, cu atât mai mult cu cât, în perioada 9-12 ianuarie 1951, s-a desfășurat la Moscova o întâlnire a conducătorilor statelor comuniste, în cadrul căreia autoritățile sovietice au cerut reînarmarea țărilor satelite din Europa de Est. România urma să aibă efective militare de 250 000 de oameni, față de numai 138 000 de oameni, cât îi permiteau clauzele militare ale *Tratatului de Pace de la Paris*. Țara noastră trebuia să prezinte comitetului de coordonare constituit sub îndrumarea sovieticilor necesarul de armament și muniții, tehnică de luptă etc. pentru dotarea corespunzătoare a noilor efective militare. Concomitent, Uniunea Sovietică se angaja să livreze statului român 6 vedete torpiloare, 6 vedete blindate, 2 submarine mici și o divizie aeriană formată din 62 de avioane de bombardament Tu-2 până în iulie 1952⁴⁰⁸. De asemenea, urma să fie puse la dispoziția țărilor participante la întâlnirea amintită licențe de fabricație pentru materialele militare până în luna mai 1951, inclusiv documentația aferentă.

De aceea, mai mulți istorici au pus scăderea dramatică a stocului de aur al BNR în intervalul 1951-1952 pe seama cheltuielilor pentru înarmare. În sprijinul acestei opinii este invocată mărturia lui Emil Bodnăraș, participant la evenimentul amintit, care, la sfârșitul anului 1961, preciza că la vremea respectivă nimeni nu s-a întrebat: „putem face ceea ce ne propunem, fără riscul de a ne vedea angajați pe panta care să ne ducă aproape de ruină economică, putem noi să punem la dispoziția unei organizări militare, așa cum se preconiza, mijloacele materiale pe care le aveam atunci? N-au trecut decât doi ani și fiecare din țările de democrație populară a resimțit greul acelor sarcini”⁴⁰⁹.

Cu toate acestea, aserțiunea privind utilizarea rezervei de metal prețios pentru înarmare nu se susține în totalitate, întrucât reconstituirea evoluției stocului de aur realizată de specialiștii Băncii Naționale oglindește o reducere treptată a acestuia în intervalul 1948-1952, astfel încât nu se poate documenta faptul că tot aurul ieșit din evidențele Băncii Naționale în anul 1952 a fost vândut sau cedat în cursul aceluiași an ca rezultat al cheltuielilor destinate înarmării.

⁴⁰⁷ ABNR, fond DETC – Tezaurul central, dosar nr. 6/1972-1974, f. 112.

⁴⁰⁸ Petre Opreș, *România în organizația Tratatului de la Varșovia (1955-1991)*, Cuvânt înainte de prof. univ. dr. Ion Agrigoroaie, București, Editura Militară, 2008, p. 31.

⁴⁰⁹ Dan Cătănuș, Vasile Buga (editori), *Gh. Gheorghiu-Dej la Stalin*, pp. 139-142.

La cele 55,6 tone de aur folosite în anii 1946-1947, în intervalul 1948-1950, s-au mai adăugat 67,3 tone de aur ieșite din stocul BNR pentru obținerea resurselor necesare aprovizionării cu materii prime, alimente și utilaje destinate îndeplinirii obiectivelor impuse de adoptarea modelului sovietic al planificării centralizate în dezvoltarea economiei.⁴¹⁰ Pentru ca în perioada 1951-1952 alte 64 de tone de aur⁴¹¹ să fie cheltuite pentru procurarea de armament și echipament militar, dar și pentru industrializarea preconizată de primul plan cincinal. În finalul acestei enumerări putem concluziona că aurul Băncii Naționale a fost utilizat, în perioada 1947-1952, pentru a acoperi multiple nevoi, respectiv: achitarea obligațiilor stabilite prin *Tratatul de pace*, obținerea de credite pentru realizarea importurilor de alimente, cumpărarea materiilor prime și a tehnologiilor moderne pentru îndeplinirea obiectivelor primelor planuri economice, precum și pentru procurarea mijloacelor necesare refacerii potențialului de luptă al armatei române.

3.4. „NOUL CURS” ȘI STOCUL DE AUR AL BNR (1954-1964)

Ritmul rapid al cheltuirii stocului de aur al Băncii Naționale a României a generat, în mod surprinzător, o atitudine extrem de critică din partea autorităților sovietice față de conducătorii de la București. O notă intitulată *Cu privire la situația din România*, elaborată de ambasadorul sovietic la București, A. Lavrentiev, și de Iuri Andropov, inspector în Ministerul de Externe sovietic, și datată 4 iulie 1953, considera că politica economică inaugurată de autoritățile de la București începând din 1951 a generat un deficit însemnat în comerțul exterior al țării, acoperit în bună măsură prin exportul de aur, ceea ce determinase reducerea rezervelor de aur ale României de la 139 de tone în 1951 la 62 de tone în mai 1953, iar pentru perioada următoare în planul de export era prevăzută vânzarea de aur în sumă de 160 de milioane de ruble. În opinia autorilor acestui material, o asemenea politică ar fi dus în câțiva ani la epuizarea rezervelor de aur ale țării⁴¹². Originea acestei situații se regăsea, preciza documentul sovietic, în obiectivele mult prea ambițioase de dezvoltare a economiei României, planul cincinal pus în aplicare la București prevedea creșterea producției industriale cu 144 la sută și a celei agricole cu 83 la sută. Cu toate acestea, resursele existente erau risipite prin achiziționarea de utilaje industriale din străinătate, care erau puse în funcțiune cu mari întârzieri și, astfel, sovieticii aminteau că numai în 1952 URSS livrase României utilaj industrial pentru dotarea a 29 de întreprinderi, dar montajul instalațiilor se realizase numai la 8 dintre acestea. De asemenea, documentul elaborat la Moscova preciza că era planificată construirea de obiective grandioase fără a se fi realizat în prealabil o fundamentare tehnico-economică asupra oportunității acestora, în acest sens exemplul de necontestat era Canalul Dunăre-Marea Neagră.⁴¹³

Concluziile acestui material au fost expuse liderilor români în cursul vizitei unei delegații de partid și de stat a României la Moscova în perioada 8-13 iulie 1953. În cursul

⁴¹⁰ ABNR, fond *DETC – Tezaurul central*, dosar nr. 6/1972-1974, f. 119-120.

⁴¹¹ Idem, dosar nr. 2/1947-1965, f. 254, 253.

⁴¹² Vasile Buga, *Lumini și umbre*, p. 69.

⁴¹³ *Ibidem*, pp. 66-69.

discuțiilor, liderii sovietici au făcut trimitere la utilajele nefolosite, în valoare de 231 milioane ruble, importate din URSS și Cehoslovacia, la cheltuielile militare excesiv de mari, la subdimensionarea investițiilor pentru agricultură și la risipa resurselor pentru construcția canalului menit a traversa Dobrogea pentru a lega Dunărea de Marea Neagră. Dorind să exprime cât mai plastic această risipă, Nikita Hrușciov a criticat prețul exagerat de producție pentru tractoarele românești, precizând: „Tractorul vostru este un tractor de aur”. Dar autoritățile comuniste de la București construiseră aceste politici economice la sugestiile fără echivoc primite din partea autorităților sovietice și aici trebuie să amintim doar îndemnul imperative prin care I.V. Stalin cerea, în 1949, deschiderea neîntârziată a șantierului pentru construirea canalului Dunăre-Marea Neagră⁴¹⁴ și, în ianuarie 1951, înarmarea țărilor „de democrație populară”, precum și copierea de către acestea a modelului sovietic de dezvoltare economică în formularea obiectivelor primului plan cincinal. Deși liderii sovietici au recunoscut contribuția proprie la situația descrisă, au cerut totuși românilor întocmirea unui plan de măsuri în vederea îndreptării greșelilor și corectării politicii economice⁴¹⁵.

Formulate după moartea lui Stalin, noile indicații de la Moscova privind rezerva de aur de la Banca de Stat s-au regăsit și în declarațiile lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, dar nu au putut împiedica continuarea reducerii stocului de aur. În acest sens, liderul comunist de la București solicita în mod repetat, imperativ: „În comerț să nu mai folosim aur”, „pe viitor nici într-un caz să nu mai folosim aur”, ceea ce reflecta cu prisosință reproșurile pe care comuniștii români le primiseră de la liderii sovietici față de utilizarea stocului de aur în scopul echilibrării balanței de plăți.⁴¹⁶

Întrucât anunțarea unui nou curs în economie nu putea acoperi datoriile existente, și în anul 1953 s-a recurs la stocul de aur pentru achitarea angajamentelor aflate în derulare. De altfel, *Statutul BNR* adoptat în martie 1953 prevedea explicit că „împrumuturile Băncii de Stat privind operațiunile comerciale externe pot fi garantate nu numai cu cambii /.../, ci și cu *metale prețioase*” (art. 60). Astfel, în cursul anului au fost vândute 30,8 tone de aur⁴¹⁷ ceea ce a făcut ca bilanțul de sfârșit de an al Băncii de Stat să înregistreze un stoc de aur de numai 53,4 tone. Pentru finanțarea pe viitor a balanței comerciale, una dintre măsurile preconizate de autoritățile române era obținerea unui credit de 400 de milioane de ruble. Acesta a fost solicitat sovieticilor în toamna anului 1953 și urma să asigure și mijloacele pentru stingerea datoriei de 110 milioane de ruble față de Cehoslovacia, precum și pe cele pentru acoperirea datoriei față de Republica Democrată Germană, care se ridica la 40 de milioane de ruble. Luând în discuție această solicitare în ianuarie 1954, sovieticii au recomandat ca românii să se înțeleagă separat cu cehii și cu germanii, ceea ce a redus necesarul de creditare la 200 de milioane de ruble, sumă pe care au și acceptat să o acorde României⁴¹⁸. Pe această

⁴¹⁴ Vezi Paul Sfetcu, *13 ani în anticamera lui Dej*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2000, pp. 262-272, și Gh. Gaston Marin, *op. cit.*, pp. 133-135, preluate în Dan Cătănuș, Vasile Buga (editori), *Gh. Gheorghiu-Dej la Stalin*, pp. 125, 116-117.

⁴¹⁵ V. Buga, *Lumini și umbre*, p. 75

⁴¹⁶ Camelia Moraru, C. Moraru, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al PMR*, vol. VI, pp. 27-60.

⁴¹⁷ ABNR, fond DETC – *Tezaurul central*, dosar nr. 2/1947-1965, f. 253.

⁴¹⁸ Vasile Buga, *Lumini și umbre*, pp. 84-87.

cale autoritățile de la București sperau să salveze ceea ce se mai putea din stocul de aur. Parțial, s-a reușit atingerea acestui obiectiv în condițiile în care, în anul 1954, au fost cedate doar 4,9 tone de aur din depozitul de la Banca Națională a Cehoslovaciei, iar rezerva de aur înregistrată la sfârșitul anului în bilanțurile Băncii de Stat era de numai 52 de tone⁴¹⁹.

În cursul anului 1955, potrivit evidențelor păstrate la Banca Națională a României, nu s-au mai înregistrat alte vânzări sau cedări de aur. Singura modificare mai importantă la nivelul rezervelor de metal prețios a fost cea prilejuită de încheierea unui protocol cu Republica Populară Ungară la sfârșitul anului 1955, prin care statul român împrumuta celui maghiar 5 004,0573 kg de aur fin⁴²⁰. Potrivit documentelor păstrate la Banca Națională a României, cantitatea de aur menționată a fost transportată încă din data de 3 noiembrie 1955 la Banca de Stat a R.S. Cehoslovacia⁴²¹. În evidențele Băncii de Stat a RPR cele 5 tone de aur sunt consemnate ca fiind împrumutate Ungariei începând din anul 1956. Acest împrumut urma să fie restituit în rate lunare de câte 1 000 kg în intervalul noiembrie 1961 – mai 1962⁴²². Restituirea a întârziat însă cu doi ani: în noiembrie 1964 a fost returnată cantitatea de 2 496,3 kg aur fin, iar în aprilie 1965 restul de 2 507,7 kg aur fin⁴²³. Această ultimă tranșă a fost trimisă la Banca Reglementelor Internaționale, care, la ordinul BNR, a valorificat-o pe piața de la Londra⁴²⁴.

Deși ritmul de dezvoltare preconizat pentru cel de-al doilea plan cincinal era mai redus în comparație cu primul plan, prioritățile au rămas în domeniul dezvoltării industriilor și această trăsătură s-a păstrat în planificarea dezvoltării economiei de-a lungul întregii epoci comuniste. În același timp, ritmul utilizării aurului din stocul BNR în tranzacțiile de comerț exterior a scăzut în anii următori, rămânând totuși la cote apreciable.

Literatura de specialitate vorbește despre seceta din anul 1956, care a determinat din nou guvernul de la București să găsească soluții pentru a cumpăra produse agricole din străinătate. Autoritățile române au obținut un important împrumut de cereale de la URSS cu prilejul vizitei la Moscova, din 24 noiembrie – 3 decembrie 1956, a delegației guvernamentale conduse de Chivu Stoica, președintele Consiliului de Miniștri. Achitarea urma să înceapă din 1959, iar dobânda era de 2 la sută pe an. De asemenea, s-a cerut amânarea plăților scadente în anii 1957-1958⁴²⁵. Tot cu acest prilej, a fost semnat, la 3 decembrie 1956, un protocol interguvernamental secret⁴²⁶. Potrivit acestuia, România a primit sub formă de împrumut 10 tone de aur în lingouri

⁴¹⁹ ABNR, fond *DETC – Tezaurul central*, dosar nr. 6/1972-1974, f. 119-120; dosar nr. 2/1947-1965, f. 253.

⁴²⁰ *Idem*, dosar nr. 2/1956-1965, f. 26.

⁴²¹ *Idem*, dosar nr. 2/1947-1965, f. 272.

⁴²² *Idem*, dosar nr. 2/1956-1965, f. 387.

⁴²³ *Ibidem*, f. 128, 61.

⁴²⁴ *Ibidem*, f. 60.

⁴²⁵ Gavriil Preda, Petre Opreș, *România în Organizația Tratatului de la Varșovia (1954-1968)*, vol. I, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2008, pp. 72-73.

⁴²⁶ Petre Opreș, *Industria românească de apărare. Documente (1950-1989)*, Editura Universității Petrol și Gaze din Ploiești, 2007, p. 86.

sovietice. În bilanțul lunii mai 1957 se înregistrează intrarea celor 10 tone de aur sovietic în tezaurul Băncii de Stat⁴²⁷. Împrumutul a fost rambursat începând cu anul 1959. Potrivit evidențelor Băncii Naționale a României, au fost returnate sovieticilor 1 999,1 kg la 23 aprilie 1959, 2 021,1 kg la 9 martie 1960, 2 001,6 kg la 28 februarie 1961, pentru ca la 1 august același an să fie returnate anticipat ultimele 3 977,6 kg.⁴²⁸

În același timp, în cursul anului 1957, se înregistrează vânzarea a 19 tone de aur, fără alte explicații, dar în mod evident era vorba despre achitarea unor obligații decurgând din comerțul exterior. În ciuda încercărilor de a stopa cheltuirea stocului de aur, autoritățile române au continuat și în anii următori să vândă metal prețios tot pentru echilibrarea balanței comerciale, dar cantitățile „valorificate” pe această cale au scăzut semnificativ. Astfel, potrivit evidențelor păstrate în arhiva BNR, în anul 1958 au fost vândute 11,7 tone de aur, iar în 1959 alte 10,9 tone de aur⁴²⁹.

Planurile autorităților pentru „valorificarea” stocului de aur prefigurau și în perioada 1960-1965 noi vânzări de metal galben pentru a se acoperi diferența dintre disponibilitățile create prin exportul curent de mărfuri și obligațiile de plată asumate de România pentru importurile de instalații, mașini și utilaje necesare dezvoltării următoarelor sectoare industriale: petrochimie, celuloză și hârtie, valorificarea superioară a lemnului. Pentru aceasta, o notă datată 6 mai 1959, prezentată conducerii țării de Gheorghe Gaston Marin, președintele Comitetului de Stat al Planificării, preconiza reducerea stocului la circa 10 tone, de la aproximativ 40 de tone la cât se ridica la data întocmirii notei menționate. Acest nivel al stocului de aur urma să se păstreze până în 1963 inclusiv, deoarece în intervalul 1960-1963 întreaga producție de metal prețios urma să fie destinată acoperirii sumelor necesare importurilor de tehnică modernă și înlocuirii aurului ce urma să fie returnat URSS⁴³⁰. În pofida acestor planuri, evidențele Băncii Naționale a României nu mai înregistrează în intervalul 1960-1964 nicio vânzare sau cedare de aur din stoc, care cunoaște în această perioadă o creștere însemnată, rezultată mai ales din cantitățile de aur intrate în stoc din producția internă.⁴³¹

3.5. VALUTA MAI IMPORTANTĂ DECÂT AURUL (1965-1971)

Entuziasmul sporit arătat de autoritățile române pentru continuarea industrializării rapide a țării a ridicat în fața conducerii PMR nevoia identificării unor noi surse de valută destinate achiziționării tehnologiilor occidentale.

Prin urmare, chiar la începutul anului 1965 a fost adoptată *Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 13* din 15 ianuarie 1965, potrivit căreia Banca de Stat a fost autorizată să

⁴²⁷ ABNR, fond *DETC – Tezaurul central*, dosar nr. 6/1972-1974, f. 74-75, dosar nr. 2/1956-1965, f. 414.

⁴²⁸ ABNR, fond *DETC – Tezaurul central*, dosar nr. 6/1972-1974, f. 74-75, dosar nr. 2/1956-1965, f. 279, 360, 378, 390, 414.

⁴²⁹ Idem, dosar nr. 6/1972-1974, f. 79-80.

⁴³⁰ ANR, fond *CC al PCR – Cancelarie*, dosar nr. 19/1959, f. 48-60, vezi și Petre Opris, *Industria românească de apărare. Documente (1950-1989)*, Editura Universității Petrol-Gaze din Ploiești, 2007, pp. 83-92.

⁴³¹ ABNR, fond *DETC – Tezaurul central*, dosar nr. 2/1956-1965, f. 115.

valorifice 32 de tone de aur (20 tone lingouri și 12 tone monede) și 15 tone de argint. Sumele astfel obținute, circa 40 de milioane de dolari SUA, erau destinate exclusiv plăților în contractele privind cumpărarea instalațiilor de cauciuc sintetic și cracare catalitică din SUA.⁴³² Pentru punerea în aplicare a hotărârii menționate au fost transportate în Elveția, la Banca Reglementelor Internaționale de la Basel, 17 489,8 kg lingouri de aur și 12 213,8 kg monede de aur (1 784 000 monede)⁴³³. Până la 1 septembrie 1965 au fost vândute 7 506,4 kg aur fin lingouri din depozitul constituit în Elveția și 2 507,7 kg aur fin din lingourile returnate de Banca Națională a Ungariei. Acestea din urmă au fost tranzacționate, la ordinul autorităților române, de Banca Reglementelor Internaționale pe piața de la Londra⁴³⁴. Prin vânzarea celor 10 tone de aur și 15 tone de argint s-a obținut suma de circa 71,7 milioane lei valută⁴³⁵.

În același timp, s-au purtat negocieri cu Banca Reglementelor Internaționale pentru valorificarea celor aproximativ 12 tone de aur în monede. În urma tratatelor s-a convenit ca pentru aurul fin din monede BRI să pună la dispoziția BNRSR, în depozit, lingouri în greutate egală (12,2 tone), iar monedele să fie apoi tranzacționate treptat de banca din Elveția la prețul pieței. Contravaloarea în franci elvețieni a diferenței dintre prețul încasat pentru vânzarea monedelor pe piața de profil și valoarea aurului fin conținut de acestea (*agio*) urma să fie depusă în contul Băncii Naționale a RSR.⁴³⁶

Probabil că rezultatele au fost apreciate drept foarte bune de către conducerea statului, deoarece până la sfârșitul anului a fost adoptată *Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 1803 din 18 decembrie 1965*, prin care se abroga precedenta hotărâre și se stabilea vânzarea unei cantități mult mai mari de aur. Astfel, s-a dat sarcină Băncii Naționale „să valorifice, în funcție de piață, conjunctură și necesități de plăți, cantitățile de 44 tone de aur și 122 tone de argint până la echivalentul sumei de 346 de milioane lei valută pentru necesarul de plăți de avansuri la instalațiile complete, care se vor contracta în perioada 1966-1970”⁴³⁷.

Până la sfârșitul lunii ianuarie 1966, în urma aplicării dispozițiilor prevăzute în *HCM* menționată mai sus, din cele circa 44 de tone de aur ce urma a fi valorificate fuseseră vândute cele 10 tone de aur amintite anterior și alte 3 tone erau constituite în depozit la UBS Zürich drept garanție pentru un credit financiar. Restul de 31 de tone se afla în depozit liber la BRI (19 tone) și în depozitul central de la București (alte 12 tone). Din cele 122 de tone de argint s-au vândut cele 15 tone menționate mai sus, iar restul de 107 tone se afla în tezaurul de la București. Totalul sumelor obținute din valorificarea metalului prețios se ridica, la 31 ianuarie 1966, la valoarea de 104,9 milioane lei valută, din care 12,3 milioane lei valută reprezentau contravaloarea *agioului* rezultat în urma valorificării a 758 488 bucăți monede de aur vândute de BRI. Din suma astfel obținută

⁴³² ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 41/1967, f. 2.

⁴³³ ABNR, fond DETC – Tezaurul central, dosar nr. 2/1956, f. 56.

⁴³⁴ *Ibidem*, f. 15-17.

⁴³⁵ ANR, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar nr. 21/1966, f. 338-341; Petre Opreș, *Industria românească de apărare*, pp.185-188.

⁴³⁶ ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 41/1967, f. 2-3.

⁴³⁷ *Ibidem*, f. 4.

au fost efectuate plăți în valoare de 67,9 milioane lei valută „pe măsura livrărilor la contractele privind importurile de instalații complete”, restul de 37 de milioane lei valută fiind depus în depozite purtătoare de dobânzi⁴³⁸.

În cadrul acestei operațiuni deosebit de complexe, destinată a procura necesarul de valute convertibile pentru achitarea importurilor de echipamente industriale, atrage cu precădere atenția modul în care s-a realizat valorificarea celor peste 12 tone de monede de aur, incluse de cele două hotărâri ale Consiliului de Miniștri printre resursele ce urmau a fi utilizate pentru procurarea disponibilităților de plată.

Nu era pentru prima dată când autoritățile române tranzacționau monede de aur din stocul Băncii Naționale pe piața internațională. În intervalul 1 ianuarie 1948 – 31 decembrie 1961, fuseseră vândute cantități importante de aur românesc, din care 39 224,1189 kg în monede (5 751 629 bucăți). Cea mai mare parte a acestora, respectiv 37 550,4810 kg (5 291 000 monede), a fost tranzacționată la prețuri care includeau pe lângă valoarea aurului conținut în monedele respective și *agioul* rezultat din suma încasată în plus pentru tranzacționarea monedelor la bucată, în concordanță cu valoarea lor numismatică. Doar o mică parte din cantitatea de monede vândută până în 1961 a fost valorificată numai la prețul aurului fin conținut. Astfel, în baza convențiilor încheiate în anul 1950 cu Republica Socialistă Cehoslovacia și cu Republica Populară Ungară au fost vândute acestor state 1 807,0608 kg aur (311 216 monede), pentru care s-au primit 4 643,607 ruble și 43 462 710 coroane cehoslovace. De asemenea, în luna octombrie 1950 au fost vândute, la kilogram, 149 413 monede conținând 866,57709 kg de aur fin și s-au obținut 4 220 057 franci elvețieni⁴³⁹.

Noutatea episodului privind valorificarea monedelor de aur din tezaurul BNR în anul 1965 este dată de faptul că, de această dată, sursele documentare ne permit să cunoaștem în amănunt felul în care s-a derulat această tranzacție și mai ales căile prin care autoritățile de la București au încercat să obțină nu numai valorificarea greutății în aur a monedelor din tezaurul BNR, ci și a valorii numismatice a acestora.

Termenul fixat inițial pentru această operațiune a fost unul foarte mic, doar trei luni din momentul adoptării hotărârii, fapt pentru care Banca trebuia „să ia de îndată măsurile necesare de prospectare a pieței aurului, argintului și monedelor și de stabilire a modalității de valorificare treptată, în condițiile cele mai avantajoase, în funcție de piață și conjunctură”. Numai că vânzarea unei cantități însemnate de aur, fie și în monede, putea determina scăderea prețului metalului galben. De aceea, în intervalul de trei luni s-au desfășurat doar discuțiile între Banca Națională de la București și băncile din Elveția, vânzarea fiind convenită cu Banca Reglementelor Internaționale în iulie 1965. Banca Reglementelor a propus ca operațiunea să se facă de-a lungul unui an, pentru a se realiza *agio* (diferența între prețul încasat și valoarea aurului fin din monede). BRI transmitea Băncii Naționale la București, în fiecare joi,

⁴³⁸ ANR, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar nr. 21/1966, f. 338-341; Petre Opreș, *Industria românească de apărare*, pp. 185-188.

⁴³⁹ ABNR, fond DETC – Tezaurul central, dosar nr. 2/1956, f. 24-25.

prețurile limită, valabile o săptămână, iar vânzarea începea după ce partea română își exprima acordul. Pentru această operațiune, BRI urma să perceapă un comision de 0,5 la sută asupra valorii de vânzare a monedelor.⁴⁴⁰

Transportul acestor monede a avut loc în iulie 1965, când a fost expediat la Basel un număr de 1 784 000 monede de aur, din care: 824 000 de sovereigni, 400 000 de mărci germane, câte 250 000 de napoleoni și coroane ungare (!), 40 000 de franci elvețieni (vreneli) și 20 000 de franci belgieni⁴⁴¹.

Potrivit materialului informativ întocmit la 1 aprilie 1967, până la 31 martie 1967 se vânduseră 1 266 057 monede de aur, adică 74,4 la sută, și în contul Băncii Naționale a RSR, reprezentând *agio*, au intrat 14 834 000 franci elvețieni (20,6 milioane lei valută), ceea ce a însemnat o medie ponderată de 34,87 la sută. Cel mai mare *agio* se obținuse pentru mărcile germane, 79,99 la sută, și cel mai puțin pentru coroanele austro-ungare, 6,43 la sută. În pofida sumei în franci elvețieni care intrase în contul Băncii Naționale a RSR de la Basel, în documentul menționat se conchidea că „Banca nu a luat măsurile cele mai corespunzătoare pentru a asigura vânzarea monedelor la prețurile care să asigure un *agio* cât mai mare”⁴⁴². În primul rând, se reproșa Băncii Naționale că nu a solicitat de la început și altor bănci elvețiene (Banque Populaire Suisse, Société de Banque Suisse, Credit Suisse, Union de Banques Suisses) cursurile minime săptămânale pentru vânzarea monedelor în cauză. În al doilea rând, se arăta că nu s-a comunicat BRI cursul cel mai ridicat pe tipuri de monede, așa cum fusese comunicat de celelalte bănci. În al treilea rând, pornind de la *agio* redus al coroanelor ungare (!) se semnală că „nu a existat suficientă elasticitate în acțiunea în sensul modificării pe parcurs a structurii sortimentale a monedelor, prin înlocuirea acelor mai greu vandabile cu altele ce se cereau”. În ultimul rând, era criticată absența trierii monedelor, deoarece s-a constatat că 40 000 n-au putut fi vândute, din cauza faptului că erau „deteriorate sau oxidate”, fiind necesară topirea sau recondiționarea lor, cu cheltuieli în plus. În același timp, cei 824 000 de sovereigni (Edwards și Georges) au fost trimiși, fără să fie triați. Or, la 21 octombrie 1965, UBS a comunicat că între cele două emisiuni „există o diferență de preț de cca 0,30-0,40 franci elvețieni/monedă”, situație în care vânzarea a fost sistată, a avut loc trierea, după care a reînceput vânzarea în săptămâna 6-11 iunie 1966.⁴⁴³

Până la sfârșitul deceniului al șaptelea al secolului al XX-lea, în evidențele păstrate la Banca Națională nu au mai fost consemnate „ieșiri” de aur nici din tezaurul aflat în centrala băncii, nici din depozitele aflate în străinătate. În schimb, producția internă de aur a contribuit constant la sporirea stocului. Urmărind să obțină poansonul internațional pentru aurul românesc și în acest fel să faciliteze comercializarea aurului provenind din producția indigenă, în decembrie 1969 autoritățile de la București au trimis 131,1724 kg de aur fin în lingouri și 20 de probe a câte 6,5 g de aur fiecare, pentru a fi analizate la „N.M. Rotschild and Sons” din Londra, cel mai important actor în

⁴⁴⁰ ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 41/1967, f. 2-3.

⁴⁴¹ *Ibidem*, f. 4.

⁴⁴² *Ibidem*.

⁴⁴³ *Ibidem*, f. 4, 5, 7.

comerțul internațional cu aur⁴⁴⁴. După retopirea celor 10 lingouri și a celor 20 de probe au rezultat 131,33463 kg aur fin, care, în cursul anului 1970, au fost transferate la Banca Reglementelor Internaționale de la Basel, fiind constituite în depozit la termen, scadent la 2 august 1971, purtător de dobândă ¼ la sută pe an, plătitibilă în franci elvețieni⁴⁴⁵.

La începutul anilor '70 ai secolului trecut, autoritățile de la București, prin Banca Națională, au reluat vânzările de aur în străinătate. Evidențele păstrate în arhiva BNR consemnează pentru anul 1970 trei transporturi de lingouri de aur în Elveția, la 10 februarie au fost trimise 10 000 kg, la 27 mai, alte 10 002,7 kg, iar la 17 octombrie, încă 20 011 kg.⁴⁴⁶ Acest aur s-a adăugat celor aproximativ 24 de tone aflate deja în depozit la băncile elvețiene. Din această cantitate au fost vândute 20 tone, astfel încât la sfârșitul anului 1970 Banca Națională a RSR mai avea în străinătate 44 854,1114 kg aur fin în depozite constituite la BRI Basel și la UBS Zürich⁴⁴⁷. De asemenea, la începutul anului 1971 au fost expediate 10 006,0987 kg aur în lingouri tot în Elveția, unde au fost înregistrate într-un depozit la vedere. Până la 16 martie 1971 cele 10 tone de aur au fost „valorificate”, iar contul amintit a fost lichidat⁴⁴⁸. La sfârșitul anului 1971, darea de seamă privind activitatea Băncii Naționale a RSR în acel an consemnează că 44 853,5292 kg aur fin se aflau „în depozit la corespondenți în străinătate”.⁴⁴⁹ Stadiul actual al cercetării nu ne permite să cunoaștem cum s-au derulat aceste tranzacții, care au fost sumele în valute convertibile obținute și căror obiective le-au fost destinate acestea, dar putem presupune că scopul a fost tot acela de a asigura resursele pentru susținerea industrializării planificate de conducătorii comuniști.

3.6. ADERAREA ROMÂNIEI LA FMI ȘI STOCUL DE AUR AL BĂNCII NAȚIONALE (1972-1979)

După cum am arătat, nevoia de resurse valutare rămânea la fel de presantă, în condițiile în care acestea nu puteau fi obținute decât într-o proporție insuficientă din operațiunile de export. Alte modalități de obținere a valutei erau reprezentate de contractarea creditelor externe și vânzarea aurului. Interesul României pentru facilitățile de finanțare pe care le putea obține prin aderarea la Fondul Monetar Internațional și la Banca Mondială a reprezentat un factor important pentru începerea negocierilor cu acestea. În urma tratatelor oficiale pentru aderarea României la FMI, derulate la Washington în perioada 25 septembrie – 6 octombrie 1972, s-a stabilit că țara noastră va avea o cotă de participare la această organizație internațională în

⁴⁴⁴ ABNR, fond *Consilii*, dosar nr. 698/1969, f. 229; fond *Contabilitate*, dosar nr. 9/1969, f. 92; fond *DETC – Tezaurul central*, dosar nr. 6/1972-1974, f. 310, 345.

⁴⁴⁵ ABNR, fond *DETC – Tezaurul central*, dosar nr. 6/1972-1974, f.344-346.

⁴⁴⁶ *Ibidem*, f. 345, 356, 321, 362.

⁴⁴⁷ ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 8/1970, f. 16; fond *DETC – Tezaurul central*, dosar nr. 6/1972, f. 315, 320-321, 343-346.

⁴⁴⁸ ABNR, fond *DETC – Tezaurul central*, dosar nr. 6/1972, f. 361-363.

⁴⁴⁹ ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 16/1971, f. 68

valoare de 180-190 milioane „dolari vechi”, respectiv 195-205 milioane „dolari noi”, având în vedere că tocmai intrase în vigoare *Acordul Smithsonian*, prin care dolarul se devalorizase cu 7,8 la sută față de aur și DST, așa cum am arătat mai sus.⁴⁵⁰

Între acțiunile necesare pentru finalizarea aderării României la FMI era și aceea de a depune cota în aur la Fond, semnarea *Articles of Agreements* putând avea loc numai ulterior acesteia. Astfel, în *Raportul Comitetului de acordare a calității de membru FMI României*, aprobat de Comitetul executiv al FMI la 27 octombrie 1972, se stabilea:

„Cota parte a României trebuie să fie echivalentă cu 190 milioane DST.⁴⁵¹/.../ *România trebuie să plătească în aur nu mai puțin de echivalentul a 47,5 milioane DST*⁴⁵² (subl. ns.), iar restul subscripției să fie plătit în valuta României. Partea subscripției care urmează a fi plătită în aur va trebui să fie plătită nu mai târziu de ziua în care *Articolele (Articles of Agreement - n.ns.)* sunt semnate în numele României”⁴⁵³

Îndeplinirea acestei condiții ridica cel puțin două probleme. Una se referea la banca din străinătate la care partea română alegea să depună aurul, cealaltă avea în vedere temerea părții române că acest aur ar putea fi sechestrat. Cel mai probabil, această temere era legată de faptul că asupra depozitului de aur puteau fi ridicate pretenții de către cetățenii străini care solicitau despăgubiri pentru bunurile expropriate în 1948 de statul român sau pentru titlurile împrumuturilor românești emise în perioada interbelică a căror achitare fusese stopată. Așa cum am arătat mai sus, aceste aspecte litigioase ale relațiilor României cu Marea Britanie și SUA au fost reglementate ulterior prin acordurile încheiate în 1974 cu guvernul de la Washington și în 1976 cu cel de Londra.

Dar nu numai acestea erau problemele României privind depunerea cotei aur la FMI. Autoritățile de la București doreau să folosească în acest scop o parte din cele 44,8 tone de aur românesc aflat deja în Elveția, la BRI Basel (39,3 tone) și la UBS Zürich (5,5 tone). Aurul aflat la BRI Basel era constituit în două depozite la termen. Unul dintre acestea, în cantitate de 20 de tone de aur, garanta un credit de 40 de milioane de dolari SUA scadent la 3 noiembrie 1972, iar celălalt de 19,3 tone garanta un împrumut de 128 de milioane de franci elvețieni (30 de milioane de dolari SUA), scadent la 3 august 1973. În aceeași vreme, cele 5,5 tone de aur păstrate la UBS Zürich se aflau în depozit la vedere, dar 3 tone din acest aur nu aveau poanson internațional.⁴⁵⁴ Autoritățile de la București erau conștiente că situația descrisă putea crea importante neajunsuri pentru finalizarea demersurilor României în vederea aderării la FMI. Urmărind rezolvarea acestor dificultăți, au fost purtate negocieri la Banca Reglementelor Internaționale pentru eliberarea anticipată a depozitului de 19,3 tone aur și, în acest context, precizează o notă semnată de Florea Dumitrescu,

⁴⁵⁰ I. Alexandrescu, *România între Est și Vest*, I, p. 70.

⁴⁵¹ Trebuie precizat că, în funcție de mărimea acestei contribuții, se stabileau atât numărul de voturi, cât și valoarea împrumuturilor acordate ulterior de FMI.

⁴⁵² 25 la sută din valoarea totală a cotei.

⁴⁵³ I. Alexandrescu, *România între Est și Vest*, I, p. 241.

⁴⁵⁴ ABNR, fond *Direcția valutară și metale prețioase*, dosar nr. 49/1968-1977, f. 318-319.

George Macovescu și Vasile Malinschi, în numele ministerelor de Finanțe și de Externe și al Băncii Naționale:

„/.../, s-au analizat și posibilitățile practice de transferare a cantității de 42,2 tone aur la una din băncile depozitare ale Fondului, rezultând următoarele:

- a) alegerea Băncii Franței ca depozitar al FMI ar necesita cheltuieli de transport și asigurare în sumă de aprox. 82 mii dolari;
- b) alegerea Băncii Angliei ca depozitar al FMI ar necesita, de asemenea, cheltuieli în sumă de 54 mii dolari;
- c) alegerea Băncii Federale de Rezervă din New York, ca depozitar al FMI, nu va necesita cheltuieli, datorită relațiilor existente între Fondul Monetar Internațional și Banca Reglementelor Internaționale. Conducerea Băncii Reglementelor Internaționale ne-a asigurat că Banca Federală de Rezervă din New York agreează această soluție. Propunem să se aprobe a se comunica FMI că Partea Română va depune cota parte de aur din subscrierea sa la Fond la Banca Federală de Rezervă din New York, ținând cont de faptul că nu necesită niciun fel de cheltuieli, întrucât nu va avea loc un transport efectiv, ci numai un transfer scriptic.”⁴⁵⁵

Referitor la temerea autorităților române că acest aur ar fi putut fi în nesiguranță, ministrul Nicolae Ecobescu transmitea, la 23 noiembrie 1972, o telegramă fulger ambasadorului român la Washington, Gheorghe Ioniță, în care destinatarului i se cerea să informeze și să solicite părerea conducerii FMI „asupra intenției țării noastre de a contacta Banca Federală de Rezervă din New York și Banca Franței, pentru a obține informații cu privire la conținutul aranjamentului care se încheie între țara membră și banca depozitară a Fondului”. În mod deosebit, puterea de la București dorea să includă în eventualul aranjament faptul că acest aur „se va bucura de imunitate față de orice acțiune juridică și nu va putea face obiectul unei percheziții, rechiziții, confiscări, exproprieri sau oricărei alte forme de sechestrare ordonată de puterea executivă sau legislativă a oricărui stat”. De asemenea, ambasadorul român trebuia să mai afle la ce bănci își depuseseră cota de aur țările europene membre al FMI, în special Iugoslavia, și „dacă pentru perioada depozitării aurului se plătesc taxe băncii depozitare, cuantumul acestora și cine le suportă”⁴⁵⁶

Între timp, guvernatorul Vasile Malinschi îl întâlnise pe directorul Departamentului european al FMI, L. A. Wittome, la Viena și îi pusese aceleași întrebări. Acesta i-a răspuns lui Vasile Malinschi printr-o scrisoare, redactată la 27 noiembrie 1972, în care i-a anexat un memorandum tehnic și a precizat: „Aș vrea să adaug că domnii Ioniță și Răceanu de la Ambasada dumneavoastră din Washington m-au vizitat săptămâna trecută și au discutat cu mine toate acestea, precum și alte probleme”⁴⁵⁷. Probabil, tocmai aceste lămuriri au fost transmise de ambasadorul Gheorghe Ioniță lui Nicolae

⁴⁵⁵ I. Alexandrescu, *România între Est și Vest*, I, p. 248.

⁴⁵⁶ *Ibidem*, p. 250.

⁴⁵⁷ *Ibidem*, p. 252.

Ecobescu la București, prin telegrama secretă din 30 noiembrie 1972. De altfel, conducerea FMI a refuzat orice precizare „cu privire la modul cum alte țări, inclusiv Iugoslavia, au procedat cu depunerea cotei de aur”, dar „cu titlu orientativ” au precizat că „majoritatea țărilor europene au preferat să depună aurul respectiv la băncile europene, cea (!) de la Paris și Londra. Acele țări care au avut însă o anumită cantitate de aur depusă la unele bănci americane au preferat transferul acestuia la Banca Federală de Rezerve din New York.”⁴⁵⁸

Ideea privind depunerea cotei de aur a României ca membru al FMI la Banca Angliei apare în *Nota cu privire la măsurile de luat pentru încheierea procedurii de aderare a Republicii Socialiste România la Fondul Monetar Internațional și Banca Internațională pentru Reconstrucție*. Nota a fost elaborată de Ministerul de Finanțe, în colaborare cu ministerele de Externe și al Comerțului Exterior, precum și cu Banca Națională a RSR și Banca Română de Comerț Exterior, fiind aprobată de Prezidiul Permanent al CC al PCR la 4 decembrie 1972. În această notă erau enumerate din nou cele trei bănci (cu precizarea costurilor pentru fiecare), la care România își putea depune cota de aur, după care se arăta că:

„În aceste condiții, opinăm ca depozitarea aurului să se facă la Banca Angliei. Informativ, arătăm că directorul FMI pentru Europa, în discuțiile avute cu ambasadorul RS România la Washington, și-a exprimat părerea că ar fi indicat ca România, ca țară europeană, să depoziteze aurul la o bancă depozitară europeană.”

Având în vedere că România nu obținuse garanții suplimentare pentru acest depozit de aur, în aceeași notă au fost incluse următoarele precizări:

„În legătură cu situația juridică a aurului ce va fi depus, menționăm că acesta va fi la dispoziția Fondului Monetar Internațional atâta timp cât țara noastră va fi membră a acestui organism. La articolul IX, secțiunea 3, din *Statut* se prevede că: Fondul, proprietatea sa, oriunde s-ar afla ele (!) și de oricine ar fi deținute se vor bucura de imunitate față de orice acțiune juridică. De asemenea, la secțiunea 4 a aceluiași articol, se prevede că: Proprietatea Fondului, oriunde s-ar afla și de oricine ar fi deținută, nu va putea face obiectul unei percheziții, rechiziții, confiscări, exproprieri sau oricărei alte forme de sechestrare ordonate de puterea executivă sau legislativă. Menționăm că membrii FMI și BIRD se pot retrage oricând, pe baza unei simple înștiințări în scris, primind înapoi aurul, cât și moneda națională, după lichidarea eventualelor credite primite de la FMI și BIRD. /.../ Cu ocazia discuțiilor pe care ambasadorii noștri le-au avut cu băncile oficiale depozitare ale Fondului, referitoare la garanții suplimentare pe care ar dori să le obțină Partea română, conducerile acestora au precizat că depozitul de aur cade sub incidența garanțiilor date de *Statutul FMI*, recunoscut de legislația țărilor respective. Aceste bănci nu au acordat niciunei țări membre a FMI garanții suplimentare.”⁴⁵⁹

⁴⁵⁸ *Ibidem*, p. 255.

⁴⁵⁹ *Ibidem*, p. 259.

Tot în această notă este prezentă o propoziție care este posibil să fi provocat confuzie la nivelul oficialilor români, deoarece nu era conformă cu realitatea, și anume: „În perioada în care țara noastră este membră la Fond, aurul depus continuă să facă parte din rezervele de aur ale țării și se evidențiază ca atare.” Presupunem acest lucru, deoarece într-o corespondență între direcțiile Valutară și metale prețioase și Contabilitatea generală din Banca Națională, datată 31 ianuarie 1973, Serviciul operațiuni externe al primei direcții insistă să reitereze următoarea definiție: „Precizăm că, în conformitate cu *Decizia nr. 170-3 din 20 mai 1947 a Directorilor executivi FMI /.../*, aurul subscris la Fond de țările membre este proprietatea nerestrictivă a acestuia și nu aparține în niciun fel celor care l-au subscris, țara membră având numai dreptul de a dispune de o tranșă aur la Fond (*gold tranche position in the Fund*)”⁴⁶⁰

Potrivit practicii internaționale, urma ca transferul și depozitarea cotei-părți de aur a României să se facă pe baza dispoziției Băncii Naționale, care trebuia să fie confirmată de Banca Angliei atât Bucureștiului, cât și FMI. În consecință, la 6 decembrie 1972, Colectivul de conducere al Băncii Naționale, alcătuit din guvernatorul Vasile Malinschi, prim-vicepreședintele Coloman Maioreanu și vicepreședinții Horia Tatu și Alexandru Oprea, s-a întrunit într-o ședință operativă. La primul punct de pe ordinea de zi, potrivit încheierii ședinței, „s-a discutat și s-a aprobat conținutul teleimprimatelor către Banca Reglementelor Internaționale din Basel (Elveția) și Banca Angliei privind depunerea cotei-aur a Republicii Socialiste România la Fondul Monetar Internațional”, cele două teleimprimare fiind expediate în aceeași zi.⁴⁶¹ Din punct de vedere formal, abia a doua zi, pe 7 decembrie 1972, prin *Hotărârea nr. 1464*, Consiliul de Miniștri a autorizat Banca Națională a Republicii Socialiste România să depună la Banca Angliei, ca depozitar al FMI, cantitatea de 42 211 882,52 grame aur fin, reprezentând 25 la sută din cota României la Fondul Monetar Internațional⁴⁶², dar în mod cert desincronizarea formală a fost consecința străduinței deosebite de a se respecta calendarul convenit cu conducerea FMI pentru semnarea aderării.

Depunerea propriu-zisă a cotei-aur a avut loc pe 11 decembrie 1972, așa cum se precizează atât în telegrama ministrului-adjunct Nicolae Ecobescu către ambasadorul Ioniță la Washington, cât și în telegrama Băncii Angliei, care confirma că a primit 1 357 143,367 uncii de aur fin „de la Banca Reglementelor Internaționale, Basel, și am pus deoparte acest aur pentru contul Fondului Monetar Internațional, Washington DC, din ordinul dumneavoastră”⁴⁶³. Aceste date sunt confirmate de mai multe documente din Arhiva BNR, între care și adresa Direcției valutară și metale prețioase, din 19 februarie 1973, către Direcția contabilității generale, în care se menționează operațiile cu metale prețioase care ar urma să fie cuprinse în explicațiile la bilanțul băncii pe anul 1972. Astfel, „tranșa aur la FMI, reprezentând 25% din cota de participare a României” a fost „transferată la FMI din disponibilitățile de aur ale Băncii Naționale a RSR, aflate la corespondenții bancari din străinătate”⁴⁶⁴, 36,7 tone de aur fin din depozitul de la BRI

⁴⁶⁰ I. Alexandrescu, *România între Est și Vest*, II, p. 290.

⁴⁶¹ ABNR, fond *Consilii*, dosar nr. 622/1972, f. 35.

⁴⁶² I. Alexandrescu, *România între Est și Vest*, II, p. 289.

⁴⁶³ Idem, *România între Est și Vest*, I, pp. 261, 269.

⁴⁶⁴ ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 10/1972, f. 54, 17.

Basel și 5,5 tone aur fin din depozitul de la UBS Zurich.⁴⁶⁵ Potrivit aprobării conducerii superioare, cota de participare depusă la Banca Angliei, ca depozitară oficială a FMI, a fost de 42 211,88252 kg aur fin, adică 1 357 143,367 uncii troy, în valoare de 281 553 256,40 lei sau 47 500 018 DST, prețul unui kg de aur fin fiind 6 670 lei.⁴⁶⁶ Așa cum explica directorul Nicolae Seceleanu și șeful de serviciu C. Andreescu, postul „metale prețioase” în bilanțul anului 1972 a înregistrat o scădere ca urmare a acestui transfer, dar, în același timp, au intrat 7,2 tone aur în lingouri din producția internă, în condițiile în care „în anul 1972, nu s-au făcut valorificări de metale prețioase la extern”.⁴⁶⁷

Având în vedere aceste două mișcări, în *Situația privind stocul de metale prețioase la 31 decembrie 1972*, întocmită în ianuarie 1973 și semnată de directorul Direcției emisiune, Ioan D. Pârvulescu, se consemna că stocul total de aur ajunsese la 64 004,5672 kg aur fin, în valoare de 426 910 463,11 lei, din care 58 449,0973 kg (389 855 479,28 lei) se aflau în tezaurul central, 2 913,8677 kg (19 435 498,10 lei) la Baia Mare pentru retopire, iar restul în străinătate, adică 2 641,6020 kg (17 619 485,73 lei), din care 2 627,0922 kg la BRI („depozit de aur în bare la vedere cu livrare Berna”) și 14,5097 kg aur fin, depozit la UBS Zürich.⁴⁶⁸ Metalului prețios cuprins în documentul menționat i se pot adăuga, potrivit informațiilor incluse în seria reconstituită în urma cercetărilor noastre, 30,282 kg aur aflat în curs de decontare și 0,464 kg aur aflat la Sucursala Maramureș, totalul stocului de aur fiind de 64 035,313 kg aur fin.

Deși aurul fusese demonetizat, creșterea prețului acestuia pe piața mondială a realimentat preocuparea autorităților de la București pentru sporirea stocului de aur al Băncii Naționale a RSR. Aceasta s-a manifestat și în relațiile României cu Fondul Monetar Internațional, în contextul în care, începând din 1976, această organizație financiară a trecut la punerea în practică a celor două decizii luate la Kingston cu privire la aurul său, respectiv vânzarea unei șesimi din aurul deținut la 31 august 1975 din depunerile țărilor membre în contul cotelor lor de participare la capital și restituirea unei alte șesimi din acest aur către țările membre la prețul de 42,22 dolari/uncie sau 35 DST/uncie, adică 1 357,48 dolari/kg aur fin.

Vânzarea primei șesimi urma să aibă loc la Washington, prin licitații publice, de-a lungul a patru ani, în primii doi ani fiind prevăzută vânzarea unei jumătăți din cantitatea de aur, în cadrul a 16 licitații, ce erau preconizate la un interval de șase săptămâni. Această șesime reprezenta 780 de tone de aur, adică aproximativ 25 de milioane de uncii, țările care depuseseră acest aur urmând să primească partea cuvenită din profit. Aceasta trebuia să aibă următoarele destinații: partea aferentă aurului depus de țările dezvoltate a fost folosită pentru constituirea unui Fond de sprijin (*Trust Fund*) în vederea acordării de credite în condiții avantajoase celor mai sărace țări, în timp ce partea aferentă aurului depus de țările în curs de dezvoltare a fost repartizată acestora.⁴⁶⁹

⁴⁶⁵ ABNR, fond *DETC – Tezaurul central*, dosar nr. 6/1972, f. 399-400.

⁴⁶⁶ ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 10/1972, f. 54, 17.

⁴⁶⁷ *Ibidem*, f. 55.

⁴⁶⁸ *Ibidem*, f. 64-65.

⁴⁶⁹ ANR, fond *CC al PCR – Secția economică*, dosar nr. 123/1976, f. 6; dosar nr. 16/1977, f. 154.

Deși prima licitație urma să aibă loc pe 2 iunie 1976, *Nota privind restituirile de aur ale Fondului Monetar Internațional* era elaborată sub egida Ministerului de Finanțe de la București abia la 26 mai 1976, adică relativ târziu. Explicația acestei „întârzieri” este dată de faptul că „autoritățile guvernamentale sau monetare ale țărilor membre la FMI, ca și agenții acționând în numele acestor autorități, nu pot prezenta oferte”, ca urmare a faptului că al doilea amendament al *Statutului FMI* nu fusese încă adoptat. Prin urmare, potrivit *Statutului FMI* încă în vigoare, statele membre puteau cumpăra aur doar la prețul oficial (42,22 dolari/uncie), ori la acest preț Fondul nu vindea, ci doar restituia aur statelor depunătoare. După intrarea în vigoare a noilor *Statute FMI*, toate țările membre se puteau prezenta la licitație, fiind libere să ofere prețul pe care îl considerau necesar.⁴⁷⁰

La un an după prima licitație organizată de FMI în august 1977, a fost întocmită *Nota privind repartizarea către țările în curs de dezvoltare a beneficiului rezultat din vânzările de aur efectuate până la 6 iulie 1977 de către Fondul Monetar Internațional*⁴⁷¹. Destinată informării lui Nicolae Ceaușescu, nota era semnată nu numai de Florea Dumitrescu, ministrul Finanțelor, și de Ion Tulpan, pentru guvernatorul Vasile Malinschi, dar și de Ion Pășan, ministrul Comerțului Exterior, precum și de Gheorghe Rădulescu, viceprim-ministru al Guvernului. Până la 6 iulie 1977, au avut loc 11 licitații ale aurului FMI și s-au vândut 302 800 de uncii de aur, adică circa 30 la sută din cantitatea destinată vânzării, beneficiul total fiind de 667,5 milioane dolari, din care 184,5 milioane dolari constituiau partea repartizată țărilor în curs de dezvoltare membre ale FMI. În notă se arăta că FMI a solicitat unui număr de șase țări în curs de dezvoltare mai avansate⁴⁷², printre care România și Iugoslavia, să participe la Fondul de sprijin cu o parte din beneficiile ce li se cuveneau. România a acceptat să contribuie la acest Fond cu 10 la sută din beneficiul convenit, dar sub forma unui credit pe 10 ani cu 0,5 la sută dobândă (aceea cu care FMI împrumută cele mai sărace țări în curs de dezvoltare)⁴⁷³. Prin urmare, România urma să primească 0,65 la sută din beneficiul total, adică suma de 4 338 750 dolari, din care 433 875 de dolari intrau la Fondul de sprijin. Autorii notei din 31 august 1977 au consemnat atitudinea diferită a Iugoslaviei care, din beneficiul convenit de 4 732 577 dolari, a pus o treime la dispoziția Fondului de sprijin, sub formă de contribuție nerambursabilă. De asemenea, se arăta că țările membre îndreptățite să participe la împărțirea beneficiului puteau să opteze fie pentru primirea imediată a acestuia, fie pentru „a-l lăsa la FMI în vederea cumpărării de aur, prin oferte necompetitive, la oricare din licitațiile pe care FMI le va organiza după intrarea în vigoare a statutului modificat”. România a optat pentru primirea valutei corespunzătoare, respectiv suma de 3 904 875 dolari, care urma să fie folosită „pentru cumpărări de aur prin licitațiile ce vor fi organizate în continuare de FMI sau direct de pe piață, în vederea reconstituirii rezervelor noastre de aur”.⁴⁷⁴ Potrivit unui document FMI din 1980, România a primit 17,6 milioane de dolari ca beneficiu din vânzările de aur FMI în primele două etape.⁴⁷⁵

⁴⁷⁰ Idem, dosar nr. 123/1976, f. 6-6v.

⁴⁷¹ Idem, dosar nr. 16/1977, f. 154-155v.

⁴⁷² Celelalte patru țări erau: Grecia, Israel, Spania și Singapore (I. Alexandrescu, *România între Est și Vest*, II, p. 50).

⁴⁷³ Contribuția inferioară a României, comparativ cu celelalte cinci state a fost justificată prin faptul că avea cel mai mic PNB/locuitor, respectiv 910 dolari, în timp ce Iugoslavia avea 1320 dolari (*apud* I. Alexandrescu, *România între Est și Vest*, II, p. 50).

⁴⁷⁴ ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 16/1977, f. 154-155v.

⁴⁷⁵ I. Alexandrescu, *România între Est și Vest*, II, p. 418.

În același timp, așa cum s-a arătat relativ recent⁴⁷⁶, punctul de vedere al României s-a aflat în dezacord cu cel al conducerii FMI în ceea ce privește principiul general al restituirii aurului și al repartizării beneficiului din vânzarea acestuia. Astfel, în timp ce la Kingston s-a decis ca cele două operațiuni să aibă la bază cota de participare a fiecărei țări, România considera că restituirile trebuie să aibă în vedere aurul efectiv depus. Această diferență de opinii a fost consecința faptului că România a aderat la FMI și, în consecință, a depus cota de aur în decembrie 1972, adică după momentul august 1971, când s-a renunțat la convertibilitatea în aur a dolarului. Înainte de această dată, FMI a efectuat operațiuni cu aur pentru alimentarea fondurilor sale cu valute, în urma cărora deținerile de aur nu mai corespundeau cu cantitățile depuse, ceea ce nu era însă cazul României. Luarea în discuție a punctului de vedere al României ar fi însemnat rediscutarea întregii problematice a aurului și ar fi întârziat intrarea în vigoare a noului *Statut al FMI*. Potrivit estimărilor realizate la București în 1976, menținerea principiului cotei de participare făcea ca România să primească cu circa 1 975 de kg aur mai puțin și, corespunzător, un profit mai redus din vânzarea de către FMI a șesimii din cantitatea de aur. Cu toate acestea, specialiștii români considerau că acest „dezacord” trebuie evaluat în contextul general al avantajelor și dezavantajelor presupuse de statutul de membru al FMI, subliniindu-se avantajele obținute de România ca urmare a creditelor cu dobânzi mici primite de la Fond și BIRD, comparativ cu dobânzile mult mai mari de pe piața internațională. În plus, beneficiul repartizat ca urmare a vânzării unei șesimi din aurul deținut de FMI rezulta din vânzarea aurului la prețul pieței, care era semnificativ mai mare decât cel oficial.

Imediat după deciziile de la Kingston, vicepreședintele BNR Alexandru Oprea, având acordul viceprim-ministrului Gh. Rădulescu, propunea completarea rezervei de aur a României, astfel: 1. „readucerea în rezerva de stat a celor cinci tone de aur, restituite de FMI, în cadrul primei șesimi; 2. cumpărarea a circa 5 tone de aur, prin licitație organizată de FMI, în cadrul vânzării celei de-a doua șesimi; 3. cumpărarea a circa 4 tone aur”, corespunzător pierderii determinate de vânzarea și restituirea celor două șesimi de aur ale FMI după principiul cotei de participare. Plecând de la prețul pe piața aurului din acel moment, se aprecia că pentru cele 9 tone de aur era necesară suma de 36 de milioane de dolari. Delegația română care participase la Kingston aflase că Franța intenționează să cumpere aur de la FMI, în timp ce Olanda, SUA și RFG nu erau interesate, iar Anglia nu luase încă o hotărâre.⁴⁷⁷

Acesta a fost contextul în care Comitetul Politic Executiv al PCR a hotărât, la 2 februarie 1976, reconstituirea rezervelor de aur ale României, anticipându-se o scădere a prețului metalului galben pe piața internațională, ca urmare a deciziilor de la Kingston. Când s-a luat această decizie, potrivit situației rezervelor de aur și de valute convertibile, întocmită la 30 aprilie 1976, pentru a fi transmisă FMI și considerată „strict secret de importanță deosebită”, rezerva de aur a României, definită ca „stoc rezervă de stat”, era de 82 122,5 kg aur, în valoare de 554,1 milioane lei sau 111,5 milioane dolari (calculată la prețul oficial de 42,22 dolari/uncie).⁴⁷⁸ Ulterior,

⁴⁷⁶ *Ibidem*, pp. 47-49.

⁴⁷⁷ *Ibidem*, p. 345.

⁴⁷⁸ ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 123/1976, f. 50.

la 6 septembrie 1976, conducerea PCR a validat cele 9 tone de aur drept cantitatea ce trebuia achiziționată de pe piața externă pentru a fi adăugată la rezerva de aur.⁴⁷⁹

Căile prin care se putea realiza acest obiectiv, așa cum se pot desprinde din *Nota privind restituirile de aur ale Fondului Monetar Internațional* (iunie 1976), erau:

1. „participând, după caz, la cumpărarea aurului aferent în cadrul vânzărilor prin licitații organizate de FMI”, eventual, prin intermediul Băncii Reglementelor Internaționale, deoarece, deocamdată, guvernele nu puteau participa direct;
2. efectuarea unor cumpărări direct de pe piața aurului, „având în vedere că nu pare probabil ca între prețul la care se vor adjudeca licitațiile FMI și prețul pieței să existe diferențe sensibile”.

Cea de-a doua cale de acțiune ridică însă problema „momentului cel mai potrivit pentru astfel de achiziții”. La București se conta pe menținerea sau chiar scăderea prețului aurului, ca urmare nu numai a vânzărilor FMI, ci și a posibilelor „vânzări mai mari din partea Republicii Sud-Africane, datorită (!) dificultăților de balanță, pe care această țară le are în prezent”, precum și a unor posibile vânzări din partea URSS, la care „se mai adaugă faptul că dobânda la capitalul de pe piață este în creștere și tendința este ca banii să fie depuși spre fructificare și nu investiți în aur (depozitele de aur neproducând dobânzi)”. Totuși, Nicolae Ceaușescu a fost de acord să se aștepte consecințele primei licitații a FMI (2 iunie 1976), pentru a se putea evalua impactul vânzărilor de aur ale acestui organism internațional asupra pieței aurului.⁴⁸⁰

Din nota întocmită la 25 august 1977, de ministerele de Finanțe și Comerț Exterior și de Banca Națională și Banca Română de Comerț Exterior, aflăm de încercarea nereușită de a se achiziționa din aurul pe care FMI decisese să-l vândă pe piața liberă. Contrar previziunilor menționate mai sus, prețul aurului a crescut la începutul anului 1977, când a ajuns la 150,50 dolari/uncie. În consecință, încercarea României de a achiziționa aur la una din licitațiile FMI a eșuat, prețul oferit fiind sub nivelul celui la care s-a făcut vânzarea. „Având în vedere necesitatea reconstituirii rezervelor noastre de aur”, nu s-a renunțat la acest obiectiv, ci s-a propus realizarea lui în pași mai mici. Astfel, în iulie 1977, când s-a constatat „o oarecare stabilitate” a prețului aurului, care a oscilat în jurul nivelului de 142 dolari/uncie, s-a propus lui Nicolae Ceaușescu „a se aproba cumpărarea, în mod eșalonat până la sfârșitul acestui an a unei cantități de 2-4 tone aur, fie prin licitațiile organizate de FMI, fie direct de pe piață, în momentul conjunctural cel mai favorabil”, cu condiția ca „prețul să nu depășească 150 dolari/uncie”. Nicolae Ceaușescu a aprobat, argumentele hotărâtoare fiind probabil două: 1. „în cazul unor noi fenomene de criză și de tensiune pe piețele de capitaluri, prețul aurului ar putea să urce din nou până la 180-200 dolari/uncie”; 2. acest aur era cumpărat

⁴⁷⁹ Idem, dosar nr. 16/1977, f. 125.

⁴⁸⁰ Idem, dosar nr. 123/1976, f. 6-7.

din „economii rezultate din diferența între dobânda plătită efectiv (mai mică) la creditele primite de la FMI și media dobânzii (mai mare) de pe piața internațională”⁴⁸¹

În ceea ce privește restituirea unei șesimi din aurul FMI statelor membre, această operațiune se stabilise să înceapă în decembrie 1976, țările care primeau aurul înapoi urmând să-l plătească cu 42,22 dolari/uncie. În cazul țărilor cu „dificultăți de balanță”, se putea amâna primirea aurului până la intrarea în vigoare a noului *Statut FMI*, când ar fi plătit tot 42,22 dolari/uncie pentru aurul restituit.⁴⁸²

La 18 ianuarie 1977, România a primit prima tranșă de aur de la FMI, respectiv cantitatea de 1 267,4 kg, celelalte trei tranșe fiind repartizate în următorii trei ani.⁴⁸³ Potrivit unui raport asupra bilanțului Băncii Naționale pe anul 1976, Banca Națională avea deja constituit la Banca Reglementelor Internaționale un depozit la termen, în greutate de 2 627 kg aur fin, care era scadent la 29 iunie 1978 și aducea „o dobândă de 1/8% pe an în favoarea noastră, plătită în dolari SUA”. În urma restituirii primei tranșe de aur de la FMI, la jumătatea anului 1977, Banca Națională a RSR avea la BRI 3 893,5 kg aur în lingouri. Nu știm care au fost considerentele pentru care, în vara anului 1977, „conducerea superioară” a indicat aducerea în țară a aurului depozitat în Elveția, atât la Banca Reglementelor Internaționale, cât și la Union de Banques Suisses. Cert este că la 25 august 1977 Nicolae Ceaușescu era de acord cu raportul întocmit de Ministerul de Finanțe și de Banca Națională, prin care Banca Națională a RSR urma să plătească 34 000 de dolari pentru aducerea în țară a 3 909 kg aur fin (3 894,5 kg în lingouri de la BRI și 14,5 kg în monede de la UBS). Din notă reiese că partea română ceruse ca transportul să se efectueze prin compania TAROM, dar „în condiții de securitate și cu asigurarea necesară”. La rândul său, BRI a comunicat, încă din 19 iulie, că tariful pentru „transportul și asigurarea împotriva riscului confiscării, de grevă și război” era de 0,27 dolari/uncie (34 000 dolari), dar transportul putea fi efectuat numai de către o societate specializată în astfel de operațiuni. De asemenea, BRI preciza că pentru cele 2,6 tone de aur depuse în depozit termenul expira în anul următor (29 iunie 1978), or retragerea mai devreme nu mai permitea acordarea dobânzii de 1,8 la sută pe ultimul an, valoarea acesteia de la constituirea depozitului ajungând la 3 400 dolari SUA.⁴⁸⁴

Raportul privind bilanțul Băncii Naționale a RSR pe anul 1977 confirmă aducerea în țară a acestui aur în următorii termeni: „din stocul de 2 641,6 kg aur fin păstrat de Banca Națională în depozit la Banca Reglementelor Internaționale (2 627,1 kg aur în bare) și Union de Banques Suisse (14,5 kg aur în monede), în cursul anului 1977 a fost adusă în țară cantitatea de 2 640,4 kg. A mai rămas în depozit la vedere la Banca Reglementelor Internaționale cantitatea de 1,2 kg aur fin, care nu a fost adusă în țară, fiind sub greutatea stabilită pentru un lingou”⁴⁸⁵.

⁴⁸¹ Idem, dosar nr. 16/1977, f. 125-126.

⁴⁸² Idem, dosar nr. 123/1976, f. 6v.

⁴⁸³ Idem, dosar nr. 16/1977, f. 155.

⁴⁸⁴ *Ibidem*, f. 127-127v.

⁴⁸⁵ ABNR, fond *Contabilitate*, dosar 21/1977, f. 15v.

Restituirea aurului de la FMI a continuat în perioada următoare, așa cum se stabilise inițial. La 22 decembrie 1977, România a primit a doua tranșă, respectiv 1 265,1 kg de aur fin. A treia tranșă a fost restituită la 26 decembrie 1978, când România a primit 1 264,4 kg de aur fin. Ultima tranșă, a patra, în cantitate de 1 260,2 kg aur fin a fost restituită la 2 ianuarie 1980.⁴⁸⁶ Cele patru restituiri au totalizat 5 057,1 kg sau, așa cum se consemnează într-un raport al FMI, „România a primit 162 589 uncii de aur fin în cadrul programului de distribuire al aurului (patru vânzări)”, fapt reflectat și în bilanțul Băncii Naționale pe anul 1980, unde se menționează aur restituit de la FMI, în valoare de 14 milioane de lei.⁴⁸⁷ Achitarea aurului primit de la FMI s-a realizat diferențiat. Contravaloarea primelor două tranșe a fost achitată în dolari SUA, în vreme ce ultimele două au fost achitate în lei, România având de suportat o dobândă medie de 4,5 la sută pe an și obligația de a răscumpăra lei cu valută după 2 ani⁴⁸⁸. Tot aurul obținut din restituirile de la FMI a fost adus în țară.

3.7. ACHITAREA DATORIEI EXTERNE ȘI STOCUL DE AUR AL BĂNCII NAȚIONALE (1980-1989)

Statutul României de membru al Fondului Monetar Internațional nu a fost singurul aspect care a influențat evoluția stocului de aur al Băncii Naționale în acești ani. Criza datoriei externe a marcat, de asemenea, considerabil cantitatea de metal prețios păstrată la Banca Națională a RSR în condițiile în care autoritățile de la București au încercat să acopere deficitele balanței de plăți și prin vânzări substanțiale de aur.

Criza datoriei externe a României trebuie situată, așa cum precizează James M. Bought, unul dintre specialiștii în istoria Fondului Monetar Internațional, în contextul crizei care a afectat economia mondială la începutul deceniului al nouălea al secolului trecut⁴⁸⁹. Potrivit autorului menționat, în perioada 1979-1982 economia mondială s-a confruntat cu mai multe șocuri, ale căror efecte cumulate cu slăbiciunile economiilor țărilor în curs de dezvoltare au determinat declanșarea unei crize financiare de mari proporții, care a afectat mai întâi țările din Europa de Est.⁴⁹⁰ Primul a fost șocul petrolier din 1979. Acesta a determinat dublarea prețului real al țițeiului pentru țările în curs de dezvoltare importatoare de combustibil lichid. Al doilea a fost cel determinat de creșterea ratei dobânzii de referință anunțată de Federal Reserve de la 9,5 la sută în august 1979 la 16 la sută în mai 1982. Consecința imediată a fost creșterea abruptă a nivelului dobânzii reale pe care țările în curs de dezvoltare importatoare de petrol o plăteau pentru creditele externe. Al treilea factor care a contribuit la declanșarea crizei a fost extinderea recesiunii în țările puternic

⁴⁸⁶ ABNR, fond *Direcția politici monetare – Serviciul relații internaționale și integrare europeană (Politici monetare – Relații internaționale)*, dosar 1/1975, f. 92-95, 124-125, 160-161, 187-188.

⁴⁸⁷ I. Alexandrescu, *România între Est și Vest*, II, p. 418; ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 15/1980, f. 16.

⁴⁸⁸ ABNR, fond *Politici monetare – Relații internaționale*, dosar nr. 1/1975, f. 186.

⁴⁸⁹ James M. Bought, *Silent Revolution The International Monetary Fund 1979-1989*, International Monetary Fund, 2001, p. 319 (www.imf.org/external/pubs/ft/history/2001, accesat 9 aprilie 2020).

⁴⁹⁰ *Ibidem*.

industrializate în anii 1981-1982. Aceasta a determinat reducerea posibilităților ca țările în curs de dezvoltare să-și poată valorifica produsele pe piețele internaționale. În consecință, încasările din exporturi pentru aceste state au scăzut vertiginos determinând reducerea resurselor necesare pentru achitarea serviciului datoriei externe. Ultimul dintre factorii care au agravat situația a fost aprecierea dolarului SUA cu aproximativ 25 la sută în intervalul 1980-1982, ceea ce a îngreunat sarcina datoriei externe pentru țările în curs de dezvoltare ale căror împrumuturi erau în cea mai mare măsură contractate în moneda americană.⁴⁹¹

Contextul economiei mondiale deosebit de nefavorabil a fost agravat, în opinia cercetătorului citat, de mai multe erori comise de țările în curs de dezvoltare. Dintre acestea, cel puțin două se pot regăsi și în cazul României: utilizarea unor rate de schimb valutare fixe, ceea ce a accentuat lipsa de competitivitate a produselor autohtone pe piața internațională, și promovarea dezvoltării economice cu orice preț prin susținerea întreprinderilor care nu erau eficiente economic.

La sfârșitul deceniului al optulea al secolului trecut, economia României, țară în curs de dezvoltare, se număra printre cele mai vulnerabile în fața schimbărilor dramatice intervenite pe plan mondial. Dezvoltarea industriilor metalurgice, constructoare de mașini, petrochimică, precum și a investițiilor în rafinării și instalații de procesare a țițeiului au determinat creșterea consumului de energie și au accentuat dependența țării față de importul de țiței și materii prime. Astfel, în numai cinci ani, cererea de petrol a României s-a triplat, de la 5 milioane de tone în 1975 la 16 milioane de tone în 1980, în condițiile în care producția internă nu depășea 10 milioane de tone⁴⁹². Pentru achitarea importurilor necesare menținerii în stare de funcționare a capacităților industriale amintite, precum și pentru acoperirea deficitelor înregistrate prin reducerea încasărilor rezultate din exporturi, autoritățile de la București au început din 1978 să se îndatoreze din ce în ce mai mult pe piața externă. Astfel, în perioada 1977-1980 numai de la Fondul Monetar Internațional au fost obținute 3 credite în valoare de 350 de milioane de dolari, sumă utilizată mai ales pentru finanțarea dezechilibrelor balanței de plăți din anii respectivi⁴⁹³. În plus, dacă până în 1978 deficiturile au fost finanțate cu ajutorul unor împrumuturi contractate pe termen mediu și lung, ulterior s-a recurs din ce în ce mai frecvent la credite pe termen scurt, ceea ce a determinat creșterea ponderii împrumuturilor scadente în mai puțin de un an în totalul datoriei externe a României. Potrivit datelor provenind de la Banca Mondială, în intervalul 1976-1981, aceasta a crescut de la 0,5 miliarde dolari SUA la 10,4 miliarde dolari SUA. Până în 1979, ratele medii ale dobânzilor la împrumuturile contractate se situau între 7,5 la sută și 8,5 la sută, pentru ca în următorii doi ani ratele acestor dobânzi să ajungă până la 10-15 la sută pe an.⁴⁹⁴

În luna mai 1980, Nicolae Ceaușescu amintea în ședința Comitetului Central al Partidului Comunist Român despre „numeroasele neajunsuri și rămăneri în urmă”

⁴⁹¹ *Ibidem*, pp. 319-320.

⁴⁹² Cornel Ban, *Ce a provocat criza datoriilor suverane ale României din 1981* (www.criticatac.ro, accesat 5 aprilie 2020).

⁴⁹³ G. Georgescu, *History Paradigms: The Public Debt of Romania in the Last 100 Years*, MPRA Papers no 82219, posted 17.01.2018, p. 15 (<https://mpa.ub.uni-muenchen.de/82219>, accesat 5 aprilie 2020).

⁴⁹⁴ Liviu Voinea (coord.), *Un veac de sinceritate*, p. 93; George Georgescu, *op. cit.*, p. 15.

din economia românească⁴⁹⁵. Cât de gravă era situația, ne spun datele transmise de România la FMI. La 30 iunie 1980 datoria externă a României în valute convertibile era de 9,19 miliarde de dolari SUA, la care se adăugau dobânzi în valoare de 1,77 miliarde de dolari SUA. Dar aproape o treime din datoria externă în valute convertibile, respectiv 2,85 miliarde de dolari SUA, era datorie pe termen scurt, la care se adăugau dobânzi în sumă de 0,25 miliarde dolari SUA. În același timp, balanța comercială pe primul semestru al anului respectiv înregistra un deficit de 1 509 milioane de dolari SUA la încasările în valută convertibilă⁴⁹⁶.

Pentru achitarea datoriilor scadente, în sumă de 440 de milioane de dolari SUA la sfârșitul anului 1980 și de 1 271 de milioane de dolari în anul 1981⁴⁹⁷, conducătorii de la București au încercat găsirea mai multor soluții. În acest scop, s-a apelat la ajutorul FMI, începându-se negocieri în vederea refinanțării datoriei, dar în același timp s-a urmărit și suplimentarea resurselor valutare prin vânzarea de aur din stocul Băncii Naționale.

Astfel, în lunile septembrie-octombrie 1980, au fost trimise în Elveția două transporturi de aur care au totalizat 19 982,6 kg de aur fin. La jumătatea anului următor, în luna iunie, au mai fost trimise în Elveția încă 9 996,2 kg de aur fin, iar la Banca Angliei alte 9 990,1 kg de aur fin.⁴⁹⁸ Trimiterile de metal prețios în străinătate pentru „valorificare” din perioada 1980-1981 au totalizat 39 969,7469 kg de aur fin. Din această cantitate, 29 979,6143 kg de aur fin au fost depuse la Banca Reglementelor Internaționale într-un depozit aflat la dispoziția Băncii Naționale a RSR, iar 9 990,1325 kg au fost depozitate la Banca Angliei într-un cont aflat la dispoziția Băncii Române de Comerț Exterior⁴⁹⁹. Încercând să obțină o parte din resursele necesare acoperirii ratelor scadente ale datoriei externe în anul 1981, guvernul român a autorizat Banca Națională să vândă din depozitul de la BRI 3 715,3318 kg de aur fin în intervalul 29 mai – 31 iulie 1981, în vreme ce Banca Română de Comerț Exterior a fost, de asemenea, împuternicită pentru vânzarea a 4 244,6965 kg din depozitul de la Banca Angliei în intervalul 15 octombrie – 15 decembrie 1981. Anul următor, în lunile martie și septembrie, din depozitul de la BRI au fost vândute alte 5 179, 951 kg de aur fin, iar în februarie 1983 încă 1 000,975 kg de aur fin.⁵⁰⁰ Potrivit materialului informativ întocmit în ianuarie 1985 de Banca Națională a RSR, din aceste tranzacții a fost încasată suma de 209 148 932,06 dolari SUA. Cea mai mare parte a acesteia, mai precis 104 251 793,39 dolari SUA, a fost pusă la dispoziția Băncii Române de Comerț Exterior pentru diverse plăți externe, în vreme ce 9 053 179,98 dolari SUA s-au utilizat pentru rambursarea parțială a unui credit SWAP de 56 de milioane de dolari SUA contra aur, angajat de Banca Națională a RSR la BRI. Alte sume rezultate din aceste

⁴⁹⁵ Petre Opreș, „Criza datoriei externe a României (1980-1985)” (www.contributors.ro/criza-datoiei-externe-a-romaniei-1980-1985/, accesat 5 aprilie 2020); Liviu Voinea (coord), *op. cit.*, p. 94.

⁴⁹⁶ I. Alexandrescu, *România între est și vest, II*, pp.421-424, 423.

⁴⁹⁷ *Ibidem*.

⁴⁹⁸ ABNR, fond DETC – Tezaurul central, dosar nr. 2/1967, f. 75.

⁴⁹⁹ ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 7/1985, f. 1.

⁵⁰⁰ *Ibidem*; ABNR, fond Contabilitate, dosar nr. 15/1980, f. 188; dosar nr. 16/1981, f. 154; dosar nr. 22/1982, f. 112; dosar nr. 25/1983, f. 71.

vânzări de aur, mai precis 43 de milioane de dolari SUA, au fost puse la dispoziția Ministerului Comerțului Exterior și Cooperării Economice Internaționale (MCECEI), în vreme ce alte 50 de milioane de dolari au fost puse la dispoziția ICE Petrolexportimport.⁵⁰¹

În pofida aportului valutar obținut prin vânzarea de aur, situația financiară a României a continuat să se deterioreze în cursul celui de-al doilea semestru al anului 1981. Declanșarea crizei datoriei externe nu a putut fi stopată, deși, la 15 iunie 1981, Consiliul Executiv al FMI a aprobat României un credit de circa 190 de milioane de dolari SUA în cadrul facilității de finanțare compensatorie pentru nerealizarea exporturilor și un credit de circa 1 320 de milioane de dolari SUA în cadrul unui aranjament *stand-by* pe o perioadă de trei ani. Amintim în acest context că primul credit a putut fi accesat integral în aceeași lună, în vreme ce eliberarea tranșelor trimestriale în cadrul acordului *stand-by* a fost condiționată de adoptarea anumitor măsuri de politică economică de către guvernul de la București. Printre acestea se numărau: stabilizarea financiară, reorientarea direcțiilor de dezvoltare a economiei, majorarea prețurilor, deprecierea cursului de schimb al leului față de dolarul SUA etc. Acordul s-a derulat cu multă dificultate până la sfârșitul anului 1983, România reușind să obțină numai circa 1 miliard de dolari SUA din creditul inițial.⁵⁰²

La înrăutățirea poziției financiare a României au contribuit atât temerile creditorilor privind posibilitatea extinderii crizei datoriei publice care se declanșase în Polonia în prima parte a anului 1981, cât și sporirea neîncrederii în capacitatea guvernanților de la București de a gestiona datoria pe termen scurt. Băncile străine au început să retragă depozitele din România și au anulat liniile de creditare interbancare, iar până la sfârșitul anului au fost acumulate arierate, în valoare de 1 miliard de dolari SUA, aferente achitării ratelor scadente la datoria externă a țării.⁵⁰³

În această situație, la 3 noiembrie 1981, autoritățile române au solicitat principalilor creditori străini să accepte o amânare cu până la 6 luni a plății datoriilor. Câteva săptămâni mai târziu, FMI a anunțat că din cauza situației economice a țării nu va debloca a doua tranșă din acordul *stand-by*, în plus a recomandat inițierea de negocieri cu principalii creditori pentru reeșalonarea plăților în contul datoriei externe.⁵⁰⁴ În ianuarie 1982, România a început prima rundă de negocieri cu reprezentanții a 9 bănci occidentale din 6 țări vest europene. FMI a participat la negocieri în calitate de observator. Tratatul s-a finalizat la 7 decembrie 1982. Pentru reeșalonarea plăților la împrumuturile guvernamentale, în iulie 1982, s-au purtat negocieri cu 15 state creditoare reunite în Clubul de la Paris. Acestea au acceptat încheierea unor convenții, prin care s-a agreat planul de restructurare a datoriei externe a României. Pe ansamblu, s-a reușit reeșalonarea plăților pe o perioadă de 6 ani și jumătate, cu o dobândă medie de 3,5 la sută pe an.⁵⁰⁵

⁵⁰¹ ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 7/1985, f. 1-2.

⁵⁰² G. Georgescu, *op. cit.*, p. 15; I. Alexandrescu, *România între est și vest*, II, pp. 95-96, p. 149.

⁵⁰³ James M. Bought, *op. cit.*, p. 323; Petre Opreș, „Criza datoriei externe a României (1980-1985)” (www.contributors.ro/criza-datoiei-externe-a-romaniei-1980-1985/, accesat 5 aprilie 2020); Adam Burakowski, *Dictatura lui Nicolae Ceaușescu Geniul Carpaților*, Iași, Polirom, 2011, pp. 514-515.

⁵⁰⁴ Petre Opreș, „Criza datoriei externe a României (1980-1985)”; Adam Burakowski, *op. cit.*, pp. 514-515.

⁵⁰⁵ G. Georgescu, *op. cit.*, pp. 15-16; Petre Opreș, „Criza datoriei externe a României (1980-1985)”.

Cu toate acestea, rambursarea datoriei externe în următorii ani nu s-a derulat fără dificultăți. Principala resursă valutară era reprezentată de excedentele balanței comerciale. Pentru obținerea acestora au fost forțate exporturile și reduse dramatic importurile. Această politică a afectat nu numai buna funcționare a industriei, care s-a văzut lipsită de materiile prime necesare, de piesele de schimb și chiar de reînnoirea dotărilor cu mașini și instalații moderne, ci a afectat în egală măsură și nivelul de trai al populației.

Un moment de cotitură a fost reprezentat de anul 1985, când România a înregistrat întârzieri în rambursarea ratelor scadente la împrumuturile obținute de la instituții financiare, precum Fondul Monetar Internațional și Banca Reglementelor Internaționale.⁵⁰⁶ Nu întâmplător, încă din ianuarie 1985, la solicitarea conducerii PCR a fost întocmită nota privind situația „valorificării” aurului trimis în străinătate în intervalul 1980-1981. Potrivit acesteia, din valuta obținută în urma vânzărilor de aur din anii 1981-1983, mai erau disponibili 2 111 801,67 dolari SUA, aflați în depozit la termen, și 732 157,02 dolari SUA depuși în cont la vedere, în numele Băncii Naționale a RSR la Banca Reglementelor Internaționale.⁵⁰⁷ De asemenea, la data întocmirii notei, România mai avea în străinătate 20 134,2120 kg aur fin la BRI și 5 745,4360 kg aur fin la Banca Angliei.⁵⁰⁸

Cel mai probabil, informarea amintită a fost solicitată în contextul în care Nicolae Ceaușescu pregătea adoptarea deciziei privind interzicerea pe viitor a apelului la credite străine și rambursarea în cel mai scurt timp a întregii datorii externe a României.⁵⁰⁹ În acest scop, la mijlocul anului 1985, a fost conceput un plan, prezentat ulterior creditorilor externi și opiniei publice internaționale.⁵¹⁰ Aplicarea acestuia avea în vedere mai ales utilizarea excedentelor balanței comerciale, obținute în urma forțării exporturilor, fără a se neglija aportul pe care îl putea aduce atingerii obiectivului propus continuarea „valorificării” aurului din stocul Băncii Naționale a RSR.

Astfel, în semestrul al doilea al anului 1986, la propunerea lui Nicolae Ceaușescu, conducerea de atunci a României a decis prin *Decretul Consiliului de Stat nr. 325/1986*, vânzarea unei cantități de 80 de tone de aur din stocul Băncii Naționale pentru accelerarea plății datoriei externe, urmând ca aurul respectiv să fie răscumpărat după încheierea achitării datoriei. În conformitate cu actul normativ menționat, în intervalul 27 octombrie-27 noiembrie 1986, au fost transportate la Banca Reglementelor Internaționale 54 991,4 kilograme aur fin în lingouri.⁵¹¹ Această cantitate se adăuga celor 25 879,65 kg aur fin, aflate deja în străinătate la sfârșitul anului precedent.⁵¹² În total, la sfârșitul lunii noiembrie 1986 se aflau în străinătate 80 871,1 kg aur fin.

⁵⁰⁶ I. Alexandrescu, *România între est și vest*, II, pp. 192-193.

⁵⁰⁷ ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 7/1985, f. 1-2.

⁵⁰⁸ *Ibidem*; ABNR, *Contabilitate*, dosar nr. 15/1980, f. 188; dosar nr. 16/1981, f. 154; dosar nr. 22/1982, f. 112; dosar nr. 25/1983, f. 71.

⁵⁰⁹ I. Alexandrescu, *România între est și vest*, II, pp. 192-193.

⁵¹⁰ G. Georgescu, *op. cit.*, p. 18; I. Alexandrescu, *România între est și vest*, II, pp. 193-194.

⁵¹¹ ABNR, fond DETC – Tezaurul central, dosar nr. 2/1967, f. 76.

⁵¹² ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 7/1985, f. 1; ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 15/1980, f. 188; dosar nr. 16/1981, f. 154; dosar nr. 22/1982, f. 112; dosar nr. 25/1983, f. 71.

Potrivit voinței conducătorilor de la București, acest aur trebuia vândut până la 31 decembrie 1986. Dar, așa cum își amintea Florea Dumitrescu, guvernatorul Băncii Naționale la acea dată, s-a aprobat în cele din urmă prelungirea acestui termen până în martie 1987, pentru a nu se influența prețul pe piața aurului. Documentele anexate bilanțului Băncii Naționale a RSR pentru anul 1986 consemnează că la sfârșitul aceluși an România mai avea în depozit la Banca Reglementelor Internaționale 32,8 tone de aur⁵¹³, ceea ce ne îndreptățește să presupunem că se reușise vânzarea a aproximativ 48 de tone de aur. Întrucât, la sfârșitul anului 1987, evidențele Băncii Naționale nu mai înregistrează nicio cantitate de aur în depozit în străinătate⁵¹⁴ și din documentele disponibile până în prezent nu rezultă readucerea vreunei cantități de metal prețios în țară în cursul aceluși an⁵¹⁵, putem concluziona că cele peste 32 de tone de aur depozitate la BRI au fost „valorificate” în termenul impus de guvernul de la București. În urma vânzării celor 80⁵¹⁶ de tone de aur au fost încasate 1 040 de milioane de dolari SUA, sumă utilizată pentru rambursarea unor credite la care dobânzile se situau între 7 la sută și 11 la sută pe an. Tot Florea Dumitrescu preciza în memoriile sale că prin achitarea acestor credite s-a grăbit încheierea rambursării datoriei externe cu 3-4 luni și economia României a fost scutită de achitarea unor dobânzi în valoare totală de 210-300 de milioane de dolari SUA.⁵¹⁷ La sfârșitul anului 1987, stocul de aur al BNR mai avea doar 42,5 tone de aur, cel mai redus nivel înregistrat după anul 1946, mai scăzut chiar decât cel consemnat la sfârșitul anului 1959, când stocul de aur atinsese, de asemenea, un minim, respectiv 51,2 tone de aur, din care 8 tone erau împrumutate din URSS.

Până în iunie 1989 stocul de aur al Băncii Naționale a RSR nu a cunoscut schimbări majore, creșterea stocului de metal prețios provenind în exclusivitate din producția internă. După anunțarea încheierii plăților pentru achitarea datoriei externe au început demersurile pentru cumpărarea de aur de pe piețele internaționale pentru refacerea stocului băncii centrale. *Decretul prezidențial nr. 77* din 10 iunie 1989 autoriza Banca Națională și Banca Română de Comerț Exterior să achiziționeze 40 de tone de aur la un preț care să nu depășească 12 000 de dolari SUA kilogramul de aur fin. În acest scop, din fondul valutar centralizat al statului a fost constituit câte un depozit în valoare de 120 de milioane de dolari SUA pentru fiecare dintre cele două bănci. Ulterior, pentru achitarea cheltuielilor prilejuite de achiziționarea aurului, prin *Decretul prezidențial nr. 123* din 21 septembrie 1989 fondurile puse la dispoziția celor două bănci au fost suplimentate cu 240 de milioane de dolari SUA. La 11 iunie 1989, guvernatorul Băncii Naționale, Decebal Urdea, a transmis la Banca Reglementelor Internaționale acordul și instrucțiunile privind începerea achiziției de aur. Potrivit mărturiilor fostului guvernator, confirmate de documentele vremii, cumpărările de aur s-au făcut treptat în cantități numite cifrat „primăvară” pentru

⁵¹³ ABNR, fond *Contabilitate*, dosar nr. 16/1986, f. 92-102.

⁵¹⁴ Idem, dosar nr. 7/1987, f. 68-74.

⁵¹⁵ ABNR, fond *DETC – Tezaurul central*, dosar nr. 2/1967, f. 21.

⁵¹⁶ Petre Opriș în „Aurul țării, agricultura românească și efectele provocate de facturile neplătite (1986-1989)”, (www.contributors.ro/aurul-tarii-agricultura-romaneasca-si-efectele-provocate-de-facturile-neplatite-1986-1989/), accesat 24 aprilie 2020), luând în considerație reducerea înregistrată de stocul de aur al Băncii Naționale a RSR în anii 1986-1987, concluziona că au fost vândute efectiv doar aproximativ 76,3 tone de aur, 45,8 tone în anul 1986 și 30,5 tone de aur în anul 1987, fără a ține seama de faptul că în cei doi ani menționați în stocul de aur au intrat aproximativ 5 tone de aur rezultate din producția internă (ABNR, fond *DETC – Tezaurul central*, dosar nr. 2/1967, f. 32).

⁵¹⁷ Florea Dumitrescu, *Căile stabilității monetare*, București, Editura Academiei Române, 1993, pp. 71-72.

„o tonă de aur fin loco Berna” și „toamnă” pentru „500 kg aur fin loco Berna”. Aurul achiziționat urma să fie depozitat temporar la Banca Națională a Elveției în contul Băncii Naționale a RSR.⁵¹⁸

Primele tranzacții s-au efectuat pe 12 iunie pentru două „toamne” și au continuat până la 15 septembrie 1989, când au fost sistate. În total, au fost cumpărate 20,3 tone aur fin în valoare de 234,3 milioane de dolari SUA. Prețul mediu de achiziție pentru un kilogram de aur a fost de 11 543,3 dolari, mai scăzut față de cel obținut la vânzarea de aur din anii 1986-1987, respectiv 12 874 dolari/kg.⁵¹⁹ Decebal Urdea preciza în memoriile sale că Nicolae Ceaușescu a sistat achiziția de aur în speranța că prețul metalului prețios va continua să scadă. Precipitarea evenimentelor politice de la București nu a mai permis reluarea achizițiilor de aur. Metalul prețios cumpărat în vara anului 1989 a fost adus în întregime la București. Potrivit instrucțiunilor primite de la Nicolae Ceaușescu la 15 iunie 1989, urma ca transporturile să se realizeze pe măsură ce se acumulau câte 7,5 tone de aur. În mod real, aurul cumpărat a fost adus în țară în lunile septembrie și noiembrie 1989. Primul transport, în greutate de 7 296,4423 kg aur, a avut loc la 15 septembrie 1989, al doilea, în greutate de 7 500,8042 kg aur fin, la 29 septembrie 1989, iar ultimul, în greutate de 5 503,7 kg aur fin, la 15 noiembrie 1989.⁵²⁰ Cu aceste „intrări” în tezaurul Băncii Naționale se încheie istoria stocului de aur în anii regimului comunist. La sfârșitul anului 1989 Banca Națională deținea printre activele sale un stoc de aur de 67 610,517 kg aur fin, din care doar 0,125 kg se aflau în depozit la BRI.⁵²¹

*
*   *   *

Cele peste patru decenii cuprinse între încheierea celui de-al Doilea Război Mondial și căderea regimurilor comuniste în Europa de Est au transformat definitiv concepția economiștilor asupra rolului pe care aurul trebuie să îl îndeplinească în cadrul sistemului monetar-financiar al unei țări. Dacă în 1945 metalul galben continua să reprezinte garanția unei circulații monetare sănătoase, la sfârșitul acestei epoci, aurul monetar al băncii centrale servea exclusiv ca activ în cadrul rezervelor internaționale ale unei țări, fiind utilizat cu precădere pentru finanțarea balanței de plăți, menținerea încrederii în moneda națională sau pentru garantarea împrumuturilor statului. Stocul de aur al Băncii Naționale a României a cunoscut de-a lungul celor peste 40 de ani analizați o evoluție sinuoasă, în care perioadele de scădere au alternat cu cele de creșteri semnificative provenite din achiziții și din producția internă. Autoritățile comuniste au recurs adesea la soluția „valorificării” rezervei de aur a țării, fie depunând aurul în gaj pentru obținerea de credite pe piața internațională, fie vânzându-l pentru obținerea resurselor necesare dezvoltării economiei planificate ori rambursării anticipate a datoriei externe.

⁵¹⁸ Decebal Urdea, *Economist sub două economii*, p. 117-118; ANR, fond CC al PCR – Secția economică, dosar nr. 412/1989, f. 46.

⁵¹⁹ Decebal Urdea, *op. cit.*, pp. 115-118.

⁵²⁰ ABNR, fond DETC – Tezaurul central, dosar nr. 2/1967, f. 39.

⁵²¹ ABNR, fond Contabilitate, dosar nr. 12/1989, f. 4.

Metodologia întocmirii seriei „Aurul BNR 1946-1989”

I. Surse

De primă importanță în reconstituirea seriei privind aurul BNR în perioada comunistă sunt documentele elaborate de Direcția contabilitate, respectiv dările de seamă contabile și bilanțurile anuale împreună cu anexele detaliate, disponibile pentru intervalul 1946-1989. În acest context, trebuie să amintim că începând din anul 1948 Banca Națională a României, devenită Banca de Stat a RPR, nu mai avea obligația legală de a publica rapoarte anuale privind activitatea derulată. Dările de seamă anuale erau prezentate, conform legislației în vigoare, conducerii instituțiilor care coordonau activitatea băncii: Ministerul Finanțelor și Consiliul de Miniștri. Pentru perioada 1946-1951, în cazul în care informațiile regăsite în dările de seamă și bilanțurile anuale nu au fost suficient de concludente am apelat și la datele consemnate în registrele-maestru privind valorile BNR.

Pentru completarea informațiilor au fost extrem de utile documentele privind evoluția stocului de aur din tezaurul BNR, întocmite de direcțiile Contabilitatea externă, Valutară și metale prețioase, Emisiune, tezaur și casierie. Astfel, au fost utilizate atât dosare sinteză cuprinzând evidențele privind evoluția stocului de aur, acoperind o perioadă mai îndelungată, cât și procesele-verbale privind inventarierea anuală, respectiv registrele de tezaur care reflectă mișcarea zilnică a stocului de aur păstrat în tezaurul central.

Au fost, de asemenea, analizate și alte documente identificate în fondurile și colecțiile păstrate în Arhiva Băncii Naționale a României. Din fondul *Consiliile de conducere ale BNR* au fost preluate informații cuprinse în minutele ședințelor consiliilor de conducere din perioada 1946-1948, precum și în colecția de ordine emise de guvernatorul BNR în perioada 1948-1989.

În același timp, am completat documentarea noastră cu informațiile din documentele identificate la Arhivele Naționale ale României, în fondul *Comitetul Central al PCR, Cancelarie și Secția economică*. Acestea ne-au oferit imaginea pe care conducătorii Băncii Naționale doreau să o prezinte conducerii statului despre activitatea și evoluția instituției, inclusiv despre situația stocului de aur. Precizăm că cel puțin unele dintre documentele păstrate la Arhivele Naționale ale României au fost valorificate de istoricii români preocupați de studiul acestei epoci și amintim în acest sens lucrările publicate de cercetătorul Petre Opreș.

Datele identificate în documentele de arhivă și utilizate pentru construirea seriei privind aurul Băncii Naționale a României în perioada 1946-1989 sunt deopotrivă valorice, exprimate în lei, și cantitative, exprimate cel mai adesea în kilograme.

O altă sursă de informații pentru reconstituirea seriei privind stocul de aur al Băncii Naționale în anii epocii comuniste este reprezentată de publicația Fondului Monetar

Internațional *International Financial Statistics Yearbook*, 1991, unde regăsim date privind cantitatea de aur deținută de Banca Națională în perioada 1973-1989, exprimată în milioane de uncii.

De asemenea, printre sursele cu ajutorul cărora am întregit documentarea demersului nostru privind evoluția stocului de aur al Băncii Naționale a României, s-a numărat și seria de date publicată de Cristian Păunescu și Marian Ștefan în volumul *Legendele bătrânei doamne*, 2009, și reluată de cei doi autori în ediția a doua a volumului *Tezaurul Băncii Naționale a României la Moscova*, 2011, precum și în lucrarea publicată de Cristian Păunescu în anul 2020, *The Romanian National Bank Treasure Taken to Moscow and Never Returned*.

II. Prezentarea seriilor

Deși sub aspectul surselor documentare, schimbări majore apar începând din anul 1948, referitor la modul cum este utilizat aurul din stocul Băncii Naționale, cercetarea noastră ne permite să afirmăm că momentul de cotitură a fost reprezentat de anul 1946. În plus, așa cum s-a arătat în subcapitolele precedente, tot în 1946 au fost adoptate acte normative prin care Banca Națională a României a fost etatizată și s-a înăsprit regimul metalelor prețioase. Aceste considerente ne-au determinat să stabilim acest an ca anul de început al seriei de date aferente epocii comuniste.

Prin valorificarea informațiilor cuprinse în sursele documentare menționate anterior, am construit două serii de date: una privind valoarea aurului BNR exprimată în lei și alta privind cantitatea de aur exprimată în kilograme. Ambele serii cuprind informații privind aurul total, defalcat în aur existent în țară și aur depozitat în străinătate. Aurul aflat în țară cuprinde aurul păstrat în tezaurul centralei BNR, în cadrul căruia distingem: monede, respectiv lingouri și granule de aur fin, acestea din urmă fiind semnalate în surse doar pentru anumiți ani, precum și aurul aflat în afara tezaurului centralei BNR. În rubrica aferentă aurului aflat în străinătate, deși, în unele cazuri, documentele disponibile ne oferă informații suplimentare cu privire la cantitățile de aur gajate, am preferat să oferim date agregate privind cantitatea totală de aur plasat la o anumită bancă. Am optat pentru această variantă, considerând că o astfel de prezentare oferă o imagine mai clară asupra cantităților de aur depozitate de Banca Națională în străinătate.

Pentru intervalul 1946-1947 documentele cercetate ne oferă informații despre cantitatea de aur aflată în stocul de acoperire al BNR, precum și despre cea situată în afara stocului de acoperire. Astfel, în anul 1946, cantitatea de aur aflată în stocul de acoperire se ridica la 238 172,55 kg, iar cea din afara stocului la 3 940,053 kg, iar în anul 1947, metalul galben aflat în stocul de acoperire era în cantitate de 191 208,592 kg, în vreme ce în afara stocului regăsim o cantitate de 44 655,143 kg. Deoarece, începând cu anul 1948, reflectând schimbările intervenite pe plan internațional, dar și pe plan intern în utilizarea rezervei de aur a băncii centrale, legislația în vigoare nu mai impunea un procent clar pentru acoperirea emisiunii, în construcția seriei de date nu am mai prezentat, pentru cei doi ani menționați, împărțirea aurului valoric și cantitativ în stocul de acoperire, respectiv în afara acestuia.

Așa cum am precizat deja, începând din anul 1946 modificările importante în structura stocului de aur sunt legate de evidențierea cantităților de metal prețios gajate pentru garantarea de împrumuturi sau derularea de contracte externe. Astfel, pentru acest an cantitățile de aur neincluse în stocul de acoperire se află depozitate în țară, dar sunt blocate pentru împrumuturile luate de la băncile naționale din Cehoslovacia, respectiv Bulgaria. Ele figurează la pozițiile: „Aur sub dosar la Banca Cehoslovaciei” în valoare de 635 718 735 lei, respectiv 3 011,2994 kg aur fin, și „Aur sub dosar la Banca Națională a Bulgariei” în valoare de 196 070 200 lei, respectiv 928,7536 kg aur fin.

Modificări substanțiale în ceea ce privește cantitatea, dar și destinația aurului păstrat în afara stocului de acoperire întâlnim și în bilanțul aferent anului 1947. Precizăm că aurul aflat „sub dosar” pentru Banca Națională a Cehoslovaciei a fost inclus în stocul de acoperire. În același timp, întâlnim două tipuri de depozite situate în afara acestuia: cele destinate unor plăți în străinătate și cele blocate. Din prima categorie făcea parte aurul păstrat în țară, dar rezervat pentru plata anuităților în străinătate (4 600 kg în valoare de 774 410 782 lei). A doua categorie era formată din depozitele de aur păstrate în străinătate, la Federal Reserve Bank New York, la Banca Angliei și la Banca Națională a Elveției, cu mențiunea „aur german” (18 002,70904 kg, în valoare de 3 030 759 128 lei). Toate depozitele enumerate anterior erau înregistrate în conturi de ordine, urmând să fie utilizate pentru acoperirea obligațiilor asumate de România prin *Tratatul de pace de la Paris*. Cu toate acestea, am inclus aceste cantități de aur în seria de date privind aurul Băncii Naționale a României, considerând că, cel puțin la data încheierii bilanțului anual din 1947, ele aparțineau Institutului de emisiune de la București.

În procesul de reconstituire a seriei, intervalul cel mai dificil s-a dovedit a fi cel cuprins între anii 1948 și 1955. Din documentele cercetate am putut constata că datele oficiale, care se regăsesc în dările de seamă contabile aferente perioadei, precum și în alte surse documentare asumate de conducerea băncii, nu concordă cu cele oferite de alte documente contemporane sau imediat ulterioare epocii. Acestea din urmă vorbesc despre ieșiri de aur din stoc fie prin vânzare, fie prin cedare, fără ca mișcările de metal prețios amintite să fi fost contabilizate. Motivația cuprinsă în documentele vremii invocă păstrarea secretului. Deși sursele identificate în arhive demonstrează existența acestor operațiuni cu aur, care nu au fost înregistrate, seria pe care o propunem cuprinde datele oficiale, consemnate în bilanțuri și confirmate ulterior de rapoartele înaintate de Banca Națională conducerii Statului Român. Am ales această soluție deoarece încercările noastre de a identifica toate vânzările și cedările de metal prețios ce au avut loc în această perioadă nu au fost încununate de succes. Stadiul actual al documentării nu ne-a permis să stabilim cu exactitate cantitatea de aur efectiv aflată în posesia Băncii Naționale în intervalul 1948-1955. Cu toate acestea, pentru a oferi o imagine cât mai apropiată de realitate privind o posibilă evoluție a stocului de aur în acest interval, redăm în Tabelul A două dintre seriile reconstituite pe baza informațiilor identificate până în prezent.

Tabel A. Stocul de aur al BNR, serii alternative (1948-1955)

An	Varianta nr. 1			Varianta nr. 2			kg aur fin
	Total aur	Aur în tezaur	Aur în străinătate	Total aur	Aur în tezaur	Aur în străinătate	
1948	196 000,0	135 000,0	61 000,0	x	x	x	
1949	193 500,0	137 600,0	55 900,0	x	x	x	
1950	139 400,0	118 400,0	21 000,0	136 465,2	118 444,7	18 020,5	
1951	119 800,0	97 400,0	22 400,0	117 255,4	97 454,2	19 801,2	
1952	82 700,0	72 600,0	10 100,0	80 196,2	72 612,9	7 583,3	
1953	53 100,0	50 100,0	3 000,0	53 157,3	50 081,2	3 076,1	
1954	51 800,0	48 800,0	3 000,0	51 854,8	46 753,2	5 101,6	
1955	45 800,0	31 400,0	14 400,0	55 934,3	41 498,5	14 435,8	

Sursa: ABNR, fond *Direcția valutară și metale prețioase*, dosar nr. 48/1968, f. 150 pentru varianta nr. 1; *Direcția emisiune, tezaur și casierie*, dosar nr. 2/1947-1965, f. 198, 254 pentru varianta nr. 2.

Deși între cele două variante există diferențe importante, credem că datele respective pot reda cu mai multă acuratețe ritmul diminuării stocului de aur în această perioadă comparativ cu seria formată din datele asumate de oficialitățile vremii.

În acest context, trebuie să precizăm că datele din prima variantă au fost extrase dintr-un tabel intitulat „Stocurile de aur existente în țară și străinătate la finele anilor”, cantitățile de metal prețios fiind rotunjite și exprimate în tone. Seria respectivă datează din anul 1968 și reprezintă o reconstituire realizată pe baza informațiilor cuprinse în documente mai vechi, dar care nu sunt precizate ca surse pentru tabelul respectiv. A doua variantă este rezultatul calculelor efectuate în epocă, pe baza informațiilor privind intrările și ieșirile de aur din stocul Băncii, disponibile la nivelul Tezaurului central în anul 1956. Spre deosebire de documentele utilizate pentru realizarea variantei nr. 1, în acest caz sursele cuprind și informații despre căile urmate pentru reconstituirea datelor. Astfel, într-unul dintre documente, salariații Băncii precizau: „Întrucât regularizarea mișcării aurului în străinătate (remiterile noastre și vânzările noastre) pe anii 1949, 1950, 1951 și 1952 s-a făcut printr-o singură cifră globală la 31 august 1952, nedefalcat pe ani, am reconstituit noi astăzi, din evidențe extracontabile, vânzările din 1951 și 1952, pentru a putea separa operațiile privind anii 1949/1950 din cifra globală înregistrată la 31 august 1952, și a modifica în consecință soldul scriptic la 1 ianuarie 1951, așa cum este el arătat în capul situației prezente.”¹ Aceste precizări și faptul că documentele din care au fost preluate informațiile au fost elaborate imediat ulterior perioadei 1948-1955 ne îndreptătesc să considerăm a doua variantă ca fiind mai apropiată de realitate. Așa cum menționam, am optat pentru datele oficiale, deoarece nu avem certitudinea că documentele la care am avut acces reflectă totalitatea schimbărilor intervenite în această perioadă în privința cantității de aur deținute de Banca Națională.

O analiză comparativă a celor două variante arată că pentru intervalul 1950-1952, la rubrica „Total aur”, ca și la rubrica „Aur în străinătate” persistă o diferență de 2,5-3 tone de aur în plus în varianta nr. 1, în vreme ce pentru anii 1953-1954 la rubrica „Total aur”,

¹ ABNR, fond *Direcția emisiune, tezaur și casierie*, dosar nr. 2/1947-1965, f. 198.

diferențele se reduc la câteva kilograme de aur în plus în varianta nr. 2 și sunt, cel mai probabil, rezultatul rotunjirii sumelor în cazul datelor din prima variantă. Pentru anul 1955 diferența de peste 10 tone dintre cele două variante poate fi explicată prin neînregistrarea în varianta nr. 1 a celor 5 tone împrumutate Băncii Naționale a Ungariei, precum și a aurului existent în afara Tezaurului central.

Comparând datele oficiale privind cantitatea de aur cuprinsă în tabelul privind stocul de aur al Băncii Naționale cu datele din cele două variante ale seriei alternative redade în tabelul de mai sus, remarcăm diferențe substanțiale mai ales în perioada 1949-1951. Pentru intervalul amintit documentele precizează că au existat vânzări/cedări de aur neoperate în bilanțul oficial, neoferind însă, așa cum am mai arătat în acest stadiu al documentării, o posibilitate de clarificare și reconciliere.

În privința datelor aferente anului 1952 constatăm că diferențele se reduc la cantități foarte mici. Deosebirile dintre varianta nr. 1 și seria oficială sunt date de cantitatea de aur aflată în afara Tezaurului central, la care se adaugă aproximativ 2,5 tone în plus în străinătate. În cazul variantei nr. 2, diferența este dată doar de aurul aflat în afara Tezaurului central.

Pentru anii 1953-1954 diferențele cantitative între seria oficială și variantele nr. 1 și nr. 2 rezultă din adăugarea în cazul seriei oficiale a aurului aflat în afara tezaurului. Același lucru se poate spune și pentru deosebirile dintre varianta nr. 2 și seria oficială aferentă anului 1955. Pentru acest an, diferențele dintre varianta nr. 1 și seria oficială pot fi explicate prin faptul că în varianta nr. 1 nu sunt cuprinse cantitățile de aur aflate în afara Tezaurului central și nici cele 5 tone de aur reprezentând împrumutul acordat Băncii Naționale a Ungariei.

Am considerat necesar să oferim explicații cât mai detaliate pentru seriile de date alternative aferente intervalului 1948-1955, pentru a reda amploarea dificultăților întâlnite în străduința de a identifica și agrega informațiile disponibile, astfel încât seria obținută să ne permită redarea unei imagini cât mai fidele în privința evoluției stocului de aur în primii ani ai regimului comunist.

Dificultăți am întâmpinat și pentru reconstituirea seriei cuprinzând datele oficiale în condițiile în care, începând din 1948, Banca Națională nu a mai publicat rapoarte de activitate anuale. Astfel, informațiile privind bilanțul anual și, implicit, cele privind evoluția stocului de aur devin din ce în ce mai dificil de identificat. Pentru anii 1948-1950 seria a fost reconstituită coroborându-se informații preluate atât din bilanțul anual, cât și din documentele anexate acestuia referitoare la situația detaliată a stocului de aur, care surprind distribuția aurului în țară și străinătate atât sub aspect valoric, cât și cantitativ.

Cu o dificultate majoră ne-am confruntat în reconstituirea datelor aferente anului 1951, întrucât, până în prezent, nu am putut identifica darea de seamă contabilă sau bilanțul aferent activității acestui an. Această situație a fost cauzată cel mai probabil de schimbările majore intervenite în conducerea și organizarea Băncii Naționale la începutul anului 1952. Datele preluate de noi în seria oficială au fost identificate în situațiile elaborate de Direcția contabilitate privind stocul total de aur la sfârșitul

anului 1951, în Registrul de tezaur pentru aurul existent în Tezaurul central la aceeași dată, iar pentru aurul existent în străinătate am utilizat evidențe întocmite de Serviciul tezaurul central.

Începând din anul 1952 am putut urmări evoluția stocului de aur folosind dările de seamă și bilanțurile elaborate la sfârșitul fiecărui an, cu excepția anului 1956, pentru care nu au fost identificate darea de seamă și bilanțul anual, și a anilor 1960-1964, pentru care dările de seamă identificate până în prezent nu cuprind și informații detaliate privind situația stocului de metale prețioase. Începând din anul 1953 am putut constata schimbarea modalităților de consemnare a aurului în bilanțul anual. Mai precis, metalul galben nu mai este evidențiat separat în cadrul bilanțului general, fiind inclus în poziția „metale prețioase”, exprimată valoric. Această schimbare în structura bilanțului poate fi explicată prin prevederile referitoare la emisiunea de bancnote cuprinse în *Decretul nr. 25/1951 pentru organizarea și funcționarea Băncii Republicii Populare Române Banca de Stat*, prevederi menținute și în noul Statut, adoptat prin *Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 801/20 martie 1953*. Potrivit documentelor menționate, banca era obligată să asigure acoperirea biletelor în circulație cu aur, alte metale prețioase și devize etc., suma bancnotelor puse în circulație nemaifiind pusă în relație directă cu cantitatea de metal prețios păstrat în tezaurul băncii, ci cu limitele stabilite prin planul de casă².

Informații privind structura poziției „metale prețioase” regăsim începând din anul 1953 în documentele anexate dării de seamă și bilanțului anual. Potrivit acestora, postul „metale prețioase” cuprindea pe lângă aur și argint, aliaje de aur cu argint, precum și alte metale prețioase: platină, iridiu, osmiu etc. Cu ajutorul situațiilor detaliate privind contul „metale prețioase” am putut reconstitui repartitia aurului în țară și străinătate, valoric și cantitativ, din punctul de vedere al formei în care era păstrat metalul prețios (monede, lingouri etc.), precum și al locului unde se afla depozitat: băncile din străinătate, Tezaurul central, sediile din țară etc. Deoarece, în urma analizei documentelor anexate dărilor de seamă anuale, am constatat diferențe de la un an la altul privind includerea în „Situațiile privind contul metale prețioase” a cantităților de aur aflate în sediile BNR, am comparat aceste date cu cele înregistrate în registrele de tezaur la sfârșitul fiecărui an, precum și cu documentele privind mișcarea rezervei de aur, întocmite la nivelul Tezaurului central.

Așa cum am precizat mai sus, pentru anul 1956 nu au fost identificate până în prezent darea de seamă și bilanțul anual, astfel încât în reconstituirea seriei privind aurul păstrat la Banca de Stat am recurs la „Situația mișcării aurului de la 1 ianuarie la 31 decembrie 1957”, care cuprinde și situația metalului galben la 31 decembrie 1956. Documentul menționat se regăsește atât anexat la darea de seamă aferentă anului 1957, cât și în mai multe dosare ale Serviciului tezaurul central. Ca și pentru reconstituirea datelor aferente celorlalți ani, informațiile au fost comparate și reconciliate cu datele consemnate pentru sfârșitul anului 1956 în registrul de tezaur aferent.

² *Decretul Prezidiului Marii Adunări Naționale nr. 25/15 februarie 1951 pentru organizarea și funcționarea Băncii Republicii Populare Române Bancă de Stat, Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 801/20 martie 1953 privind aprobarea Statutului Băncii de Stat a Republicii Populare Române.*

Pentru intervalul 1960-1964, deși au fost identificate dările de seamă și bilanțurile anuale, acestea nu cuprind și documentele anexate cu privire la aur. Pentru reconstrucția seriei am utilizat evidențele lunare întocmite de Direcția emisiune, tezaur și casierie, dar aceste evidențe nu includ informații privind cantitățile de aur aflate în prelucrare sau existente în sedii, astfel încât nu putem oferi informații în legătură cu acestea.

Începând din anul 1965 dările de seamă și bilanțurile anuale au anexate documente privind structura contului „Metale prețioase”. Pentru anul 1965 au fost identificate informații detaliate numai pentru metalele prețioase aflate în țară, în privința aurului aflat în străinătate avem date doar pentru cantitatea totală, detalierea pe bănci s-a realizat utilizându-se evidențele întocmite la nivelul Direcției emisiune, tezaur și casierie, Serviciul tezaurul central.

De asemenea, pentru intervalul 1950-1965, există informații privind evoluția stocului de aur și în documente păstrate la Arhivele Naționale în fondul *CC al PCR – Cancelarie*, dosar nr. 21/1966. Ne referim la tabelele privind situația stocurilor de aur și de argint ale Băncii de Stat în perioada 1950-1965, pe care Manea Mănescu, șeful secției Știință și artă a CC al PCR, le-a prezentat lui Nicolae Ceaușescu în anul 1966. Trebuie să remarcăm că față de datele din acestea, seria privind evoluția stocului de aur reconstituită de noi cuprinde cantități mai mari, care variază de la câteva zeci de kilograme la peste 5 tone în anii 1955-1956, așa cum se poate observa și în Tabelul B. Până în prezent nu am putut identifica suficiente informații care să ne permită oferirea de explicații complete cu privire la aceste diferențe.

Tabel B. Stocul de aur al Băncii Naționale 1950-1965, serii comparate

Anul	tone aur fin					
	Situația stocurilor de aur (lingouri și monede) din anii 1950-1965 în raportările prezentate conducerii Partidului Comunist Român			Seria reconstituită pe baza documentelor păstrate în Arhiva BNR		
	În țară	În străinătate	Total	În țară	În străinătate	Total
1950	146,9	61,1	208,0	146,9	61,1	208,0
1951	148,3	61,1	209,4	148,5	61,1	209,6
1952	72,6	7,5	80,1	73,1	7,5	80,6
1953	50,0	3,0	53,0	50,3	3,1	53,4
1954	46,7	3,0	49,7	49,0	3,0	52,0
1955	36,4	14,4	50,8	41,8	14,4	56,2
1956	39,0	16,8	55,8	39,1	21,8	60,9
1957	40,3	17,9	58,2	41,0	17,9	58,9
1958	43,0	11,2	54,2	43,7	11,3	55,0
1959	39,8	10,6	50,4	40,5	10,7	51,2
1960	48,0	10,6	58,6	48,1	10,7	58,8
1961	50,2	10,6	60,8	50,3	10,7	61,0
1962	57,7	10,6	68,3	57,7	10,7	68,4
1963	65,2	10,6	75,8	65,3	10,7	76,0
1964	76,1	8,1	84,2	76,1	8,2	84,3
1965	57,1	24,7	81,8	58,3	24,7	83,0

Sursa: ANR, fond *CC al PCR – Cancelarie*, dosar nr. 21/1966, f. 338-341, Petre Opreș, *Industria românească de apărare Documente (1950-1965)*, Editura Universității de Petrol-Gaze din Ploiești, 2007, pp. 188-189.

O analiză comparativă a acestor date demonstrează că, în cele mai multe cazuri, mai precis pentru intervalul 1951-1957, precum și pentru anul 1965, diferențele dintre cele două serii rezultă din adăugarea în seria construită de noi a aurului în afara Tezaurului central (respectiv aurul aflat în sedii, în curs de decontare, afinare etc.). Excepția este reprezentată de datele pentru anul 1954, pentru care diferența dintre cele două serii este de aproximativ 2 tone, cantitatea consemnată în prima serie referitoare la metalul prețios aflat în Tezaurul central fiind diferită de cea identificată de noi. O situație deosebită întâlnim în anii 1955 și 1956, pentru care seria reconstituită de noi include cantitățile de metal prețios aflate în afara Tezaurului central, cărora li se adaugă și cele 5 tone de aur, împrumutul acordat Băncii Naționale a Ungariei. În seria prezentată conducerii Partidului Comunist Român, datele aferente anilor 1955-1956 nu includ acest împrumut, în vreme ce în anii următori cantitatea menționată este inclusă și în această serie.

În ceea ce privește datele aferente anilor 1960-1964, putem aprecia că diferențele dintre cele două serii rezultă din faptul că în seria prezentată conducerii PCR se regăsesc date rotunjite la nivel de tone, în vreme ce datele cuprinse în seria reconstituită de noi sunt exprimate în kilograme.

Pentru intervalul 1966-1975, reconstituirea seriei privind aurul Băncii Naționale s-a realizat, ca și în perioada anterioară, utilizându-se cu precădere dările de seamă și bilanțurile încheiate la sfârșit de an, precum și documentele anexate acestora. Așa cum am mai precizat, deoarece bilanțurile anuale cuprind doar informații privind valoarea totală a postului „Metale prețioase” fără evidențierea separată a valorii aurului, documentarea a fost întregită prin cercetarea situațiilor privind structura detaliată a contului menționat. De remarcat că, începând din anul 1972, printre situațiile anexate bilanțului anual regăsim pe lângă situația contului „Metale prețioase” (păstrate în Tezaurul central) și informații privind componența acestui cont pentru Sucursala Maramureș, precum și date referitoare la cantitățile de aur aflate în curs de decontare, pe care le-am inclus în cantitatea totală de aur aflată în țară. Deși, în această perioadă, sursele de documentare devin din ce în ce mai detaliate, în afara metalului galben aflat la Sucursala Maramureș nu am putut identifica informații privind alte cantități de aur aflate la alte sedii din țară. Pentru anul 1975, comparând informațiile disponibile în documentele anexate bilanțului anual cu alte informații culese din documente emise de Banca Națională, am putut completa structura depozitelor de metal galben aflate în țară cu o cantitate de 1 744,1 kg.

Și pentru intervalul 1976-1989, seria de date privind aurul Băncii Naționale a fost reconstituită utilizându-se informațiile cuprinse în situațiile detaliate anexate bilanțului anual. Acestea cuprind informații privind aurul păstrat în Tezaurul central al băncii, cel aflat la Direcția valutară și metale prețioase, cel păstrat la Sucursala Maramureș, precum și cel depozitat în străinătate. De asemenea, în documentele menționate au fost identificate cantități de aur aflate în curs de decontare sau repartizat pentru consum. Totodată, în dările de seamă care însoțesc bilanțurile anilor 1976-1977 și, începând din 1977, în bilanțurile anuale se regăsesc și date privind cantitatea, respectiv valoarea totală a aurului deținut de Banca Națională.

Datele aferente anului 1976 prezintă o situație deosebită. Pentru reconstituirea acestora au fost utilizate informațiile privind cantitatea totală de aur deținută de Banca Națională

inserate în darea de seamă anuală la capitolul privind metalele prețioase. De asemenea, au fost utilizate informațiile oferite de situațiile detaliate anexate bilanțului, inclusiv cele privind aurul deținut de Direcția valutară și metale prețioase din Banca Națională. Prin compararea surselor s-au constatat următoarele: cantitatea de aur consemnată în darea de seamă este de 85 498 kg aur fin, diferită de cea rezultată din situațiile detaliate, respectiv 85 600 kg aur fin. Datele astfel obținute au fost confruntate cu cele disponibile în documentele identificate la Arhivele Naționale și cu cele raportate de România la FMI și s-a constatat că acestea din urmă coincid cu cantitatea de aur consemnată în situațiile detaliate, respectiv 85 600 kg, din care s-a scăzut aurul dat spre prelucrare și valorificare, respectiv 88,795 kg. Aceleași date au fost confruntate și cu cele cuprinse în bilanțul anului 1977, de această dată putându-se constata că datele privind stocul de aur la sfârșitul anului 1976 sunt identice cu cele rezultate din situațiile detaliate, respectiv 85 600 kg. Având în vedere cele de mai sus, am considerat această din urmă informație ca fiind actualizată și am inclus-o ca atare în seria reconstituită de noi.

O altă problemă a cărei clarificare a necesitat coroborarea informațiilor identificate în mai multe surse a fost cea a repartiției geografice a depozitelor de aur aflate în străinătate. Astfel, pentru intervalul 1980-1984, informațiile respective nu au putut fi identificate în situațiile detaliate privind stocul de aur, dar utilizându-se datele culese dintr-un document privind vânzările de aur realizate în această perioadă, păstrat la Arhivele Naționale, se poate concluziona că în anul 1980 aurul aflat în depozit în străinătate (21,2 tone) era în Elveția la Banca Reglementelor Internaționale, iar pentru anii următori informațiile disponibile ne-au permis să stabilim că stocul de aur aflat în străinătate era depozitat la Banca Reglementelor Internaționale și la Banca Angliei³.

Seria de date reconstituită de noi a fost comparată, începând din 1973, cu datele raportate de România la Fondul Monetar Internațional, consemnate în publicația Fondului Monetar Internațional, *International Financial Statistics Yearbook*, 1991, iar din anul 1975, cu informațiile cuprinse în tabelul „Situația stocului de aur și argint în perioada 1975-1985”, datat 14 mai 1985 și prezentat, la vremea respectivă, conducerii Partidului Comunist Român. Acest tabel este un document emis de Banca Națională și se păstrează la Arhivele Naționale ale României în fondul *CC al PCR – Secția economică*⁴. Redăm în tabelul de mai jos cele trei serii de date, cu precizarea că datele din seria reconstituită de noi, precum și cele cuprinse în tabelul păstrat la Arhivele Naționale au fost convertite din kilograme în uncii (1 uncie = 31,1034807 g).

Tabel C. Stocul total de aur al Băncii Naționale a României 1975-1989, serii comparate

milioane uncii			
Anul	Date privind aurul preluate din „Situația stocului de aur și argint în perioada 1973-1984”, datată 14 mai 1985	Date raportate de România la FMI	Date preluate din seria reconstituită de noi
1973	...	2,275	2,275
1974	...	2,447	2,447
1975	2,597	2,597	2,597
1976	2,749	2,749	2,752

³ ANR, fond *CC al PCR – Secția economică*, dosar nr. 7/1985, f. 1-2.

⁴ *Ibidem*, f. 3.

– continuare –

milioane uncii			
Anul	Date privind aurul preluate din „Situția stocului de aur și argint în perioada 1973-1984”, datată 14 mai 1985	Date raportate de România la FMI	Date preluate din seria reconstituită de noi
1977	3,057	3,057	3,059
1978	3,347	3,347	3,349
1979	3,535	3,535	3,536
1980	3,709	3,712	3,709
1981	3,592	3,591	3,592
1982	3,553	3,553	3,553
1983	3,621	3,620	3,621
1984	3,731	3,731	3,731
1985	x	3,818	3,816
1986	x	3,247	2,345
1987	x	1,364	1,364
1988	x	1,449	1,449
1989	x	2,174	2,174

Sursa: ANR, fond CC la PCR – Secția economică, dosar nr. 7/1982, f. 3, Fondul Monetar Internațional, *International Financial Statistics Yearbook*, 1991, pp. 620-621.

În cele ce urmează, semnalăm discordanțele dintre datele obținute de noi și cele disponibile la Arhivele Naționale sau raportate la FMI.

Pentru anul 1976, diferența între stocul de aur raportat la FMI și cel consemnat în bilanț provine din includerea în acesta din urmă a aurului dat spre valorificare și prelucrare. În următorii ani, 1977 și 1978, chiar dacă regăsim în continuare această rubrică, ea nu mai explică în întregime diferența dintre cele două raportări, situațiile detaliate referitoare la stocul de aur neoferind posibilitatea identificării unor lămuriri pentru restul diferenței. În anul 1979, acest aur este cuprins în cantitatea raportată la FMI, motivul diferenței între cele două stocuri de aur neputând fi identificat. De asemenea, pentru următorii ani, în baza surselor analizate, diferențele nu au putut fi explicate. Anul 1986 consemnează ultima, dar și cea mai importantă dintre diferențele înregistrate între datele raportate la FMI privind stocul de aur, respectiv 3,247 milioane uncii de aur fin, față de cantitatea de aur în uncii rezultată din conversia cantității de aur în kilograme din *Darea de seamă contabilă pentru anul 1986*, respectiv 2,345 milioane uncii, adică 72 931,25 kg aur fin. Cel mai probabil această discrepanță majoră este rezultatul neactualizării datelor rezultate de pe urma vânzărilor de aur intervenite în ultimele luni ale anului 1986.

III. Evoluția prețului oficial al aurului

Realizarea seriei valorice privind aurul Băncii Naționale a avut ca bază seria cantitativă, pentru conversie folosindu-se prețul legal al aurului fin. Potrivit reglementărilor vremii, acesta a evoluat după cum urmează:

- 1941, *Decretul-lege nr. 897 privitor la reevaluarea stocului de aur și devize al BNR*, publicat în *Monitorul Oficial nr. 78 bis* din 1 aprilie 1941, consacră adăugarea unei prime de 90 la sută la prețul aurului stabilit în 1929. Prețul

oficial al unui kilogram de aur fin rezultat în urma aplicării prevederilor acestui decret era de 211 111,10 lei.

- 1947, *Legea nr. 287 pentru reformă monetară*, publicată în *Monitorul Oficial* nr. 187/16 august 1947 stabilea prețul unui kilogram de aur fin la 168 350,17 lei.
- 1952, *Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 147 cu privire la efectuarea reformei bănești și la reducerile de prețuri*, publicată în *Monitorul Oficial* nr. 7/26 ianuarie 1952, stabilea, la art. 5, prețul de cumpărare de către Banca de Stat la 12,45 lei pentru 1 gram de aur fin (1 kilogram de aur fin = 12,45*1000=12 450 lei).
- 1954, *Hotărârea Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române nr. 127/31 ianuarie 1954 privind mărirea conținutului în aur al leului și fixarea prețului de cumpărare al aurului de către Banca de Stat* stabilea prețul de cumpărare al aurului de către Banca de Stat a Republicii Populare Române la 6,67 lei pentru 1 gram de aur fin (1 kilogram de aur fin = 6,67*1000=6 670 lei).
- 1988, *Decretul nr. 154/1988* stabilea prețul de producție și livrare al aurului, precum și pe cel de înregistrare a aurului în bilanțul Băncii Naționale la 394 000 lei pentru 1 kilogram de aur fin.

*

* *

De-a lungul timpului au fost publicate în diferite lucrări serii de date sau informații disparate privind stocul de aur al Băncii Naționale. În efortul nostru de a reconstitui seria de date privind evoluția stocului de aur pe baza informațiilor identificate în principal în documentele din Arhiva Băncii Naționale am încercat să armonizăm rezultatul cercetărilor noastre cu datele publicate anterior. Nu întotdeauna demersurile noastre au fost încununuate de succes, au rămas multe aspecte nelămurite și unele diferențe între datele prezentate de noi și cele publicate anterior persistă încă. Fără a încerca să justificăm aceste inadvertențe, dorim să reamintim că există numeroși factori care au contribuit și contribuie la desprinderea unor concluzii diferite relativ la același eveniment, fenomen, fapt istoric. Primul dintre acestea este chiar inconsecvența și subiectivismul reflectării realității în documentele de arhivă. Modul de înregistrare a metalului prețios în evidențele contabile poate varia de la o epocă la alta sau chiar de la un an la altul. Schimbările intervenite în concepția privind structura stocului de aur și utilizarea acestuia pot determina includerea sau neinclusiunea în stocul final a unor cantități de aur, ne referim la aurul aflat în curs de decontare, în curs de analiză, la cel destinat întrebuințării ca aur dentar, la cantitățile de metal prețios gajate pentru diferite credite, împrumutate, păstrate în afara stocului, contabilizate în conturi de ordine etc. Evenimentele de natură politică pot, la rândul lor, influența acuratețea înregistrărilor. De asemenea, diferențe apar în urma rotunjirii cifrelor reprezentând cantități sau valori, a transformării de la o unitate de măsură la alta, de exemplu transformarea cantităților măsurate în uncii în cantități măsurate în kilograme, sau din convertirea valorii stocului de aur de la un moment dat în cantitatea de aur echivalentă. Aceștia li se adaugă și limitarea inevitabilă a cercetării la sursele documentare identificate până în prezent. Deși circumstanțele enumerate și-au pus fără îndoială amprenta asupra demersului nostru dedicat reconstituirii evoluției stocului de aur al Băncii Naționale a României, considerăm că seria de date statistico-istorice realizată de noi reprezintă un pas înainte în cercetarea acestui subiect.

Bibliografie

I. Surse

Arhivele Naționale ale României

- fond *CC al PCR – Secția economică*, dosar nr. 29/1945, dosar nr. 21/1951, dosar nr. 17/1963, dosar nr. 8/1964, dosar nr. 41/1967, dosar nr. 24/1969, dosar nr. 78/1973, dosar nr. 32/1975, dosar nr. 123/1976, dosar nr. 16/1977, dosar nr. 7/1982, dosar nr. 7/1985, dosar nr. 89/1987, dosar nr. 141/1988, dosar nr. 378/1989, dosar nr. 412/1989.
- fond *CC al PCR – Cancelarie*, dosar nr. 19/1959, dosar nr. 21/1966.
- colecția *Consiliul de Stat al RSR – Decrete prezidențiale*, dosar nr. 148/1974.

Arhiva Băncii Naționale a României

- fond *Consiliile de conducere*, dosar nr. 387/1946, dosar nr. 388/1946-1947, dosar nr. 390/1946, dosar nr. 395/1946, dosar nr. 396/1946, dosar nr. 402/1947, dosar nr. 404/1947-1948, dosar nr. 410/1947, dosar nr. 427/1948, dosar nr. 507/1951-1953, dosar nr. 509/1952-1953, dosar nr. 681/1960, dosar nr. 563/1968, dosar nr. 698/1969, dosar nr. 699/1970, dosar nr. 700/1971, dosar nr. 622/1972.
- fond *Contabilitatea externă*, dosar nr. 20/1937-1953, dosar nr. 1/1954, dosar nr. 2/1955.
- fond *Direcția contabilitate*, dosar nr. 4/1929, dosar nr. 28/1947-1949, dosar nr. 30/1947, dosar nr. 31/1947-1949, dosar nr. 48/1947, dosar nr. 19/1948, dosar nr. 41/1950, dosar nr. 15/1951, dosar nr. 5/1964, dosar nr. 8/1965, dosar nr. 9/1966, dosar nr. 7/1967, dosar nr. 9/1969, dosar nr. 8/1970, dosar nr. 16/1971, dosar nr. 10/1972, dosar nr. 18/1973, dosar nr. 18/1974, dosar nr. 18/1975, dosar nr. 22/1976, dosar nr. 21/1977, dosar nr. 19/1978, dosar nr. 13/1979, dosar nr. 15/1980, dosar nr. 16/1981, dosar nr. 22/1982, dosar nr. 25/1983, dosar nr. 26/1984, dosar nr. 12/1985, dosar nr. 16/1986, dosar nr. 7/1987, dosar nr. 12/1988, dosar nr. 12/1989.
- fond *Direcția emisiune, tezaur și casierie – Serviciul tezaurul central*, dosar nr. 1/1939-1947, dosar nr. 2/1947-1965, dosar nr. 4/1947-1952, dosar nr. 2/1956-1965, dosar nr. 2/1967, dosar nr. 6/1972-1974.
- fond *Direcția organizare, muncă și salarii*, dosar nr. 19/1948.
- fond *Direcția politici monetare – Serviciul relații internaționale și integrare europeană*, dosar nr. 1/1975.
- fond *Serviciul aur*, dosar nr. 14/1929; dosar nr. 15/1929.
- fond *Serviciul secretariat*, dosar nr. 67/1931-1947.
- fond *Serviciul studii*, dosar nr. 2/1939-1947.
- fond *Direcția valutară și metale prețioase*, dosar nr. 21/1962, dosar nr. 48/1968, dosar nr. 49/1968-1977, dosar nr. 218/1970, dosar nr. 58/1972-1975, dosar nr. 53/1973-1977.

Surse publicate

Banca Națională a României, *Rapoartele anuale ale Consiliului de administrație și Consiliului de cenzori către Consiliul de Miniștri privind gestiunea anilor 1946-1947*, București, Imprimeria BNR, 1946-1947.

Banca Națională a României, *Decret privind organizarea și funcționarea Băncii Naționale a Republicii Socialiste România. Statutul Băncii Naționale a Republicii Socialiste România*, București, 1966.

Acte normative

Acord din 30 martie 1960 între Republica Populară Română și Statele Unite ale Americii privind problemele financiare dintre cele două țări, în *Monitorul Oficial*, nr. 179, Partea I, 7 martie 2008.

Acordul din 12 ianuarie 1976 între Guvernul Republicii Socialiste România și Guvernul Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord referitor la reglementarea unor probleme financiare, în *Monitorul Oficial*, nr. 179, Partea I, 7 martie 2008.

Constituția Republicii Populare Române, în *Monitorul Oficial*, anul CXVI, nr. 87bis, Partea IA, marți, 13 aprilie 1948, pp. 3379-3385.

Decizia nr. 25 referitoare la neînstrăinarea inventarului exploatărilor, în *Monitorul Oficial*, anul CXVI, nr. 126, Partea IB, miercuri, 2 iunie 1948, p. 4830.

Decizia nr. 225 din martie 1948, în *Monitorul Oficial*, anul CXVI, nr. 53, joi, 4 martie 1948, pp. 1962-1963.

Deciziunea nr. 28 din 1947, în *Monitorul Oficial*, anul CXV, nr. 200, Partea IA, luni, 1 septembrie 1947, p. 7925.

Decretul-regal nr. 1 din 2 ianuarie 1947, în *Monitorul Oficial*, anul CXV, nr. 6, Partea IB, 8 ianuarie 1947, p. 115.

Decretul nr. 10 pentru organizarea Ministerului Minelor și Petrolului, în *Monitorul Oficial*, anul CXVI, nr. 100, Partea IA, joi, 29 aprilie 1948, pp. 3878-3880.

Decretul nr. 197 din 12 august 1948 pentru disolvarea și lichidarea întreprinderilor bancare, în *Monitorul Oficial*, Partea IA, nr. 186, 13 august 1948, pp. 6669-6670.

Decretul nr. 320 din 13 noiembrie 1948 privind organizarea Băncii Republicii Populare Române – Bancă de Stat, în *Monitorul Oficial*, anul CXVI, nr. 266, Partea IA, luni, 15 noiembrie 1948, pp. 9172-9175.

Decretul nr. 1889/1948, în *Monitorul Oficial*, anul CXVI, nr. 266, Partea IA, luni, 15 noiembrie 1948, p. 9179.

Decretul nr. 30 din 28 ianuarie 1949 pentru organizarea Ministerului de Finanțe al Republicii Populare Române, în Monitorul Oficial, anul CXVII, nr. 24, Partea 1A, 29 ianuarie 1949, p. 896.

Decretul nr. 341 din 19 august 1949 pentru acordarea unui nou termen de cedare sau declarare a aurului, valurilor efective și a altor mijloace de plată străine, Buletinul Oficial al RPR, anul I, nr. 54, sâmbătă, 20 august 1949, p. 345.

Decretul nr. 37 din 1952 cu privire la efectuarea reformei bănești și reducerii de prețuri comerciale la principalele produse alimentare și industriale, în Buletinul Oficial al Prezidiului MAN a RPR, anul IV, nr. 7, sâmbătă, 26 ianuarie 1952, pp. 53.

Decretul nr. 262 din 1 iulie 1954 pentru autorizarea vânzării și stabilirea prețului de vânzare al aurului către populație, în Buletinul Oficial al Prezidiului MAN a RPR, anul III, nr. 32, 16 iulie 1954, p. 260.

Decretul nr. 263 pentru stabilirea prețului de vânzare a aurului de către întreprinderile și organizațiile economice din sectorul socialist, în Buletinul Oficial al Prezidiului MAN a RPR, anul III, nr. 32, 16 iulie 1954, pp. 260-261.

Decretul nr. 130 din 13 martie 1957 cu privire la organizarea Băncii de Stat a Republicii Populare Române ca instituție de sine stătătoare, sub conducerea Consiliului de Miniștri, în Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale a RPR, anul VI, nr. 10, 26 martie 1957.

Decretul nr. 210 din 14 iunie 1960 privind regimul mijloacelor de plată străine, metalelor prețioase și pietrelor prețioase, în Buletinul Oficial al Prezidiului MAN a RPR, anul IX, nr. 8, 17 iunie 1960, pp. 41-46, republicat în Buletinul Oficial al RSR, anul VII, nr. 119, luni, 4 octombrie 1971, pp. 793-798, și în Idem, anul VIII, nr. 56, miercuri, 17 mai 1972, pp.426-431.

Decretul nr. 211 pentru acordarea unor posibilități de predare, cedare și declarare a mijloacelor de plată străine și a metalelor prețioase, precum și pentru grațierea unor pedepse și încetarea procesului penal pentru unele infracțiuni, în Buletinul Oficial al Prezidiului MAN a RPR, anul IX, nr. 8, 17 iunie 1960, pp. 46-47.

Decretul nr. 338 pentru modificarea Decretului nr. 210 din 17 iunie 1960 privind regimul mijloacelor de plată străine, metalelor prețioase și pietrelor prețioase, în Buletinul Oficial al Prezidiului MAN a RPR, anul IX, nr. 20, 22 septembrie 1960, p. 145.

Decretul nr. 403 din 10 iunie 1965 privind organizarea și funcționarea Băncii Naționale a Republicii Populare Române, în Buletinul Oficial al Prezidiului MAN a RPR, anul XIV, nr. 19, 12 iunie 1965, pp. 185-187.

Decretul nr. 46 din 26 ianuarie 1969 pentru modificarea Decretului nr. 210/1960 privind regimul mijloacelor de plată străine, metalelor prețioase și pietrelor prețioase, în Buletinul Oficial al RSR, anul V, nr. 15, Partea I, joi, 30 ianuarie 1969, pp. 117-118.

Decretul nr. 724 din 23 octombrie 1969 privind protejarea și păstrarea bunurilor de interes național ce reprezintă valori artistice, istorice sau documentare, precum și a unor obiecte conținând metale prețioase și pietre prețioase de valoare deosebită, în Buletinul Oficial al RSR, anul V, nr. 115, Partea I, joi, 23 octombrie 1969, pp. 962-963.

Decretul Consiliului de Stat nr. 124 din 17 martie 1970 pentru organizarea și funcționarea Băncii Naționale a Republicii Socialiste România, în Buletinul Oficial, anul VI, nr. 23, Partea I, miercuri, 18 martie 1970, pp. 136-139.

Decretul nr. 504 privind aprobarea Statutului Băncii Naționale a Republicii Socialiste România, în Buletinul Oficial al RSR, anul VI, nr. 143, Partea I, miercuri, 16 decembrie 1970, pp. 1069-1075.

Decretul nr. 131 din 15 martie 1973 pentru modificarea Decretului nr. 124/1970 privind organizarea și funcționarea Băncii Naționale a RSR, devenit Legea nr. 21/1973, cu modificările ulterioare, în Buletinul Oficial al RSR, anul IX, nr. 40, Partea I, miercuri, 28 martie 1973, p. 7.

Decretul nr. 269/1974 privind stabilirea prețurilor reasezate de livrare, precum și a rabatului comercial la produsele de bază din ramurile industriei metalurgice feroase, neferoase și metale rare, materiale refractare și abrazive, în Monitorul Oficial, nr. 169, Partea I, 30 decembrie 1974, pp. 5-6.

Decretul nr. 396 din 7 decembrie 1976 pentru modificarea legilor și decretelor de organizare și funcționare a unor ministere și altor organe centrale, în Buletinul Oficial al RSR, anul XII, nr. 113, Partea I, marți, 21 decembrie 1976, p. 7.

Decretul Consiliului de Stat nr. 244 din 10 iulie 1978 privind regimul metalelor prețioase și pietrelor prețioase, în Buletinul Oficial al RSR, anul XIV, nr. 63, Partea I, sâmbătă, 15 iulie 1978, pp. 1-7.

Decretul prezidențial nr. 36 din 23 februarie 1980 privind prețurile de achiziție de la populație ale aurului, platinei și argintului, în Buletinul Oficial al RSR, anul XVI, nr. 16, Partea I, miercuri, 27 februarie 1980, pp. 3-4.

Decretul nr. 46 din 23 februarie 1980 al Consiliului de Stat privind extragerea și valorificarea aurului din nisipurile aluvionare, în Buletinul Oficial al RSR, anul XVI, nr. 16, Partea I, miercuri, 27 februarie 1980, pp. 1-3.

Decretul nr. 271 din 17 iulie 1982 privind autorizarea vânzării în străinătate, în scop numismatic, de monede metalice și bancnote românești, în Buletinul Oficial al RSR, anul XVIII, nr. 68, Partea I, joi, 22 iulie 1982.

Hotărârea nr. 147 din 26 ianuarie 1952 a Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române și a Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român cu privire la efectuarea reformei bănești și la reducerile de prețuri, în Buletinul Oficial al Prezidiului MAN a RPR, anul IV, nr. 7, sâmbătă, 26 ianuarie 1952, pp. 53-58.

Legea nr. 638 din 8 august 1946 pentru controlul producției, prelucrării și circulației metalelor prețioase, în Monitorul Oficial, anul CXIV, nr. 185, Partea IA, luni, 12 august 1946, pp. 8668-8673.

Legea nr. 1056 din 23 decembrie 1946 pentru etatizarea și organizarea Băncii Naționale a României, în Monitorul Oficial, anul CXIV, nr. 298, Partea 1A, 28 decembrie 1946, pp. 13158-13186.

Legea nr. 1057 din 20 decembrie 1946 pentru autorizarea baterii de medalii comemorative de aur și crearea unui fond pentru apărarea monetei naționale, Monitorul Oficial, anul CXIV, nr. 298, Partea IA, 28 decembrie 1946, p. 13167.

Legea nr. 1058 din 23 decembrie 1946 pentru interzicerea în convențiuni a clauzei de plată în aur, monete străine și medalii comemorative, precum și a operațiunilor de gaj pe asemenea valori, în Monitorul Oficial, anul CXIV, nr. 298, Partea IA, 28 decembrie 1946, pp. 13167-13168.

Legea nr. 283 din 1947 pentru înființarea Comisiunii aurului și devizelor, în Monitorul Oficial, anul CXV, nr. 186, Partea IA, vineri, 15 august 1947, p. 7303.

Legea nr. 284 din 14 august 1947 pentru cedarea către Banca Națională a României a aurului, valurilor efective și altor mijloace de plată străine, Monitorul Oficial, anul CXV, nr. 186, Partea IA, vineri, 15 august 1947, pp. 7304-7306.

Legea nr. 287 din 15 august 1947 pentru reforma monetară, în Monitorul Oficial, anul CXV, nr. 187, Partea 1A, sâmbătă, 16 august 1947, pp. 7343-7345.

Legea nr. 119/1948 pentru naționalizarea întreprinderilor industriale, bancare, de asigurări, miniere și de transporturi, în Monitorul Oficial, anul CXVI, nr. 133bis, Partea IA, vineri, 11 iunie 1948, pp. 5047-5066.

Legea nr. 13/1965, în Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România, anul I, nr. 21, Partea I, 23 decembrie 1965, p. 178.

Legea nr. 21 din 11 iulie 1970 pentru aprobarea Decretului nr. 124/1970 privind organizarea și funcționarea Băncii Naționale a Republicii Socialiste România, în Buletinul Oficial al RSR, anul VI, nr. 81, Partea I, sâmbătă, 11 iulie 1970, p. 649.

Legea nr. 34 din 22 decembrie 1978, în Buletinul Oficial al RSR, anul XIV, nr. 116, p. 4.

Norme pentru lucrul în acord la mine metalifere neferoase, în Monitorul Oficial, Partea I, anul CXVI, nr. 99, miercuri, 28 aprilie 1948, pp. 3831-3840.

Văiteanu, Emanoil R., *Codul redresării economice și al stabilizării monetare. Legi, Jurnalul ale Consiliului de Miniștri, Deciziuni Ministeriale, Ordine circulare, Comunicate etc.*, vol. I, București, Editura „Remus Cioflec”, 1 decembrie 1948; vol. III (1 martie–2 iulie 1948), Institutul de Arte Grafice CGM București.

Ediții de documente

Arhivele Naționale ale României, *România în anticamera Conferinței de Pace de la Paris. Documente*, coordonator Marin Radu Mocanu, București, 1996.

Arhivele Statului din România, *România și armistițiul cu Națiunile Unite. Documente*, vol. II, coordonator Marin Radu Mocanu, București, 1995.

Cătănuș, Dan, Buga, Vasile (editori), *Gh. Gheorghiu-Dej la Stalin. Stenograme, note de convorbire, memorii (1944-1952)*, cuvânt înainte de acad. Florin Constantiniu, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2012.

Moraru, Camelia, Moraru, Constantin, Vasilov, Veronica, Coman, Mihaela, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic al Secretariatului Comitetului Central al PMR*, vol. IV (partea I), 1952, studiu introductiv de prof. univ. dr. Ioan Scurtu, București, 2006.

Moisuc, Viorica, *Românii și politica externă rusească. Un secol din istoria Tezaurului românesc „păstrat” la Moscova (Studiu și documente)*, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2013.

Moraru, Camelia, Moraru, Constantin, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al PMR*, vol. VI (august-decembrie 1953), București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2015.

Statuts. Fonds monetaire internațional, 1978.

Tezaurul Băncii Naționale a României la Moscova. Documente, ediția a III-a, revăzută și adăugită, Cuvânt înainte de acad. Mugur Isărescu, comentariu istoric și ediție: Cristian Păunescu, Marian Ștefan, București, Editura Oscar Print, 2019.

Memorii

Gaston Marin, Gheorghe, *În serviciul României lui Gheorghiu-Dej. Însemnări din viață*, București, Editura Evenimentul Românesc, 2000.

I se spunea Machiavelli. Ștefan Andrei în dialog cu Lavinia Betea, ediție îngrijită de Cristina Diac, Florin-Răzvan Mihai, Ilarion Țiu, București, Adevărul, 2011.

Sfetcu, Paul, *13 ani în anticamera lui Dej*, București, Editura Fundației Culturale Române, 2000.

Decebal Urdea, *Economist sub două economii*, București, Editura Oscar Print, 2013.

Vijoli, Aurel, *Din prefacerile sistemului bănesc și de credit*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980.

II. Lucrări generale și speciale

- Alexandrescu, Ion *România între Est și Vest*, vol. I *Aderarea României la FMI și BIRD*, cuvânt înainte de Dinu C. Giurescu, Târgoviște, Editura Cetatea de scaun, 2012; vol. II *Achitarea anticipată a întregii datorii externe – un experiment unic*, București, Editura Oscar Print, 2019.
- Axenciuc, Victor *Evoluția economică a României. Cercetări statistico-istorice (1859-1947)*, vol. III *Moneda-Credit-Comerț-Finanțe publice*, București, Editura Academiei, 2000.
- Bistriceanu, Gheorghe D. *Lexicon de finanțe bănci asigurări*, vol. II *D-O*, București, Editura Economică, 2001.
- Bosomitu, Ștefan *Miron Constantinescu. O biografie*, București, Editura Humanitas, 2015.
- Bran, Paul
Costică, Ionela *Economica activității financiare și monetare internaționale*, București, Editura Economică, 2003.
- Buga, Vasile *Convorbirile româno-sovietice din ianuarie-februarie 1954*, în *Arhivele Totalitarismului*, an X, nr. 3-4 (36-37), 2002, București, pp. 140-155.
- Relațiile româno-sovietice, 1953-1958*, I, în *Arhivele Totalitarismului*, anul XII, nr. 1-2 (42-43), 2004, București, pp. 95-116.
- Lumini și umbre. Relațiile economice româno-sovietice 1965-1989*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2019.
- Burakowski, Adam *Dictatura lui Nicolae Ceaușescu. Geniul Carpaților*, Iași, Editura Polirom, 2011.
- Calafeteanu, Ion (coord.) *Istoria politicii externe românești în date*, București, Editura Enciclopedică, 2003.
- Cătănuș, Dan „Relațiile externe ale României și influența factorului sovietic asupra acestora în primele două decenii postbelice, în *Studii și Materiale de Istorie Contemporană*, seria nouă, vol. I, 2002, pp. 201-236.
- Constantinescu, N.N. (coord.) *Istoria economică a României*, vol. II *1939-1989*, București, Editura Economică, 2000.
- Costache, Brîndușa *Activitatea României în Consiliul de Ajutor Economic Reciproc (1949-1974)*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2012.
- „Reformele monetare postbelice din România în contextul relațiilor româno-sovietice (1947–1952)”, în *Arhivele Totalitarismului*, anul XXV, nr. 94-95, 1-2/2017, pp. 86-104.
- Pe drumul spre comunism. De la Banca Națională a României la Banca Republicii Populare, Bancă de Stat*, în *Comunismul între ideologie și practică*, Colocviul Național de Istorie, ediția a XXI-a, vol. II, București, Editura Adenium, 2019, pp. 313-323.

- Dobre, Florica (coord.) *Membrii CC al PCR (1945 – 1989). Dicționar, Studiu introductiv* de Nicoleta Ionescu-Gură, București, Editura Științifică, 2004.
- Dumitrescu, Florea *Căile stabilității monetare*, București, Editura Academiei Române, 1993.
- Giurescu, Dinu C. (coord.) *Istoria României în date*, ediția a III-a revăzută și adăugită, București, Editura Enciclopedică, 2010.
- Giurescu, Dinu C. *Istoria Românilor*, vol. X, *România în anii 1948-1989*, București, Editura Enciclopedică, 2013.
- Falsificatorii. Alegerile din 1946*, București, Editura Enciclopedică, 2015.
- Green, Timothy „Central Bank Gold Reserves. An historical perspective since 1845”, în *Research Study*, no. 23/nov. 1999, pp. 1-23.
- *** *Governors of the National Bank of Romania (1880-1990)*, BNR, 2010.
- Ilinca, Alina *Problema modernizării energiei românești în perioada 1950-1990*, în *Academia Română, Schimbare și devenire în Istoria României*, coord.: Ioan Bolovan, Sorina Paula Bolovan, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, 2008, pp. 515-532.
- Ionete, Constantin *Criza de sistem a economiei de comandă și etapa sa explozivă*, București, Editura Expert, 1993.
- Ionescu, Ghiță *Comunismul în România*, București, Editura Litera, 1994.
- Kirițescu, Costin C. *Relațiile valutare-financiare internaționale*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.
- Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*, vol. III, București, Editura Enciclopedică, 1997.
- Maniu, Mircea Teodor
Burcă-Voicu, Monica
Dan, Horațiu *Criza structurală a economiei socialiste românești, în Economia României după Marea Unire*, vol. I *Macroeconomia* (coord.: Aurel Iancu, Nicolae Păun), ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Academiei, 2019, pp. 212-228.
- Maioreanu, Coloman *Aurul și criza relațiilor valutare-financiare occidentale*, București, Editura Academiei, 1976.
- Murgescu, Costin „Concepții potrivnice principiilor de bază ale relațiilor economice dintre țările socialiste. Despre «complexul economic interstatat», în general, și despre concretizarea lui dunăreană, în special”, în *Viața economică*, anul II, nr. 24 (43), vineri, 12 iunie 1964, pp. 8-12.
- Murgescu, Bogdan *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Iași, Editura Polirom, 2010.
- Murgu, Nicolae
Isărescu, Mugur *Aurul. Mit și realitate*, Iași, Editura Junimea, 1981.

- Neagoe, Stelian (sub red.) *Enciclopedia istoriei politice a României (1859-2002)*, București, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale, 2003.
- Onișoru, Gheorghe *Pecetea lui Stalin. Cazul Vasile Luca*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2013.
- Opriș, Petre *Industria românească de apărare. Documente (1950-1989)*, Editura Universității Petrol și Gaze din Ploiești, 2007.
- România în organizația Tratatului de la Varșovia (1955-1991)*, cuvânt înainte de prof. univ. dr. Ion Agrigoroaie, București, Editura Militară, 2008.
- Oșca, Alexandru
Popa, Vasile „În culisele preliminarilor Tratatului de la Varșovia”, în *Dosarele istoriei*, nr. 8(60), 8(60)/2001, pp. 3-6.
- Păun, Nicolae *De la economia mixtă la economia de tip sovietic*, în *Economia României după Marea Unire*, vol. I *Macroeconomia* (coord.: Aurel Iancu, Nicolae Păun), ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Academiei, 2019, pp. 111-127.
- Păunescu, Cristian
Costache, Brîndușa
Manea, Nadia *Lichidarea băncilor: legislație, instituții, mecanisme (1947-1953)*, în volumul *Fenomene economice și financiare în spațiul românesc în secolele XIX-XX. Studii de economie regională*, coordonatori: Iosif Marin Balog, Rudolf Gräf, Ioan Lumperdean, Presa Universitară Clujeană, 2016, pp. 455-474.
- Păunescu, Cristian
Matei, Dorin
Tone, Mihaela
Birău, Gheorghe *Odissea aurului BNR. Tismana 1944–1947, Argument de Mugur Constantin Isărescu*, București, Editura Oscar Print, 2015.
- Popa, Cosmin „1945-1953: URSS între reforma ideologică și declanșarea unor noi epurări”, în *Studii și Materiale de Istorie Contemporană*, serie nouă, vol. I, Editura Mica Valahie, 2002, pp. 123-138.
- Rișcuț, Cristina *Cetățile aurului din Apuseni. Brad și Roșia Montană – modele economico-sociale de exploatare minieră (1918-1948)*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2020.
- Seceleanu, Nicolae „Principalele modificări intervenite în regimul metalelor prețioase și pietrelor prețioase”, în *Buletinul Băncii Naționale a Republicii Socialiste România*, nr. 9, 1978.
- Preda, Gavriil
Opriș, Petre *România în Organizația Tratatului de la Varșovia (1954-1968)*, vol. I, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2008.
- Steil, Benn *The Battle of Bretton Woods: John Maynard Keynes, Harry Dexter White and the Making of a New World Order*, Princeton University Press, 2013.

Stoica, Victor
Deaconu, Petre

Bani și credit, vol. I, București, Editura Economică, 2003.

Țiu, Ilarion

Creditele externe, motorul de dezvoltare al României comuniste. Cronica unui eșec, în *Comunismul între ideologie și practică*, Colocviul Național de Istorie, ediția a XXI-a, vol. II, București, Editura Adenium, 2019, pp. 324-334.

Valev, Emil Borisovici

„Problemele dezvoltării economice a raioanelor dunărene din România, Bulgaria și URSS”, în *Viața economică*, anul II, nr. 24 (43), vineri, 12 iunie 1964, pp. 5-7.

Voinea, Liviu (coord.)
Cojocaru, Alexandra
Costache, Brîndușa
Grigoraș, Veaceslav
Lovin, Horațiu
Neagu, Camelia
Orțan, David
Tănase, Andrei

Un veac de sinceritate. Recuperarea memoriei pierdute a economiei românești (1918–2018), București, Editura Publica, 2018.

III. Surse web

Annual Report of the Secretary of the Treasury of the State of the Finances—For the fiscal year ended June 30, 1968, US Government Printing Office, Washington, 1969 (www.books.google.ro/books?id=aSEi3ZFW5vkC&pg=PA372&lpg=PA372&dq=10+meeting+stockholm+march+1968&).

Annual Report of the Secretary of the Treseary on the State of the Finances, fiscal year 1979 (www.fraser.stlouisfed.org/title/194/item/5624).

Articles of Agreement of the International Monetary Fund (www.imf.org/external/pubs/ft/aa/pdf/aa.pdf).

Ban, Cornel, *Ce a provocat criza datoriilor suverane ale României din 1981* (www.criticatac.ro).

Betea, Lavinia, „Nicolae Ceaușescu cere restituirea Tezaurului românesc” (www.historia.ro/sectiune/general/articol/nicolae-ceausescu-cere-restituirea-tezaurului-romanesc).

Bought, James M., *Silent Revolution The International Monetary Fund 1979-1989*, International Monetary Fund, 2001 (www.imf.org/external/pubs/ft/history/2001).

CIA Information Report (www.cia.gov/library/readingroom/document/CIA-RDP78-01617A005800020039-1).

CIA Information Report 30 noiembrie 1951 (www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP83-00415R009700140003-6).

Constituția Republicii Populare Române. Textul votat de Marea Adunare Națională în ședința din 13 aprilie 1948, în Scânteia, joi, 15 aprilie 1948, seria III, anul XVII, nr. 1099, pp. 8-16 (www.dacoromanica.ro).

Constituția Republicii Socialiste România (<https://www.constitutii.files.wordpress.com/2013/01/constituc5a3ia-republicii-socialiste-romc3a2nia-1965.pdf>).

Decretul Consiliului de Stat nr. 90 din 16 martie 1978 privind stabilirea cursului oficial în lei al valurilor țărilor nesocialiste și dinarului iugoslav, precum și pentru modificarea coeficientului intern de decontare a valurilor din operațiuni de comerț exterior prevăzut în Decretul Consiliului de Stat nr. 23/1977 privind unele măsuri pentru îmbunătățirea activității de comerț exterior (<https://www.iiccr.ro/pdf/ro/opis.pdf>).

Dijmărescu, Eugen, *Prăbușirea inevitabilă a sistemului centralizat al economiei* (<http://www.edijmarescu.com/432540372>).

Stuart, Eisenstat E. (coord.), *US and Allied Wartime and Post war Relations and Negotiations with Argentina, Portugal, Spain, Sweden and Turkey on Looted Gold and German External Assets and US Concerns About the Fate of the Wartime Ustasha Treasury*,

June 1998 (www.play.google.com/store/books/details?id=gDBxu8tUDEsC&rdid=book-gDBxu8tUDEsC&rdot=1).

Gekker, Paul, „Soviet Banking and the Planned Economy: Some Recent Changes”, in *Review of Foreign Developments*, no 376/1 May 1962 (www.federalreserve.gov/pubs/rfd/1962/376/rfd376.pdf).

Gekker, Paul, „The Banking System of the URSS, in *Review of Foreign Developments*, no 419/30 April 1963 (www.federalreserve.gov/pubs/rfd/1963/default.htm).

Georgescu, G., *History Paradigms: The Public Debt of Romania in the Last 100 Years*, MPRA papers nr. 82219 publicat 17.01.2018 (www.mpra.ub.uni-muenchen.de/82219).

Harry S. Truman Library and Museum, *Statement by the President on the Famine in Rumania*, 17 februarie 1947 (www.trumanlibrary.gov/library/public-papers/32/statement-president-famine-rumania).

Hotărârea Consiliului de Miniștri al RPR nr. 127 din 31 ianuarie 1954, în Consiliul Legislativ, Acte normative nepublicate. Hotărâri ale Consiliului de Miniștri (1953-1954) în vigoare la 1 ianuarie 1975, documentare realizată de M. Bumbuş, M. Burcea, M. Stan, F. Stan (www.iicmer.ro/resurse/arhiva/acte-normative/).

Hotărârea Consiliului de Miniștri al RPR nr. 1239 din 5 septembrie 1958 pentru acordarea de recompense persoanelor care contribuie la descoperirea infracțiunilor privind metalele prețioase și devizele, în Consiliul Legislativ, Acte normative nepublicate. Hotărâri ale Consiliului de Miniștri (1958) în vigoare la 1 ianuarie 1975, documentare realizată de M. Bumbuş, M. Burcea, M. Stan, F. Stan (www.iicmer.ro/resurse/arhiva/acte-normative/).

Historical Gold Prices 1833 to Present (www.piketty.pse.ens.fr/files/capital21c/xls/RawDataFiles/GoldPrices17922012.pdf).

Opris, Petre, *Incendii la instalațiile petrochimice din România (1974-1983)* (www.contributors.ro/administratie/incendii-la-instalatiile-petrochimice-din-romania-1974-1983/).

Opris, Petre, *Criza datoriei externe a României (1980-1985)* (www.contributors.ro/criza-datoiei-externe-a-romaniei-1980-1985/).

Opris, Petre, *Aurul țării, agricultura românească și efectele provocate de facturile neplătite (1986-1989)* (www.contributors.ro/aurul-tarii-agricultura-romaneasca-si-efectele-provocate-de-facturile-neplatite-1986-1989/).

Opris, Petre, *Operațiuni cu aurul românesc în Elveția și Cehoslovacia (1947-1949)* (www.contributors.ro/operatiuni-cu-aur-romanesc-in-elvetia-si-cehoslovacia-1947-1949/).

Proceedings and Documents of the United Nations and Financial Conference Bretton Woods, New Hampshire, July 1-22, 1944, vol. I, United States Government Printing Office, Washington, 1948 (www.fraser.stlouisfed.org/title/proceedings-documents-

[united-nations-monetary-financial-conference-bretton-woods-new-hampshire-july-1-22-1944-430?brow=1940s#7570](https://www.un.org/press/docs/1944/194401221944430?brow=1940s#7570)).

Sistemul Bretton Woods și Conferința Monetară Internațională din 1944 (www.rasfoiesc.com/business/economie/finante-banci/Sistemul-Bretton-Woods-si-Conf52.php).

Sistemul Monetar Internațional (VII_SIST_MONET_INT%20(4).pdf).

US Department of State Archive Tripartit Gold Commission (www.1997-2001.state.gov/www/regions/eur/tripartite_gold_commission.html).

„What is a troy ounce?” (www.royalmint.com/faqs/bullion/what-is-a-troy-ounce/).

Zeck, Ariadna, Savu, Ana, „Tezaurul român de la Moscova ... a devenit subiectul unei povești fantastice”, în *Muzeului Municipiului București*, XVII, p. 424 (www.muzeulbucurestiului.ro/www.cimec.ro).

Anexa

Tabel 1. Evoluția cantitativă a stocului de aur fin (1946-1989)

Anul	Total aur						kg
			aur în țară				în afara tezaurului central
			în tezaurul central	din care:		în afara tezaurului central	
				monede	lingouri/lingouri și granule aur fin		
1946	242 112,603	190 411,885	187 148,469	69 771,312	116 769,921	3 263,416	
1947	235 863,735	163 487,966	156 715,131	75 577,328	81 055,630	6 772,835	
1948	199 716,008	138 717,875	135 059,096	75 696,520	59 362,576	3 658,779	
1949	204 577,478	143 476,078	141 212,289	75 325,375	65 886,914	2 263,789	
1950	208 006,283	146 904,994	144 142,492	69 228,954	74 824,761	2 762,502	
1951	209 515,678	148 413,158	148 339,822	69 256,950	79 074,319	73,336	
1952	80 636,660	73 053,350	72 612,870	34 152,641	38 452,842	440,480	
1953	53 369,320	50 293,205	50 081,213	34 234,040	15 838,946	211,992	
1954	51 979,698	48 951,527	48 813,654	34 309,227	14 492,410	137,873	
1955	56 214,480	41 778,676	31 458,749	29 356,979	2 068,922	10 319,927	
1956	60 916,840	39 071,534	39 065,121	29 502,929	8 118,250	6,413	
1957	58 896,823	40 963,628	40 339,928	26 644,714	13 597,966	623,700	
1958	55 015,880	43 753,198	43 012,949	26 979,377	15 300,873	740,249	
1959	51 161,519	40 488,562	39 315,039	21 074,078	16 044,772	1 173,523	
1960	58 760,234	48 087,277	47 960,812	23 703,020	24 029,486	126,465	
1961	60 956,180	50 283,223	49 461,748	23 520,556	25 886,769	821,475	
1962	68 414,657	57 741,700	57 387,638	23 800,158	32 196,198	354,062	
1963	75 961,259	65 288,302	65 002,851	23 979,052	41 019,849	285,451	
1964	84 337,314	76 160,714	74 501,798	24 113,328	50 384,520	1 658,916	
1965	83 023,914	58 303,539	57 242,076	13 507,979	43 706,657	1 061,463	
1966	91 096,435	66 376,904	65 290,960	13 630,212	51 647,251	1 085,944	
1967	99 199,945	74 480,736	72 850,065	13 566,669	59 279,446	1 630,671	
1968	107 279,332	82 560,123	81 496,523	13 675,055	67 097,303	1 063,600	
1969	115 436,320	90 585,933	89 228,079	13 729,183	74 695,794	1 357,854	
1970	103 201,508	58 347,397	47 878,143	13 797,715	27 172,907	10 469,254	
1971(1)	98 744,231	53 890,702	50 873,832	13 819,207	28 035,097	3 016,870	
1972(1)	64 035,313	61 393,711	58 449,097	13 857,062	38 271,610	2 944,614	
1973(1)	70 751,300	68 109,698	67 140,720	13 889,185	48 684,026	968,978	
1974	76 122,100	73 480,498	71 922,742	13 950,721	56 694,026	1 557,756	
1975	80 780,000	78 138,398	76 394,251	13 959,976	62 432,214	1 744,147	
1976	85 600,268	82 958,666	80 980,738	13 972,443	66 552,703	1 977,928	
1977	95 144,836	95 143,627	93 223,092	13 986,953	77 696,917	1 920,535	
1978	104 165,549	102 899,919	100 309,231	14 155,198	86 103,861	2 590,688	
1979	109 975,141	109 973,932	108 959,275	14 163,876	94 076,865	1 014,657	
1980	115 362,575	94 118,529	93 532,475	14 210,039	76 235,561	586,054	
1981	111 723,138	79 711,750	78 733,547	14 289,729	62 895,699	978,203	
1982	110 510,981	83 681,214	81 114,808	14 325,350	66 789,458	2 566,406	
1983	112 624,408	86 744,760	84 006,939	14 331,585	69 675,354	2 737,821	
1984	116 043,450	90 163,802	88 388,804	14 331,585	74 054,101	1 774,998	
1985	118 700,785	92 821,137	90 594,002	14 331,588	76 259,514	2 227,135	
1986	72 931,250	40 113,708	37 965,554	14 339,198	20 992,256	2 148,154	
1987	42 418,648	42 418,648	40 753,906	14 358,664	26 395,242	1 664,742	
1988	45 056,872	45 056,872	43 352,860	14 390,164	28 962,696	1 704,012	
1989	67 610,517	67 610,392	66 420,390	14 390,182	52 030,208	1 190,002	

(1) informații incomplete privind aurul în afara tezaurului central

Notă: x = nu este cazul; - = valoare nulă

Tabel 1. Evoluția cantitativă a stocului de aur fin (1946-1989) – continuare

Anul	Total aur (continuare)											kg
	aur în străinătate											
	Banca Reglementelor Internaționale	Banca Angliei	U.B.S. Zurich	Federal Reserve Bank New York	Eurobank Paris	Banca Națională a Ungariei	Banca Națională a Cehoslovaciei	Banca Națională a Elveției	Chase National Bank (sucursala Londra)	N.M. Rothschild and sons (Londra)		
1946	51 700,718	0,620	10 392,071	15 983,160	11 660,364	x	x	x	13 664,503	x	x	
1947	72 375,769	0,620	10 392,071	24 504,140	11 660,364	x	x	x	25 818,574	x	x	
1948	60 998,133	0,620	x	53 181,648	x	x	x	x	7 815,865	x	x	
1949	61 101,400	292,746	x	49 305,552	x	x	x	5 965,795	5 537,307	x	x	
1950	61 101,289	189,815	x	38 063,991	x	x	x	6 068,614	5 537,307	11 241,562	x	
1951	61 102,520	0,620	x	47 444,100	x	x	x	6 068,600	7 589,200	x	x	
1952	7 583,310	0,620	x	4 619,948	x	x	x	2 962,742	x	x	x	
1953	3 076,115	0,620	x	2 523,359	x	x	x	552,136	x	x	x	
1954	3 028,171	0,620	x	2 523,359	x	x	x	504,192	x	x	x	
1955	14 435,804	0,620	x	10 820,174	x	3 110,818	x	504,192	x	x	x	
1956	21 845,306	0,620	x	7 370,511	x	9 470,118	5 004,057	x	x	x	x	
1957	17 933,195	0,620	x	4 596,752	x	8 331,766	5 004,057	x	x	x	x	
1958	11 262,682	0,620	x	2 523,359	x	3 734,646	5 004,057	x	x	x	x	
1959	10 672,957	0,620	x	2 523,359	x	x	5 004,057	3 144,921	x	x	x	
1960	10 672,957	0,620	x	2 523,359	x	x	5 004,057	3 144,921	x	x	x	
1961	10 672,957	0,620	x	2 523,359	x	x	5 004,057	3 144,921	x	x	x	
1962	10 672,957	0,620	x	2 523,359	x	x	5 004,057	3 144,921	x	x	x	
1963	10 672,957	0,620	x	2 523,359	x	x	5 004,057	3 144,921	x	x	x	
1964	8 176,600	0,620	x	2 523,359	x	x	2 507,700	3 144,921	x	x	x	
1965	24 720,375	19 193,800	x	5 526,575	x	x	x	x	x	x	x	
1966	24 719,531	19 193,752	x	5 525,779	x	x	x	x	x	x	x	
1967	24 719,209	19 193,430	x	5 525,779	x	x	x	x	x	x	x	
1968	24 719,209	19 193,430	x	5 525,779	x	x	x	x	x	x	x	
1969	24 850,387	19 193,436	x	5 525,779	x	x	x	x	x	x	131,172	
1970	44 854,111	39 328,332	x	5 525,779	x	x	x	x	x	x	x	
1971(1)	44 853,529	39 327,751	x	5 525,779	x	x	x	x	x	x	x	
1972(1)	2 641,602	2 627,092	x	14,510	x	x	x	x	x	x	x	
1973(1)	2 641,602	2 627,092	x	14,510	x	x	x	x	x	x	x	
1974	2 641,602	2 627,092	x	14,510	x	x	x	x	x	x	x	
1975	2 641,602	2 627,092	x	14,510	x	x	x	x	x	x	x	
1976	2 641,602	2 627,092	x	14,510	x	x	x	x	x	x	x	
1977	1,209	1,209	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
1978	1 265,630	1 265,630	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
1979	1,209	1,209	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
1980	21 244,046	21 244,046	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
1981	32 011,388	26 265,952	5 745,436	x	x	x	x	x	x	x	x	
1982	26 829,767	21 084,331	5 745,436	x	x	x	x	x	x	x	x	
1983	25 879,648	20 134,212	5 745,436	x	x	x	x	x	x	x	x	
1984	25 879,648	20 134,212	5 745,436	x	x	x	x	x	x	x	x	
1985	25 879,648	25 879,648	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
1986	32 817,542	32 817,542	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
1987	-	-	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
1988	-	-	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
1989	0,125	0,125	x	x	x	x	x	x	x	x	x	

(1) informații incomplete privind aurul în afara tezaurului central

Notă: x = nu este cazul; - = valoare nulă

Tabel 2. Evoluția valorică a stocului de aur fin (1946-1989)

Anul	Total aur						lei
		aur în țară					în afara tezaurului central
			în tezaurul central	monede	lingouri/lingouri și granule aur fin		
1946	51 112 657 943,19	40 198 062 495,42	39 509 119 111,68	14 729 498 424,76	24 651 426 427,00	688 943 383,74	
1947	39 707 699 958,16	27 523 226 869,05	26 383 018 911,75	12 723 456 016,95	13 645 729 089,96	1 140 207 957,30	
1948	33 622 223 803,77	23 353 177 779,73	22 737 221 749,96	12 743 521 981,96	9 993 699 768,00	615 956 029,77	
1949	34 440 653 188,46	24 154 222 042,37	23 773 112 855,98	12 681 039 727,98	11 092 073 128,00	381 109 186,39	
1950	35 017 893 124,99	24 731 480 808,86	24 266 413 049,76	11 654 706 116,24	12 596 761 283,55	465 067 759,10	
1951	35 271 999 998,73	24 985 380 426,54	24 973 034 316,79	11 659 419 312,58	13 312 175 123,73	12 346 109,75	
1952	1 003 926 422,75	909 514 211,03	904 030 228,06	425 200 384,45	478 737 879,76	5 483 982,97	
1953	664 448 032,00	626 150 399,60	623 511 097,07	426 213 796,51	197 194 871,67	2 639 302,53	
1954	346 704 586,14	326 506 685,34	325 587 077,10	228 842 545,69	96 664 377,67	919 608,24	
1955	374 950 583,23	278 663 768,97	209 829 857,57	195 811 050,32	13 799 710,43	68 833 911,40	
1956	406 315 322,80	260 607 131,78	260 564 358,26	196 784 538,24	54 148 726,10	42 773,52	
1957	392 841 811,35	273 227 401,85	269 067 319,76	177 720 242,38	90 698 433,22	4 160 082,09	
1958	366 955 922,53	291 833 833,02	286 896 375,67	179 952 447,44	102 056 825,04	4 937 457,35	
1959	341 247 330,93	270 058 705,26	262 231 309,46	140 564 097,93	107 018 630,01	7 827 395,80	
1960	391 930 762,30	320 742 136,63	319 898 615,17	158 099 140,55	160 276 673,36	843 521,46	
1961	406 577 724,48	335 389 098,81	329 909 859,85	156 882 110,65	172 664 746,38	5 479 238,96	
1962	456 325 764,67	385 137 139,00	382 775 544,26	158 747 054,31	214 748 639,67	2 361 594,74	
1963	506 661 597,41	435 472 971,74	433 569 014,79	159 940 276,24	273 602 394,05	1 903 956,95	
1964	562 529 887,64	507 991 965,43	496 926 993,13	160 835 900,08	336 064 748,55	11 064 972,30	
1965	553 769 508,68	388 884 607,52	381 804 649,37	90 098 219,18	291 523 402,54	7 079 958,15	
1966	607 613 219,94	442 733 948,53	435 490 705,29	90 913 516,28	344 487 165,16	7 243 243,24	
1967	661 663 632,14	496 786 508,67	485 909 932,82	90 489 681,85	395 393 906,47	10 876 575,85	
1968	715 553 142,32	550 676 018,85	543 581 807,58	91 212 618,84	447 539 012,06	7 094 211,27	
1969	769 960 249,80	604 208 170,40	595 151 286,14	91 573 650,30	498 220 948,63	9 056 884,26	
1970	688 354 059,39	389 177 135,91	319 347 214,70	92 030 761,34	181 243 290,76	69 829 921,21	
1971(1)	658 624 021,35	359 450 981,54	339 328 455,10	92 174 113,16	186 994 097,39	20 122 526,44	
1972(1)	427 115 539,62	409 496 053,89	389 855 479,42	92 426 604,90	255 271 643,17	19 640 574,47	
1973(1)	471 911 171,01	454 291 685,28	447 828 602,47	92 640 860,75	324 722 453,22	6 463 082,81	
1974	507 734 407,00	490 114 921,27	479 724 691,79	93 051 310,52	378 149 153,29	10 390 229,48	
1975	538 802 600,01	521 183 114,28	509 549 656,74	93 113 040,29	416 422 866,51	11 633 457,54	
1976	570 953 790,93	553 334 305,20	540 141 520,16	93 196 195,58	443 906 527,61	13 192 785,04	
1977	634 616 052,70	634 607 988,87	621 798 024,90	93 292 975,77	518 238 435,12	12 809 963,97	
1978	694 784 214,73	686 342 465,50	669 062 570,94	94 415 171,29	574 312 750,14	17 279 894,56	
1979	733 534 188,94	733 526 125,11	726 758 362,60	94 473 050,79	627 492 688,63	6 767 762,51	
1980	769 468 377,18	627 770 589,03	623 861 610,09	94 780 957,64	508 491 194,07	3 908 978,94	
1981	745 193 327,28	531 677 370,46	525 152 756,70	95 312 493,24	419 514 310,66	6 524 613,76	
1982	737 108 243,18	558 153 694,31	541 035 766,79	95 550 080,19	445 485 686,59	17 117 927,52	
1983	751 204 804,07	578 587 551,53	560 326 281,69	95 591 670,51	464 734 611,18	18 261 269,84	
1984	774 009 814,98	601 392 562,44	589 553 323,91	95 591 670,51	493 940 855,34	11 839 238,53	
1985	791 734 237,13	619 116 984,92	604 261 995,66	95 591 693,41	508 650 959,25	14 854 989,26	
1986	486 451 436,28	267 558 431,87	253 230 244,94	95 642 453,35	140 018 344,59	14 328 186,93	
1987	282 932 384,28	282 932 384,28	271 828 553,09	95 772 291,89	176 056 261,21	11 103 831,19	
1988	17 752 407 675,56	17 752 407 675,56	17 081 027 006,66	5 669 724 652,64	11 411 302 354,02	671 380 668,90	
1989	26 638 543 466,72	26 638 494 370,38	26 169 633 641,48	5 669 731 886,48	20 499 901 755,00	468 860 728,90	

(1) informații incomplete privind aurul în afara tezaurului central
 Notă: x = nu este cazul; - = valoare nulă

Tabel 2. Evoluția valorică a stocului de aur fin (1946-1989) – continuare

Anul	Total aur (continuare)										
	aur în străinătate										
	Banca Reglementelor Internaționale	Banca Angliei	U.B.S. Zurich	Federal Reserve Bank New York	Eurobank Paris	Banca Națională a Ungariei	Banca Națională a Cehoslovaciei	Banca Națională a Elveției	Chase National Bank (succursala Londra)	N.M. Rothschild and sons (Londra)	
1946	10 914 595 447,77	130 888,88	2 193 881 540,09	3 374 222 489,08	2 461 632 270,44	x	x	x	2 884 728 259,28	x	x
1947	12 184 473 089,11	104 377,11	1 749 506 919,50	4 125 276 215,51	1 963 024 177,49	x	x	x	4 346 561 399,50	x	x
1948	10 269 046 024,04	104 319,87	x	8 953 139 432,02	x	x	x	x	1 315 802 272,15	x	x
1949	10 286 431 146,09	49 283 852,33	x	8 300 598 077,64	x	x	x	1 004 342 637,96	932 206 578,16	x	x
1950	10 286 412 316,13	31 955 426,24	x	6 408 079 181,99	x	x	x	1 021 652 234,09	932 206 578,16	1 892 518 895,65	x
1951	10 286 619 572,19	104 319,87	x	7 987 222 300,50	x	x	x	1 021 649 841,66	1 277 643 110,16	x	x
1952	94 412 211,72	7 714,77	x	57 518 357,68	x	x	x	36 886 139,27	x	x	x
1953	38 297 632,40	7 714,84	x	31 415 824,36	x	x	x	6 874 093,20	x	x	x
1954	20 197 900,80	4 133,13	x	16 830 807,10	x	x	x	3 362 960,57	x	x	x
1955	96 286 814,26	4 133,13	x	72 170 565,97	x	20 749 154,59	x	3 362 960,57	x	x	x
1956	145 708 191,02	4 135,40	x	49 161 308,37	x	63 165 687,06	33 377 060,19	x	x	x	x
1957	119 614 409,50	4 133,13	x	30 660 334,34	x	55 572 879,57	33 377 062,46	x	x	x	x
1958	75 122 089,51	4 133,13	x	16 830 807,10	x	24 910 086,82	33 377 062,46	x	x	x	x
1959	71 188 625,67	4 133,13	x	16 830 807,10	x	x	33 377 062,46	20 976 622,98	x	x	x
1960	71 188 625,67	4 133,13	x	16 830 807,10	x	x	33 377 062,46	20 976 622,98	x	x	x
1961	71 188 625,67	4 133,13	x	16 830 807,10	x	x	33 377 062,46	20 976 622,98	x	x	x
1962	71 188 625,67	4 133,13	x	16 830 807,10	x	x	33 377 062,46	20 976 622,98	x	x	x
1963	71 188 625,67	4 133,13	x	16 830 807,10	x	x	33 377 062,46	20 976 622,98	x	x	x
1964	54 537 922,21	4 133,13	x	16 830 807,10	x	x	16 726 359,00	20 976 622,98	x	x	x
1965	164 884 901,16	128 022 646,00	x	36 862 255,16	x	x	x	x	x	x	x
1966	164 879 271,41	128 022 327,77	x	36 856 943,64	x	x	x	x	x	x	x
1967	164 877 123,47	128 020 179,83	x	36 856 943,64	x	x	x	x	x	x	x
1968	164 877 123,47	128 020 179,83	x	36 856 943,64	x	x	x	x	x	x	x
1969	165 752 079,40	128 020 215,72	x	36 856 943,64	x	x	x	x	x	x	874 920,04
1970	299 176 923,48	262 319 979,84	x	36 856 943,64	x	x	x	x	x	x	x
1971(1)	299 173 039,81	262 316 096,17	x	36 856 943,64	x	x	x	x	x	x	x
1972(1)	17 619 485,73	17 522 705,44	x	96 780,29	x	x	x	x	x	x	x
1973(1)	17 619 485,73	17 522 705,44	x	96 780,29	x	x	x	x	x	x	x
1974	17 619 485,73	17 522 705,44	x	96 780,29	x	x	x	x	x	x	x
1975	17 619 485,73	17 522 705,44	x	96 780,29	x	x	x	x	x	x	x
1976	17 619 485,73	17 522 705,44	x	96 780,29	x	x	x	x	x	x	x
1977	8 063,83	8 063,83	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1978	8 441 749,23	8 441 749,23	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1979	8 063,83	8 063,83	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1980	141 697 788,15	141 697 788,15	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1981	213 515 956,82	175 193 898,65	38 322 058,17	x	x	x	x	x	x	x	x
1982	178 954 548,87	140 632 490,70	38 322 058,17	x	x	x	x	x	x	x	x
1983	172 617 252,54	134 295 194,37	38 322 058,17	x	x	x	x	x	x	x	x
1984	172 617 252,54	134 295 194,37	38 322 058,17	x	x	x	x	x	x	x	x
1985	172 617 252,21	172 617 252,21	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1986	218 893 004,41	218 893 004,41	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1987	-	-	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1988	-	-	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1989	49 096,34	49 096,34	x	x	x	x	x	x	x	x	x

(1) informații incomplete privind aurul în afara tezaurului central

Notă: x = nu este cazul; - = valoare nulă

